



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

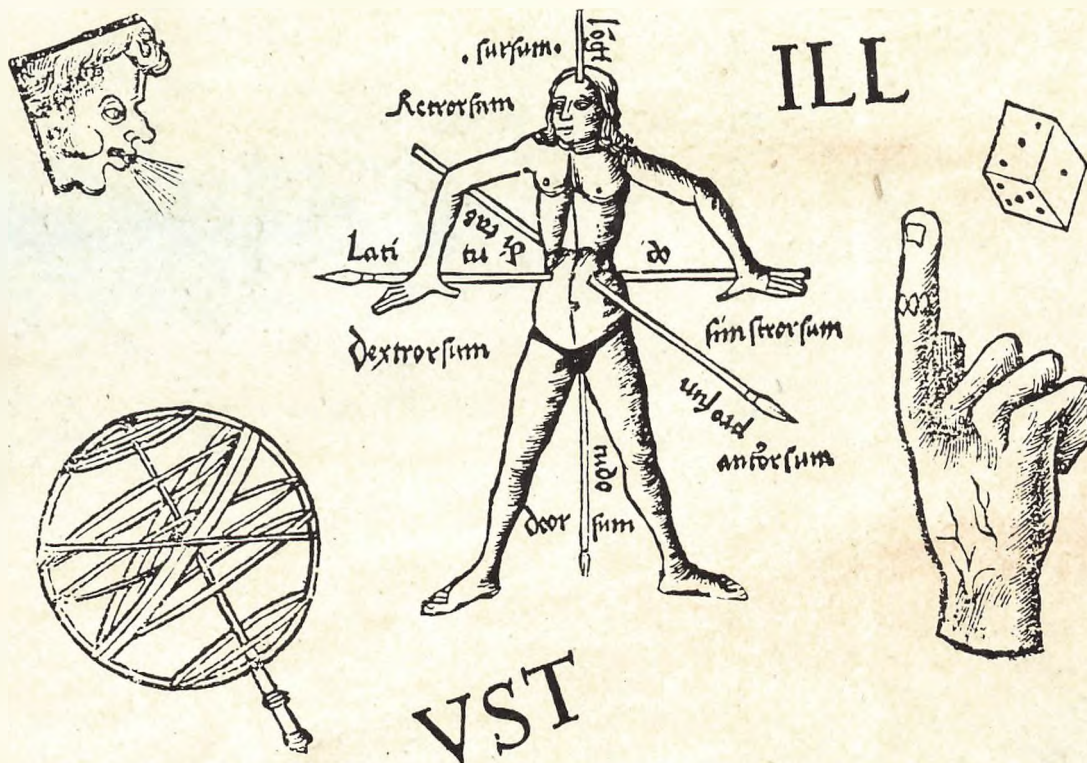
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hans Michelsen
Peder Sørensen
– en præst og hans bøger



Roskilde Stiftsblad
Forlaget Kolorit
1995

Illustrationer til for- og bagside er taget fra:

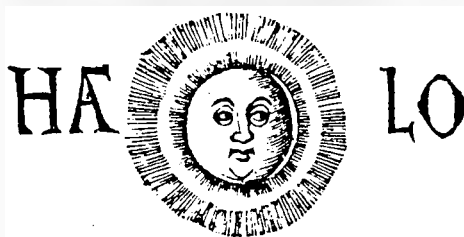
Lambert, F.: In Amos, Abdiam & Jonam. Argentorati, 1525.

Lambert, F.: Commentarius in Micheam, Naum & Abacuc. Argentorati, 1525. (Liste 4. 23)

Aepitoma omnis phylosophiæ, alias Margarita phylosophica tractans de omni genere scibili. Cum additionibus. Quæ in alijs non habentur. Argentorati, 1504. (Liste 7. 17).

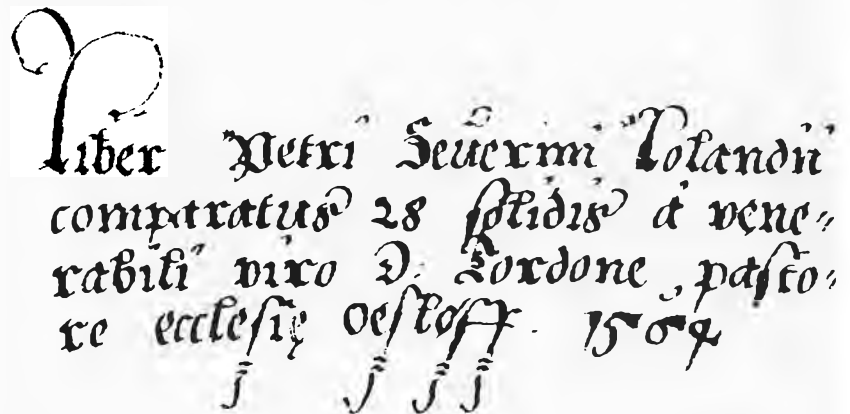
Farvefoto af bog:

Lossius, Luc.: Enarratio erudita Psalmorum Davidis. Frf., 1570. (Liste 1. 17)



Peder Sørensen
(Petrus Severini Lollandius, PSL)

En præst og hans bøger



Liber Petri Severini Lollandii
comparatus 28 solidis a vene-
rabili viro D. Lardone pasto-
re ecclesie Oesthoff. 1509
j j j

Til Hanne, Christian og Frederik

Hans Michelsen

Peder Sørensen

– en præst og hans bøger

En bog- og bibliotekshistorisk undersøgelse

Udgivet af Roskilde Stiftsblad

Forlaget Kolorit

1995

*Peder Sørensen – en præst og hans bøger.
En bog- og bibliotekshistorisk undersøgelse
© Hans Michelsen, 1995
1. udgave, 1. oplag
Oplag: 1500 eks.
Udgivet af Roskilde Stiftsblad, 1995
På Forlaget Kolorit
Ekspedition:
Roskilde Stift, Stændertorvet 3, 4000 Roskilde,
Tlf. 42 351475
Trykt hos: Special-Trykkeriet Viborg a-s
Trykt på 115 gram - matbestrøget
Sat med Times 12/14
ISBN-nr: 87-90141-01-6
Omslag: Kenny Rathje
Fotos og affotografering: Kit Weiss, Nationalmuseet*

Indholdsfortegnelse

Forord af biskop Bertil Wiberg 7

Indledning 9

En præst og hans bøger 11

Personen Peder Sørensen 11

Bogsamlingen 13

Peder Sørensens testamente 17

Kirkeligt administrative forhold på Falster 18

Bøger og biblioteker i 1500-tallets Danmark 27

Mønstersamling. Luthers forskrifter om præsternes bøger 30

Præstebiblioteker 33

Kirkebiblioteker 36

Studenterbiblioteker 40

Peder Sørensens senere historie 41

Bøgerne i skabet 45

Gennemgang af bøgerne i skabet 45

Bibliotekets indhold 49

Bøgerne og deres inskriptioner 55

Bogpriser 58

Køb og gaver 59

Bogbind 69

Afslutning 70

Tysk resumé 73

Kilder og litteratur 75

Listerne over Peder Sørensens bibliotek 87

Forord til listerne 87

PSL-listerne i Listeorden – Forfatterorden – Titelorden – Købsorden 89

Indledning til boglisterne samt udskrift 122

PSL-liste 1 - 8 124

Samlingsbind 214

Ejernavne 219

Noter 231

Register 258



*Initial skåret af Holbein
Bugenhagen, J.: In librum psalmorum interpretatio. Basileae, 1524.
(Liste 8. 32 samt Liste 2.12)*

Forord

Teologiske studier hører med til præstens embedsforpligtelser. Det kommer til udtryk i præstevielsesritualet, hvor biskoppen lægger ordinanderne på sinde, at de “flittigt gransker den hellige skrift og troens lærdomme”.

I Kirkeordinansen fra 1539 findes der bestemmelser om, hvilke bøger præsterne skulle være i besiddelse af, og præsten Peder Sørensen's bøger er et eksempel på, hvad et præstebibliotek i reformationstårhundredet kunne indeholde. Det bedst bevarede fra den tid.

Bøgerne blev efter hans død i 1588 opstillet i Nykøbing Falster kirke, men blev i 1829 erhvervet af Sjællands Stiftsbibliotek, der var oprettet af bogelskeren biskop Frederik Münter, og de udgør stadig en del af Stiftsbibliotekets bogsamling, siden 1990 som en særsamling.

Det er historien om dette lutherske præstebibliotek, som fortælles her, og jeg retter en hjertelig tak til Stiftsbibliotekets bibliotekar, Hans Michelsen for det store arbejde, han har udført. Ved Skt. Johannes landemøde i 1994 blev det vedtaget at yde økonomisk støtte til bogens udgivelse og at udsende den til stiftets præster og menighedsråd. Det er først og fremmest en boghistorisk undersøgelse, men som et værdifuldt bidrag til vort billede af en dansk sognepræst i det 16. århundrede vil bogen utvivlsomt også have interesse ud over faglige kredse. Jeg håber, at historien om Peder Sørensen og hans bøger tillige kan bidrage til at holde præstegårdsteologien levende i vor tid.

Roskilde, advent 1994.

Bertil Wiberg



*Initial fra Lambert, F.: In Amos, Abdiam & Jonam.
Argentorati, 1525.
Lambert, F.: Commentarius in Micheam, Naum &
Abacuc. Argentorati, 1525. (Liste 4,23)*

Indledning

Med denne biblioteks- og boghistoriske undersøgelse fremlægges resultaterne af gennemgangen af et præstebibliotek fra 1500-tallet, som findes i Sjællands Stiftsbibliotek. Udgangspunktet har været den fortegnelse, som seks mænd udarbejdede i 1588, sammenholdt med de stadig bevarede bøger, og hermed kan præstens bibliotek rekonstrueres. Formålet har blandt andet været at bidrage til den "revision af bogsamlingernes stade i Danmark efter midten af det 16. årh.", som er påkrævet, idet det ser ud til, at flere både studerende og præster har haft større bogsamlinger af en vis lødighed end hidtil antaget. For eksempel har Harald Ilsøe fremdraget en enkelt students bogsamling med i alt 59 bind.

Da jeg havde set enkelte dele af Peder Sørensens Bibliotek, meldte den tanke sig, at det ville være interessant at præsentere hele hans bibliotek. Der rejste sig naturligt en del spørgsmål: Hvem var han? Hvorfor findes der pludselig en præst med et så stort bibliotek i Nykøbing Falster i 1500-tallet? Hvorfra havde han fået inspiration til denne bogsamling? Og hvordan fik han råd? Hvad ville undersøgelsen af hans bibliotek vise? Nogle af spørgsmålene står endnu den dag i dag ubesvarede.

I afhandlingen ligger synsvinklen på det biblioteks- og boghistoriske. Det kan dog ikke undgås at nævne kirkehistoriske aspekter, især da den periode, afhandlingen omfatter, er reformationstiden, som belyses ved at pege på en enkelt protestantisk præst og hans meget store bogsamling. Afhandlingen giver herved et bidrag til lærdomshistorien i 1500-tallet.

Først gives en bog- og bibliotekshistorisk indledning, dernæst følger undersøgelserne af bøgerne. Til slut aftrykkes listerne over hans bøger. Der afsluttes med en liste over benyttet litteratur.

Det har været en stor fornøjelse for mig at være i selskab med PSL's bøger og forsøge at spekulere over denne person og hans fantastiske bogsamling. Desuden har mange mennesker udvist en helt utrolig positiv interesse i mit arbejde, og de har søgt at støtte det bedst muligt. Først og fremmest skal min familie takkes for engagement og stor langmodighed gennem de mange år, jeg som stiftsbibliotekar har beskæftiget mig med dette emne. Peder Sørensen er næsten blevet en del af familien! Tidligere afdelingsleder ved Det kgl. Bibliotek, dr. theol. Jakob H. Grønbæk har været til yderst stor hjælp ved kritisk at gennemlæse materialet og dernæst diskutere det med mig ved mange møder. Derefter tidligere seniorforsker Harald Ilsøe, som generøst har stillet sin store viden om dansk boghistorie til rådighed, ligesom han kritisk har gennemlæst dele af manuskriptet med mange forbedringer til følge. Arkivar, cand.mag. Jørgen Nybo Rasmussens studier over

franciskanerne (og deres bogsamlinger) har medvirket til en perspektivering af Peder Sørensens bogsamling. Bibliotekshistorisk Selskab ved Jørgen Svane Mikkelsen har ligeledes interesseret fulgt mit arbejde, bl.a. ved at henlægge et sommermøde til Sjællands Stiftsbibliotek.

Sidst men ikke mindst bedes biskop, dr. theol. h.c. Bertil Wiberg modtage en meget stor tak for interesse og støtte til at få dette arbejde publiceret. Denne tak udbredes også til Roskilde Stiftsblads redaktør, provst dr. theol. Jørgen Ertner samt formanden for Sjællands Stiftsbibliotek, domprovst Karen Horsens. Til slut takkes Monika I. Jensen for god hjælp med det tyske resumé. At Roskilde Stift (og nu Roskilde Domsogns menighedsråd) tidligt indså værdien af at have et Stiftsbibliotek skal ikke undervurderes, for på den måde er Peder Sørensens bøger bevaret til i dag sammen med resten af det store bibliotek, hvortil der i øvrigt lige siden oprettelsen har været knyttet en bibliotekar. Endelig en tak til Roskilde Bibliotek, der dels lægger lokaler til Sjællands Stiftsbibliotek, dels er i besiddelse af en meget stor og god bogbestand, som har lettet mit arbejde samt litteratursøgningen meget.

Himmelev, maj 1995.

Hans Michelsen,

Stiftsbibliotekar

En præst og hans bøger

I Sjællands Stiftsbibliotek (i det følgende benævnt SSB) findes et stort og velbevaret præstebibliotek fra 1500-tallet. I det følgende vil jeg først give et billede af præsten Peder Sørensen Hasling (Petrus Severini Lollandius, i det følgende kaldet PSL) og hans arbejde, koncentreret omkring de institutioner og personer, som han var i forbindelse med. Derfor er der små afsnit om præstens embede og personen PSL (såvidt der overhovedet vides noget om ham), om den kirkelige inddeling på Falster, om hospitalet i Nykøbing osv, fordi præstens placering i denne sammenhæng siger noget om ham som myndighedsperson. Sammenholdt med bøgerne er dette med til at tegne et billede af personen.

Derefter følger en undersøgelse af hans bogsamling med udgangspunkt i den fortegnelse, som seks mænd udarbejdede efter hr. Peders død. Opstillingen i de lister, som senere behandles, følger denne fortegnelse, og der refereres fra afhandlingen til disse otte lister.

Peder Sørensen, der var sognepræst i Nykøbing Falster, døde i 1588 efter et langt liv. Det er ikke meget, der kendes til hans person, men det der gør ham bemærkelsesværdig, er hans store bogsamling, som han overlader til kirketjeneres' brug i Nykøbing. Han levede i den første tid efter reformationen, og at dømme efter indholdet af bogsamlingen har han været

meget optaget af de nye ideer og tanker ude i Europa.

Han bestemte i sit testamente, at der skulle passes godt på samlingen, og dét blev der. Så godt, at omkring 2/3 var bevaret samlet, da kirken i 1829 solgte den til Sjællands Stiftsbibliotek.

Den almindelige antagelse er, at renæssancens præstebiblioteker var små og uanselige, men med denne undersøgelse kan man nu se et mere nuanceret billede.

Der fandtes naturligvis store bogsamlinger hos adelen, men det er ikke disse bogsamlinger, der interesserer i denne sammenhæng. Afhandlingen beskæftiger sig kun med teologiske bogsamlinger hos de almindelige præster i 1500-tallet.

Boghistorisk set giver PSLs bogsamling en masse oplysninger, bl.a. fordi størstedelen af bøgerne er i originale bind, og fordi han har været flink til at skrive i dem. Han har anskaffet samtidig litteratur, mest af luthersk observans, som det vil fremgå af det følgende. Mange af bøgerne var under 10 år gamle, da de blev købt.

PSLs bøger er anskaffet inden for omkring 100 år efter en af de mest epokegørende opfindelser nogen sinde, nemlig bogtrykkerkunsten. Ingen anden opfindelse har vel været så samfundsomrystende, og den blev da også

befordrende for udbredelsen af reformationens tanker. Mængden af bogudgivelser steg kraftigt, og der opstod hurtigt et handelsnet, der sørgede for, at bøgerne blev vidt udbredt. Man kan få et lille indblik i, hvor hurtigt bøger spredtes over Europa ved at sammenholde anskaffelsesår og udgivelsesår i PSLs bøger.

PSL nåede ikke – som sin eftermand – at få sit epitafium hængt op i kirken i Nykøbing, og der kendes ingen malerier af ham. Men selv om vi ikke kender personen af udseende, er det alligevel muligt at lægge de brudstykker, vi kender, sammen til et billede af en lærd humanist i renæssancetiden.

Hr. Peder var Nykøbings anden protestantiske sognepræst efter reformationen. Hans forgænger Hans Holst (Holste) var både den sidste katolske sognepræst, men også den første protestantiske, idet han forblev i embedet efter reformationen. Allerede 1532 nævnes han som

sognepræst ved Nykøbings protestantiske kirke².

PSL blev endvidere den første protestantiske provst over hele Falster. Fødselsåret er ukendt, men da han allerede 1549 var præst i en større købstadskirke, og da man skulle være fyldt 25 år for at komme i embede³, må det antages, at han er født omkring 1520.

Den 16. marts 1588 døde PSL. Dato og (næsten) tidspunkt kendes fra hans efterfølger, Jens Mikkelsen Vejle, der i én af PSLs efterladte bøger noterede:

Hic liber testamentatus est a suo supra scripto/ autore, ad vsum Joannis Michaëlidis Vellæj, / 16 martij, anno 1588, quo die, hora tertia/ pomeridiana D. Petrus (piæ memoriæ) vitam/ cum morte commutavit, cuius anima/ iam pace fruitur⁴.

*Hic liber testamentatus est a suo supra scripto
autore, ad vsum Joannis Michaëlidis Vellæj,
16 martij, anno 1588, quo die, hora tertia
pomeridiana D. Petrus (piæ memoriæ) vitam
cum morte commutavit, cuius anima
iam pace fruitur.*

Provst Jens Mikkelsen Vejle, der var Peder Sørensens efterfølger, noterede PSLs dødsdag i en af de bøger, han fik foræret:

Bullinger, H.: In omnes apostolicas epistolas commentarii. Tiguri [Zürich], 1544. (Liste 8,28)

Hvor han stammer fra, vides heller ikke, men i testamentet skriver han:

Herudover betakker jeg Øvrigheden, som nu er og været haver, siden jeg kom hid til Byen paa...

Hans navn tyder på, at han er tilflytter, og det er naturligt (efter tilnavnet Lollandius) at antage, at han kom fra Lolland. Han optræder også med tilnavnet Hasling. Hvor han har dette tilnavn fra, vides ikke, men H.F. Rørdam mener, med udgangspunkt i Bircherods afskrift af Peder Sørensens testamente, at det er Bircherod, der har givet ham tilnavnet engang i 1700-talet⁵.

Imidlertid optræder navnet Hasling i et brev fra Frederik II, som tillader, at det vicarie til Vor Frue Alter i Nykøbing, som Hr. Peder Hasling nu er forlenet med, efter dennes død skal tilfalde sognepræsten, kapellanen og skolemesteren til deling⁶. Hans tilnavn – Hasling – nævnes altså også i en samtidig kilde.

Tilnavnet Hasling kan betyde en mand fra Hasselø. Måske kan man heraf se, hvor han kom fra. Hasselø ligger syd for Nykøbing Falster i Væggerløse sogn⁷.

I de decimantlister (lister over tiendeydere – se senere), som PSL har skrevet, optræder navnet Hasling også, idet han her benævnes Per Hasling, ligesom han om sig selv skriver Per Søffrensen. I bøgerne, der er nævnt i testamentet, skriver han altid Petrus Severini Lollandius (dvs Peder Sørensen fra Lolland). Jeg anser det for meget sandsynligt, at Peder (Per) Sørensen

Hasling og Petrus Severini Lollandius er den samme person.

Bogsamlingen

Med PSLs bibliotek er (antagelig) det største, samlet bevarede præstebibliotek fra middelalderen/renæssancen (1500-tallet) kommet til vores kendskab. (Se senere for en detaljeret gennemgang af biblioteket).

Han testamenterede som nævnt hele samlingen til Nykøbing Kirke:

Alle mine bøger at skulle være til kirketjeneres⁸ her udi Byen til evig Brug bedende ydmygelig Bispen med Borgemester og Raad og Kirkeværgen, at de maa beskikkes udi en bekvem Sted i Kirken eller uden, og have et godt Opseende, at de skulle ikke af en eller anden undrykkes⁹

Bogsamlingens størrelse på 234 bind (213 titler)¹⁰ er bemærkelsesværdig stor, især når man tænker på, at den masseproducerede bog ikke havde været kendt ret længe.

Meget tyder på at han været bevidst om, at bogsamlingen var værdifuld, og fremfor at forære den væk i flæng testamenterede han den “til kirketjeneres brug” med den klausul, at den ikke måtte fjernes fra kirken, hvad da også først skete godt 250 år senere.

PSL kalder selv sin bogsamling for et bibliotek¹¹, et ord, der ikke er meget brugt for private samlinger på dette tidspunkt – alene på grund af disse samlings ringe størrelse.

Bogsamlingen indeholder værker af man-

ge af reformationens fædre. De fleste af forfatterne i hans bogsamling tilhørte kredsen omkring Luther og Melanchton. Mange af dem har enten opholdt sig som lærere eller studenter i Wittenberg.

Præsten og embedsmanden

PSL var som nævnt sognepræst og blev senere provst. Han har sandsynligvis haft en skolegang, der indebar undervisning i latin, idet han i mange af bøgerne har skrevet på latin om anskaffelsessted og pris. Ligeledes er de kommentarer, han har skrevet inde i bøgerne skrevet på latin. Latin var datidens normale akademiske sprog, og det var desuden et fælles sprog for alle dannede mennesker i Europa. Han er dog hverken fundet blandt *doctores* eller *magistre* creeret fra Københavns Universitet¹².

Bogsamling tyder på en velorienteret og veluddannet mand med interesse for de nye kirkelige bevægelser ude i Europa. Selvom det er rent gætteri, kunne man forestille sig, at han har studeret i Tyskland. Hans navn er dog ikke fundet i universitetsmatriklerne¹³, men han har muligvis været ledsager/informator for en ung adelsmand (se herom senere).

Han *kan* være identisk med den Petrus Severini, der 1537 dimitteredes fra en fynsk latinskole til Københavns Universitet¹⁴. H.F. Rørdam anfører¹⁵, at der ud for studenter fra Odense Katedralskole i de fleste tilfælde står -Othoniensis-, og da der ikke gør det ved Petrus Severini, må han være -Fionius-, altså fra en anden skole på Fyn.

Ud fra dimissionsåret kunne man altså

også anslå hans fødselsår til at være omkring 1520.

Som nævnt er det ikke meget, vi kender til **PSLs person**, men fra testamentet vides¹⁶, at han var gift i hvert fald to gange, idet han til sin efterlevende kone testamenterer et sengeklæde, som han selv har arvet fra sin afdøde kone. Han testamenterer hver af sine drenge og piger 1 mark, men uden nærmere beskrivelse, og drenge/ piger kan her godt betyde tjenstedrenge/ tjenstepiger.

Det kunne af nogle af hans bøger se ud, som om han havde børn, da en udgave af Det nye Testamente¹⁷ er "farvelagt", som kun et barn ville kunne gøre det. Kun en teknisk undersøgelse vil dog kunne afsløre, om farvelægningen er samtidig. I en anden af hans bøger står "Christophorus Petri Lolandus", og det kunne være en søn¹⁸.

Enkelte oplysninger er bevaret om **PSLs embedsførelse**: Første gang hans navn nævnes, er i forbindelse med underskrivelse af den såkaldte Ønslevafbigt i 1549¹⁹, hvor han omtaler sig selv som sognepræst i Nykøbing.

PSL var provst over Sønder-herred (hvor Nykøbing ligger) allerede i 1569, da han i dette år var medunderskriver af Inventarielisten for Nykøbing Hospital²⁰. Han benævnes her provst i Sønder-herred, men det er sandsynligt, at han er blevet provst nogle år tidligere. Han blev nemlig provst over Nørre-herred efter Laurits Bruncks død i 1560, og måske var han provst over hele Falster fra dette tidspunkt at regne. Iflg. Barfod²¹ var PSL landeprovst (provst over hele Falster) i 1584, hvor kongehyldningen i

Odense fandt sted.

Den svenske boghistoriker O. Walde mener med udgangspunkt i følgende dedikation i *Niels Hemmingsens Postille*²², at PSL har været sognepræst i **Stubbekøbing**:

Verus huius libri possessor Benedictus ioannis Fionius nationis genitus, si quis inuenerit, oro ut possessori legitimo restituat, iuxta naturæ Regula quod sibi vis fieri alicui præsta. emptus Haffniæ iij marcis Danicis 6 die Iulij anno a dno nato 1561.

Hunc librum reuendidi ego Benedictus ioannis d: petro Seuerinj Lalandio pastori ecclesie stubbecopensis anno/ dñj 1561.

(Bag på forsats med PSLs hånd): *Liber Petri Seuerini Lolandii comparatus duabus marcis & dimidiata Anno Dni 1561.*

Verus huius libri possessor Benedictus ioannis fionius nationis genitus, si quis inuenerit, oro ut possessori legitimo restituat, iuxta naturæ Regula quod sibi vis fieri alicui præsta. emptus Haffniæ iij marcis Danicis 6 die Iulij anno a dno nato 1561

O Dns alisonans reppis nra ante nris fibri in landem nris ay mi,

*Alpha & ω principis & finis est
Ihs ihesus.*

Hunc librum reuendidi ego Benedictus ioannis d: petro Seuerinj Lalandio pastori ecclesie stubbecopensis anno/ dñj 1561.

I Hemmingius, N: Postilla. Hafniæ, 1561. (Liste 2, 21) har Bent Hansen noteret dette. Peder Sørensen har imidlertid ikke været præst i Stubbekøbing

Selvom læsningen giver belæg for påstanden – og i hvert fald har givet Benedictus Ioannis den opfattelse, at Peder Sørensen har været præst i Stubbekøbing, så kan det ikke passe. Laurits Brunck var sognepræst i Stubbekøbing og provst over hele Falster.

I én af PSLs bøger²³ oplyses – i modsætning til senere præstehistorier²⁴ – Laurits Bruncks rigtige dødsår. Iflg Rhode²⁵ døde han 1591, og iflg Barfod er dødsåret usikkert. Laurits Brunck døde 15. december 1560. (Dette efterlader så til gengæld et hul i præsterækken i Stubbekøbing !) PSL har muligvis som provst vikarieret i Stubbekøbing i 1561 (hvor det jo er dokumenteret, at han var sognepræst i Nykøbing allerede 1549), og i denne forbindelse har han kunnet erhverve denne bog.

Der er intet andet belæg for at sige, at Peder Sørensen har været sognepræst eller provst andre steder end i Nykøbing.

PSL optræder af og til sammen med hospitalsforstanderen Kristoffer Jørgensen²⁶, da han i kraft af sit embede bl.a. var med til at bestemme, hvem der skulle nyde godt af **Nykøbing Hospital**. Da alle messer ophørte i 1532, blev forstanderen, mester Laurids Ølmand, forpligtet til fremtidig at underholde 5 syge og give 4 fattige frit husly. Fra 22/8 1585 findes en fundats for Hospitalet udstedt af Frederik II²⁷. Af denne fundats fremgår det bl.a., at regnskabet skulle aflægges for lensmanden, superintendenten, præsten, “borgemestre” og rådmænd i Nykøbing. Ligeledes skulle optagelse i Hospitalet finde sted med lensmandens og sognepræstens billigelse²⁸.

I 1571 afsagde han dom i en **provsterets-sag** mod sognepræst Bent Hansen²⁹ i Idestrup, og i 1572 måtte han uddele advarsler til samme præst. Mon Benedictus Ioannis (Stubbekøbing) er identisk med denne Bent Hansen³⁰ ?

Peder Sørensen udfærdigede Decimant-listen (liste over tiendeydere) for Falsters Sønder-herred samt Gedsør Birk, 1571, og en herredsbog over Falsters Sønder-herred, 1572. (Se nærmere nedenfor).

Antagelig i 1584 afsagde han en kendelse i en provsteretssag mod sognepræsten i Sønder-Kirkeby og Sønder-Alslev hr. Kristoffer Poulsen³¹.

I sommeren 1584 fandt hyldningen af Christian IV sted i Odense. Udover højjadelen deltog også repræsentanter for den menige adel, bisper, provster, præster, købstædernes borgmestre og rådmænd samt udsendinge for bønderne³². I deputationen fra Falster optrådte Peder Sørensen også. Fuldmagten til kongehyldningen blev vedtaget i Tingsted Kirke 26. maj 1584, og i kilden omtales Peder Sørensen som vores landeprovst. Udsendingene var: Peder Sørensen, Nykøbing Falster, Niels Axelsen, Nørre Vedby, Jørgen Skjold, Kippinge og Brarup, Niels Hansen, Horbelev, Bent Hansen, Idestrup³³.

På følgende side gengives in extenso PSLs testamente. Det er kun bevaret i en afskrift foretaget af Bircherod, 1732:

Peder Sørensen Haslings Testamente

“Intet er vissere end Døden, og intet uvissere end Dødsens Time. Endog jeg Peder Sørensen, som en Tid lang haver været Sognepræst, dog uværdig, her udi Nykjøbing, er nu skrøbelig til mit Legeme, dog haabes mig til Gud, at jeg er karsk til min Sjæl ved Jesum Christum, min Frelser, derfor vil jeg gøre mit Testament. Først giver jeg til Nykjøbings Kirke alle mine bøger at skulle være til Kirketjenere her udi Byen til evig Brug, bedendes ydmygelig Bispen med Borgmester og Raad og Kirkeværgen, at de maa beskikkes udi en bekvem Sted i Kirken eller uden og have et godt Opseende, at de ikke skulle af en eller anden undrykkes. Giver jeg min medtjener, Kapellanen, en Sølvsk. Giver jeg Hr. Toer i Ørslev en Sølvsk. Giver jeg Mester Niels Jespersen en Engelot <Guldmønt med billede af en engel>. Giver jeg min Hustru en Seng, som staar i den nye Stue, opredt med 2 Dynner, som ligger i hende, 2 Tverdynner, bedste Par Lagen, en Dundyne og et flamsk Sengeklæde, som jeg fik efter min sl. Hustru; item det bedste Bryggerede, bedste Gryde og Kande; item skal hun og have min Hovedlade i vor Gaard og Humlegaard i sin Livstid fri at bruge for mine Arvinger, og siden at komme til mine Arvinger igjen, naar Gud kalder Hende. Giver jeg Adele Lauritsdatter 1 Pund Byg. De Penge, som Hans Sørensen er mig skyldig, dennem giver jeg Hans Sørensen Halvparten og Magdalene Sørensdatter den anden Part. Og de Pant, jeg haver for samme Penninge, skulle antvordes Per Knudsen, indtil han bliver paa sin Part fornøjet. Giver jeg Ádele Clausdatter 1 Mark. Giver jeg Dorthe Knudsdatter Gjølørslø til en Kjortel, og hvad som hører til at berede hannem med. Giver jeg til hver af mine Piger 1 Mark; hver af mine Dreng 1 Mark. Giver jeg hver af mine Testamentarier, som er Rasmus Joensen, byfoged, og Bendix Nielsen, fordum Borgemester, 1 Gylden i Guld. Giver jeg Skolemester <Laurentius Georgii (Laurits Jørgensen)³⁴> 3 Mark, Hørerne 2 Mark, Peblinge 1 Tønde Øl, fattige Folk 1 Tønde Øl, Brød af 4 Skjepper Mel og 4 Sider Flæsk. - Dette mit testamente befaler jeg min Hustru og begge mine Testamentarier, at de ville det saa flittig udrede, som de for Gud forsvare ville, og jeg dennem tiltror, at man kan vide for vist og i sandhed, at jeg haver selv gjort dette mit Testament af frie Villie og ret Forstand, og vil, at det ret holdes skal foruden mine Arvingers Gjensigelse. Til ydermere Vidnesbyrd haver jeg dette skrevet med min egen Haand og trykt mit eget Signet her neden for, kjærligen tilbedendes mine fornemme Testamentarier, at de det og med mig beseglet haver. Herudover betakker jeg Øvrigheden, som nu er og været haver, siden jeg kom hid til Byen, paa Slottet, sammeledes Øvrigheden her i Byen og sin menige Almue, for al Godvillighed og Hjælp, I mig bevist have. Er der nogen af min Omgjængelse fortørnet, da beder jeg for Guds Skyld, at I vilde mig det forlade. Vil jeg og eder alle sammen formanet have, først Øvrigheden, at I frygte Gud og flittig forfremme Guds Ære og ord med christelig Styrelse og retfærdigt Regimente og straffe Synder og lastige Gjerninger ikke for egen Fordel og Nytte, men til Guds Æres Forfremmelse. I Undersaatter beviser Ære og Lydighed alle dennem, som I ere Lydighed og Ære pligtige; lever udi Guds-frygt, værer endrægtige og kjærlige tilhobe. Værer ikke den ene den andens Fordærvelse med falske Forføringer; udrydder den vederstyggelige Løbsagtighed, som findes her vel megen, da vil Gud give eder Benedidelse <velsignelse> over Folk og By og lyksaligt Regimente, og paa det sidste Guds Rige og evig Salighed formedelst Christum Jesum, vor Herre”³⁵.

Kirkeligt administrative forhold

I det følgende omtales Falsters kirkeligt-administrative forhold på PSLs tid, da det er af en vis betydning for forståelsen af ham at se den virkelighed, han arbejdede i.

Falster blev delt i et Nørre- og Søndre-herred, som hver for sig havde en herredsprovst, men i perioder havde hele Falster været betjent af én provst³⁶.

Den kirkelige inddeling på Falster har i tidens løb undergået mange forandringer. I det følgende er forholdene angivet, som de var, da Peder Sørensen var herredsprovst over hele Falster.

Søndre-herred indeholdt følgende sogne³⁷: Nykøbing og Systofte, Horbelev, Aastrup, Karleby og Horreby, Nørre Ørslev, Idestrup, Falkerslev, Sønder-Kirkeby og Sønder-Alslev, Væggerløse, Skielby, Gedisby.

Nørre-herred indeholdt følgende sogne³⁸: Lillebrænde, Torkilstrup, Tingsted, Ønslev, Eskildstrup, Stadager og Nørre Kirkeby, Kippinge, Waalse (Valnæs), Widby, Nørre Alslev, Gundslev, Stubbekøbing, Maglebrænde med Bogø.

I administrativ henseende hørte Falster til Fyns stift, idet Lolland-Falsters stift først blev oprettet 1803³⁹. På PSL tid var det superintendenten (biskoppen) over Fyn, der var Falsters biskop, og han deltog også i udfærdigelsen af listerne over PSLs bogsamling i 1588.

Fyns stift var præget af områdets særlige geografi, idet det indeholdt flertallet af de danske øer. Biskop Niels Jespersen beklagede sig over transportproblemer og over, at han

kaldtes til Lolland-Falster, så snart der var den mindste strid med præsterne⁴⁰. Derfor fik han i 1585 lov til, at der kun én gang om året skulle holdes visitats "i disse lande"⁴¹. Der opstod også det særegne træk, at der i samme stift afholdtes stiftssynoder uden for stiftsstaden. I senmiddelalderen kendtes landemoder på såvel Lolland som Falster (1530)⁴².

Biskopper i Fyns stift⁴³

1501-1529 Jens Andersen Beldenak

1529-1536 Mag. Knud Henriksen Gyldenstjerne. Biskop i Odense, men søgte aldrig pavelig konfirmation. Tog

1531 Jørgen Jensen Sadolin som "coadiutor in verbo".

1537-1559 Jørgen Jensen Sadolin (ca. 1499-1559). Indviet som biskop af Johan Bugenhagen 2/11 1537. Én af reformationens hovedskikkelser.

1560-1587 Mag. Niels Jespersen (1518-1587.) Forfatter af det første Graduale (1573)

1588-1606 Prof. mag. Jacob Madsen Vejle (1538-1606) Forfatter til Jacob Madsens visitatsbog.

Sognepræsterne i Odense og herredsprovsterne i Fyns stift (bl.a. PSL?) udvalgte Jacob Madsen Vejle til efterfølger for Niels Jespersen⁴⁴, og han blev derefter udpeget til superintendent 2. februar 1588.

Provst

Provsteinstitutionen på Falster daterer sig helt tilbage til omkring 1200, hvor der nævnes én provst⁴⁵. I 1482 var sognepræsten i Nykøbing official (provst) over hele Falster, også kaldet domprovst. I 1512 var én og samme person landprovst over Lolland og Falster.

Disse administrative forhold bibeholdes et stykke tid efter reformationen.

Oversigt over provster på Falster:

Søndre-herred:

Peder Sørensen	-1588
Mads Andersen Beske	1588-1604
Jens Mikkelsen Vejle	1604-1612

Nørre-herred:

Laurits Brunck	1545 ⁴⁶
Peder Sørensen	1588
Niels Axelsen	1588-1601

Hele Falster:

Rasmus Michelsen (Kippinge, Nørre-herred) skal have været provst over hele Falster. Var præst i Kippinge 1541 og stadig 1549⁴⁷.

Peder Sørensen evt fra 1560 til 1588.

Det formodes, at der har været kapellaner i Nykøbing i hvert fald siden 1532, da det blev pålagt den første evangeliske sognepræst, Hans Holst, at holde kapellan⁴⁸. Der kendes dog ikke navn på nogen før 1580.

Der nævnes en kapellan (men uden navn) både 1541 og 1542, da Christian III dels stad-

fæster lensmand Hans Urnes og superintendent Jørgen Jensen Sadolins kontrakt om underhold til en kapellan til hjælp for sognepræsten i Nykøbing, dels tildømmer kapellanen i Nykøbing 1/2 læst korns indtægt af noget tidligere gildegods⁴⁹.

Rasmus Charisius (død kort tid efter 1571) har formodentlig været kapellan i Nykøbing, medens Peder Sørensen var sognepræst. Det fremgår af Frederik II's gavebrev angående vicariegodset, at der er en kapellan.

Den sikre kapellanrække efter reformationen starter med Niels Kjeldsen Winther (død 1629), der var kapellan indtil 1580, da han blev kaldet til sognepræst i Radsted. Niels Hansen Bang var kapellan 1580-1588, hvor han efterfulgtes af Hans Justesen⁵⁰.

Sognepræstens økonomi m.v.

Ved reformationen overtog kronen kirken og dermed også den administration, som tidligere var udført af de katolske biskopper. Med Recessen af 1536 (hvorved reformationen indførtes), Kirkeordinansen 1536-1537 og Ribe-artiklerne fra 1542 blev rammerne sat, men de skulle udfyldes og det delvis lokalt.

Der kommer en mængde forordninger angående kirkelige forhold især under Christian III. De såkaldte klemmebreve af 1555⁵¹ er et eksempel på en sådan statslig regulering af den kirkelige administrative økonomi. Forordningerne blev kaldet sådan, fordi de var forsynet med rigets klemme (dvs det store segl). Formålet var at regulere økonomien i sognene dels ved direkte tilskud dels ved sognesammenlægninger m.v.

Lensmand og superintendent skulle undersøge præsternes indkomst, og hvor den ikke var tilstrækkelig, skulle de stille forslag til afhjælpning af dette. For Fyns stifts vedkommende kendes kun én indberetning, nemlig fra Nyborg len, og det vides derfor ikke med sikkerhed om der har været foretaget en sådan undersøgelse i Lolland-Falsters len.

Fyns stift var efter reformationen delt i tre gejstlige jurisdiktioner hver med sin stiftslensmand (Nyborg len, Næsbyhoved len og Smålandene herunder Lolland-Falster). I årene omkring 1555 blev posten som lensmand over Lolland-Falster beklædt af Peder Oxe på det gamle bispelen Sørup på Falster. Der kendes ingen klemmebreve til Smålandene i forbindelse med reguleringen 1555, derimod findes tre breve udstedt til præsterne i Smålandene⁵², hvori der gives ordre til nedrivning af kirker for at regulere præsternes indkomst og for at tilpasse sogn og befolkning.

I vores sammenhæng er det interessant, at Christian III ved denne lejlighed (langfredag 12/4 1555) udstedte et gavebrev på 4 pund byg årlig, af den tiende som falder på Valnæs, til sognepræsten i Nykøbing⁵³. Dette gavebrev blev ophævet 1595⁵⁴.

I øvrigt tyder undersøgelser på, at den middelalderlige krise var betydeligt hårdere i Jylland end på øerne. I Viborg stift var der for eksempel 2 præster til 5 sogne, hvor der i Fyns stift var 2 præster til 3 sogne, hvorfor en regulering var mindre påkrævet her⁵⁵.

Jordegods og fundatser m.v. knyttet til sognepræsten i Nykøbing

En sognepræsts indtægt bestod dels i tiende, dels i udbyttet fra præstegårdsjorden og dels i evt. forleninger.

Uddrag af Frederik II's fundats:

„Eftersom vi forfare, hvorledes Kirke=Tienerne her udi Vort Købsted Nyekiøping, som er Sogne=Præsten, Capellanen og Skolemester, skulle have en ringe indkomst, og ikke noksom være forsørget med hvis dennem til deres Underholdning behov gøres ... tillade at det Vicarie, som ligger til Vor Frue Altere, her udi fornevnte Nykiøbing, og Os Elskelige Hr. Peder Hasling nu med forleenet er, maae og skal efter hans Død og Afgang, altid til ævige tid være og blive til fornefnte Sogne=Præstens, Capellanens, og Skolemesterens Underholdninge...“⁵⁶

Et vicariegods er et jordegods, hvis indtægter oprindeligt har været tillagt en vicarie (hjælpepræst) ved en større kirke, i dette tilfælde altså den gamle sognekirke i Nykøbing, Vor Frue Kirke⁵⁷. Under Peder Sørensens vicarie var der ca. “13 tjenere”, dvs fæstebønder.

I øvrigt kender man navnet på den skolemester, der kom til at nyde godt af Frederik II's gave: det drejer sig om Lauritz Georgii (Lauritz Jørgensen), som Jacob Madsen Vejle mødte i 1588 (og om hvem han i sin visitatsbog skrev “rector scholae Nicopensis”)⁵⁸.

Til yderlige belysning af hans indkomstforhold skal nævnes følgende uddrag af decimant-listen:

-at tre gårde i Søstofte "liger til eett altere i Nykiøffuings kiircke, som her Per Hasling haffuer i forlening" ⁵⁹.

-at 1 gård i Biørnerup (Søstofte sogn), "een liger till eett alter i Nykiøff., som her Per Hasling haffuer i forlening" ⁶⁰.

-at 1 gård (I Idestrup sogn) "Widtby, een liger till eett alter i Nykiøffuing, som her Per Hasling i were haffuer" ⁶¹.

-at 1 gård i Raubjerg (Væggerløse sogn, Gedser) "een liger till eett alter i Nykiøffuing, som her Per Hasling i Nykiøffuing i were haffuer" ⁶².

Herredsbog og decimantlister

Frederik IIs regeringstid var rig på indsamling af "statistisk materiale" vedrørende sognepræsters og kirkers økonomiske forhold. I nogen grad skyldtes dette også et ønske om at få afsluttet de kirkelige institutioners ejendomsforhold efter reformationen. Men især syvårskrigen (1563-1570) havde gjort kronen interesseret i at finde nye indtægtskilder.

Allerede 1567 forelå den sjællandske landebog og et kongebrev af 16/6 1568 til superintenderne påbød disse at lade herredsprovsterne iværksætte sogneregistre over herregårde med disses ejere, antallet af bøndergårde, bol og gadehuse. Som et resultat af dette findes endnu i dag en mængde lister bevaret. Ved et almindeligt provstemøde i Odense, den 19. juni 1570 blev det pålagt herredsprovsterne

at optage en jordebog for kirkerne i Fyns stift. I denne jordebog skulle man give dels økonomiske oplysninger om kirkerne og dels under kirkernes inventarium angive, om kirken ejede de bøger, som kongen havde befalet, nemlig: Den danske Bibel, Ordinansen, Alterbogen, Gradualet, og Hans Thomesens Salmebog. Ligeledes skulle det oplyses om kirkernes havde bekostet de påbudte jernlænker til fastgørelse af bøgerne⁶³.

Da man i 1571 forlangte oplysninger om sognepræster, der ikke havde tilstrækkeligt underhold, førte dette til udarbejdelsen af herredsbøger, især i det gamle Fyns stift, hvorunder Lolland-Falster hørte. Herved er der bevaret en herredsbog fra Falsters Søndreherred 1571-1572⁶⁴, ved hvilken lejlighed provsten (altså PSL) ligeledes lod udarbejde en decimantliste⁶⁵. Disse lister er interessante, fordi de er skrevet af provsten selv, og fordi de dermed er med til at verificere hans håndskrift i en anden kilde end bøgerne.

Thette er register paa the sogner oc byer i sognerne, som liger i Sønderherritt i Falster oc paa Geitzør (1571)

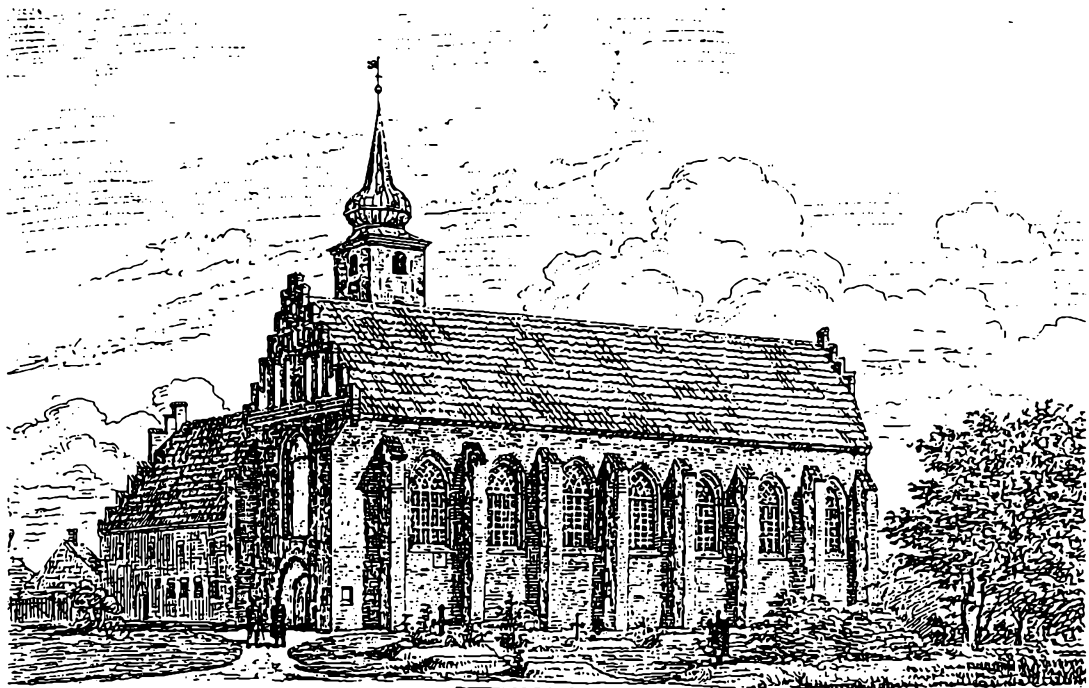
er titlen på PSLs herredsbog, og herfra er oplysninger om hvilke gårde, han havde i forlening, taget.

Han afslutter således:

“Jeg Per Seurensøn bekiender mett thenne myn egen hand, att jeg haffuer selff schreffuit thetthe for:ne mett myn egen hand, oc haffuer wett (evt mett ?) 2 mend aff huer by i huertt sogen wdgranskiitt bode i Sønderherritt oc paa Gedtzør om herregorde, bondegorde, gordseder eller boll oc gadehuss mett thett flittigsthe, og haffuer ther hoss weritt sogneprestherne huer aff siitt sogen tho wndertagitt, som icke wilde komme” (1572⁶⁶).

Udgiverne af de Lolland-Falsterske herred-bøger m.v. beskriver listerne således:

“Registret fylder knap hele lægget, idet de sidste tre sider er ubeskrevne, og desuden begyndes der på ny side for hver hovedsogn eller pastorat. Det drejer sig uden tvivl om en renskrift, vel fra dateringsåret, skrevet med en god og letlæselig hånd, den samme som i decimantlisterne 1571 fra samme herred, der skyldes herredsprovsten hr. Per Seurensøn I Nykøbing”⁶⁷.



Nykøbing Kirke tegnet 1859 af Jakob Kornerup. (Nationalmuseets 2. afdeling)

Kirker og kloster i Nykøbing

Nykøbings nuværende kirke⁶⁸ var i katolsk tid klosterkirke for Franciskanerklostret, og den beholdt længe navnet Gråbrødrekirke.

Da⁶⁹ klosterkirken i 1532 blev byens sognekirke, havde dens indre et helt andet udseende end i vore dage: Der var ingen hvælvinger, nordmuren var ikke gennembrudt som nu, kun ved en dør i koret og en anden i den modsatte ende stod den i forbindelse med klosterbygningerne. I vest var der 2 døre, den ene ind til vestfløjen, svagt kendelig inde fra kirken ved bueslaget for oven, og en anden meget iøjnefaldende, der førte ind gennem tårnet, men rimeligvis er førstnævnte allerede tilmuret, da den sidste blev taget i brug. Efter at alt, hvad der mindede for meget om romerkirkens lære, var fjernet, har der vist kun været det tarveligste udstyr tilbage.

I 1532 forlod munkene klostret, og bygningerne blev skænket til byen af Frederik I og anvendt dels som rådhus dels som latinskole, mens kirkebygningen blev skænket borgerne som sognekirke "efterdi den gamle skal afbrydes"⁷⁰.

Kirkens indtægter var for små til at kunne klare vedligeholdelsen. 1578 fik lensmanden på Aalholm, Hack Ulfstand, påbud om at yde kirkevægerne 1 læst korn til dens istandsættelse, da den var meget "bygfalden"⁷¹, men senere ca. 1590 hedder det dog, at "den var temmelig ved magt uden den vil skelles overalt og hjælpes med tag"

Mod syd grænsede kirken op til Hospitalet i Nykøbing.

Nykøbings gamle sognekirke var viet til Sct. Nicolaus. Foruden hovedalteret for Vor Frue var der andre for Sct. Catharina, Sct. Nicolaus, Sct. Anne og Helligkors alter samt Trefoldighedsalteret. Hvorfor den i 1532 var blevet så brøstfældig, at den skulle rives ned, vides ikke med sikkerhed, men der gætttes på brand⁷². Ifølge traditionen blev kirken ødelagt af lybækkerne under Grevens fejde⁷³. Kirken blev revet ned 1532, da Gråbrødrekirken blev overdraget byen som sognekirke.

Helligåndshuset nævnes første gang i 1447, og kirken eller kapellet 1452. Kapellet blev opretholdt efter reformationen, da Helligåndshuset blev hospital, og der holdtes daglig morgen- og aftenbøn samt månedlig gudstjeneste af sognepræsten⁷⁴.

På det middelalderlige **Nykøbing Slot** var der et slotskapel, som ved en ombygning i 1588-89 blev ændret til en rummelig slotskirke. Det middelalderlige slotskapel har man intet bygningsmæssigt kendskab til⁷⁵. Det vides ikke, om sognepræsten i Nykøbing også har virket som præst ved slotskapellet, tværtimod vides, at da enkedronning Sophie i 1588 rykkede ind på slottet⁷⁶, medbragte hun sin egen præst. Dog takker PSL i sin testamente øvrigheden på slottet for al godvillighed og hjælp.

Franciskanerklostret i Nykøbing⁷⁷ blev oprettet 2/11 1419 og nedlagt i sommeren 1532⁷⁸, hvor kong Frederik I besluttede, at klosterkirken skulle overdrages Nykøbing by. Franciskanerne måtte hverken besidde personlig eller kollektiv ejendom, derfor bar mange bøger, der stammede fra franciskanerklostre,

indskriften “pro usu”, “ad usum” eller “habet usum”, der altså angav, at bogen var til midlertidig benyttelse. Der har utvivlsomt eksisteret et bibliotek i klostret i Nykøbing, men der findes ingen inventarfortegnelse på bøger fra dette kloster.

Præstegården i Nykøbing

Det vides⁷⁹, at de ældste embedsboliger for sognepræst og kapellan efter reformationen var to nabogårde på østsiden af Østergade, formentlig den del heraf, der nu kaldes Asylstræde, og hvis man tør slutte, at boligerne er gået i arv fra de katolske præster (beliggenheden i længere afstand fra den senere sognekirke taler herfor), har de vel haft plads i nærheden af den gamle kirke, der i så fald kan have ligget ved den nordøstlige del af det nuværende torv.

1589 omtales sognepræstens gård som gammel og forfalden. Den forrige præst (vel Peder Sørensen?) havde intet foretaget sig for at forbedre den. Kirken havde ikke så stor en formue, at den kunne udbedre manglerne på præstegården⁸⁰, så man bad biskop Jacob Madssen Vejle om at gå i forbøn hos regeringen. Hensigten var at opnå påbud til lensmand Niels Friis om at lade de ubrugte materialer fra det ældste slots nedbrydelse komme præstegården til nytte.

Selvom der mangler oplysninger herom, mener Johs. Lollesgaard⁸¹, at **den latinske skole** i Nykøbing blev oprettet, da Frederik I den 5/6 1532 overdrog Franciskanerklostret til Nykøbing by. Skolen lå i det tidligere klostrets vestfløj.

Det vides, at Niels Hemmingsen gik i Nykøbing skole, antagelig mellem 1528 og 1531, hvorefter han tog til Roskilde og derfra til Wittenberg.

Superintendenten (biskoppen) havde tilsynet med skolerne, og han skulle sammen med sognepræsten og de øverste i byens råd indsætte sådanne skolemestre, som de fandt egnede dertil. Tilsynet med skolen var altså også én af Peder Sørensens tjenesteplichter.

Nykøbing Katedralskole var en lille og fattig skole i det 16. årh. Den skulle i åndelig henseende have støtte af præstestanden, men præsterne i de første årtier efter reformationen “have sjældent åndelige overskud at dele ud af”, skriver Lollesgaard⁸².

Men det er vel et spørgsmål, om ikke Peder Sørensen trods alt har haft noget at dele ud af?

Reformationen i Nykøbing

1531-1532 kom reformationsrøret til Nykøbing. Hvorledes begivenhederne formede i detaljer sig er ikke kendt, blot vides iflg Huitfeldts Danmarkshistorie, at “Samme Aar (1532) forløb Munckene aff Graabrøder Closter udi Nykiøbing udi Falster / derfor gaff Kongl. Mayst. dennem Kircken til en Sogne Kircke”⁸³. Den sidste katolske sognepræst gik over til lutherdommen, som vi ved, idet der er tale om PSLs forgænger, Hans Holst. Lollesgaard mener⁸⁴, at Hans Holst vel har været en slags lokal fører for de lutherske, men intet er bevist. Man kunne forestille sig, at den nære forbindelse til Tyskland og det hyppige samkvem med Tysk-

land havde ført til, at borgerne i byerne Nykøbing og Stubbekøbing tidligt var blevet grebet af de nye tanker, men dette er der ingen beretninger om⁸⁵, ligesom man heller ikke kan påvise nogen lokal luthersk bevægelse som baggrund for franciskanernes uddrivelse af Nykøbing⁸⁶. Fra marts 1532 haves dog et kaldsbrev af udpræget luthersk karakter, nemlig for Rasmus Olsen til Nørre-Vedby, der forpligtes til at være en “ret evangelisk Prediker”⁸⁷.

Præsternes uddannelse⁸⁸

Ved Københavns Universitet fandtes i den katolske tid godt nok et teologisk fakultet, men det var det mindste af fakulteterne og var væsentligst beregnet for videregående studier⁸⁹. *Peder Lombarderens Sentenser* var lærebog. Omkring 1530 ophørte Universitetet helt at fungere, og blev først genoprettet 1539.

Johs. Bugenhagen spillede en afgørende rolle ved Universitets genoprettelse, hvor det som hovedopgave fik at uddanne lutherske præster til de mange kirker, samt at være rådgiver for kongen i kirkelige, teologiske og moralske spørgsmål⁹⁰.

Præsteuddannelsen foregik normalt ved domskolerne. Formelt set havde selv de mindste latinskoler dimissionsret, men oftest afsluttede eleverne skolegangen i en stiftsskole, for Nykøbings vedkommende Odense⁹¹. En synodalbeslutning fra 1590 bestemte, at af de fynske skoler var det kun skolen i Odense, der måtte sende elever til Universitetet⁹². I en opgørelse over studenter ved Universitetet fra det fynske område skelnes der da også mellem

Odense Latinskole og de øvrige latinskoler⁹³.

I en række tilfælde ved man, at ganske almindelige sognepræster har studeret ved et af de nærmestliggende nordtyske universiteter⁹⁴.

Fra 1537 skulle præsterne være ordineret af en af de nye evangeliske biskopper⁹⁵.

Hvem det i grunden var, der blev de nye præster efter den i almindelighed fredelige reformation 1536, ved vi meget lidt om. Ifølge Per Ingesmann⁹⁶, som i flere artikler har beskæftiget sig med gejstligheden i den allersidste periode inden reformationen, forholder det sig således, at den første generations protestantiske gejstlighed næsten var identisk med den sidste generations katolske gejstlighed. Uden at kende til rekrutteringen af sognegejstligheden, så ved man med sikkerhed, at en række præster kom fra købstædernes borgerskab. Højadel var der ikke tale om, men så sandelig heller ikke proletariat. Muligvis kunne man tale om den lokale overklasse⁹⁷.

Peder Sørensen og lensmand Hans Urne

Præsten havde med andre offentlige institutioner at gøre end lige netop kirken. Skole og hospital er allerede nævnt og utvivlsomt har en provst haft noget med lensmanden og andre øvrigheds personer at gøre, men der er i PSLs tilfælde ikke meget at berette om. At dømmen efter hans bogsamling har han stået på venskablig fod med lensmanden og har muligvis været på studierejse med ham i sin ungdom.

Lensmanden styrede som kronens embedsmand et bestemt område. Han oppebar normalt de indtægter, som kronen skulle have, men da

Nykøbing len var et såkaldt regnskabslen eller fadeburslen, havde lensmanden fast løn, og han aflagde derefter regnskab til kronen⁹⁸.

Lensmand Hans Urne til Aarsmarke (nu Knuthenborg, Lolland) studerede 4 år i Wittenberg før 1540⁹⁹. Han var bla. lensmand på Vordingborg, og fra 1540 til 1547 var han forlenet med Sørup og Maibølle birker på Falster og Lolland¹⁰⁰.

I Hans Urnes privatarkiv i Rigsarkivet opbevares et brev skrevet af en Petrus Severini. Brevet dateres af Bjørn Kornerup til tiden mellem 1540 og 1547¹⁰¹, netop mens Hans Urne var lensmand på Sørup. Bjørn Kornerup skriver:

“Af brevet fremgår det, at Hans Urne var en mand, der havde sans for boglig lærdoms betydning, og som havde opmuntret brevskriveren til at fortsætte sine studier, bl.a. til at øve sig i latinsk brevskrivning. I samklang hermed havde han lånt Petrus Severini en bog om en af tidens yndlingsfag, dialektikken, som denne herved leverede tilbage”.

Bjørn Kornerup anfører, at brevet ser ud til at være skrevet af en ung mand (“det lidt lære-bogsagtige latin”), og dette passer fint ind i denne sammenhæng. Ligeledes kalder brevskriveren Hans Urne for sin “Herre og Forsvar”, hvad der af Bjørn Kornerup tages til indtægt for, at Petrus Severini Lollandius har været præst, evt kapellan i Hans Urnes len, nemlig på Valnæs (Vaalse), men da det vides, at Hans Urne har studeret 4 år i Wittenberg, kunne man

lege med den tanke, at Petrus Severini har fulgt Hans Urne dertil som ledsager.

Bjørn Kornerup har ligeledes undersøgt skriften i brevet og sammenlignet den med udvalgte bøger fra Stiftsbiblioteket¹⁰².

Kornerups konklusion er, at det store P i Petri er aldeles identisk i bøgerne og i brevets underskrift. Men ud over dette tør Bjørn Kornerup ikke gå længere end at sige, at der er en tilvished grænsende sandsynlighed for, at det er Petrus Severini fra Nykøbing (altså vores PSL), der er ophavsmand til brevet.

Gennem sammenligning af flere skriftprøver i de øvrige bøger samt i Decimantlisterne, tror jeg godt, at man til Kornerups kommentar om sandsynligheden for brevskriverens identitet kan tilføje, at sandsynligheden for, at brevskriveren og vores Peder Sørensen er identiske, er yderst stor.

I brevet nævnes Valnæs, og Christian III gav i 1541 sognepræsten i Nykøbing 4 tdr. byg af Vaalse sogns tiende til årligt underhold samt frihed for gæsteri¹⁰³. Samme år stadfæstede Christian III lensmand Hans Urnes og superintendent Jørgen Jensen Sadolins kontrakt om underhold til en kapellan til hjælp for sognepræsten i Nykøbing¹⁰⁴. Dette skete i øvrigt samme år, som Hans Urne døde. I PSLs bogsamling findes i øvrigt et eksemplar af *Ovids Amatoria*¹⁰⁵, som han har fået af Georgio Wrne (Jørgen Urne), der var lensmand på Nykøbing slot 1548-1555¹⁰⁶ og fætter til Hans Urne. Jørgen Urne er student fra Fyn 1523¹⁰⁷. Ligeledes findes i bogsamlingen en bog¹⁰⁸, som har tilhørt Knud Acheleye¹⁰⁹, der var

søn af bogmesteren i Odense. Han blev immatrikuleret til universitetet i Wittenberg sammen med Peder Palladius, der ledsagede ham som studievejleder. Knud Acheleye studerede 1531-1535 og blev Baccalaureus Artium 1534. Desværre fremgår det ikke, hvordan bogen er kommet PSL i hænde, men man kan i hvert fald konstatere, at han har ejet en bog, hvis første ejermand har været sammen med Peder Palladius i Wittenberg!

PSL har også fået en bog forærende af den tidligere skatteopkræver i Gedser, Joanne Sartor,

af biskop Jørgen Jensen Sadolins sønner osv.

Det ser ud til, at der også efter middelalderen var 2 borgmestre i Nykøbing. Der kendes navne på enkelte af dem, nemlig Povl Abrahamsen 1589-1596 (var død 1602) og Rasmus Jensen 1607¹⁰. De medvirker begge ved opgørelsen af PSLs bogsamling. Povl Abrahamsen fik 1591 bestalling på at føre de falsterske kirkes regnskaber, og samtidig fik han ret til at overtage kirkernes korn til den pris, der blev fastsat af lensmanden og kapitlet¹¹.

Bøger og biblioteker i 1500-tallets Danmark

Martin Luther offentliggjorde sine 95 teser¹² i Wittenberg i 1517, nogle år før præsten PSL blev født. Med Luthers teser startede den reformatoriske bevægelse, som på så kort tid greb så stærkt om sig i Europa. Det var en brydningstid, ikke blot mellem protestanter og katolikker, men også mellem nyt og gammelt. Det er kendt, at Gutenbergs¹³ opdagelse af bogtryk med løse typer forårsagede en informations-eksplosion, som var en af forudsætningerne for den hurtige udbredelse af reformationens ideer. Luthers skrifter udkom i store oplag i hans levetid, og mange af de øvrige reformationsfædre skrev bøger og pamfletter, som spredtes hurtigt rundt om i Europa.

Hvor bøger før Gutenbergs tid havde væ-

ret en bekostelig sag, fordi de var håndskrevne, kunne de nu fra 1500-tallet pludselig masseproduceres til en pris, der muliggjorde en både større og bredere kreds af ejere.

Med de masseproducerede bøger kom der også et distributionsled, bogførerne eller boghandlerne. Oftest var bogtrykkeren også boghandler og bogbinder. Mellem 1490 og 1500 regnedes der med omkring 1250 tildels navngivne bogførere i det tyske område. Disse bogførere opsøgte navnlig markederne omkring kirkerne, men der var også eksempler på, at de solgte deres varer inde i kirkerne¹⁴. Fra St. Petri kirkes (Malmø) regnskaber findes udsagn om, at bogførere både fra København og Lübeck stod ved kirken¹⁵. Frans Bogfører fra Køben-

havn var i Malmø 1542, og i 1553 opkrævedes afgifter af flere bogførere, bl.a. Hans Wingaard fra København¹¹⁶.

Reformationen

Den nye tid kendetegnedes blandt andet ved, at den hellige skrift skulle være tilgængelig på folkesprogene, og i løbet af forbløffende kort tid oversatte Luther Bibelen til tysk, hvad der i sig selv var en sproghistorisk bedrift. Han påbegyndte oversættelsen af Det Nye Testamente i 1521, og i 1522 startede han på Det Gamle Testamente. I 1534 blev hele Bibelen så trykt af Hans Lufft i Wittenberg¹¹⁷. Den tyske bibel kom også til at danne grundlag for den første danske helbibel.

På dansk udkom i øvrigt først Det Nye Testamente (1524 i Hans Mikkelsens vist ikke særlig brugbare oversættelse og 1531 i Christiern Pedersens) og senere altså hele Bibelen på dansk (1550) oversat af Christiern Pedersen.

Odense fik som det første stift i Norden et komplet sæt trykte liturgibøger, idet *Brevarium Ottoniense* (den første trykte bog i Danmark)¹¹⁸ udkom i 1482 og *Agenda Ottoniense* i 1483, begge trykt af Johan Snell. Agendaen var en håndbog for præster med ritualer for bryllupper, begravelser m.v. Og endelig i 1483 udkom *Missale Ottoniense* trykt af Lucas Brandis¹¹⁹.

Karl Rønnow var Fyns stifts biskop fra 1475. Han har fået det ikke så pæne eftermæle, at han ikke ligefrem overanstrengte sig. Nogle mener derfor, at det var domprovst Hans Urne (død 1504), der var den drivende kraft bag de

liturgiske bøger. I hvert fald var Hans Urne meget boginteressert, hvad der bl.a. ses af, at der i hans testamente (1503)¹²⁰ omtales en større mængde bøger.

Fra 1501-1529 var Jens Andersen Beldenak biskop. Han var en farverig person, der åndeligt talt var et hoved højere end de andre. Man vil vanskeligt kunne finde andet i Beldenak end en verdsligt sindet, dygtig biskop fra katolicismens forfaldstid, selvom Luther for ham var en ond mand¹²¹.

Reformationen fandt officielt sted i Danmark 1536, men allerede tidligere havde de nye tanker fat rundt om i stifterne. Et af de første stifter, der antog den nye lære, var Fyns stift, hvor Knud Gyldenstjerne fra 1529 var biskop. Han havde i 1531 taget Jørgen Jensen Sadolin som medhjælper. Mens Gyldenstjerne var på felttog med Christian II i Norge, havde Jørgen Jensen Sadolin fået fuldmagt til at udarbejde og udsende nogle synodalstatutter. Hovedindholdet i den lille bog¹²², der bestod af 41 blade med omkring 20 træsnit, var *Luthers Lille Katekismus*, oversat af Jørgen Jensen Sadolin, der senere blev biskop over Fyns stift (1537-1559). Den lille Katekismus udkom i 1532 under et landemøde i Odense¹²³. Således var Fyns stift fra 1532 principielt revet ud af den danske, katolske provins¹²⁴. Dette skete i øvrigt samme år, som franciskanerklostret i Nykøbing blev opløst, og dets kirke blev omdannet til sognekirke.

Den lille Katekismus "blev beordret præsterne til ufravigelig brug ved hver søndagsgudstjeneste"¹²⁵. Selvom Den lille Katekis-

mus skulle være udsendt til stiftets præster så ses den ikke i PSLs bibliotek.

Hvad der skete i Fyns stift er som tidligere nævnt interessant, fordi Lolland og Falster dengang tilhørte dette stift. Det er sandsynligt, at begivenhederne havde en vis betydning for den præstebogsamling, der her behandles.

I renæssancen begyndte man at interessere sig for antikkens verden. Man skulle lade sig påvirke direkte af oldtidens kultur (gå "ad fontes", til kilderne), ligesom Luther søgte tilbage til de bibelske kilder, da han oversatte Bibelen. Erasmus har med samme begrundelse genoversat og udgivet Det Nye Testamente (1516)¹²⁶. Endelig må det atter slås fast, at et vigtigt udgangspunkt for de store humanisters virke og især for udbredelsen af deres ideer er Johan Gutenbergs opfindelse af bogtrykkerkunsten i 1400 tallet¹²⁷.

Den store åndsstrømning i 1500-tallet, reformationen, var i sit udgangspunkt tilbage-skuende. (Reformation betyder gendannelse). Det, der skulle gendannes, var den oprindelige kristendoms umiddelbare Gudsforhold. Skribenterne, der var utilfredse med den traditionelle teologi, ønskede at reformere kirken, så Bibelen alene var tekstgrundlaget. Man søgte tilbage til kilderne, dvs til den bibelske grundtekst og kirkefædrene. Derfor blev også kendskab til sprog og historie så vigtigt¹²⁸.

Ligeledes "genopdagedes" de lokale sprog, modersmålet, som havde været trængt tilbage af latinen. Til gengæld mistede man så et fælles sprog i Europa, der gik mod en større national opdeling. På denne måde undergrave-

des langsomt, men sikkert kirkens monopol på at tolke verden, og kirkens vigtigste kommunikationsmiddel - det latinske sprog - blev undermineret af lokalsprogene¹²⁹.

Renæssancen med dens tro på mennesket og med dens opgør med den stive middelalderlige skolastik betød store ændringer. I denne sammenhæng fristes man til at se Peder Sørensens bogsamling som et eksempel på en humanistisk orienteret præsts bogsamling. Han havde i sin alsidige bogsamling de nyeste teologiske værker, den indeholdt klassikere og fortolkninger af dem, ligesom han havde bøger om sprogvidenskab, jura og historie.

Naturvidenskaben undergik en større revolution i renæssancen. Dette naturvidenskabelige verdensbillede har imidlertid ikke sat sig spor i PSLs bogsamling.

Bogtrykkerierne voksede hastigt frem i 1500-tallet. Allerede 1480 – kun 40-50 år efter Gutenbergs opfindelse – var der trykkerier i mere end 110 europæiske byer¹³⁰. Fra tiden til og med 1500 kendes omkring 40.000 tryk (inkunabler)¹³¹.

Omkring år 1500 skal der have været bogtrykkerier i næsten 250 europæiske byer (heraf to danske)¹³². I år 1500 blev der trykt 40 nye tyske bøger, i 1519 var tallet vokset til 111 og allerede 1523 forelå 498 nye titler. Altså en eksplosiv udvikling. Ca. en trediedel stammede fra Luther selv, og i alt 418 af de 498 havde noget med reformationen at gøre¹³³.

Antallet af bevarede danske bøger fra 1482-1550 er kun 226, mens der fra resten af 1500-tallet er bevaret omkring 1.400, altså også

her en stærk forøgelse af titeltallet¹³⁴. Med de nye tider genoplivedes også censuren, som ganske vist havde været kendt med den katolske kirkes Index, men alene omfanget af de nyproducerede bøger (før reformationen) gjorde, at den katolske kirke var nødt til at tage strenge forholdsregler mod de mange nye “kætterske” bøger. Også før reformationen i Danmark kan man finde et par eksempler på undertrykkelse af bøger, men først med reformationen lovgives der systematisk med hensyn til bogudgivelser¹³⁵. Luthers skrifter blev forbudt i 1524 ligesom oversættelser af Bibelen til dansk blev forbudt¹³⁶. Det er vel bemærkelsesværdigt, at Luthers Bibel er forbudt i 1524, men at hans Lille Katekismus udkommer i 1529 på dansk.

Den nye kirkegrundlov, Kirkeordinansen, indførte også censur, men med omvendt fortegn¹³⁷. For at værne folket mod de “mange skarns bøger” og for at sikre den rene lutherske lære, måtte ingen bøger trykkes eller indføres til Danmark, medmindre de var blevet godkendt af “vor høje skole”, dvs. Københavns Universitet og ved vidnesbyrd fra det pågældende stifts biskop¹³⁸.

Mønstersamling

Da PSLs bogsamling er det største, samlet bevarede danske præstebibliotek fra reformationsårhundredet, kunne det være interessant at se, hvad der i grunden krævedes af bøger hos en præst i 1500-tallet.

I de næste afsnit beskæftiger jeg mig med de bøger, som har været præstens ejendom. Der

skelnes altså mellem *de bøger præsten selv ejede, kirkebiblioteket (oftest testamenterede bogsamlinger) og kirkens bøger (de bøger kirken skulle anskaffe)*.

Det er præstens egne bøger, der her er det interessante. Sammenligningsgrundlaget er udelukkende andre teologers samlinger, hvorfor teologi i adelige biblioteker ikke er eftersøgt¹³⁹.

Det kan være naturligt, at den danske Bibel og Salmebogen ligesom Jespersens Gradual¹⁴⁰ ikke figurerer på listerne over PSLs bøger. Disse bøger har sammen med alterbogen og ordinansen tilhørt kirken til benyttelse dér¹⁴¹.

Den i 1535 udkomne *Håndbog for Sognepræster* (se litt.listen) savnes ligeledes, men det er svært at vide om den burde forventes hos en almindelig (eller vel snarere ualmindelig) præst som PSL.

Hvis man kan tale om, at Peder Sørensen er blevet inspireret af andre til sin bogsamling, kunne det være interessant at opspore disse inspirationskilder. Det vides som nævnt ikke, om han har været på dannelsesrejse i Europa og dér stiftet bekendtskab med reformationen, men det ligger snublende nær¹⁴². Han er antagelig bekendt med **Luthers** anvisninger på præstens bibliotek, samt Kirkeordinansen¹⁴³. Endelig skal man ikke frakende Peder Sørensen den mulighed, at han af sig selv (videbegærlighed ...interesse ?) har anskaffet disse bøger.

I det nævnte skrift “*An die Ratsherren... (1524) / om at oprette kristelige skoler*”¹⁴⁴ kom Luther ind på undervisningen af børn i den kristelige lærdom, og i forlængelse heraf også en vejledning til præsterne i at anskaffe de rette

bøger. Han skriver her:

Men mit forslag går ikke ud på, at man skal skrabe alle mulige bøger sammen uden forskel og kun tænke på at skaffe bøger i mængde og massevis. Jeg ville tage et udvalg af dem, da det jo ikke er nødvendigt at samle alle juristernes kommentarer, alle teologernes sententiae, alle filosofernes Quaestiones og alle munkenes Sermones. Ja, jeg ville smide sådant noget møg helt ud og forsyne mit bibliotek med ordentlige bøger og tage videnskabsmænd med på råd.

*Præsten skal have den hellige skrift på
latin
græsk
hebraisk
tysk
flere sprog (hvis den findes)*

*Endvidere skal han have de bedste fortolkere på
græsk
latin
hebraisk*

Desuden skal der være bøger, som man kan lære sprog af, fx. digterne og talerne (uanset om de er hedninger, kristne, græske eller latinske), det er ligeledes dem, man skal lære grammatica af.

Derefter skal der være bøger om de frie kunster (grammatik, retorik, dialektik, musik, aritmetik, geometri og astronomi) og i øvrige om

alle videnskaber.

Bøger om jura og lægevidenskab må ikke undværes.

Endelig er krøniker og historiske værker blandt de vigtigste, og det er ligegyldigt på hvilket sprog, man har dem.

Dette er altså Luthers anvisning på det lærde bibliotek, som skulle støtte præsten hjemme i studereværelset. Han fremhæver betydningen af at studere de gamle sprog for på den måde at komme til fuld forståelse af skriften. Det er vigtigt, at den enkelte præst selv kan læse grundteksten samt forstå andres tolkninger. Derfor bliver sprogundervisning samt historiske værker, hvoraf man kan forstå fortiden, så vigtige¹⁴⁵.

Christiern Pedersen (ca. 1480-1554)¹⁴⁶, som havde truffet Luther, udarbejdede en selvstændig udgave af Luthers skrift og kaldte det: *Om Børn at holde til Skole og Studium* (1530)¹⁴⁷:

Saadanne bøger skulle mand udkaste aff liberari Och tage gode raad aff lærde mend/ huad bøger mand skulde siden købe igen Mand skulle først met rette købe den hellige scriffi/ som er det Gamble oc Ny testamente/ baade paa Latine/ Hebraiske/Gredske/ siden skulle mand oc haffue de beste och elste udtydelse och udlegninger po dem/ som mand kunde finde baade po Latine Hebraiske oc Gredske Siden saadanne bøger som kunde lære at tale dicte och scriffue reth och gode latine Som ere Poeter Oratores/ och icke acte

hwad helder de vaare hedningene eller cristne Gredske Hebraiske/ eller Latine/ Thi mand maa endelig lære den rette latine aff dem/Der efftier skulle mand haffue de bøger aff de fri boglige konster/ Oc siden aff alle honde konster Paa det siste skulle mand och haffue aff de beste oc rettiste bøger i lowen oc i læge konst som man kalder medicine / Mand skall oc giffue act paa Ath mand fonger de vdleggere som dem reth vdlegge och udtyde/ Mand skall oc endelige oc meth det første haffue Krønicker och Historier paa hwad maall mand dem finde kan¹⁴⁸.

Christiern Pedersen anlagde en national synsvinkel og pegede på, at hvis Danmark forsømte sit skolevæsen, ville nationen dels miste evnen til selvstændig historietolkning, og dels ville manglende sprogkundskaber betyde, at udenlandske strømninger ikke ville kunne omsættes herhjemme¹⁴⁹.

Både Luther og Christiern Pedersen opfordrede øvrighederne i byerne til at oprette offentlige biblioteker, samt at give folk adgang til at benytte dem.

Påvirkningen og inspirationen fra Luther ses klart, ligesom der også går en direkte linie til Ordinansen.

Til regulering af de nye kirkelige forhold efter reformationen udstedte kongen en kirkelig grundlov, **Kirkeordinansen**¹⁵⁰, som udkom på latin i 1537 og først 1539 i dansk oversættelse, og da i en lidt ændret udgave.

I Kirkeordinansen findes et afsnit:

“om nogle synderlige Bøger, der Landzpræsterne skulle haffue, Huilcke de oc icke til gaffns ombære kunde”¹⁵¹.

Her opremses så de bøger, som præsten på landet i det mindste skulle have:

I. Først og fremmest skal de have den hellige Bibel, som er kilden til al retsindig gudelighed.

(Første fuldstændige oversættelse af Bibelen til dansk udkom 1550).

II. Dernæst Doktor Martin Luthers Postille, i hvilken han udlægger søndagenes evangelier og giver til kende, hvorledes de skal forklares. (Dvs. Luthers Kirkepostille)¹⁵².

III. Melanchtons Apologi

(Hermed menes ant. både Confessio Augustana og Melanchtons forsvar (Apologi) for denne)¹⁵³.

IV. Melanchtons Loci Communes¹⁵⁴, som er den lutherske dogmatik.

(Loci Communes var håndbogen i luthersk dogmatik. Det er uklart, hvilken udgave, der sigtes til)¹⁵⁵.

V. En anden bog, hvormed de kan forklare børnelærdom, med Luthers lille katekismus¹⁵⁶, at de må vide, hvorledes de skulle rettelig oplære ungdommen udi den første grund til sand gudelighed etc.

(Peder Palladius udsendte 1541 en sådan forklaring: Brevis expositio Catechismi).

VI. Instructio Visitationis Saxonica¹⁵⁷ og en af Ordinanserne, at de må vide, udi hvilke stykker dennem bør synderlig at være vel underviste og lærde etc.

En sammenligning med PSLs bøger viser, at ovennævnte bortset fra Bibelen (pkt.1) og Melanchtons Apologi (pkt.3) har været i skabet på opgørelsestidspunktet, (og han kan jo godt have haft de øvrige). PSL har altså ejet de titler, som Ordinansen krævede.

I den 1555 udsendte forklaring på nogle af artiklerne, der blev vedtaget på superintendentmødet (Nationalsynoden) i København siges bl.a.:

“Sognepræsterne skulle læse gode Bøger og vocte sig for hine gamle skarns falske predicke bøger, paa det at der maa vere en ret sand oc endrctigh lerdøm vdi alle predickestole”

Provsterne formaner til at se efter, om sognepræsterne har de bøger, som Kirkeordinansen befaler eller eventuelt andre gode bøger i deres sted.

Præstebiblioteker

Den nye tids præster havde brug for bøger til studier hjemme i præstegården. De skulle have ikke blot Bibelen, men også kommentarer dertil, diskuterende værker, homiletiske bøger osv. Retningslinierne var lagt med Ordinansen, og med den masseproducerede bog opstod muligheden for at have biblioteker også uden for en snæver kreds.

Det er dog den flere gange fremførte antagelse, at bogsamlingen hos den “almindelige præst” i 1500-tallet sjældent oversteg en håndfuld bøger.

Lauritz Nielsen, der i *Danske Privatbiblioteker* har givet et overblik over kendte / bevarede biblioteker, skildrer disse bogsamlinger generelt: “En stereotyp ensformighed præger disse gejstlige biblioteker. Med små variationer er det gennemgående den samme litteratur man møder i alle de bevarede bogsamlinger¹⁵⁸. Først og fremmest er det tidens sædvanlige bibelske og teologiske litteratur: liturgi, skolastik, prædiken- og legendesamlinger etc. – dernæst juridisk litteratur og her i første række kanonisk ret, men undertiden også landets egne love på modersmålet. Endelig findes et mindre antal bøger om medicin, grammatik, filosofi og historie - tildels af antikke forfattere¹⁵⁹. På dette tidspunkt synes de evangeliske præster ikke at have tilegnet sig nogen større litterær kultur”¹⁶⁰. De fleste bogsamlinger kendes bedst fra testamenter. Af forskellige grunde er de færreste bevaret samlet¹⁶¹.

Præsterne blev opfordret til at anskaffe

bøger, som det for eksempel fremgår af et almindeligt provstemøde (landemøde) i Odense 1578¹⁶²:

Dominus, Episcopus <mag. Niels Jespersen> befalld alle Pastoribus, at de skulle flitteligen studere, synderligen i Enchiridio Hemmingii, Catechesi ejus & 4 parte Pastoris: fordi hand (dvs biskoppen) vill med Guds Hielp snart instituere det Examen, som hand tillforne haffver omtald¹⁶³.

Og på samme landemøde gives følgende besked til præsterne:

Huer Prestemand skall med det første præsentere Præposito <provsten> et klart Register paa alle sine theologiske Bøger hand har med sin egen hand underskreffuen¹⁶⁴.

Peder Palladius, Sjællands superintendent, befalede ved landemødet i 1554 præsterne, at de skulle købe nyttige bøger, således at de foruden Bibelen havde enten Luthers, Melanchtons eller Spangenberg's Postil, Melanchtons Loci, og en Katekismus af enten Luther, Brenz eller Palladius¹⁶⁵. En opfordring han i øvrigt gentog på landemødet 1555.

I det følgende omtales samlinger af bøger (biblioteker) hos enkelte præster.

To bevarede lister over præstegårdsbiblioteker fra forskellige tidspunkter i middelalderen kan sikkert betragtes som typiske for den slags samlinger både med hensyn til omfang og indhold.

Den første findes i et testamente udstedt 1338 af en præst i Ribe ved navn **Vilhelm**¹⁶⁶. Bogfortegnelsen omfatter kun 17 værker, mest prædiken- eller legendesamlinger og foruden disse et breviar, psalterium, to samlinger dekretalier og et par værker af latinske klassikere (Ovid og Seneca).

Den anden liste som findes i en blandingspakke i Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling¹⁶⁷, er betydeligt yngre, idet den stammer fra 1525. Den indeholder en fortegnelse over Vardepræsten **Hans Jeppesens** bogsamling, som kun har omfattet 15, for størstedelen trykte bøger. Blandt disse findes en Bibel, et psalterium og et par opbyggelige værker.

Fra den senere middelalder kendes ikke så få bogsamlinger, som har tilhørt kannikker¹⁶⁸.

Peder Albertsen (død 1517) skænkede flere gange bøger til Københavns Universitet. Allerede 1482 skænkede han en mindre samling, som i 1497 efterfulgtes af en større samling, omfattende 24 bøger mest af kirkeretligt og medicinsk indhold¹⁶⁹. I **Per Pedersen Tollers** testamente (1521) optræder 4 bøger. Han var præst ved Vor Frue Kirke, København¹⁷⁰.

Aalborgbiskoppen **Oluf Chrysostomos** (død 1553) var reformator og superintendent. Fra hans visitatsrejser i hele stiftet er bl.a. bevaret optegnelser over præsternes bøger. Disse lister skaber i øvrigt et ikke særligt positivt billede af lærdommen hos præsterne¹⁷¹. Det fremgår heraf, at kun enkelte af de 68 præster, hvis bøger her er registreret, har ejet blot en nogenlunde stor bogsamling. De største var på henholdsvis 37 og 35 bind¹⁷², men de

fleste var på under 20 – dog skal det siges, at kun én bypræst var med i undersøgelsen, og han havde alene 35 bind. Den hyppigst forekomne *postil* er *Corvinus'* (oversat til dansk af Peder Parvus), ligeledes forekommer *Margaritha Theologica*, som er en bearbejdelse af Melanchtons *Loci*. De mange bøger af *Erasmus* viser den store indflydelse, som den store humanist har haft i Danmark¹⁷³. Det var biskoppens opgave var at undersøge, om præsterne havde de "rigtige" bøger, og derfor er det ikke usandsynligt, at han i visse tilfælde kun har interesseret sig for de værker, der var nævnt i Ordinansen. Derfor kan der godt have været flere bøger hos præsterne¹⁷⁴.

Præsten **Hans Siunesen** døde i Malmø i 1564, og der blev foretaget en registrering af hans bo, herunder også af hans bibliotek. M. Weibull skildrer det således: "Vid en jemförelse med dessa boksamlingar [Chrysostomos' og Ejler Hansen Malmø's bibliotek] är mäster Hans Siunesens med sina 141 band af en rent af imponerande storlek. Den har varit en af de allra främsta i Danmark under det sextonde århundradet och säkerligen har den då icke heller i det öfriga Norden haft många medtäflare"¹⁷⁵. Hans Siunesen blev immatrikuleret i Wittenberg i 1533 (altså mens Peder Palladius og Knud Acheleye opholdt sig der). Her udgav han 1552 fire gammeltestamentlige skrifter¹⁷⁶ i dansk oversættelse. I hans bogsamling er der mere tysksproget litteratur end i PSLs, men ellers dækker de 141 bind emneområdet, som det er krævet i Kirkeordinansen. En sammenligning på titler viser et sammenfald på

kun ca 16 titler med PSLs bibliotek. Til gengæld gives der mange oplysninger om bogpriser i listen over Hans Siunesens bøger.

Sognepræst **Jens Rasmussen Busk**, Vestenskov sogn på Lolland, havde i 1571 *Postilla Lutheri, Opera Brentii in Lucas et Johannem* samt en *Latinish Bibell*¹⁷⁷.

Kendskab til et Roskilde-bibliotek er fremdraget af Harald Ilsøe¹⁷⁸: **Anders Lauridsen** (1528-1589), der var rektor ved Roskilde Skole og senere professor ved Københavns Universitet, ejede et "for sin tid og stilling særdeles respektabelt bibliotek" på omkring 600 bind, hvoraf en meget stor del var teologi. Interessant er det, at han havde en del calvinistisk litteratur, men han blev ikke som Niels Hemmingsen afsat af den grund. Harald Ilsøe anslår bibliotekets værdi til omkring 300 daler.

Fyns biskop, **Jakob Madsen Vejle** (død 1606), har haft en bogsamling af en vis størrelse, som han omtaler i sit testamente:

*(Skifte 1606 efter biskop Jakob Madsen, Fyns stift). Min liberi vilde jeg nødig at skulle komme fremmede folk til hende, derfor er det bedst, mine børn, som lerede ere, huer effter sin vilkuord beholder denem, oc Oluff sin Part, oc de, mest fanger, vederlægger de andre thennem igeien. Mine danske Bøger som ere icke mange, med den danske Bibell, beholder Moder forlodz vd.*¹⁷⁹

Antallet af bøger angives ikke, men værdien ansættes til 154 daler 3 mark 2 skilling.

Der findes flere oplysninger om bogsamlinger i Christian IV's tid. F.eks. er Christian IV's bog gave til Københavns Universitet (1605) beskrevet, men ikke bevaret¹⁸⁰.

Kirkebiblioteker

Reformationen fik også betydning for dannelse af egentlige biblioteker. Luther skrev som nævnt i skriftet *An die Ratsherren..*(1524)¹⁸¹, at man ved siden af skoler skulle oprette "gute Librarien oder Bücherhäuser"¹⁸². Dette betydningsfulde skrift fører efterhånden til dannelse også af egentlige kirkebiblioteker, hvis vigtigste opgave var udbredelsen af den lutherske lære. Ideen tages op af Bugenhagen i Lübecks kirkeordning (1531), som fører til oprettelsen ikke bare af kirkebiblioteker, men også af det nuværende Stadtbibliothek.

De biblioteker, der opstod i kirkerne i perioden efter reformationen¹⁸³, opstod oftest ved testamentariske gaver. Det var ikke nogen omfattende litteratur der fandtes, og blandt det der fandtes, dominerede teologi og filologi. Sproget var latin. Ud over præsterne og latin-skolelærerne var der endnu ikke mange læsere, så bogbestandene ved kirkerne var næsten udelukkende henvendt til gejstligheden. En anden grund til at der overhovedet opstår kirkebiblioteker er sandsynligvis, at kirken var den eneste offentlige institution i samfundet, der kunne skabe plads til en bogsamling, hvor lille den end var. Samtidig var kirken det sted, hvor man kunne administrere en sådan samling. Op igennem 1700 tallet svinder disse biblioteker ind eller går direkte til grunde. Deres betyd-

ning aftager sikkert med den enkelte præsts stigende mulighed for selv at købe bøger. Kirkebibliotekerne genopstår først med stiftsbibliotekerne i starten af 1800-tallet. Skolebibliotekerne (de lærde skolars biblioteker) spiller ikke nogen større rolle før noget ind i 1600-tallet. Faktisk er det kun Ribe Katedralskoles bibliotek, der haves et nogenlunde kendskab til på et tidligere tidspunkt. Ribe Stiftsbibliotek¹⁸⁴ fik i øvrigt en særdeles værdifuld tilvækst i starten af 1800-tallet, idet man indlemmede et gammelt kirkebibliotek, hvoraf enkelte bestanddele gik helt tilbage til middelalderen¹⁸⁵.

Ved sin død i 1490 gav kanniken Odde Hansen, der tillige var provst ved **Roskilde Domkirke**, 3 bøger til de Hellig Tre Kongers kapel ved Roskilde domkirke, nemlig en *Bibel*, *Legenda Aurea* (*Jacobus de Voragine*) og endnu et værk, som antages at hedde *Marietractum*¹⁸⁶.

I starten af 1500-tallet gav Niels Knudsen 12 juridiske inkunabler og 8 kanoniske værker trykt 1501-1505 til **domkirkebiblioteket i Lund**, der også har en enkelt bog fra kantoren Adser Pedersen, nemlig *Gratiani Decretum*¹⁸⁷.

Kanniken Oluf Esbernsen gav i sit testamente (1505) til Anne de Huderopp ..omnes libros meos, logicales, phisicato... Ligeledes gav han til kirken i Lund alle sine bøger om retsvidenskab. Antallet af bøger er ikke oplyst, men efter testamentet at dømme, var han en velstående mand¹⁸⁸.

I 1504 døde Hans Urne, der var domprovst ved **Vor Frue kirke i Odense**. Han havde en meget stor bogsamling, som han testamente-

rede bl.a. til sin broder Lage Urne i Roskilde og til Roskilde Domkirkes bibliotek (liberiam). “Han maa have været en meget lærd og velstuderet mand, idet han har ejet saa mange Bøger i saa mange Videnskaber”. Han beko-stede ligeledes trykningen af forskellige skole-bøger¹⁸⁹.

En af de fyldigste bogfortegnelser fra middelalderen er oversigten over bøger fra lektorens hus i Slesvig 1519. Det omfattede op imod 200 bøger, størstedelen trykte, men antagelig har de ikke har været lektorens personlige ejendom, men har tilhørt stiftet¹⁹⁰.

Til **Viborg Domkirke** testamenterede Mogens Kaas i 1543 “*alle andre mynn bøgher att leggis ther wdj capell och gyøris en libriig, at menighe klercke, som wyll forfare schriiffen, gudtz ordt, frij konsther, hystorier, puncteer och andre søndelige konsther mwe haffue tiillfluct, hielp och trøst aff them*”¹⁹¹. Der kendes i øvrigt intet til dette bibliotek.

Roskilde Domkapitel fik i 1545-46 “*alle thee Bøger, som thee gro Munche wdi Roskilde haffue til troer hende indset udi Mester Anders Globs Gaard paa Rosengaarden udi Kiøpenhaffn*”¹⁹².

I **Malmø** fandtes et kirkebibliotek, som tilhørte byen, men blev opstillet i det Dringelbergske Kapel ved Sct. Petri kirke. Det går tilbage til omkring 1418. Der er bevaret omkring 40 bøger af dette biblioteks 1500-tals bogbestand¹⁹³. Biblioteket var tilgængeligt for udlån, for eksempel fik Frans Vormodsen i 1529 udleveret nogle bøger på rådhuset, og han aflevere dem først 1541 sammesteds¹⁹⁴. Selvom

biblioteker hos adelen ikke omtales nærmere i nærværende undersøgelse, skal Jørgen Gyldenstjernes bibliotek dog nævnes, idet han ved sin død 1551 testamenterede sine bøger “til **S. Knuds Domkirke** og til alle Prædikanter, Læsemester og Skolemester i Odense, saa mange som de ere efter det Registers Lydelse, som derpaa gjort ere”. Der er tale om en lødig bogsamling bestående af teologiske og juridiske værker samt et udvalg af den klassiske litteratur på omkring 150 bind¹⁹⁵.

I 1561 beordrede Frederik II superintendenten i Aarhus Lauritz Bertelsen til at samle alle de bøger, som fandtes i **Aarhus Domkirke** og derudaf samle et bibliotek, som skulle forblive ved Domkirken. Bøgerne skulle registreres, så man vidste, hvor de var, og hvad biblioteket indeholdt¹⁹⁶. Domkirkens bibliotek var imidlertid meget ældre. Der nævnes et bibliotek i 1195, men allerede før den tid har der været en bogsamling. Bibliotekets størrelse var på omkring 400 folianter og antagelig endnu flere i mindre formater, så det var et stort bibliotek. Indholdet kender man ikke meget til, men det har sikkert været opbygget som de fleste andre middelalderlige kirkebiblioteker, dvs først og fremmest teologi, men også en del klassiske forfattere foruden historie, naturvidenskab og medicin. I 1654 var det slut med biblioteket, da det blev solgt til fordel for domkirken¹⁹⁷.

Haderslev Dombibliotek ejede “faae over 100 Bøger”¹⁹⁸. De indgik senere i Haderslev Latinskoles bibliotek.

1565 modtog Københavns Universitet en

boggave på omkring 125 bøger (ca 180 bind) fra tolderen Frands Villumsen. Den var bestemt til offentligt brug, men giveren nævnte specielt, at biblioteket skulle være til rådighed for fattige studenter, skoledegne og præster. Bogsamlingen havde sit eget lokale på loftet over **Vor Frue kirke**, hvor bøgerne blev lænket til pulte. Frands Tolders Liberi eller Bibliotheca Franciscana var en gedigen samling af bøger bestående af gode og centrale værker især inden for teologi og artesfagene suppleret med medicinske og juridiske bøger. Dette er blandt de tidligst kendte biblioteker, der kunne benyttes af offentligheden²⁰⁰. “Med rette havde Frands Villumsen karakteriseret sit bibliotek som værende af de bedste forfattere” (Ilsøe)²⁰¹. Men biblioteket var et afsluttet hele, og da der ikke skete nogen forøgelse, måtte det med tiden blive forældet. Biblioteket er ikke et egentligt kirkebibliotek, men et universitetsbibliotek der blev opbevaret i kirken. Det brændte i 1728.

1573 udstedtes gavebrev til skolen i Aalborg på nogle bøger (liberi), som Henrik Gercken havde efterladt sig. Bøgerne skulle registreres og derefter indsættes i **Vor Frue kirke**, hvorfra de ikke måtte fjernes, men folk, der vil læse i dem, skulle gøre dette i kirken²⁰². Og i 1575 fik hospitalsforstander Jens Seuerinssen i Aalborg at vide, at da der var indsat en del gode bøger i Hospitalet, skulle han lade Magister Jørgen Morthenssen (Superintendent i Vendelbo Stift) udtage de bøger, som han fandt tjenlige at indlemme i det Liberi, han var begyndt at indrette i **Budolfi Kirke**²⁰³. Bøgerne blev opbevaret under kummerlige forhold i et fugtigt

kammer bag domkirkens alter, hvor de led megen overlast. Senere hedder det for eksempel om nogle af bøgerne, at de “var gandske muusædt og mutilered, saa de fast er unyttige”. Biskop Fr. Thestrup førte 1718 bøgerne fra Budolfi til Hospitalet, hvor han opstillede dem under navn af *Bibliotheca publica Aalburgensis in usum studiosæ juventutis* i et lokale over Landemodesalen²⁰⁴. Resterne af det gamle bibliotek var nu på ca. 109 folianter, 13 kvarter og 3 oktaver, altså 125 bind²⁰⁵.

Bent Arvidsen (lærd humanist, kannik, kantor ved domkirken i Lund) skænkede 1578 sin bogsamling til **Lunds Domkirkebibliotek**. Bent Arvidsen (død 1583) studerede i Louvain ca. 1528 og han var kannik i Lund 1531-1583. Han var hele sit liv katolsk sindet, men gik officielt over til den nye lutherske lære. Lauritz Nielsen betegner hans bibliotek som et overgangsbibliotek mellem katolicisme og protestantisme²⁰⁶. Biblioteket var med sine omkring 120 bind, et af de betydeligste i Skåne i 1500-tallet. Han gjorde notater om bøgernes pris eller andre omstændigheder vedr. købet på sidste tekstsider i bogen. 1578 donerede han sin bogsamling (Bibliotheca Benedictina) til domkapitlet i Lund, hvor det efter en særlig fundats skulle være tilgængeligt for offentligheden. Der skulle være åbent daglig 7-10 og 13-17 (kortere om vinteren), og helt frit for studier. Ca. 100 år senere kom det så med kapitlets bibliotek til universitetet. Bent Arvidsens bøger er anskaffet jævnt spredt gennem hans liv, og de er anskaffet ca. i samme år som det udkom. Da man kan se, at han har haft forkærlighed for Basel-for-

læggernes bøger, er disse altså nået til Lund på meget kort tid. Den hurtige distribution af bøger er et træk, der også er tydeligt i PSLs bogsamling. I 1578 overleveredes dombiblioteket i Lund formelt til det sækulariserede domkapitel²⁰⁷.

I 1588 overførtes Lütke Namens bibliotek til **Skt. Nikolai kirke i Flensborg**²⁰⁸. Lütke Namen (ca. 1498-1574)²⁰⁹ var franciskaner-munk, og han oprettede oprindeligt sit bibliotek som skolebibliotek for et katolsk kollegium, men som reformationen skred frem, blev det ikke til et katolsk kollegium, men til gengæld grundstammen i skolebiblioteket i et protestantisk gymnasium. I hans levetid nåede biblioteket at komme til at omfatte omkring 100 bind. Blandt de 100 var omkring 24, som oprindeligt havde tilhørt forskellige danske franciskanerklostre²¹⁰. Lütke Namens rejste rundt og forsøgte at redde bøgerne fra den undergang, som klostrene var i færd med at gennemløbe. Desværre findes der ingen med påtegning fra klostret i Nykøbing.

Biblioteket i Skt. Nicolai regnes for at være grundlagt o. 1580, nemlig det år, hvor bogfortegnelsen (katalogen) er startet, men samtidig det år, hvor bøgerne blev overdraget kirken²¹¹ af Lütke Namens bo. I 1589 bestod biblioteket af mere end 160 bind, og det regnes i dag for at bestå af 338 bind, hvoraf flere er samlingsbind, der bringer titeltallet op på 441. I årene efter Lütke Namens død blev biblioteket forøget bl. a. ved gaver fra Flensborgs købmandsfamilier.

Blandt hans bøger var bl.a. 3 værker af

den lutherske teolog Johs. Brenz.

Størrelsesmæssigt og tidsmæssigt er der stort set sammenfald mellem Lütke Namensens bibliotek og PSLs, men den store forskel ligger i, at PSLs er et enmandsværk, mens Flensborgbiblioteket dels er opstået i kirken (på baggrund af Lütke Namens bibliotek), dels er samlet og forøget ved indkøb og testamentariske gaver fra de større købmandsfamilier i byen. Der er accessioneret bøger til det mellem 1555 og 1635. Konfessionelt er der også forskel. Lütke Namens bibliotek er en udpræget katolsk bogsamling²¹², mens PSLs er et næsten rent luthersk bibliotek. Der er yderst få gengangere i de to biblioteker²¹³.

Interessant er det at læse Lütke Namensens bestemmelse om, at “de beyden böke scholen stedts by der kirken sancti Nicolai blyven ad usum ministrorum Ecclesiae Domini Nicolai”²¹⁴, altså næsten samme formulering, som findes i PSLs testamente.

I 1596 skriver provsten over Fuglse Herred (Lolland) Hans Bruun, at Henning Giøe har vist ham et “kosteligt og merkeligt Liberij udaf alle fakulteter” som Henning Giøe har skænket kirken til “menige Fuelse Herretz Clerkerie til fordel, nytte og gafn...”. Biblioteket var opstillet over giverens gravkapel i **kirken i Fuglse**. 1732 var biblioteket ødelagt og kun få af bøgerne i behold. Desværre findes listen over bøgerne ikke bevaret²¹⁵. Rhode anfører, at biblioteket efter et rygte er ødelagt af soldaterne i 1715 eller 1716 eller måske snarere anvendt til patroner, madpapir osv.

Ud over egentlige kirkebiblioteker fandtes

der bogsamlinger i klostrene indtil deres endelige nedlæggelse. Det ligger uden for denne undersøgelse at redegøre for klostrenes bogbestande, men det kan dog nævnes, at der i **Børglum Klosters liberi**²¹⁶ i 1536 fandtes ca. 150 bøger. **Øm Klosters bibliotek** er opgjort 1554, hvor der ud over en mængde skrifter som er kendte fra de middelalderlige biblioteker, også findes over 300 bøger²¹⁷. Iflg. dette Inventarium er både abbed Peder Sørensens bøger (over 100 numre) og klostrets egne (omkring 200 numre) optegnet.

Oprettelsen af kirkebiblioteker ophører ikke med 1500-tallets slutning, blot ligger det uden for denne afhandlings rammer at skildre disse indgående. Dog kan der peges på (som nogle eksempler) at der i Antvorskov Slotskirke ved Slagelse har været et bibliotek, som blev opgjort i 1607 af Jens Juel og Kield Krabbe²¹⁸. Holger Rosenkrantz deponerede i 1623 en mindre del af sine bøger i Hornslet kirke som bibliotek for præsterne²¹⁹. Der findes bevaret et kirkebibliotek fra Sønderborg (1692)²²⁰, ligesom der i Ribe domkirke findes et kirkebibliotek (fortegnelse 1662)²²¹. Endelig oprettes der så sent som i 1730 et kirkebibliotek på Anholt²²².

Studenterbiblioteker

– Københavns Universitetsbibliotek

Peder Sørensen har grundlagt sin bogsamling i en tid, hvor det at skaffe sig bøger ikke var helt nemt. Der fandtes ikke et offentligt tilgængeligt biblioteksvæsen, hvorfra man kunne skaffe den litteratur, man stod og manglede, for eksempel

til studier. Det var i almindelighed forudsat, at de studerende skulle klare sig med egne værker, fortrinsvis en række grundtekster og lærebøger²²³. Københavns Universitet havde ikke fungeret siden 1530, men det blev genoprettet 9/9 1539. De, der ønskede at studere, havde enten måttet søge til udenlandske universiteter eller til de evangeliske præsteskolers her i landet²²⁴. Det Store Kongelige Bibliotek var endnu ikke oprettet, omend der eksisterede en bogsamling hos kongen, men som fyrstebibliotek spillede dette ingen rolle i denne sammenhæng. Man har intet kendskab til en bibliotekar ved kongens bibliotek før omkring 1653, og først i 1793 gøres Det kongelige Bibliotek offentligt tilgængeligt.

Danmark måtte importere mange bøger, og da bogførerne også skulle tjene lidt, har priserne på bøger i Danmark antagelig været højere end i Tyskland.

En latinsk sproglære kostede omkring år 1500 seks skilling og da en student kunne leve et helt år for 30 skilling, er prisen for en sproglære ikke helt ringe. Selvom trykte bøger var billigere at fremstille end de håndskrevne, så kom priserne aldrig helt i bund²²⁵.

Bøger var til gengæld slidstærke; godt bogbind og en fin papirkvalitet sikrede, at de kunne bruges meget og gå i arv eller foræres væk²²⁶. Bøger har været kostbar ejendom, og i en del af Peder Sørensens bøger kan man se, at de er vandret fra ejermand til ejermand.

Kirkens bøger

Det var de bøger, kirken var forpligtet til at anskaffe (jfr. for eksempel Kirkeordinansen). På

nationalsynoden i København 1555 krævedes, at alle kirker skulle have den danske Bibel og deraf læse epistlen og det hellige evangelium²²⁷.

I Kirkeordinansen (1537/39) kunne man læse hvilke bøger, præsterne skulle eje, men først i 1569 kom lovgivningsmagten med tilsvarende regler for kirkens bøger²²⁸: *Hans Thomesens Salmebog* (1569)²²⁹ og *Niels Jespersens Gradual* (1573)²³⁰.

Sammen med den danske *Bibel* (1550), *Kirkeordinansen* (1536) og *Alterbogen* (1556)²³¹ skulle de fastgøres med lænker til degnestolen²³².

Peder Palladius, Sjællands første lutherske biskop, udsendte omkring 1544 sin Visitatsbog, hvori det om bøger hedder, at kirkeværgen skal anskaffe bøger, som skal tilhøre kirken og indskrives i inventarielisten. De gamle bøger (dvs fra den katolske tid) er ikke længere delvise, men der skal anskaffes nye, som anført i Ordinansen, og han slutter: "Des bedre Bøger I holde til Kirkes, des rigeligere faa I Guds Ord at høre og hvad I faa for Kirketjenere, bliver dog Bøgerne altid til Kirken som andet Kirkens Inventarium"²³³.

Biskop Jacob Madsen omtaler desværre ikke Falster i sin visitatsbog, så det kan ikke ses om påbudet om diverse bøger blev efterkommet²³⁴. Men hvis det gik som i resten af stiftet,

har de falsterske kirker også haft disse bøger, for eksempel findes Christian III's danske Bibel på alteret i **Stadager kirke** i 1564²³⁵. Senere forsømte man så at sikre og vedligeholde dem. Spredte oplysninger haves fra Lolland, hvor der fra **Olstrup kirke** meldes, at Bibelen var borttaget uretmæssigt af adelsmanden Erik Pors. "Da kirkeværgerne krævede den tilbage svarede hans kvinde, at den var på Lange-land"²³⁶. Fra **Rødby** berettes 1577, at "en gammel, skjønn Gradual af Pergament, som kostede 38 mark lybsk, er fordærvet skaaren og Pergamentet bortstjaalet"²³⁷.

Det ses af et almindeligt provstemøde i Odense 1576, at herredsprovsterne skulle optage en jordebog for kirkerne i Fyns stift og i denne give oplysninger om kirkernes inventarium. Herunder skulle man oplyse, om kirkerne ejede de bøger, som kongelig majestæts breve "formelder": *Den danske Bibel*, *Ordinansen*, *Alterbogen*, *Gradualet* og *Hans Thomesens Salmebog*.

Sammen med inventariet skulle det oplyses, om der var købt jernlænker til at fæstne kirkernes bøger til stolene med, så bøgerne ikke kunne udlånes eller på anden måde bortkomme.

Peder Sørensens biblioteks senere historie²³⁸

Under krigen mod svenskerne i 1658 -1659 forsvandt mange kulturværdier fra Danmark. Blandt andet blev meget store mængder af æl-

dre bøger ført til Sverige som krigsbytte, og disse bøger indgår nu i de store biblioteker i Sverige. Den svenske bogforsker O. Walde har

skrevet om bøger som krigsbytte i sin store bog: *Storhetstidens litterära krigsbyten*²³⁹. I 1658 gik kong Carl Gustaf over isen på Lillebælt med sin hær. Han fortsatte over Langeland og videre til Lolland. Fæstningen Nakskov måtte kapitulere. Den 11. februar nåede han til Vordingborg. Kong Frederik III søgte fred, og den 26. februar blev Roskildefreden undertegnet. Derefter blev Sjælland og øerne rømmet for svenskere, men allerede den 4/8. besluttede Carl Gustaf at bryde freden, og han angreb København. Dette mislykkedes, men han fortsatte og fik erobret Langeland, Lolland, Falster og Møn.

I september 1658 skrev kong Frederik III til adel og gejstlighed på Lolland og Falster, at de for en sikkerheds skyld skulle aflevere alt gods i fæstningen Nakskov, fordi man mente, at den ville kunne holde stand²⁴⁰.

*Vi Friderich helse eder, os elskelige Riddere og Ridder=mænds mænd, Adelige Fruer og Jomfruer, saavelsom Geistlige og Borgere samt meenige Indbyggere i vore Lande Laaland og Falster. Eftersom vi ey paatvivle, at Eder jo er noksom bekiendt, hvorledes Kongen af Sverrig, imod oprettet Pakt og Forbund haver overfaldet, saa bede Vi Eder alle, og af enhver særdeles begiere, at I udi Vor Fæstning Nakskov indflytte alt Eders Gods og Formue, saa at Fienden intet deraf skulle blive mægtig. Befalendes Eder...*²⁴¹

Fæstningen blev fyldt op med værdifuldt gods, og herved blev erobringen af kulturværdierne

nem for svenskerne, for Nakskov kapitulerede den 15. juli 1659. Den svenske hærfører Magnus de la Gardie kom på denne måde blandt andet i besiddelse af Burkard Ruds bibliotek. Mange bøger i svenske biblioteker kan føres tilbage til slægten Rud, som bl.a. ejede Sæbyholm på Lolland. Et andet bibliotek på Lolland, der blev plyndret, var magister Augustin Paulsen Schandorphs²⁴². Han var præst i Thoreby 1639 (født 1609), og hans bibliotek skal have været en prægtig samling af bøger og manuskripter på adskillige sprog.

Mærkværdigvis (og heldigvis) gik PSL's bibliotek fri, da Carl Gustafs hær besøgte Nykøbing Falster i juli 1659, men altså ikke fandt bogsamlingen.

Som nævnt blev PSL's bøger opstillet i den søndre side af kirkens kor²⁴³, hvor de senere gik i glemmebogen.

Ifølge en "beretning"²⁴⁴ skulle skabet med bøgerne i længere tid have været tilmuret, indtil en tilfældig banken på muren afslørede hulrummet. En del af bøgerne "væltede" ud. Det samme blev sagt om et tilsvarende skab bag kapellanens stol, hvor kirkens, skolens og hospitalets dokumenter blev opbevaret. Tilmuringer af denne art hører svenskekrigene til. Skabene har været i brug i 1680, og endnu 1705 nævnes de med indhold i inventarielisten²⁴⁵. Viggo Holm mener, at tilmuringen må have fundet sted senere (altså efter 1705). For den sidste antagelse taler, at der for eksempel på *Castellio: Dialogorum sacrorum* (1582)²⁴⁶ findes en inskription fra 1685 på titelbladet

Da bøgerne atter kom frem viste det sig, at

de havde lidt en medfart, de næppe kunne have fået ved studier alene²⁴⁷.

I følge *Hofmans Foundationer*²⁴⁸ fandtes bøgerne endnu omkring 1760 i kirkeskabet på den søndre side i koret.

I *Erich Pontoppidans Theatrum Daniæ* (fra 1730) findes en pudsig oplysning, idet han skriver: Die Pfarr-Kirche ist von guten Aussehen / und hat absonderlich eine schöne und kostbare Altartafel / von der Gottseligen Königin Sophia verehret. *Neben der Kirchen ist eine kleine Bibliothek/ zum allgemeinen Gebrauch/*²⁴⁹ (min fremhævelse). Taler han mon om Peder Sørensens bibliotek eller et virkeligt offentligt tilgængeligt bibliotek?

Salget af biblioteket

Da der i 1828 skulle skaffes penge til vedligeholdelse af kirken, havde værgeren, konsul Hans Christian Hansen Bruun, bl.a. foreslået at sælge kirkens bibliotek. I forbindelse med denne reovering malede maler Broge det lille indmurede skab²⁵⁰.

Det kongelige Kancelli gav tilladelse til at sælge bøgerne til Stiftsbiblioteket i Roskilde for en pris af 50 Rbd. i sedler. Denne værdi var blevet anslået af professor Rasmus Nyerup under et besøg på Falster o. 1828, og han mente, at det næppe kunne indbringe mere end 50 Rbd. Skrivelsen fra Kancelliet antog, at overdragelsen ville være en "god acquisition" for Stiftsbiblioteket, idet det nævntes, at Stiftsbiblioteket i høj grad manglede ældre, teologisk litteratur²⁵¹.

Derefter forespurgte man (atter iflg beret-

ningen) Sjællands biskop Mynster (men på dette tidspunkt var Fr. Münter stadig biskop), der svarede, at man retteligen burde tilbyde samlingen til Det kongelige Bibliotek, men da dette var så rigeligt forsynet med teologisk litteratur, burde man nok tilbyde samlingen til det nyoprettede Stiftsbibliotek i Roskilde...²⁵²

Hertil solgtes så Peder Sørensens bøger i 1829. Den 13. juni forelå tilladelsen, og allerede den 17. juni skriver konsul Bruun til biskop Fr. Münter, at han sender ham de af Nykøbing kirke købte bøger²⁵³.

Bøgerne, der var pakket i tre kasser, blev sejlet fra Nykøbing af skipper Jens Birckholm til Børsbroen i København²⁵⁴, hvorfra de blev fragtet til Roskilde.

Ved modtagelsen var en del af bøgerne i dårlig stand, idet nogle af de smukke, oprindelige bind var gået tabt, og bogbinder E. Møller indbandt (og beskar) og restaurerede i hvert fald 56 af dem i det i dag så kedelige blå kartonbind. Regning herfor forelå allerede 3. oktober²⁵⁵.

I dag kan man faktisk ikke i kirken i Nykøbing se spor af, hvor skabene har stået. *Danmarks Kirker* anfører, at der skulle have været to skabe, og at de skulle have stået i skråfagene i apsis. Bøgerne har krævet en del hyldeplads, medmindre de har været stablet godt sammen i skabet.

Nogle af bøgerne har i kortere tid været deponeret i Det kongelige Bibliotek. Mens de var her i 1930, så O. Walde samlingen. Han blev faktisk så interesseret, at han året efter tog til Roskilde for at se hele samlingen. O. Walde var den første, der blev opmærksom på de vel-

bevarede rester af PSLs bibliotek.

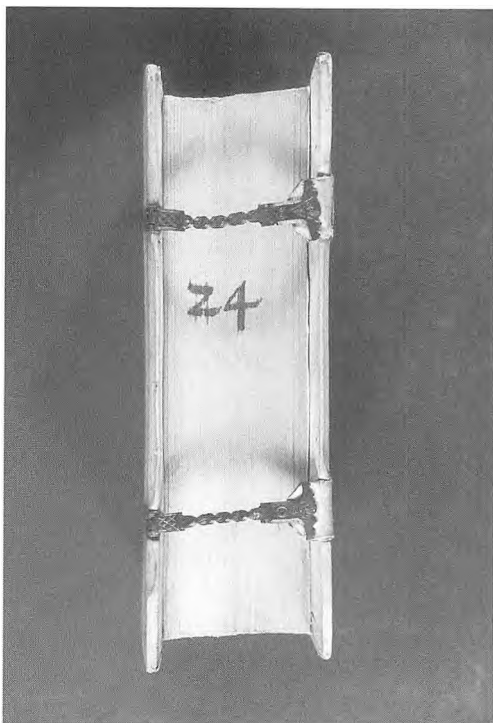
Peder Sørensens bøger i dag

Nu opbevares samlingen i Sjællands Stiftsbibliotek. Da Imm. Barfod i 1849 skrev sin bog om den *Falsterske Gejstligheds Historie* omtalte han naturligvis også hr. Peders bøger, men skrev at de var bortkommet²⁵⁶. Han kan have hentet denne oplysning hos Nic. Schack, der i 1841 skrev:

“Om Peder Sørensens Gave af Bøger havest der ingen anden Oplysning, end at der ved Kirkens seneste Reparation for 10 år siden

*skal være funden en deel gamle Bøger i et Skab i Kirken, hvilke ved denne lejlighed forsvandt og muligen er Levninger af omtalte Gave”*²⁵⁷.

Heldigvis ved vi dag, at dette ikke er rigtigt, men at bøgerne simpelthen lige var blevet flyttet til Roskilde på dette tidspunkt. Også i Roskilde førte samlingen en upåagtet tilværelse. Den har, som det har været omtalt, været kendt og omtalt af for eksempel O. Walde og Lauritz Nielsen. Omfanget af de bevarede bøger er imidlertid først blevet rigtig klart efter at sammenstillingen af biblioteket begyndte i 1990²⁵⁸.



Snitnummer fra
Melanchton, Ph. : In M.T. Ciceronis epistolas quae familiares vocantur... Gorlic, 1569. (Liste 6. 24).

Da bogsamlingen i sin tid blev ordnet i kirken, skrev man numre på bøgernes snit. Dette snitnummer svarer til listerne

Bøgerne i skabet

I dette kapitel sættes fokus direkte på PSLs bøger, som de er overleveret: først i skabet i Nykøbing kirke og dernæst i Sjællands Stiftsbibliotek. Efter dette kapitel følger de annoterede lister, som giver et overblik over hele biblioteket, hvortil der generelt henvises.

Kort tid efter PSL's død gennemgik **Jacob Madsen Vejle** (1538-1606), biskop over Fyns stift 1587-1606, **Mads Andersen Beske** (-1604), provst over Falsters søndre herred og sognepræst i Gjeddesby og Skjelby kirker, Jens Mikkelsen Vejle (-1612), sognepræst i Nykøbing, Jens Pedersen (-1589-), sognepræst i Idestrup kirke, og borgmestrene i Nykøbing Poul Abraham (-1588-) og Rasmus Jensen (-1588-) hans bogsamling for at opfylde bestemmelserne i testamentet (se side: 17).

De mødtes (antagelig) i Nykøbing kirke i juni måned 1588, hvor de fik nedskrevet en fortegnelse²⁵⁹ over bogsamlingen (i det følgende kaldet listen), som senere indgik i Stiftsarkivet. Hvornår dette møde præcis har fundet sted, vides ikke, men biskop Jacob Madsen, der lige var tiltrådt, skrev et brev til provsterne på Falster d. 25. april 1588, om at han ville tiltræde sin første visitatsrejse. De skulle forsamles i Nykøbing mandag d. 10. juni, og det er derfor ikke urealistisk at forestille sig, at gennemgangen af bøgerne blev foretaget i forbindelse med dette besøg²⁶⁰.

De 6 mænd (eller rettere 5, idet biskoppen kun er medunderskriver af hoveddokumentet,) har "reviderit og igiennemsett bogsamlingen og fundet at bøgerne er i overensstemmelse med listen". Bøgerne blev indsat i skabe i Nykøbing kirke efter lensmand Niels Friis' bestemmelse. Fortegnelsen blev nedskrevet af Mads Andersen Beske og sandsynligvis af sognepræsten i Nykøbing, Jens Mikkelsen Vejle, der straks efter PSLs død fik overgivet listen i forvaring²⁶¹.

Fortegnelsen over hans bøger²⁶² består af 3 foldede folioark (ialt 11 sider), hvoraf selve boglisten fylder de 9. Omslaget om listerne (indledningen med Wij...) er skrevet med en anden hånd end boglisterne, der igen er skrevet med to forskellige skriverhænder. Blækket fremstår i dag som rødbrunt. Liste 1+2+6+7 er skrevet med samme hånd og blæk (Mads Andersen Beske). Liste 3+4+5 er skrevet med samme hånd og sort blæk, men med en anden hånd end liste 1 osv. (Sandsynligvis af Jens Mikkelsen Vejle).

De enkelte bøger er nummereret på listerne og i det følgende refereres der til disse lister/numre således: Liste 8. 28. (= Liste 8 nr. 28, hvor fyldigere oplysninger findes). Oprindeligt har dette nummer også være skrevet på bogens snit (i det følgende kaldet PSL-nr.).

Alle ark er underskrevet af kuratorerne: **Jacob Madsen, Mads Andersen, Jens Mik-**

kelsen, Jens Pedersen, Poul Abraham og Rasmus Jensen, som underskriver “med egen hånd”²⁶³.

I alt er der på de 7 officielle lister optaget 233 numre (Liste 1.22 er sprunget over, men det ser ud til at være en forglemmelse²⁶⁴) eller i alt 213 titler. Hertil skal dog lægges en ekstra liste med mindst 43 numre (og 21 titler). (Se senere). Hertil kan lægges 47 titler, som fremkommer, når samlingsbind (bind der indeholder mere end én titel) opløses. Biblioteket har altså være af en pæn størrelse på omkring 280 titler. Hvert bind (bibliografisk enhed) får sit eget nummer, hvorfor der er flere bind end titler. Listerne er af forskellig størrelse, den mindste (nr. 2) rummer 25 numre (15 titler) og den største (liste 5) rummer 49 numre (48 titler). Af de 234 titler (254 bind) er mindst 202 titler

(171 bind) stadig bevaret i Sjællands Stiftsbibliotek. Af helt sikre PSL-bøger findes bevaret 102 titler (116 bind), idet proveniensens bekræftes ved håndskriften i bogen eller snitnummeret (PSL-nr).

En enkelt titel, nemlig Saxo-udgaven fra 1514, findes i Stiftsbiblioteket, men det vides med sikkerhed, at den ikke stammer fra Peder Sørensen. Den er kommet til Sjællands Stiftsbibliotek som gave fra biskop Frederik Münter²⁶⁵.

Der er ingen systematisk, teologisk ordning af de 7 (8) lister. Listerne er – som det var normalt – omtrent opstillet efter bøgernes format. På den første liste er alle bøger på nær én folianter, og på resten af listerne veksler kvarter og oktaver²⁶⁶. Samtidig er det sandsynligt, at dette afspejler opstillingen i skabet (skabene?) i kirkens kor.

Oversigt over listerne:

Findes i SSB^a

Heraf sikre PSL^b

Liste	Antal	Titler	Bind	Titler	Bind	Titler	Bind
1	27	25	27	22	20	12	13
2 ^c	25	15	26	14	24	12	23
3	33	30	34	35	29	25	27
4	39	37	39	21	17	14	14
5	49	48	49	36	25	14	14
6	29	27	28	22	16	9	9
7	31	31	31	31	20	11	11
1-7	233	213	234	181	151	97	111
g ^d	43	21	21	21	20	5	5
I alt	276	234	254	202	171	102	116

a: Med „I SSB“ menes, at titlerne er optaget i SSBs katalog²⁶⁷. Dog er nogle senere bortkommet, mens andre tilsyneladende ikke står på plads. I denne kolonne medtages bøger i SSB uanset proveniens (f. eks. er Saxo talt med selvom eksemplaret ikke stammer fra Peder Sørensen. Ligeledes er Peder Lombarden²⁶⁸ talt med, selvom den er blevet stjålet). På Liste 3.3 medtages N. Hemmingsen, selvom den ikke ses i SSB i dag. Det samme gælder Liste 7.18 Modus Latinitatis²⁶⁹.

b: Sikre PSL-bøger bekræftes enten ved inskription eller snit-nr.

c: Liste 2 har to eksemplarer med nr. 11 (Oecolampadius) og har derfor 26 bind og 25 numre.

d: Liste 8 er svær at indplacere, da det ikke vides hvor mange numre, den har været på. Der har været mindst 43 (højeste bevarede snitnummer), og 21 er bevaret, heraf er 5 sikre PSL.

Det viste sig, da sammenstillingen af bøgerne startede, at der var flere bøger med PSL-proveniens, end listerne oplyste. Ud over de første 7 lister var det derfor nødvendigt at "rekonstruere" en liste 8, som indeholder bøger fra SSB med tilknytning til kredsen omkring PSL: Det kan være bøger, hvori hans navnetræk står, bøger med snitnummer af samme type som de øvrige eller det kan være bøger, der senere er anbragt i skabet af Jens Mikkelsen Vejle. Fælles for alle bøger var, at de stod i skabet på salgstidspunktet i 1829. Liste 1-8 viser så, hvor mange bøger SSB i sin tid købte; de siger derimod intet om, hvor stort kirkebiblioteket i Nykøbing i virkeligheden var. Nogle af bøgerne på den rekonstruerede liste 8 bærer som nævnt PSLs egenhændige signatur, bl.a. Liste 8.28, hvori Jens Mikkelsen Vejle derefter skriver om PSLs dødsdag, så proveniensen er sikret.

Det er fortrinsvis bøger, der er kommet til biblioteket efter PSLs død, der er på Liste 8.

Der er ikke noget mærkeligt i, at der optræder bøger, der ikke har været optaget på listerne. I et eller andet mål har bogsamlingen været benyttet som bibliotek, altså med udlån. Derfor kan nogle have været udlånt på opgørelsestidspunktet, eller – som for Jens Mikkelsen Vejles bøggers vedkommende – endnu ikke anbragt i skabet. Der kan endelig være den mulighed, at i hvert fald Jens Mikkelsen Vejle har haft opsyn med biblioteket. Han har forøget samlingen. For eksempel ses *Bugenhagen, J.*²⁷⁰: *Auslegung der kurzen Episteln S. Pauls. Wittenberg, 1524*, der har snitnr. 40, at bære

årstallet 1608 i inskriptionen.

Der er en spinkel mulighed for, at der i SSB er endnu flere af de bøger, der var i kirkebiblioteket. SSB rummer nemlig en hel del titler fra 1500-tallet²⁷¹ og det i en indbinding, der ligner Peder Sørensens, men de kan ikke med sikkerhed henføres til ham.

Antallet af titler og bind bliver imidlertid lidt større end de 254 bind antyder, idet flere titler som nævnt er indbundet sammen. I nogle tilfælde er kun den første titel angivet, i andre er to af tre angivet. Der er sjældent nogen særlig tydelig markering mellem to værker. En enkelt gang er der dog benyttet en gammel pergamentsside med noder til adskillelse²⁷². Til sikkerhed for, at bøgerne hele tiden har været en organisk enhed taler, at samlebindet dels er i originalt bind, dels ofte er forsynet med snitnr. hen over de enkelte bøger. Opløsning af samlebindene giver yderligere 47 titler. (På den systematiske oversigt er alle titler medtaget med henvisning til det bind, de hører til).

Af det samlede antal er 171 bind (202 titler) bevaret i SSB, dvs, at mindst 83 bind er gået til grunde, da størrelsen af liste 8 ikke kendes. Størstedelen af de bevarede bøger (116 af 254 titler) har sikker proveniens til PSL. Flere (uden inskription) kan antagelig henføres til ham, men de er ombundne og stærkt beskårne, så ethvert sikkert kendetegn (især snitnr.) er væk.

Under arbejdet med at finde de enkelte bøger blandt de ca. 40.000 andre i SSB, viste det sig i øvrigt at være en god ide at kigge efter uanselige blå papbind. Efter ankomst til SSB

blev de mest medtagne af bøgerne sendt til bogbinder, der uanset bøgernes størrelse og indhold beskar dem kraftigt og gav dem et blåt papomslag. Et mindre antal (omkring 56 bind) blev restaureret²⁷³.

Bibliotekets indhold

PSLs bibliotek²⁷⁴ bestod overvejende af teologisk, humanistisk litteratur. Det indeholder en del *homiletik* (her dog mest forstået som prædikensamlinger (postiller)), ligesom *exegesen* (bibelfortolkning) er velrepræsenteret. Der findes *kirkehistorie* og litteratur af *kirkefædrene*. Helt i tråd med tidens ånd er der bøger om *sprogvidenskab* (især klassisk filologi), og *klassikerne* (for eksempel Cicero²⁷⁵, Juvenal²⁷⁶, Ovid²⁷⁷ og Salust²⁷⁸) er repræsenteret i et pænt antal, ligesom *jura* og *historie* findes i bogsamlingen. Set i en helhed, må man sige, at det i store træk opfyldte de krav, Luther opstillede i sin mønsterfortegnelse. (Se side: p 30ff). Den teologiske del af biblioteket bestod næsten udelukkende af værker af luthersk observans, skrevet af teologer (flest tyskere), der hørte til i kredsen omkring Luther og Melancton. O. Walde beskrev biblioteket således i 1932:

*“Det er næsten udelukkende lutherske teologer, der er repræsenteret og ikke som nogle år senere er så almindeligt i danske biblioteker, de reformerte teologer”*²⁷⁹.

Der er, som det kan ses, også plads til calvinistiske (f.eks. Kaspar Peucer²⁸⁰) og katolske forfattere (f.eks. Frans Tittelman²⁸¹ og Franz Lambert²⁸²).

Men stort set ser det ud til, at hans boganskaffelser var i klar overensstemmelse med den officielle danske politik på det kirkelige område. Med Kirkeordinansens anvisninger var der ingen tvivl om, at regeringen mente, at det skulle være Wittenberg-lutherdommen, der var det teologiske grundlag for forkyndelsen²⁸³.

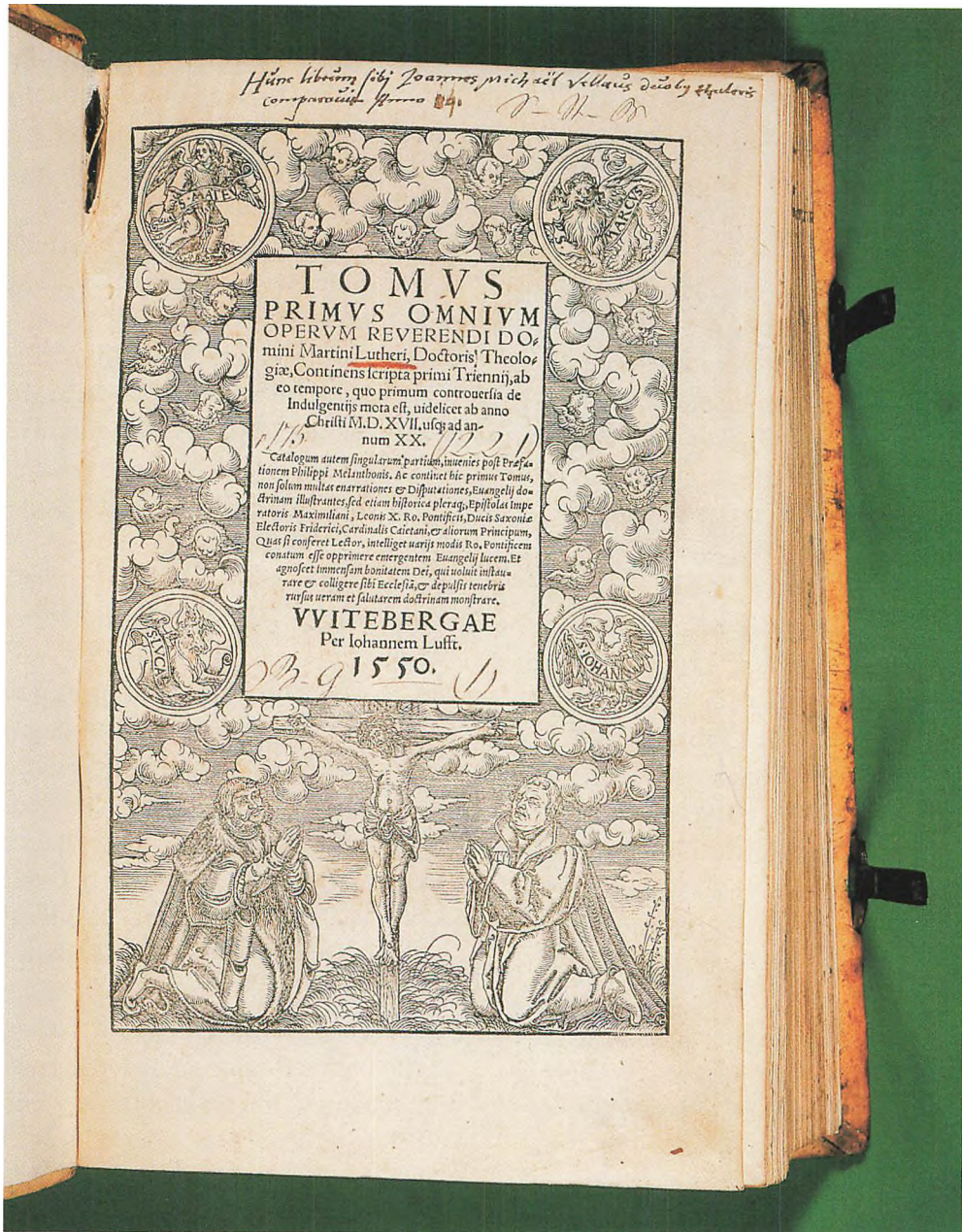
Forfatterne var stort set samtidige med Peder Sørensen. Som andre²⁸⁴ på den tid, har han således besiddet aktuel litteratur.

Hvor man kunne forvente at finde meget overleveret litteratur fra den gamle kirkes tid, er dette ikke tilfældet her. Tværtimod har præstekomplekser, der var tidligere katolikker, bidraget med luthersk litteratur.

Bøgerne er anskaffet inden for en periode af ca. 70 år efter at Martin Luther publicerede sine teser.

Hovedparten af bøgerne er på latin, som stadig var det fælles (videnskabelige) sprog. (Da Ph.Melancton udarbejdede sin vejledning for reformationen *Instructio*, blev denne oversat fra tysk til latin (af J. Bugenhagen) af hensyn til den danske kirke). Selvom enkelte af værkerne (i PSLs bibliotek) er udkommet i oversættelse enten til tysk eller dansk, så ses de ikke i samlingen. PSL har antagelig ikke haft behov for at anskaffe dem. På trods af Luthers stærke understregning af folkesproget som prædikesprog, har PSL holdt fast i det gamle latinske sprog som sit arbejdssprog, hvad der naturligvis ikke udelukker en prædiken på dansk.

Optalt på bind er den lutherske litteratur stærkt fremherskende. At der i biblioteket også



Jens Mikkelsen Vejle købte denne for 2 daler i 1584. I PSL's bogsamling findes endnu et eksemplar af Luther, M.: Omnium Operum. Witebergæ, 1550. Tome I. (Liste 8,26)

findes calvinistisk litteratur, ses ikke som nogen modsætning, men snarere som et ønske om alsidig orientering.

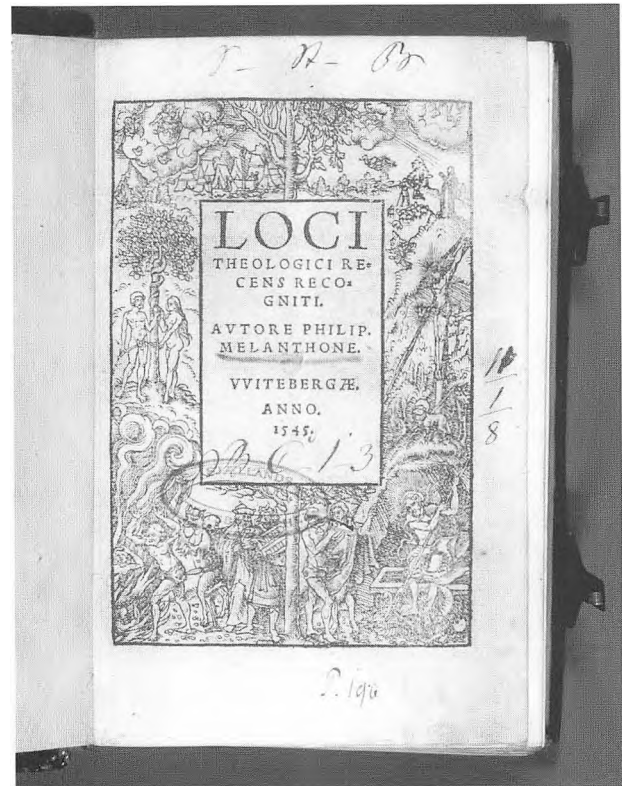
Af lutherske “kirkefædre” skal især bemærkes ud over Luther selv, Phillip Melancthon og de danske Peder og Niels Palladius samt Niels Hemmingsen.

Af **Martin Luther** findes den store *Galaterbrevskommentar* (1538)²⁸⁵, hvori han formulerede flere af reformationens hovedtanker²⁸⁶. De øvrige værker der findes, er måske ikke ligefrem hans hovedværker, men han er dog repræsenteret i biblioteket med 24 titler bl. a.: *Kirkepostillen* (1528)²⁸⁷, *Genesisforelæsningsen* (1550-1554)(Ikke bevaret)²⁸⁸, *Huspostillen: Simplex et pia evangeliorum* (1545)²⁸⁹, *Den lille katekismus, Enchiridion piarum* (1543)²⁹⁰, heri den første latinske oversættelse af den lille katekismus (trykt med kalender m.v.), *Omnium Operum* Bind 1-2 (1545-1546)²⁹¹. Af de resterende ses både homilitiske og exegetiske værker. PSL har ikke Luthers Bibel. Endnu en Galaterbrevskommentar er på listerne tillagt Luther, men det må dreje sig om G. Majors kommentar (se Liste 5.8).

Ph. Melancthon er repræsenteret med 26 titler i biblioteket. Melancthon var ven med Luther og regnes for en af hovedskikkelserne i reformationens bevægelse. Han har skrevet kirkenes bekendelsesskrifter: *Loci Communes*, *Confessio Augustana* og *Apologien* herfor. Af disse er hans dogmatik *Loci Communes* (1521)²⁹² tilstede i PSLs bibliotek i flere udgaver. Også Melancthons *Romerbrevskommentar*²⁹³ er bevaret.

Både **Peder** og **Niels Palladius** var stærkt

præget af deres studieår i Wittenberg og dermed i overensstemmelse med den Wittenbergske lutherteologi²⁹⁴. Netop i de år, hvor



Melancthon, Ph.: *Loci theologici*. Wittenberg, 1545. (Liste 3.9). I PSLs bibliotek findes også førsteudgaven fra 1521.

På titelbladet har PSL skrevet:

Liber Petri Seuerini/ Lolandii emptus duabus/ marcis et duobus solidis/ anno dni MDXLV die Joannis Evangeliste (altså 27. december).



Peder Palladius opholdt sig i Wittenberg, arbejdede Ph. Melanchton med opbygningen og formuleringen af den evangeliske lære²⁹⁵. Peder Palladius, der tog til Wittenberg som ledsager for Knud Mikkelsen Akeleye²⁹⁶, blev udnævnt til doktor i teologi af Luther selv i 1537²⁹⁷. Peder Palladius' *Isagoge* (1557)²⁹⁸ findes i PSLs bibliotek ligesom broderen Niels' *Regula*²⁹⁹, men andre danske teologer ses ikke ud over **Niels Hemmingsen**.

Der er, som man næsten kunne vente, meget af den tids mest læste og betydningsfulde danske teolog, Niels Hemmingsen, der opfattede sig som en elev af Melanchton. Ved Odense landemøde i 1568 blev præsterne påmindet om, at de skulle lade sig overhøre af bispens i Hemmingsens teologi og hans bog *Pastor* (1562)³⁰⁰, om præsternes embedsførelse. At der oprindeligt har været 16 bøger af Niels Hemmingsen må bl.a. ses som et udtryk for den store betydning han havde i samtiden. Af de bevarede var stort set alle førsteudgaver. Der er bevaret 10 af de 16 oprindelige. *Syntagma*

Niels Hemmingsen (ca. 1513 -1600), kaldet Danmarks lærer. Han blev beskyldt for calvinisme og forvist til Roskilde. Tegning af Magnus Petersen (1893) efter maleri på Rosenborg. (Stiftsbiblioteket)

(1574)³⁰¹ er ligesom *Admonitio* (1575)³⁰² og *Postilla* (1561)³⁰³ indkøbt samme år, som de udkom. *Enarratio Ps. 84* (1569)³⁰⁴ er sammen med *Enchiridion* (1557)³⁰⁵ anskaffet blot ét år efter deres udgivelse, mens *Comm. in omnes Epistolas*. (1571)³⁰⁶ er anskaffet 8 år efter dens udgivelse. Ligesom *Enchiridion* er *De lege Naturæ* (1562)³⁰⁷ fyldt med etiske anvisninger. For de resterende haves ikke oplysninger om købsår. Det er i skriftet *Syntagma*, Niels Hemmingen mistænkes for calvinisme, og på grund af dette blev han i 1579 livsvarigt suspenderet og forvist til Roskilde.

Af andre betydningsfulde lutherske teologer skal blot peges på Johan Brenz, som af Luther betegnedes som Tyskland første bibeludlægger. Han er repræsenteret med 21 værker, heriblandt den store *Katekismus* fra 1559³⁰⁸.

Der er ingen værker af hverken Calvin eller Zwingli, men calvinister som Theodor Beza³⁰⁹, V. Strigelius³¹⁰, og K. Peucer³¹¹ er repræsenteret.

Af zwinglianere skal Zwinglis ven J. Oecolampadius³¹² nævnes sammen med H. Bullinger³¹³.

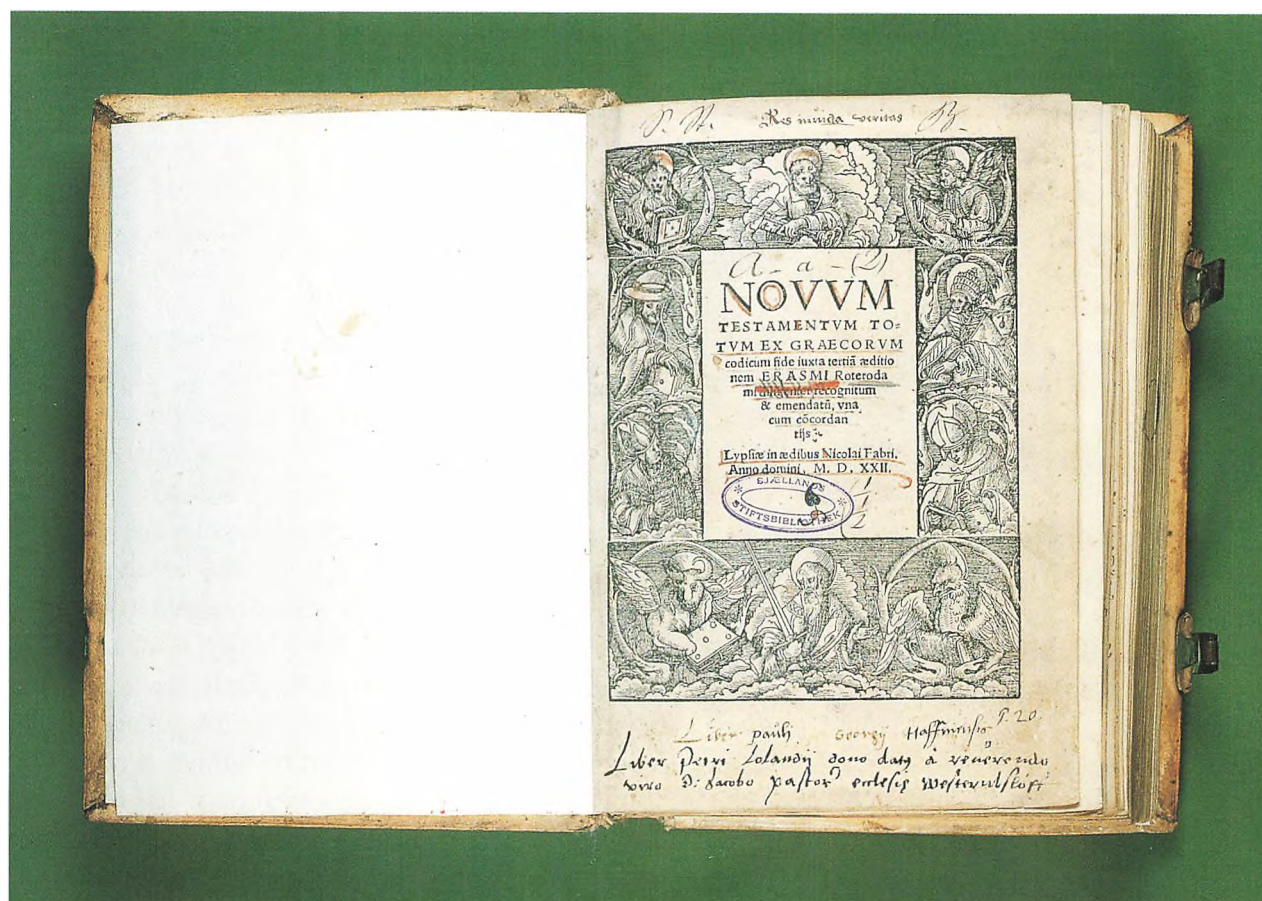
Fra den **katolske tid**, ses ikke mange levn, men Peder Lombarderens *Sentenser*³¹⁴ var der dog, ligesom en bibeludgave af Nikolaus af Lyra³¹⁵, der regnedes for én af middelalderens største exegeter. Hans bibelkommentarer tryktes i utallige oplag fra 1471³¹⁶. Interessant er det at finde to kommentarer til Det Gamle Testamente af franciskaneren Frans Titelmann³¹⁷ (*De præsencia corporis...*³¹⁸) (*Dialecticæ considerationis libri 6*³¹⁹). Frans Titelmann

virkede ved universitetet i Louvain for en rettroende katolsk exegetik over for humanisme og protestantisme³²⁰. PSL har fået *Dialecticæ considerationis* (den anden er ikke bevaret) af sin forgænger, Nykøbings sidste katolske sognepræst Hans Holst. Herfra har han også fået 4 bøger af Franz Lambert³²¹, der var franciskaner, men forlod ordenen under indflydelse af Luthers skrifter. Franz Lamberts eksegetiske værker kendes vist nok ellers ikke i Danmark³²². Det vides ikke, om Hans Holst har haft forbindelse til franciskanerklosteret i Nykøbing.

De humanistiske forfattere er repræsenteret blandt andet ved Erasmus med 12 titler og Laur. Valla³²³.

Det Nye Testamente

Peder Sørensen har haft i hvert fald tre Nye Testamenter: *Novum Testamentum. 3. ed. Erasmus*. Leip., 1522³²⁴, *Novi Testamenti omnia. Graece*. Basil., 1538³²⁵, *Novum Testamentum, graec et latin*. Lipsia, 1588³²⁶. Det nye Testamente findes således bl.a. i Erasmus af Rotterdams 3.udg. (1522)³²⁷ som er den første udgave, der kun indeholder Erasmus' latinske oversættelse. Den følger teksten i 3. udg. af den græsk-latinske oversættelse af NT. Erasmus udsendte 1516 en ny udgave af Det nye Testamente³²⁸ på grundsproget vedføjet en ny latinsk oversættelse, der på visse områder rettede fejl i Vulgata³²⁹. Udgaven fik stor betydning for reformationens bibeloversættelser³³⁰. PSL var i øvrigt ikke den første ejer af Det nye Testamente, som han blev foræret af Jacob Mortensen Barund³³¹, Vester Ulslev.



Erasmus af Roterdams Det Nye Testamente i 3. udgaven. Som det ses har PSL fået det af Jacob Mortensen Barund, Vester Ulslev. (Liste 2.10)

Selvom Det Nye Testamente og hele Bibelen udkom på dansk i Peder Sørensens levetid, optræder ingen af dem på listen. Det er nok ikke uventet, at Christian IIIs danske Bibel ikke ses blandt hans bøger, idet den hørte til i kirken. Da et regnskab fra omkring 1557 viser, at der til Lolland, Falster og andre øer blev solgt 108 eksemplarer af Bibelen, er den givet også blevet solgt til Nykøbing kirke³³².

Der er kun en bog (blandt de bevarede) på dansk: *Veit Dietrich: Passio*. 1556. (Liste 8, 39), men da der bag i denne er indbundet en bog fra 1605, kan den altså ikke være fra PSLs bogsamling.

Bøgerne og deres inskriptioner

I omkring 90 af de bevarede bøger er der en eller anden form for proveniens, i lidt under halvdelen (54) af de bevarede bøger skriver PSL med sin smukke, karakteristiske håndskrift købsår og sted, og angiver dermed proveniens. Hans første anskaffelser (blandt de bevarede bøger) fandt sted i 1545, hvor *Melanchtons Loci* (i 1545-udgaven)³³³ blev betalt med 2 mark og 2 skilling. Det ældste køb er dog 1536 *Melanchton: Ciceronis de oratore* (1530)³³⁴, men her er det ikke PSL, der har købt. De seneste kendte anskaffelser er fra 1586 med to værker: *Westhemerus: Conciliatio patrum* (1563)³³⁵, som blev betalt med 1 sølvdaler, og *Chytraeus: In Deuteronomion* (1575)³³⁶.

Hans mest aktive anskaffelsesperioder var henholdsvis 1540'erne og 1550'erne med 17 titler i hver periode, i 1560'erne anskaffede han 16 titler, i 1570'erne 10, og selv i 1580'erne fik

han anskaffet 13 titler.

Kigger man på de af de bevarede bøger³³⁷, der har oplysninger om anskaffelsesår, viser det sig, at 6 bind er købt samme år, som de udkom, 12 er indkøbt inden for bogens 2 første publikationsår og at ialt 18 er indkøbt inden for de tre første publikationsår. Ialt 31 af bøgerne er under 5 år gamle³³⁸. Det viser bl.a., hvor hurtigt han har fået mulighed for at anskaffe bøgerne. Mange bøger er blevet distribueret ud over Europa utroligt hurtigt, transportmulighederne taget i betragtning. En lignende erfaring haves fra nogle samtidige biblioteker, f.eks. Bent Arvidsens og salmedigteren Hans Chr. Sthens. Af Hans Christensen Sthens bogsamling³³⁹ ses også, at han havde mulighed for at anskaffe bøger stort set samme år, de udkom. F. eks. fik han i 1592 Jäger, M.: *Præcationes* (Tüb., 1592), der udkom i dette år.

Han angiver 5 **købs-steder** (med ialt 10 bøger): Roskilde, Rostock, Nykøbing, Stralsund og Nürnberg (her er det dog ikke ham selv, der har anskaffet bogen). Man kan nok gå ud fra, at han selv har været på de pågældende markeder, når han præcist angiver, at bøgerne er anskaffet på markedet. I et enkelt tilfælde anføres det, at bogen er anskaffet hos boghandleren³⁴⁰. Det vides ikke, om han har studeret udenlands, fx. i Rostock, men han har i hvert fald haft mulighed for at skaffe sig bøger fra Tyskland.

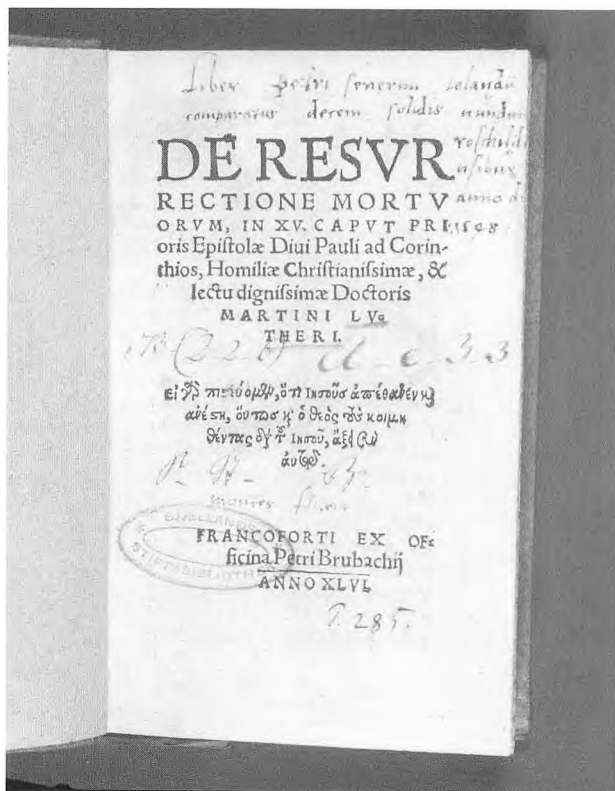
Igennem 1540'erne var han jævnligt på markedet i Roskilde, hvor der angives køb i 1545, 1546, 1547, 1548 og et enkelt år mere. På dette tidspunkt var Roskilde Marked et af de

vigtigste på Sjælland. PSL har vel haft ærinde på markedet, eller måske er han kommet alene for at købe bøger. Bogsalget foregik oftest omkring kirkerne, sjældne gange inde i kirken, hvor bogførerne falbød deres varer.

En gennemgang af listerne viser, at PSL

selv har foretaget langt den største del af anskaffelserne. Kun en lille del (omkring 6 titler) er modtaget som gave.

Ved køb eller gave fra venner og bekendte har han også fået bøger. Og hans håndskrevne påtegninger vidner om de forskellige venskabe-



PSL skrev flittigt i sine bøger for eksempel:

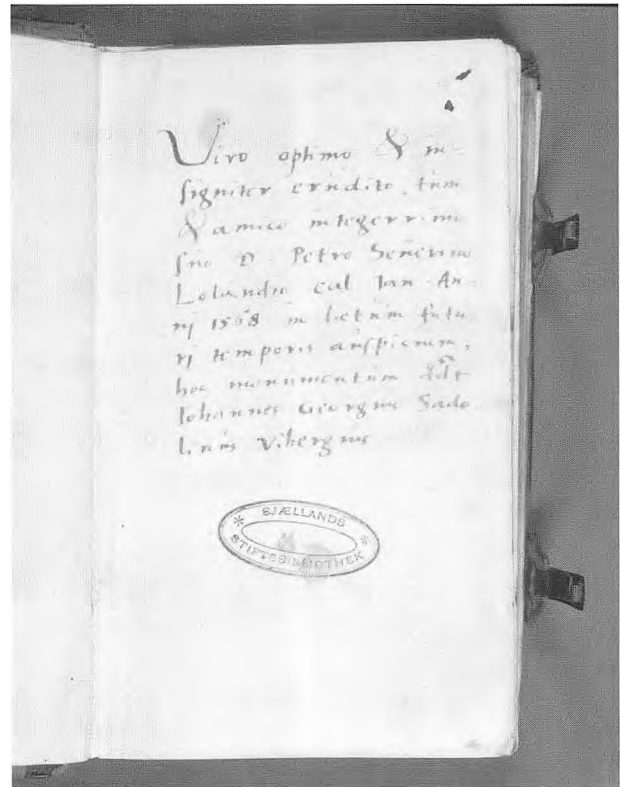
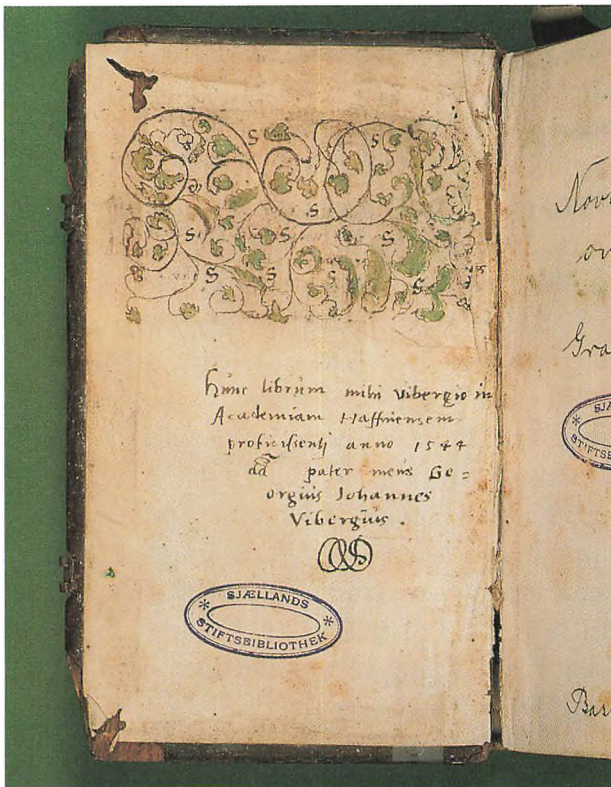
Liber Petri Seurini Lolandi comparatus decem solidis nundinis roschil=densibus anno dni 1548.

Allerede to år efter at bogen udkom i Frankfurt, kunne PSL købe den i Roskilde.

(Luther, M.: Homiliae de resurrectione mortuorum in Cap. 15 Ep. 1 ad Corinthios. Frf., 1546. (Liste 5,13).

lige forbindelser. Han har for eksempel fået *Det Nye Testamente* (i Erasmus' 3. udgave 1522)³⁴¹ af Jacob Barund, *Det Nye Testamente* (1538)³⁴² på græsk af humanisten Hans Jørgensen Sadolin, en søn af biskop Jørgen Jensen Sadolin. *Bu-genhagen: In librum psalmodum interpretatio*

(1524)³⁴³ har Rasmus Olsen, Riserup foræret ham. Hertil kommer de mange bøger, der har tilhørt Jens Mikkelsen Vejle og Hans Holst. Som allerede O. Walde³⁴⁴ har påvist, er mange af Peder Sørensens embedsbrødre blandt donatorerne eller sælgerne. (Senere gives en



Flere af bøgerne har PSL fået som gave, bl.a. denne med en smuk dedikation fra humanisten Hans Jørgensen Sadolin: "Hunc librum mihi Vibergio in Academiam Haffniensem proficiscentj anno 1544 dd pater meus Ge=orgius Johannes Vibergius."

(På næste side:) (Ant. med PSLs hånd:) "Viro optimo & in=signiter erudito, tum & amico intergerrimo suo D. petro Suerino Lolandio cal. Jan An=ri 1568 in laetum futu=rj temporis auspiciu, hoc monumentum ddt Johannes Georgius Sado=linus Vibergius".

(*Noui Testamenti omnia graece. Basileae, per T. Platterum, Mense Martio, 1538. (liste 3.16)*)

total oversigt over personnavne nævnt i inskriptionerne).

Det er interessant at se den **personkreds**, han har modtaget bøger fra. Den omfatter bl.a. nogle tidligere katolske præster, som efter reformationen blev de første lutherske præster (bl.a. hans egen forgænger Hans Holst). Disse præster har altså også ejet reformatorisk litteratur. Interessant er det at se, at han har ejet fire bøger af den tidligere franciskaner Franz Lambert³⁴⁵ fra Avignon. Han har haft forbindelse med øvrigheden, bl.a. lensmandsfamilien Urne (se i øvrigt ovenfor), en enkelt bog stammer fra skatteopkræveren i Gedser. Han har ejet bøger, der har tilhørt den nuværende og forrige biskop. Man kunne tro, at Peder Sørensen har været kendt for sin boginteresse, og at kolleger m.v. derfor har betænkt ham, når de skulle skille sig af med deres bøger. Geografisk set er personkredsen stort set begrænset til Lolland og Falster.

Især en lille samling (ca 14 bind), der har tilhørt provst Laurits Brunck i Stubbekøbing, er tydelig som enkeltgruppe i Peder Sørensen bogsamling.

Bogpriser

Da PSL anskaffede bøger jævnt fordelt gennem et halvt århundrede, gav han hermed også et værdifuldt bidrag til vores viden om bogpriser m.v. over en lang periode.

I 54 af bindene er der anført den pris, som PSL eller en af de øvrige ejere har betalt for bogen. I nogle tilfælde står prisen på forsatsbladet og dermed gælder prisen højst sandsyn-

ligt bog og indbinding, andre gange dækker prisen måske kun én titel og måske endda ikke engang indbindingen. En samlet oversigt fås i listerne over biblioteket (se senere). Det er ikke usandsynligt, at bøgerne er importeret indbundne, og da snarere fra Rostock end Lübeck. En nærmere undersøgelse af bindene vil formodentlig kaste lys over dette.

I gennemsnit betalte han i årene fra 1536 til 1559 mellem 32 og 36 skilling (op til 2 mark) pr. bind, mens han i 1560'erne måtte betale over 40 sk. pr. bind (over 2 mark) og i 1570'erne 99 skilling pr. bind (ca. 6 mark eller 1 1/2 daler) for endelig i 1580'erne over 200 skilling (ca 4-5 daler) pr bind.

Det er yderst vanskeligt at skildre tidens bogpriser, da de dels angives i danske og f.eks. lybske mark, dels da møntenheden ikke bevarede sin fulde værdi perioden igennem³⁴⁶. I Danmark benyttedes skilling fra 1537. Indtil 1559 regnede man 1 daler = 3 mark à 16 skilling. I løbet af Frederik II's regeringstid svækkedes mønten, og der gik 4 mark à 16 skilling til 1 daler³⁴⁷. PSL bruger næsten konsekvent den latinske betegnelse *solidus* for skilling.

Der ser ud til at bogpriserne stiger århundredet igennem. Det kan skyldes, at priserne rent faktisk stiger eller at han får bedre råd og anskaffer dyrere bøger.

I 1536 betalte man 20 skilling for *Melanchtons Elementorum rhetoricas* (1532) indbundet sammen med *Ciceros De oratore* (1530) (Liste 6.26). For *Luthers In psalm. graduum* (1540) indbundet sammen med *Melanchthons Defensio conjugii* (1540) (Liste 6.2)

betaltes i 1542 2 mark og 4 skilling.

Peder Sørensen skriver f.eks. i sin udgave af Theodoretis værker (Liste 1,15) i to bind, at han har betalt „sedecim marcis seu quatuor daleris iusti ponderis“. Han har altså betalt 16 mark eller 4 daler af *rette vægt* for bogen i 1576.

Fra Lütke Namensens bibliotek vides, at denne i 1560 betalte 5 mark for *Flacius Illyricus: Ecclesiastica Historia*³⁴⁸. PSL købte i 1562 samme værk (bind 2) for 7 mark.

For at have et sammenligningsgrundlag, skal **prisen på den danske Bibel** nævnes, for såvidt den kan udredes³⁴⁹. Kirkerne havde på forhånd betalt 2 daler for den kommende Bibel, og da den var færdig fra trykken og blev udsendt til kirkerne, forfaldt den sidste rate. Det ser ud til, at prisen for kirkerne for Bibelen var i alt lidt over 5 daler (ca 15 mark) i 1550³⁵⁰, eller ca. det samme som prisen på en okse³⁵¹. Til salmedigteren Hans Christensen Sthens bryllup i 1567 forærede byen Helsingør ham en fed stud til en værdi af 20 mark³⁵².

Ud over den danske Bibel er det svært at finde et egentligt sammenligningsgrundlag, men der kendes dog ganske få priser, bl.a. fra Sct. Petri kirke i Malmø³⁵³, hvor man i 1553 betalte 5 mark for *Luthers Huspostille*, mens PSL i 1549 købte sin for 4 mark. Luther: *Operum omnium primus tomus* kostede i 1553 7 mark, mens PSL måtte betale 2 daler i 1584. Det ser altså ud til – på dette spinkle grundlag – at priserne var nogenlunde ens.

I boopgørelsen efter præsten **Hans Siunesen**³⁵⁴ i Malmø i 1564 er alle hans bøger (141)

værdisat, og herigennem gives også værdifulde oplysninger om bogpriser i 1500-tallet. I forhold til PSL's bibliotek er der kun 4 sammenfald, men prisniveauet er stort set ens – dog er Hans Siunesens liste en vurdering efter hans død, mens PSL's priser er de aktuelle købspriser.

Kigger man **udgivelsessteder**, er det tydeligt, at der er bøger fra størstedelen af Mitdeuropa, men der er alligevel et markant højt tal for bøger udgivet i Wittenberg (med 73 titler), hvor bogtrykpresserne formelig kørte i døgndrift i disse år, og Basel (med 40 titler)³⁵⁵.

Oversigt over køb og gaver

PSL er ikke den første ejer til alle bøgerne i biblioteket. En gennemgang af listerne viser, at nogle af bøgerne har haft tre ejere, andre to og i mange tilfælde har PSL været ene-ejer. Der optræder ca. 30 navne på ejere. Det viser sig dog, at langt de fleste af “flerejerbøgerne” kun har været ejet af to personer: Ud over Peder Sørensen selv, hans forgænger Hans Holst, den tidligere provst over Falster Laurits Brunck, Stubbekøbing, eller Peder Sørensens efterfølger som sognepræst i Nykøbing Jens Mikkelsen Vejle. I øvrigt har PSL selv fået flere bøger af medlemmer af den sadolinske slægt. Ikke bare PSL, men også Laurits Brunck har fået bøger af Hans Holst (se for eksempel *F. Lambert: In Amos, Abdiam et Jonam*. 1525 (Liste 4, 23)).

En fuldstændig oversigt over personnavne i PSLs bøger, se side 219-230.

Den tidligere provst over Falster, sognepræst i Stubbekøbing, Laurits Brunck, noterede også ejerforhold i sine bøger. Her i:

"Lossius, Luc.: Annotationes in Evangelia dominicalia. Frf., 1553. b. Lossius, Luc: Historia Passionis, mortis, sepultvrae & resurrectionis Iesu Christi. Frf., u.å." (Liste 3.15).

*Libri huiusmodi huiusmodi profectus
Stubbekøbing*

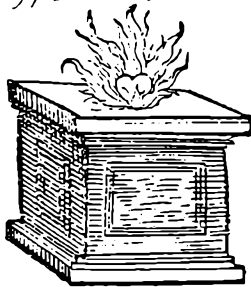
ANNOTATIONES
SCHOLASTICAE IN

EVANGELIA

DOMINICALIA, ET EA
quæ in Festis IESU CHRISTI, & Sancto-
rum eius præcipuis, leguntur in Ecclesia,
per totum Annum: non inutiles fu-
ture puerilibus Scholis.

His adiecta sunt in singula Euangelia Disticha,
Argumenta, Doctrinæ summaria, Loci, & Obie-
ctiones præterea, cum breuibus ac uertis earum
solutionibus Dialecticis, exercendæ
adolæcentiæ causa.

Collecta & dictata à Luca Lossio, in
Schola Luneburgensi.



FRANC. Apud Chr. Egenolphum:

T. 283

Stubbekøbing-bøger

I Peder Sørensens bogsamling indgår som nævnt en samling på omkring 13 titler, som stammer fra den tidligere provst Laurits Brunck, som har skrevet sit navn i bøgerne med en spids og sirlig skrift. Der kan ikke være tvivl om, at Peder Sørensen personligt har kendt Laurits Brunck, og at han måske både ved gave og køb har erhvervet en del af dennes bøger.

Peder Sørensen fik i alt 13 bøger fra Laurits Brunck, som fordelte sig således: 3 postiller, 3 fortolkninger af Det Nye Testamente, 1 af Det Gamle Testamente og 1 af følgende typer: liturgik, hymnologi, kristelig etik, middelalderens teologer, sprogvidenskab og kirkeret.

Hans Holsts bøger

En ligeså spændende samling er de bøger, Peder Sørensen har fået fra Hans Holst, den sidste katolske præst i Nykøbing. At dømme efter de efterladte bøger, må Hans Holst beskrives som en katolik med protestantiske interesser.

Fra Hans Holst modtog Peder Sørensen 4 exegetiske værker, 3 til Det Gamle Testamente (*Oecolampadius, J.: Hypomnematon in Esaiam libri 6. Basil., 1525*³⁵⁶. *Corvin, A.: Breves expositiones epistolarum.*³⁵⁷. *a. Lamberti, F.: In Amos, Abdiam et Jonam comm. Argent., 1525. b. Ej. comm. in Micheam. Naum et Abacuc. Ib. eod.*³⁵⁸ *Brentius, J.: Hiob et piis et eruditiss comm. Hagan., 1527*³⁵⁹) og 1 til Det Nye Testamente (*Melanchton, Ph.: Scholia in epistolam Pavli ad Colossenses. Wittenberg, 1528*³⁶⁰). Af disse er Lambert og Oecolampad reformerte

teologer, men Brentz er luthersk. Lambert var oprindeligt franciskaner, men konverterede til protestantismen.

Jens Mikkelsen Vejles bøger

Endelig findes der blandt PSL-bøgerne en samling, der stammer fra hans efterfølger, Jens Mikkelsen Vejle. Nogle af bøgerne har Jens Mikkelsen Vejle erhvervet i PSL's levetid. Andre har han fået testamentarisk af PSL. Blandt bøgerne i skabet er der også nogle, der har ikke har tilhørt PSL, men kun Jens Mikkelsen Vejle. Han har som efterfølger kendt og passet skabet i koret³⁶¹, og intet har været mere naturligt, end at han har placeret nogle af sine egne bøger dér til fælles bedste, ligesom PSL testamenterede sine til kirketjeneres brug.

Jens Mikkelsen Vejle's bibliotek har antagelig ikke været lige så stort som PSL's.

Der er også i samlingen bøger, der er yngre end Peder Sørensen og det kan kun skyldes, at samlingen er blevet brugt og suppleret ganske lidt, bl.a. findes en Hesiod³⁶², som Theophilus Georgii Sadolin har ejet i 1651.

Oversigt over bøgernes faglige indhold i PSL's bibliotek

Der er som nævnt bevaret 171 bind. Når disse ordnes systematisk, er der to grupper, der straks springer i øjnene: I gruppen homiletik er der bevaret 25 titler, og i gruppen Bibelstudiet er der bevaret 57 titler.

Systematikken gengives i overensstemmelse med den systematik, som J. M. Hertz benyttede, da han opbyggede Sjællands Stiftsbiblioteks katalog 1866³⁶³:

Bibelstudiet	
– Forberedelsesvidenskaber	3
– Udgaver af GT	1
– Udgaver af NT	3
– Indledninger	1
– Hermeneutik	1
– Fortolkning GT	28
– Fortolkning Apokryferne	1
– Fortolkning NT	19
– Bibelstudiet i alt	57
Patristik	6
Lutherske teologer	4
Den bibelske historie	1
Alm. kirkehistorie	6
Dogmatik	10
Polemik	2
Kristelig etik	4
Katechetik	3
Liturgik	2
Pastoralteologi	1
Homiletik (prædikensamlinger)	25
Hymnologi	1
Kirkeret (katolsk)	3
Filosofi	7
Etik	1
Sprogvidenskab	12
Græsk litteratur	2
Romersk litteratur	7
Litteraturkritik (græsk)	1
Litteraturkritik (romersk)	5
Nyere latinister	3
Historie	4
Litteraturhistorie	1
Lovkyndighed	2
Digtekunstens historie	1

Oversigten viser en meget alsidigt sammensat bogsamling med hovedvægten på bibelstudiet. Af de 57 titler i bibelstudiet tegner de 22 sig for Det Nye Testamente. En anden stor gruppe er homiletikken, som her dog mere omfatter prædikensamlinger end egentlig litteratur om prædikenens kunst. Af de 25 bevarede titler er de 16 af tyske forfattere. I gruppen sprogvidenskab (12) drejer de 6 sig om det latinske sprog, 3 om det græske og resten er af blandet indhold.

Oversigt over de repræsenterede forfattere:

Forfatter	Årstal	Antal titler	Note
Aelius ³⁶⁴ , A.	ca.1441-1522	1	
Aepinus, Joh.	1499-1553	1	luthersk
Althamer, Andreas	1498-1564	2	luthersk
Aristoteles	384-322 fvt.	1	
Artopæus	ca.1491-1563	1	
Barns, Robert	1495-1540	1	luthersk
Bebel, Heinrich	1472-ca.1516	1	humanist
Becker, Peter (af Stettin)		1	“Artopæus”
Besold ³⁶⁵ , H.	ca. 1500-1562	1	luthersk
Beza, Théodore	1519-1605	1	reformert
Brenz, Johann	1499-1570	17	luthersk
Brunfelsius, Otto	-1534	2	luthersk
Bucer(Butzer) ³⁶⁶ , M.	1491-1551	2	luthersk/reformert
Bugenhagen, J.	1485-1558	3	luthersk
Bullinger, H.	1504-1575	3	reformert (Zwingli)
Calepinus, A.	1436-1510	1	
Campen, Jan van	-1538	1	reformert
Carion, J.	1499-1538	1	
Castellio, Sebast.	ca.1519-1563	1	luthersk
Chytræus, David	1530-1600	6	luthersk
Cicero, M.T.	106-43 f.v.t.	2	
Corrier, C.		1	
Corvinus, A.	1501-1553	1	luthersk
Cruciger, C.	1504-1548	1	luthersk/humanist

Forfatter	Årstal	Antal titler	Note
Dasypodius, Petrus	-1559	1	humanist
Despauterius ³⁶⁷ , J.	ca.1460-1520	1	
Dietrich, Veit	1506-1549	1	luthersk
Diogenes Laertes	2. el. 3. årh.	1	
Dolet, St.	1509-1545	1	luthersk
Dresserus, Mart.	1536-1607	1	
Eber, Paul	1511-1569	1	luthersk
Erasmus Roterodamus	1466-1536	12	humanist/katolik
Flacius, Math.	1520-1575	1	humanist/Luthersk ("Illyricus")
Gast, Hiob		1	
Gast, Johann	-1552	2	
Gesner, Konrad	1516-1565	1	
Gratian	o.1140	1	
Gregor 9 (pave)	1227-1241	1	
Gualterus Tigurinus,R.	1519-1586	1	reformert
Hadrian, Castello		1	
Heerbrand, Jac.	1521-1600	1	luthersk
Hemmingsen, Niels	1513-1600	16	luthersk
Henrik VIII	1491-1547	1	
Heshusius, Tileman.	1527-1588	1	
Hessus Eobanus	1488-1540	1	humanist/luthersk
Huberini, Casp.	-1553	1	luthersk
Imler, C.		1	
Johannes fra Torquemada	1388-1468	1	katolik
Josefos, Flavius	ca. 37-100	1	
Iuvenal	60-140	1	
Judex, Math.	1528-1564	1	luthersk
Justinus Martyr	o.100-162	1	
Lambert, Franc.	1487-1530	4	reformert
Linacer Britanici, Th.	1460-1524	1	katolsk (?)
Lombardus, Petrus	-1160	1	katolsk
Loss, Luc.	1508-1582	3	
Luther, Martin	1483-1546	19	luthersk

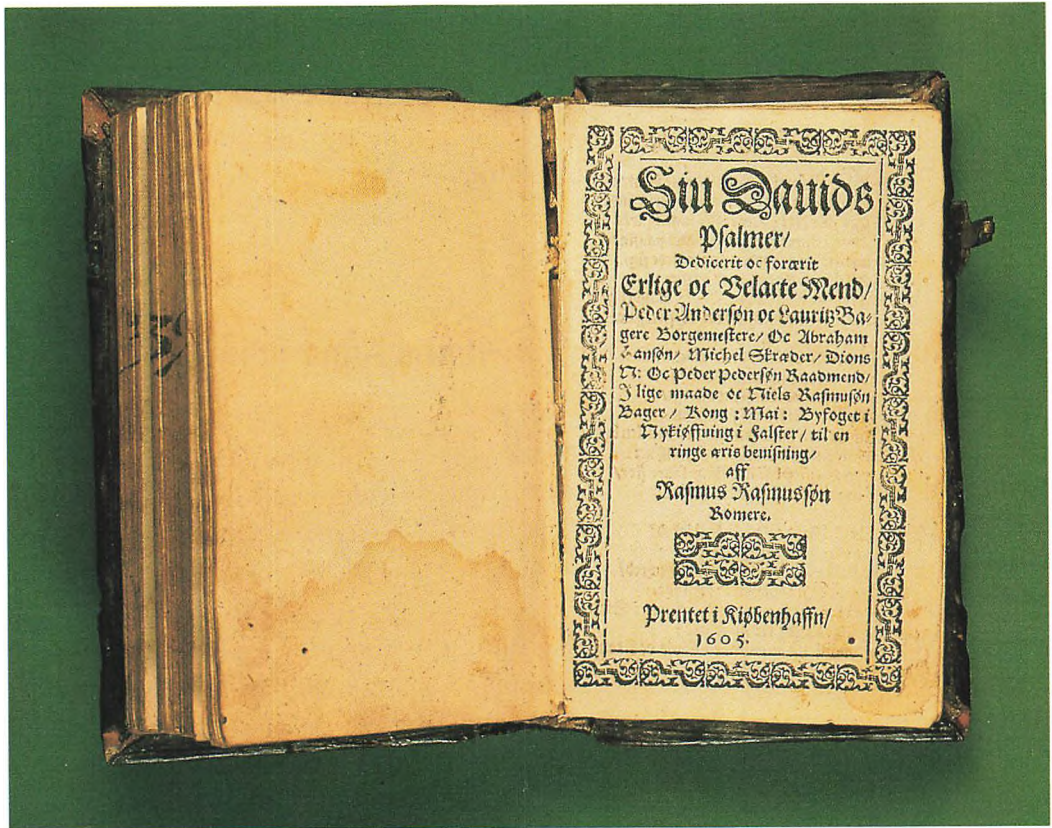
Forfatter	Årstal	Antal titler	Note
Maior ³⁶⁸ , G.	1502-1574	5	luthersk
Manlius, J.	ca.1540-1590	1	
Manutius, P.	1512-1574	1	
Melanchton, Ph.	1497-1560	19	luthersk
Mollerer, H.	1530-1589	1	
Montfortius, L. H.		1	
Musculus, Andreas	1514-1581	1	luthersk
Musæus, Simon	1529-1576	2	luthersk
Nizzolius, Marius	1498-1566	1	humanist
Nysæus, Joh.		1	
Oecolampadius, J.	1482-1531	3	reformert/zwinglianer
Ovid	43 fvt-18 evt.	2	
Palladius, N.	o.1510-1560	1	luthersk
Palladius, P	o.1503-1560	1	luthersk
Pauli, S.	1534-1591	2	
Peucer ³⁶⁹ , Caspar	1525-1602	1	kryptocalvinist
Rasmussen Romer, Rasmus		1	
Reisch, Gregor		1	
Rhegius, Urbanus	1489-1541	1	luthersk/zwinglianer
Riccus, B.	1490-1569	2	
Sadolin, J.	1559	1	luthersk
Salust	o 52. fvt.	1	
Sarcerius ³⁷⁰ , Erasmus	1501-1559	1	luthersk
Saxo	o.1200	1	
Schiller		1	
Seneca, L.	4 f.vt. - 65	1	
Sleidanus, Joh.	1506-1556	1	
Spangenberg, Joh.	1484-1550	3	luthersk
Stancari, Francesco	1501-1574	1	
Strigelius, Vic. S.	1524-1569	1	luthersk
Suerin, Simon		1	
Theodoret af Kyrros	o.397-457	1	
Theodoro Veit SE Dietrich, Veit			

Forfatter	Årstal	Antal titler	Note
Theophylact	11. årh.	1	
Titelmann, Fr.	o.1502-1537	1	katolik
Turrecremata SE Johannes fra Torquemada			
Valla, Laurentius	1415-1465	1	humanist
Varrenius, J.	1462-1536	1	
Vatablus, Franc.	-1547	1	
Vergil, Publ. Naso	70-19 fvt.	1	
Weller, Hieron.	1499-1572	1	luthersk
Westhemer, Bart.	midt.16.årh.	1	
Wigandus, Johan	1523-1587	2	luthersk
Wittingensis		1	
Anonymer		28	

Et danicafund

Der er dukket et hidtil ukendt dansk tryk op i en udgave af Davids Psalmer:

Sammen med Passio. Eller Historien om Christi Jesu vor Frelseris pine oc død. Predicket aff Vito Theodoro i Nornberg. Nu nylige fordansket aff Peder Tidemand. MDLVI. (Liste 8.39) er indbundet:



(b.) *Siu Davids/ Psalmer/ Dedicerit oc forarrit/Erlige oc Velacte Mend/ Peder Andersøn oc Lauritz Ba=/ gere Borgemestere/ oc Abraham/ Han søn, Michel Skræder, Dions/ N: oc Peder Pedersøn Raadmend/ I lige Maade oc Niels Rasmusøn/ Bager Kong: Mai: Byfoged i/ Nykiøffuing i Falster til en/ ringe æris beuisning/ aff/ Rasmus Rasmussøn/ Romere/ Prentet i Kiøbenhaffn/ 1605/ 8°* ³⁷¹.

Den sidste titel er ikke optaget i *Bibliotheca Danica*, og den er heller ikke umiddelbart kendt på Det kongelige Bibliotek.

På snittet er skrevet 39 og det vil sige, at bogen har tilhørt samlingen i Nykøbings kirke.

Da det yngste skrift er fra 1605, kan bogen ikke have tilhørt PSL. De personer der omtales i dedikationen, er antagelig lokale folk, bl.a. nævnes borgmester Peder Pedersen.

Er Peder Sørensens bøger blevet benyttet som bibliotek ?

Mange af bøgerne bærer tegn på slid. Der er både tale om almindelig slitage på bindene (hyldeslid, dårlig opbevaring og lignende), og i nogle af bøgerne ses tydelige arbejds spor (notater m.v.). Kan man heri se den omhyggeligt studerende præst?

Tanken med PSL's gave til kirken var jo, at bøgerne var til kirketjenernes brug. Imidlertid ses kun svage spor af en eller anden form for udlånsvirksomhed, hvor hans efterfølgere har brugt bøgerne efter giverens hensigt. Der er ikke, som i andre kirkebiblioteker bestemmelser om, at benyttelse skal ske på stedet, og når *Luther: Enarrationes* (Liste 1,8) er "Leverit 23/ 1 1637" må det tages som udtryk for, at den har været udlånt og er vendt tilbage. *Niels Hemmingsens Syntagma* (1585)³⁷² er købt af Jens Mikkelsen Vejle i 1585 for 2 mark, men i 1624 har en Laurentius ... skrevet på titelbladet. Den kom altså tilbage til bogsamlingen i kirken omkring 1624. Den bærer en yderligere inskription, idet der er en afskrift fra *Worms*

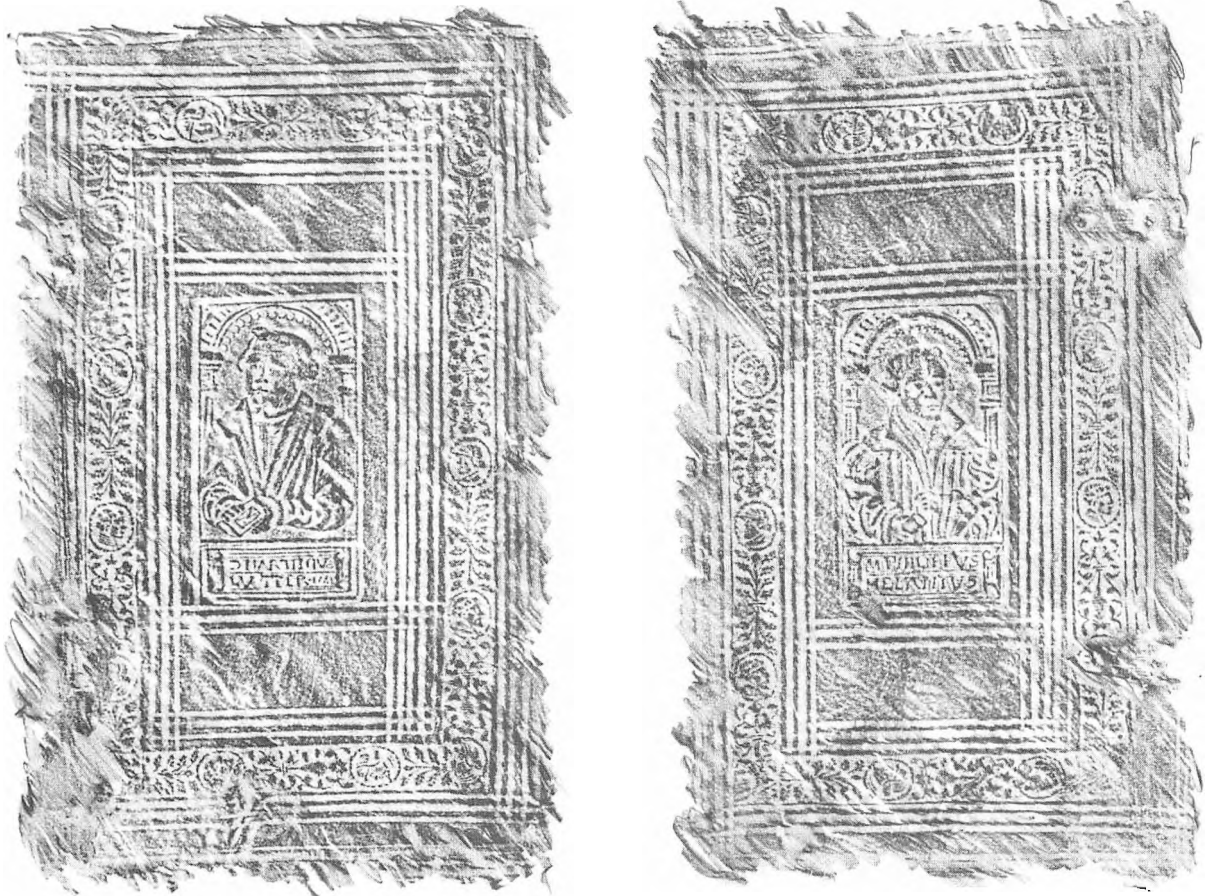
Lexicon over lærde mænd, der udkom 1771-1774, men denne tilføjelse kan den have fået efter ankomsten til Sjællands Stiftsbibliotek. På forperm af *Castellio: Dialogorum sacrorum* (1582)³⁷³ findes en inskription fra 1685. Endelig har *Melanchtons Annonationes in epist. ad Romanos et Corinthios* (1525)³⁷⁴ og *Melanchtons Scholia in epist. Pauli ad Colossenses* (1528)³⁷⁵ på et tidspunkt været i den reformerte præst J.L. Stubenrauchs besiddelse.

Justini Martyris Opera (1570)³⁷⁶ har højst sandsynligt ikke været i PSL's besiddelse, men den er forsynet med snitnr. og er altså anbragt i skabet på et tidspunkt efter udarbejdelsen af fortegnelsen over hans bøger. Denne bog har i øvrigt tilhørt salmedigteren Hans Thomesen, Ivar Berthelsen (Bartholin), Niels Krag og endelig professor Christen Hansen Riber. Hvordan den er kommet til samlingen vides ikke. På forperm står anført, at den er foræret af professor Worm 6. august 1777, men ikke til hvem.

Bogbind

Selvom mange af de bevarede bøger er i originale, sikkert tidstypiske bind, gøres der i nærværende undersøgelse ingenting ud af bogbindets historie og særpræg, da dette kræver en undersøgelse og særlig specialistviden. Bindene kan i sig selv antyde anskaffelsessted og dermed være med til at beskrive bogens van-

dring rundt om i Europa. Danske renæssancebogbind lægger sig i stil og udførelse ganske tæt til samtidens tyske bind. Oftest er det helbind i svine- eller kalveskind med rige blindpressede (senere tillige forgyldte) dekorationer³⁷⁷.



Gnidetryk af *D. Chytræus: In Deutoronomion Mosis enarratio*. Witeb., 1575. (Liste 3.5). På forsiden ses Melancthon (ill. til højre) (sammenlign med billedet side 185) og på bagsiden Luther (ill. til venstre).

Afslutning

PSL samlede sig et meget stort bibliotek, der ikke bare som præstebibliotek, men også som et nogenlunde velbevaret kirkebibliotek er ret enestående for reformationsårhundredet. I forhold til mange andre kirke- og præstebiblioteker er der bevaret så meget af PSL's bibliotek, at omkring 2/3 af hans bogsamling stadig findes samlet i Sjællands Stiftsbibliotek.

Præstebiblioteket bliver ved PSLs testamenter til et kirkebibliotek i Nykøbing beregnet til præsternes brug. Der har i samtiden været en bevidsthed om bøgernes værdi, og som det er vist ved gennemgangen af de kendte kirkebiblioteker, var det ikke ualmindeligt, at man testamenterede sin bogsamling til kirken for at den kunne være nyttig også for eftertiden. Der er ikke nogen udsagn om, at der tidligere skulle have været et kirkebibliotek i Nykøbing, men der var tradition for bøger, idet PSLs forgænger, Hans Holst, havde en pæn bogsamling, ligesom der var en stor bogsamling hos provsten i Stubbekøbing, Laurits Brunck. Begge bogsamlinger forenedes senere i PSL's bibliotek.

PSLs bibliotek viser også, at der hos en almindelig købstadspræst har været en temmelig stor bogbestand. Formodentlig er størrelsen af bogsamlingen ret typisk for et mere velforsynet bibliotek, som ikke har tilhørt en videnskabsmand, men en praktisk arbejdende åndens mand³⁷⁸. Han har haft en meget god bogsamling, som utvivlsomt har været sin ejersmand til

stor nytte i det daglige arbejde.

Indholdsmæssigt er biblioteket et næsten dogmatisk protestantisk bibliotek, opstået relativt kort tid efter reformationens indførelse. Det betyder, at det indeholder samtidens kendteste protestantiske forfatternavne, som Melancton, Luther selv og andre af tidens betydende skribenter. Det består af centrale, teologiske værker overvejende på latin, men også tysk og dansk sprog ses i enkelte titler. Sammenholdt med Luthers mønsterfortegnelse over præstens bibliotek indeholder det de elementer, som Luther foreskriver (og som går igen i Kirkeordinansens bestemmelser). Luther er som forfatter ikke den mest dominerende, men som det ses i andre danske biblioteker fra reformationstiden, hælder biblioteket i Philippistisk retning, altså med mange repræsentanter for Phillip Melancton og hans tilhængere, af hvilke blot Niels Hemmingsen, som den mest fremtrædende danske teolog på det tidspunkt, skal nævnes her.

Det afspejler sig ikke væsentligt i hans bogsamling, at han har været præst i en by, der havde haft et franciskanerkloster. Dog har han fra sin forgænger, Hans Holst, erhvervet et par bøger, bl.a. af franciskaneren Franz Titelman samt af den tidligere franciskaner Franz Lambert.

Ser man på inskriptionerne i bøgerne, er det tydeligt at boganskaffelserne har været en bevidst handling (og han altså ikke "bare" er

modtager af tilfældige gaver), og dermed afspejler denne bogsamling sin ejers interesser og holdninger. Hvordan biblioteket er samlet kendes ikke i detaljer, men det vides (fra inskriptionerne i bøgerne) at han har købt bøger rundt om på markederne samt at han har fået bøger som gaver fra forskellige andre præster (katolikker og protestanter). Bøger med oplysninger om køb er langt i overtal i forhold til oplysninger om gaver.

PSL's boginteresse og hans tilslutning til reformationen kan muligvis være begrundet i, at han har haft forbindelse med folk, der har studeret et eller andet sted i Tyskland, eventuelt det nærliggende Rostock eller måske endda i Wittenberg!

Uanset om PSL har været informator for Hans Urne eller ej, så tyder både bog og brev i hvert fald på, at han har haft venskabelige forbindelser med en af landets mest indflydelsesrige slægter på dette tidspunkt, nemlig Urnerne.

PSL's bibliotek er et godt eksempel på, hvor hurtigt de nye bøger med nye tanker nåede til Danmark. Biblioteket var stor set samtidigt med sin ejermænd, og en pæn del af bøgerne blev anskaffet få år efter, der var udkommet. Det kan ikke undre, at langt den største del af bøgerne er trykt i Wittenberg, hvor der var en frodig bogproduktion. Også med anskaffelser af Niels Hemmingsens værker har han været hurtig. Stort set alle de bevarede værker af Niels Hemmingsen er første udgaver, og dette uanset om de er trykt i Danmark eller Tyskland.

Det er uvist, hvordan hans samtidige har

set på hans bogsamling, men det er nærliggende at tro, at han har været kendt for sin boginteresse, måske som en lærd mand, og at andre derfor har foræret/testamenteret bøger til ham, vel vidende at der dér ville blive passet godt på dem. Bøgerne repræsenterede jo en vis værdi. Hans ønske om, at bøgerne skal nyde et godt opsyn er jo da i hvert fald gået i opfyldelse.

Boghistorisk set giver hans bogsamling mange nyttige oplysninger om bogpriser og bogbind på grund af hans systematiske noter i bøgerne. Bogbind og bogpriser er endnu et uudforsket område, og denne afhandling kan da også kun give visse fingerpeg, nemlig om spredning af bogbindernes arbejde og endelig den faktiske pris på omkring 50-60 bøger.

Der opstår dog til slut en del spørgsmål, som det nok ikke kan lade sig gøre at få svar på:

– *hvorfra havde han pengene til at anskaffe alle disse bøger ?*

PSL må have været en forholdsvis velstående præst. Han havde det jordegods, der havde tilhørt Vor Frue kirke i Nykøbing, i personlig forlening. Det er det, der siden kaldes Peder Haslings Vicarie³⁷⁹. Han har fået tillagt en del af kongetienden på Valnæs, og hertil kommer afgifter af de ovennævnte gårde. Uden at vide det, er det nærliggende at tro, at han har solgt noget af sit tiendekorn i Tyskland. Han er i hver fald i stand til at betale nogle af sine bøger i tysk mønt, ligesom han for eksempel har handlet på markedet i Rostock i 1551³⁸⁰. Men tilsyneladende skulle der endnu flere penge til, for

at kunne anskaffe en sådan bogsamling.

– *hvor stammer “inspirationen” til biblioteket fra?*

Har han studeret i Tyskland evt. i Wittenberg og i nærheden af Luther? Det er kendt, at han har haft forbindelse til familien Urne, af hvilke Jørgen Urne har studeret i Wittenberg. Ligeledes har PSL en bog, som har tilhørt Knud Acheleye, der var i Wittenberg sammen med Peder Palladius, der var dér 1531-1537. Niels Hemmingsen (der blandt andet havde gået i skole i Nykøbing) studerede i Wittenberg 1537-1542. Intet kan vides sikkert, men det er nærliggende at antage, at Peder Sørensen har været i Wittenberg.

Men det er værd at lægge mærke til, at Hans Urne (se side 26) opfordrer den unge Peder Severinus til at *fortsætte* sine studier.

– *hvor er resten af bøgerne blevet af?*

Der er forsvundet et mindre antal af hans bøger mellem 1588 og 1829. Hvis biblioteket har været benyttet i kirken, kan der være tale om svind ved brug. Hvis de almindeligvis har stået ubenyttet og ukendt, så ingen rigtig har kendt til omfanget af biblioteket, kan de være blevet kasseret af ren og skær uvidenhed. Forsvandt nogle, da bøgerne “væltede” ud af skabene?

Den overleverede del af hans bogsamling er næsten udelukkende faglig teologisk, og der findes ingen “verdslige bøger” i den.

Kan der muligvis være tale om, at det kun er en del af bogsamlingen, han har testamenteret til kirken, og at nogle bøger (for eksempel

den danske Bibel og salmebogen) er gået videre i familiearven?

Denne uvurderlige samling bliver til stadighed passet og plejet. I de seneste år er en del af Peder Sørensens bøger blevet restaureret og ombundet (når der ikke har været originalbind at bygge på)³⁸¹. Roskilde Stift har til stadighed sørget for, at hele Stiftsbiblioteket har været opbevaret samlet i forskellige bygninger (først i Domkirkens Riddersal, så Meldahls Stiftsbiblioteksbygning (nuværende Konventus) og senest i Roskilde Bibliotek). Der er ikke i tidens løb solgt ud af samlingen, ligesom nedlæggelse heller ikke har været på tale. Skiftende tiders stiftsbibliotekarere har ligeledes med stor interesse hæget om de gamle bøger. Blandt andet takket være dem og bestemmelsen i testamentet om, at bøgerne ikke måtte af “en eller anden undrykkes”, er de altså bevaret og tilgængelige den dag i dag.

Muligvis kan fortsatte undersøgelser give svar på bare nogle af de uløste spørgsmål. Under ét bidrager afhandlingen til at tegne et billede af et stykke dansk lærdomskultur i 1500-tallet koncentreret om en præst i Nykøbing Falster. Bøgerne giver et fantastisk indblik i, hvordan en præst i renæssancetiden samlede sig et stort bibliotek. Takket været listen over hans bøger og testamentet er bøgerne igen samlet i et bibliotek. Jeg har prøvet at tegne et billede af Peder Sørensen, der var en interessant person i den spændende reformationstid.

Resümee

Die Stiftsbibliothek von Roskilde wurde 1812 auf Initiative des Bischofs von Seeland, Friedrich Münter, gegründet und umfasste zum Zeitpunkt ihrer Gründung bereits 40.000 Bände. Es handelt sich um eine theologische Bibliothek humanistischer Prägung, mit Schwerpunkt auf der Literatur des 18. Jahrhunderts. Etwa 600 Bände dieser Bibliothek sind Werke aus dem 16. Jahrhundert, u.a. die hier behandelte Buchsammlung aus einer Kirche in Nykøbing auf Falster. Der 1588 verstorbene Pfarrer von Nykøbing, Peder Sørensen Hasling (PSL), testamentierte seine ansehnliche Bibliothek der Kirche von Nykøbing.

Die 7 (8) Listen umfassen 234 Titel, die sich auf 254 Bände verteilen. Da ein Band jedoch häufig mehrere Titel enthält, umfasst die Bibliothek insgesamt 297 Titel. Von den ursprünglichen 254 Bänden sind heute noch ungefähr 171 Bände (102 Titel) bewahrt. 1829 wurde die Bibliothek an die Stiftsbibliothek von Roskilde verkauft.

PSL war der zweite lutherische Pfarrer in Nykøbing, während sich in der Person seines Vorgängers zugleich der letzte katholische Priester und der erste lutherische Pfarrer der Stadt vereinigten.

PSL lebte zur Zeit der Reformation, die in Dänemark im Jahre 1536 stattfand. Er sammelte einen grossen Teil des lutherischen Schrifttums jener Zeit und schuf damit eine Bibliothek, in der wir sowohl die Schriften der grossen Reformatoren finden, vor allem die von Martin Luther, Philip Melancthon und Johan-

nes Bugenhagen, des norddeutschen Reformators und engen Mitarbeiters und Freundes Luthers, der zugleich auch der Reformator Dänemarks war, als auch Werke von Johannes Brenz, sowie Schriften des grossen dänischen Theologen Niels Hemmingsen, des lutherischen Bischofs Niels Palladius und seines Bruders, des Reformators und ersten lutherischen Bischofs von Seeland, Peder Palladius, der in Wittenberg studiert hatte und dort von Luther zum Doktor ernannt wurde. PSL besass auch Schriften von einzelnen katholischen Autoren, wie z.B. die von Franz Lambert.

Der grösste Teil der Bücher ist in lateinischer Sprache geschrieben.

Während es sich bei der sogenannten Lütkeschen Bibliothek in Flensburg (s. Gerhard Kraack) um eine ursprünglich katholische Bibliothek handelt, muss PSL's Bibliothek als rein protestantisch bezeichnet werden. Beide Bibliotheken sind ungefähr gleich gross.

Der Schwerpunkt der Bibliothek liegt naturgemäss auf theologischer Literatur, besonders Auslegungen des alten und neuen Testaments, Predigten usw., aber auch die Autoren des klassischen Altertums, sowie Sprachwissenschaft und Geschichte sind vertreten.

In seiner Schrift *An die Ratsherren* (1524) hat Martin Luther eine Mustersammlung von Schriften beschrieben, die er für besonders nützlich hielt, und deren fleissige Lektüre er jedem Pfarrer empfahl. Ein grosser Teil dieser

Schriften findet sich in der Bibliothek des PSL.

Der Anhang enthält eine Abschrift jener 7 (8) Listen, die 1588 von 6 Kollegen des PSL zusammengestellt wurden und hier in verifizierter und teilweise annotierter Form vorgelegt werden.

In ungefähr 50 der Bände finden sich PSL's handschriftlichen Angaben über das Jahr des Kaufs und den Preis, manchmal auch, wo ein bestimmtes Buch gekauft worden war. Diese Angaben geben wertvolle Auskünfte, sowohl über die Verbreitung der Bücher als auch über die Buchpreis des 16. Jahrhunderts.

Die meisten Bücher sind in zeitgenössischen Bänden gebunden, d.h. in hellem oder braunem, mit Blinddruck verziertem Pergament.

PSL's Bibliothek ist die grösste noch erhaltene Pfarrerbibliothek aus der Reformationszeit in Dänemark. Es ist eine typisch lutherische Bibliothek mit vielen der reformatorischen Persönlichkeiten aus dem Kreis um Luther und Melanchton. Möglicherweise vertrat PSL die gleiche Richtung innerhalb der neuen Lehre, die auch Melanchton vertrat, nämlich ein humanistisches Christentum.

Ob PSL in Wittenberg gewesen ist, wissen wir nicht, jedoch befinden sich in seiner Bibliothek Bücher, die ihm von Personen geschenkt worden waren, die in Wittenberg studiert hatten.

Die Buchsammlung des PSL befindet sich vollkommen in Übereinstimmung mit der offiziellen dänischen Kirchenpolitik, die, mit Ausgangspunkt in der wesentlich von Bugen-

hagen geschaffenen Kirchenordnung von 1536, in dem Wittenberger Luthertum begründet war.

Heute befindet sich die Bibliothek in der Stiftsstadt Roskilde. Sie wurde im Jahre 1829 von der Stiftsbibliothek erworben und gehört heute zu einer ihrer wertvollsten Sammlungen.

Kilder og litteratur

Fortegnelse over benyttet litteratur. Der er anført placeringsangivelser til henholdsvis Sjællands Stiftsbibliotek og Roskilde Bibliotek, idet begge biblioteker på fornem vis har kunnet bidrage med størstedelen af den benyttede litteratur.

I stiftsbibliotekets katalog viser sidetallet frem til pladssignaturen i **Sjællands Stiftsbibliotek**:

SSB = almindelig opstilling i Stiftsbiblioteket.

Skab = opstilling i skabe.

fol = opstillet som folioformat i Stiftsbiblioteket.

med klassemærke = Stiftsbiblioteket, yngre samling.

Roskilde Bibliotek (opstillet iflg. Decimalklassedelingen):

Bibl. fag = Biblioteksfaglig samling

Dansk Samling = Særsamling under Læsesalen.

JB = Juridisk Bibliotek.

Læs = Læsesal

Læs/Læs mag = Læsesal/ læsesalsmagasin.

Mag = magasin.

A. Utrykte materialer

Det kongelige Bibliotek: O. Waldes Samlinger. Håndskriftafdelingen. Ms. phot. 121 fol. Læg 11.

Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm

B.3. Lolland-Falsters Stiftsarkiv A II: 1569-1761. Dokumenter og breve for købstæderne. Falster, Nykøbing kirke ca. 1588. (Bl.a. PSL-listen).

Sjællands Stiftsøvrighed. D.X. Sjællands Stiftsbibliotheks Regnskaber, 1820-1828, 1829-1838.

Rigsarkivet: Hans Urnes Privatarkiv, nr. 2154 (Brev fra Peder Sørensen).

B. Trykte materialer:

Andersen, J. Oskar: Holger Rosenkrantz den lærde. Kbh., August Bang, 1896. 413 sider, ill. (Mag 99.4).

Andersen, Niels Knud: Det teologiske fakultet 1479-1597. -i: **Københavns Universitet 1479-1979.** Kbh., Københavns Universitet,

Gad, 1979. Bind 1- . (Mag 37.64 København). Bind 5: Det teologiske fakultet. 1980. ix, 600 sider. pp 1-92.

Attwater, Donald: Helgen-leksikon. Kbh., Katolsk Forlag, 1989. 199 sider. (27.19)

Barfod, Immanuel: Den falsterske Gejstligheds Historie. Nykøbing Falster, 1851-1854. 1-2 del. (K 159). 1. del (*Barfod1*). 1851. 288+24 sider. 2. del (*Barfod2*). 1854. 334+33+12 sider.

Bidrag til Laalands Historie under Svenskekrigen 1657-1660. -i:**Fra Arkiv og Museum**. Tidsskrift for Østifternes Historie og Topographie, 1909-1911, 1. serie, bind 4, pp 1-68. (citat fra p 26) (Mag 96.05).

Birket-Smith, S.: Om Københavns Universitetsbibliothek før 1728, især dets Haandskrifts-samling. Kbh., Gyldendal, 1882. 181 sider (Mag 02.3).

Bloch, Jørgen Carstens: Den Fyenske Gejstligheds Historie fra Reformationen indtil nærværende Tid. Med nogle Tillæg forøget og til Trykken besørget af Laurits Pedersen Næraae. Odense, 1787-1790. 1-4. Del.(SSB 159). 1. del. 1787. 236 sider. (Kaldet: *Næraae*)

De **borgerlige klostre i Danmark**. Udgivet af de enkelte klostre. Redigeret af Per Fog. s.l.s.n., (1990). 63 sider, ill. (38.3). Heri: pp 7-9: Nykøbing Kloster.

Brandt, C.J.: Danske Kirkelevninger fra Middelalderen. Fra Præstegården. -i:**Kirkehistoriske Samlinger**, 1. rk., bd. I (1849-1852), pp 458-463. (SSB 27.605).

Brandt, C.J.: Nogle Oplysninger om Trykningen, Indbindingen og Salget af Bibel-oversættelsen 1550. -i:**Kirkehistoriske Samlinger**, 1 rk., bd. II (1853-1856), pp 394-415.(SSB 27.605).

Brandt, C.J.: Et Præstebibliotek i Slutningen af Middelalderen. -i: **Dansk Kirketidende**, 1851, VI. Sp 299-310. (-SSB).

Brandt, C.J.: Salmedigteren Hans Christensen Sthen. 90 sider. -i: **Nielsen**, Frederik: Smaaskrifter til Oplysning for Kristne, Kbh., Schønberg, 1888. (T 21)(K 115).

British Museum General Catalogue of printed Books to 1955. Compact ed. New York, Readex, 1967. 27 bind + supplementer. (Læs 01.13). (*BMCAT*)

Bruun, Chr.: Aarsberetninger og Meddelelser fra Det store Kongelige Bibliothek. Kbh., 1864-1890. Bind 1-4. (SSB 500 (T131)). Bind 1: 1864-1869. Bind 2: 1869-1874. Bind 3: 1876-1890. Bind 4: 1890. (*Bruun I-IV*)

Callmer, Christian: Samlinger av tryckta böcker i Lund före universitetsbibliotekets tillkomst. -i: **Vetenskaps societeten i Lund**. Årsbok, 1983, pp 41-64 (-RB).

Catalog over Aalborg Stifts og Amts offentlige Bogsamling. Med Tillæg. Aalborg, Bibliotekets Forlag (Albert Borch), 1819-1821. XXXX, 200 sider. (K 501).

Christensen, Hans Chr.: Catalogus Bibliothecæ Dioeceseos Selandiæ. Hovedkatalog, Tillæg I og Register. Kbh., Schubart, 1825. 512 sider. (SSB 02.362). -Tillæg II. Kbh., Schubart, 1834. 171 sider. -Tillæg III. Kbh., Schubart, 1847. 48 sider.

Christensen, Karsten: Christoffer Schrodt - en dansk bogbinder fra Frederik IIs tid. Et tilskrivningsforsøg. (ill.) -i: **Fund og**

Forskning, bd. XXIV (1979-80), pp 36-62. (Mag 00.05).

Christiansen, Peter: Dedikationseksemplaret (ill.litt.henv.) -i:**Bogvennen**. Aarbog for Bogkunst og Boghistorie, 1948, ny rk. bd. 3. pp 178-206. (Mag 00.05).

Christiansen, Peter: Om at samle på bøger og andet bogligt og bibliofilt. Kbh., Gyldendal, 1970. 162 sider. (Mag 00.7).

Christoffersen, Knud B.: Bestemmelserne om Det teologiske Fakultet i „ Fundatio et ordinatio vniuersalis schole haffniensis“ -i: **Dansk Teologisk Tidsskrift**, 37. årg., 1974, pp 33-57.(SSB 20.56).

Chrysostomus, Oluf: Lamentatio ecclesiae / kirkens klagemål -i: **Skrifter fra Reformationstiden**. Udgivne af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. Ved Holger Fr. Rørdam. Kbh., Thiele, 1885-1890. 1 bind (forskellig paginering) (Mag 20.8). Lamentatio Kirkens Klagemål 34+82 sider.

Collijn, Isak: (Bøgerne fra Stockholm Franciskanerkloster) -i: **Nordisk Tidsskrift för Bok-och Bibliotheksväsen**, IV, 1917, pp 101-172

Corpus Reformationum ed. C.G. Bretschneider. Halæ, 1834-1860. Bind 1-28. Bd. 1-28: Melancthon Opera quae supersunt omnia. (SSB 115).

Dahl, Svend: Forsøg til en Ordbog for Bogsamlere. 3. forøgede Udgave. Kbh., Branner, 1944. 194 sider, ill. (Bibl. fag. 00.7)

Dahl, Aage: Bidrag til Fyns Stifts Præstehistorie. Odense og Odense herred. Odense, 1972. 119 sider. Udkommet som tillæg til Fynske Aarbøger fra 1960. Afsluttet.(Læs 99.327).

Dahlerup, Troels: Det danske sysselprovsti i middelalderen. Kbh., Institut for Kirkehistorie (Gad), 1968. 411 sider. (SSB 27.61). Doktordisputats. Litteraturhenvisninger.

Dahlerup, Troels: Præsten i Lumby Hr. Oluf Andersen og hans Bibliotek -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 7. rk., bd. IV (1960-62), pp 348-358. (SSB 27.605).

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en forening. Kbh., Schultz, 1894-. (Læs mag 99.8).

Danmarks Kirker. Maribo Amt. Ved Otto Norn og Aage Roussell. Gad, 1948. 1-2 halvbind, ill. (SSB 71.8). (Bind 8, 1) Nykøbing kirke: pp 206-241. Nykøbing Slotskirke: pp 251-255. Helligånds Kapel: pp 244-250 Vor Frue Kirke. pp 242-243.

Dansk Biografisk Leksikon. (SSB+Læs mag+mag 99.26) (*DBL 1*) 1. udgave grundlagt af C.F.Bricka. Kbh., Gyldendal, 1887-1905. Bind 1-19. (*DBL 2*) 2. udgave grundlagt af C.F. Bricka. redigeret af P. Engelstoft, under medvirken af Svend Dahl. Kbh., Schultz, 1933-1944. Bind 1-27. (*DBL 3*) 3. udg. grundlagt af C.F. Bricka. 3. udgave ved Sv. Cedergreen Bech. Kbh., Gyldendal, 1979-1984. Bind 1-16.

Dansk identitetshistorie. Redigeret af Ole Feldbæk. Kbh. Reitzel, 1991. 4 bind. (96). Bind 1.(1991) Fædreland og modersmål 1536-1789.(Heri: *Harald Ilsøe: Danskernes og deres fædreland. Holdninger og opfattelser ca. 1550-1700*: pp 27-88).

Dansk litteraturhistorie. Kbh., Gyldendal, 1983-1985. 9 bind, ill. (81.6). Bind 2: Lærdom og magi 1480-1620. 1984. 525 sider, ill

Den danske folkekirkes bekendelsesskrifter samt dr. Martin Luthers store katekismus i oversættelse, med indledning og noter

ved Johs. Feveile og Max W. Olsen. Kbh., Munksgaard, 1955. 204 sider (mag 23.7). pp 13-15, 33 og 40-41.

Danske Kirkelove samt Uddrag af andre Bestemmelser vedr. Kirken, Skolen og de Fattiges Forsørgelse fra Reformationen indtil Christian V's Danske Lov. Kbh., Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, Gad, 1883-1889. 3 bind. (JB 34.62).

Danske Magazin, indeholdende Bidrag til den danske Histories Oplysning. Udgivet af Det Kgl. Selskab for Fædrelandets Historie, Kbh., 1745-. Række 1-. (læs mag + mag 96.05).

Daugaard, J.B: Om de danske Klostre i Middelalderen. Et Priisskrift. Kbh., Seidelin, 1830. 488 sider. (K 142). Heri: p 325: Klostret i Nykøbing

Diplomatarium dioecesis Lundensis. Lunds Ærkestifts urkundsboek III-VI. Lund, 1900-1939. (-RB) (Lånt fra KB). Bind VI, pp 169-177: Oluf Esbernsens testamente.

Diplomatarium Vibergense. Breve og Aktstykker fra ældre viborgske Arkiver til Viborg Bys og Stifts Historie 1200-1559. Udgivne af A. Heise. Kbh. Gyldendal, 1879. Sider. (-RB. Lånt fra KB)

Eliassen, P.: Koldinghus. P.Eliassens Koldingbog. Første del. Kolding, 1974. 324 sider, ill. (46.4 Kolding). Genoptryk af udg. 1910. (heri pp 56-57).

Erslev, Kristian: Danmarks Len og Lensmænd i det sextende Aarhundrede (1513-1596). Erslew, 1879. 242 sider. (-RB, 96.2).

Erslev, Kristian: Testamenter fra Danmarks Middelalder indtil 1450 udgivne for Det Kgl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog. 1901. (-RB).

Etting, Vivian: Et ben i hver lejr. Om Falsters middelalder. Med bidrag af Peter Vemming Hansen. Nykøbing Falster, [Museet Falsters Minder] 1989. 95 sider, ill. (46.4 Falster).

Ertner, Jørgen: Peder Palladius' lutherske teologi. Kbh., Akademisk Forlag, 1988. 766 sider. Doktordisputas (SSB 99.4 Palladius, Peder).

Det europæiske hus. Red. af Søren Mørch. Kbh., Gyldendal, 1991-1992. Bind 1-6. (90). Bind 4: Stat og nation. Ved Knud J.V. Jespersen. 1992. 324 sider.

Favrholt, Magnus: Haderslev Katedralskoles Bibliotek -i: **Haderslev Samfundets Aarskrift**, 1963, pp 3-15 (-RB)

Freltoft, Lilian: Aalborg Stiftsbibliotek (ill.) -i: **Aalborg Stiftsbog**, Aalborg, Aalborg Stifts Landemode, 1994, pp 75-86. (SSB 27.67 Aalborg Stift).

Friis-Petersen, H.: Studenterne ved Københavns Universitet 1479-1880.(1942) Mikrokortudgave. Dansk Mikrokort Selskab, 1978. 48 mikrokort. (Læs mag 99.3376).

Frøland, Alexander: Dansk boghandels historie 1482 til 1945. Med et kapitel om bogen i oldtid og middelalder. Kbh., Gyldendal, 1973. 373 sider. (Mag 00.4)

Grønback, Jakob H.: Apropos en Luther-udstilling. -i:**Meddelelser fra Rigsbibliotekaren**, 1984, 1, pp 37-44. (-RB)

Grønæk, Jakob H.: Da Luther skrev til sin ærkebiskop -i: **Meddelelser fra Rigsbibliotekaren**, 1984, 1, pp 45-52. (-RB)

Grønæk, Jakob H.: Løst og fast om den teologiske bogproduktion. -i hans: Bibliotekspolitik og forskning. Kritiske noter m.v. 1976-1985. Kbh. Museum Tusculanum, 1987. 135 sider, ill (02.26). Heri: pp 101-113.

Grønæk, Jakob H. De udenlandske boghistoriske samlinger. En præsentation (ill. litt.henv.) -i: **Magasin fra Det Kongelige Bibliotek**, 5. årg. ,1990, nr. 3, pp 3-23. (02.305).(- RB).

Gutenberg 550 Jahre Buckdruck in Europa. Af Paul Rabe m.fl. Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, 1990. 239 sider, ill. (Ausstellungskataloge der Herzog August Bibliothek nr. 62). (-RB, lånt fra KB).

Hansen, Georg: Præsten. Paa Landet i Danmark i det 18. Aarhundrede. En kulturhistorisk Undersøgelse. Kbh., Det danske Forlag, (1947). 256 sider. (mag 27.63).

Helk, Vello : Dansk-Norske studierejser fra reformationen til enevælden 1536-1660. Med en matrikel over studerende i udlandet. Odense, Odense Universitetsforlag, 1987. 448 sider (mag 37.6).

Helligaandskirken i København. Et historisk Tilbageblik. Med bidrag af Christian Elling et al. Udg. af Bjørn Kornerup. Kbh., Gyldendal, 1949. 330 sider, ill. (SSB 46.3).

Hellström, C.G.: „Dringelbergska Libreriet“. En studie. -i: **Malmö Fornminnesförenings Årsskrift**, 8, 1940, pp 38-64. (-RB, lånt OUB).

Henningsen, Sven: Stubbekøbing 1354-1954. Tegninger af Alex Secher. Udgivet af Stubbekøbing Byråd, 1954. 119 sider, ill. (mag 46.4 Stubbekøbing) (-RB).

Hildebrandt, E.: En svensk bokinköpskatalog från 1568. -i **Samlaren**: tidskrift för svensk litteraturvetenskaplig forskning, 1899, pp 113-116 (-RB. +SB)

Hofman, Hans de: Samlinger af publike og Private Stiftelser, Foundationer og Gavebreve som forefindes udi Danmark og Norge. Kbh., Ludolph Henrich Lillies Enke, 1755-1780. Bind 1-11. (læs mag 38.3). Bind VI, 2. halvbind pp 147-214: Lolland-Falster.

Holm, Viggo Nykøbing Hospital -i: **Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog**, (Mag 46.4 Lolland-Falster). 1923, pp 23-39. (Inventarieliste pp 31-35). 1924, pp 1-28.

Holm, Viggo: Nykøbing Kirke og dens Omgivelsen (ill.) -i: **Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog**, (Mag 46.4 Lolland-Falster) 1916, pp 1-21. 1917, pp 1-28. 1918, pp 1-33.

Holst, Poul: Antikvarboghandel i Danmark 1640-1980. Kbh., Den danske Antikvarboghandlerforening. 1980. 151 sider, 14 tvl. (mag 00.4).

Honnens de Lichtenberg, Hanne: Tro, håb og forfængelighed. Kunstneriske udtryksformer i 1500 tallets Danmark. Kbh., Museum Tusculanum, 1989. 403 sider, ill. (70.96).

Huitfeldt, Arild: Danmarckis Rigis Krønike. Kbh., Moltken, 1650-1653. 2 bind. (Dansk Samling 96).

Hundrup, F.C.: Biographiske Efterretninger om dem, der ved Kjøbenhavns Universitet have erholdt de høieste akademiske

Værdigheder. I. Doctores theologiae -: **Indbydelsesskrift til de offentlige Examina i Roeskilde Katedralskole**, 1854. pp 1-108. (Lok 37.5 Roskilde).

En Haandbog for Sognepræster 1535. Med gudelig formaning for enfoldige sognepræster 1530. Udgivet med indledninger, paralleltekster og noter af Martin Schwarz Lausten og Inger Bo. Kbh., Gad, 1970. 23. 40, 48 sider. (Skrifter fra reformationstiden. Institut for dansk kirkehistorie; 1). (Mag 20.8).

Ilsøe, Harald: En dansk students bogsamling -i: **Fund og Forskning**, 1975-1976, XXII (Mag 00.05). pp 243-246.

Ilsøe, Harald: 555 danske selvbiografier og erindringer. En kronologisk fører med referater til trykte biografier forfattet af personer født før 1790. Kbh., Det danske Sprog- og Litteraturselskab (Reitzel), 1988. 274 sider. (Læs 01.699).

Ilsøe, Harald: Hamburg - Bergen - Roskilde. Bidrag til ældre dansk bibliotekshistorie. -i: **Fund og Forskning**, XVII, (1970), pp 29-78. (mag 00.05).

Ilsøe, Harald: Udlændinge på håndskriftjagt i det sekstende århundredes Danmark. -i: **Fund og Forskning**, XIII, (1966), pp 29-50. (mag 00.05).

Ilsøe, Harald: Universitetets biblioteker til 1728. -i: **Københavns Universitet 1479-1979**. — Bind 4: Gods, bygninger og biblioteker. 1980, IX, 495 sider, ill. pp 289-364, ill. (Mag 37.64 København).

Ingesman, Per: Gejstligheden i senmiddelalderen. -i: **Fønix**, XVII, (1993), 2, pp 37-48. (SSB 20.56).

Ingesman, Per: Kirke og ejendom i dansk senmiddelalder eller Historien om den utro godsforvalter (litt.henv.) -i: **Ordet, kirken og kulturen**. Afhandlinger om kristendomshistorie tilegnet Jakob Balling. Redigeret af Carsten Bach Nielsen. Århus, Aarhus Universitetsforlag, 1993. xvi, 441, sider, ill. (20.4). pp: 141-164.

Jacobsen, Lis: Af Alterbogens Krønike -i: **Teologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke**, 3. rk., bd. IX (1918), pp 35-47. (SSB 20.56).

Jöcher, Christian Gottlieb: Allgemeines Gelehrten-Lexicon: darinne die Gelehrten aller Stände sowohl männ-als weiblichen Geschlechts welche vom Anfange der Welt bis auf iezige Zeit gelebt, und sich der gelerhten Welt bekannt macht... Leipzig, Gleditchen, 1750-1751. 4 bind. (læs mag 01.1).

Jørgensen, Carl E.: Skolemester og hører. Latinskoleliv før 1800. Kbh., Gymnasieskolernes Lærforening, 1965. 71 sider. (Mag 37.69).

Jørgensen, Ellen: Danske adelige Biblioteker i det 17. Aarhundrede med særligt Henblik paa den teologiske Litteratur. -i: **Teologisk Tidsskrift for den danske folkekirke**, 3. rk., bd. VIII (1917), pp 244-250. (T2(k5), men opstillet 20.56).

Jørgensen, Ellen: Studier over danske middelalderlige Bogsamlinger (litt.henv.) -i: **Historisk Tidsskrift**, 8.rk., bd IV (1912-1913), pp 1-67. (Mag 90.5).

Jørgensen, H.G.A.: Sognepræst og Præstegaard. Kbh., Gad. 1937-1938. 2 bind, ill. Bind 1: Dansk Præstegaardsliv gennem 1000 Aar. 1937. 331 sider. (Mag 27.6)

Jørgensen, Johan: Hører ved Holbæk Latinskole Jens Jørgensens bøger 1650. -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 7. rk., bd III (1957-

59), pp 370-373. (SSB 27.605).

Jørgensen, Johan: Bogsamlinger i Kalundborg i slutningen af det 17. århundrede -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 7. rk., bd. IV (1960-1962), pp 359-371. (SSB 27.605).

Kancelliets brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold. Kbh. Rigsarkivet, 1885-. Bind 1-. (SSB 35.2)

Kirke-Leksikon for Norden. udgivet af Frederik Nielsen (og J. Oskar Andersen). Kbh., Hagerup, 1900-1929. Bind 1-4. (SSB + Læs 20).

Kirkeordinansen 1537/39. Det danske Udkast til Kirkeordinansen (1537). *Ordatio Ecclesiastica Regnorum Daniæ et Norwegiæ ... (1537)*. Den danske Kirkeordinans (1539). Tekstudgave med indledning og noter ved Martin Schwarz Lausten. Kbh., Akademisk Forlag, 1989. 270 sider, ill. (Mag 20.8).

Kjær, Ulla: Kirkerne i Danmark II. Den protestantiske tid efter 1536. Af Ulla Kjær og Poul Grinder-Hansen. Fotograf: Jens-Jørgen Frimand. Kbh., Boghandlerforlaget, 1989. 185 sider, ill. (71.86).

Klitgaard, Carl: Hjørring Bys Historie indtil det 19. Aarh. Hjørring, Sigetty, 1924-1925. 2 bind. (Mag 46.4 Hjørring).

Kornerup, Bjørn: Et brev fra en præst [Peder Sørensen] til hans velynder -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 6. rk., bd. VI (1948-50), pp 403-406. (SSB 27.605).

Kornerup, Bjørn: Ribe Katedralskoles Historie. Studier over 800 Aars dansk Skolehistorie. Kbh., Gyldendal, 1947. Bind 1-2. (Mag 37.5 Ribe).

Kraack, Gerhard: Die St.Nikolai-Bibliothek zu Flensburg. Eine Büchersammlung aus der Jahrhundert der Reformation. Beschreibung und Katalog. Flensburg, 1984. 288 sider, ill. (Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte E.V. nr. 35). (- RB)(Lånt fra SB).

Kragelund, A.: Den humanistiske renæssance og antikken: 15 portrætter. Kbh., Berlingske, 1976. 332 sider. (Berlingske leksikonbibliotek; 113). (81.13).

Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder. Fra vikingetid til reformationstid. Fællesredaktør Georg Rona. Redigeret af Allan Karker m.fl. Kbh., Rosenkilde og Bagger 1956-1978. Bind 1-22. (95).

Københavns Universitet 1479-1979. Redigeret af Svend Ellehøj og Leif Grane under medvirken af Kai Hørby. Kbh., Gad, 1979-1990. Bind 1-14. (Mag 37.64 København).

Lausten, Martin Schwarz: Danmarks kirkehistorie. 2. udgave. Kbh., Gyldendal, 1987. 351 sider, ill. (27.6).

Lausten, Martin Schwarz: Reformationen i Danmark. Kbh., Akademisk Forlag, 1992. 217 sider, ill. (27.62).

Liisberg, H.C. Bering: Stubbekøbing gennem tiderne. Nykøbing Falster, 1912. (-RB).

Lindbæk, J. De danske Franciskanerklostre. Kbh., Gad, 1914. 311 sider. (SSB 27.9).

Lindbæk, J. og G. Stemann: De danske Helligaandsklostre. Fremstilling og Aktstykker. Kbh., Gad, 1906. 221+36 sider, ill. (SSB

142).

Lindhardt, P.G.: Nederlagets mænd. Det katolske bispevældes sidste dage i Danmark. Kbh. Gad, 1968. 178 sider. (Mag 27.62).

Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog. 1913-. (Mag 46.4 Lolland-Falster).

Lolland-Falsterske herredsbøger, decimantlister m.v. fra tiden efter reformationen. Ved Troels Dahlerup, Carl Engelsen og Christian Lisse. Odense, Landbohistorisk Selskab, 1971-1990. 2 bind. (Præsteberetninger). (35.21). 1. hæfte. Under tilsyn af Ole Widding. 1971. 118 sider. 2. hæfte. Under tilsyn af Bent Jørgensen. 1990. 176 sider.

Lollesgaard, Johs.: Nykøbing Katedralskoles Historie fra reformationstiden til vore Dage. Nykøbing Falster, Stiftstidendes Bogtrykkeri, 1932. 254 sider. (Mag 37.5 Nykøbing Falster).

Lollesgaard, Johs.: Nykøbing Kirke. 1532 - 5 juni - 1932. Udgivet på Foranledning af Nykøbing Menighedsraad. Nykøbing Falster, Stiftstidendes Bogtrykkeri, 1932. 71 sider, ill. (- RB)(Nykøbing Falster).

Luther, Martin: Luthers skrifter i udvalg. Århus, Aros, 1980-1983. 5 bind. Bind 4. 1980. 472 sider. heri: pp 408-445: Om kristelige skoler. (20.8).

Luther, Martin: Dr. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar, Herman Böhlau, 1883-. Bind 1-. (SSB 20.83).

Luther, Martin: Skrifter i udvalg. - Store Galaterbrevskommentar I-II. Oversat af Helge Heystруп. Kbh., Credo, 1981-1984. Bind 1-2. (20.8)

Madsen, Jacob: Den fynske Biskop Mester Jacob Madsens Visitatsbog. Udgivet ved A.R. Idum. Odense, 1929. 394 sider, ill. (Mag 27.67 Fyn).

Martin Luther: 1483-1546. Katalog der Hauptausstellung in der Lutherhalle Wittenberg. Bearbeitet von Volkmar Joestel. 2. verbesserte und erweiterte Auflage. Berlin, Schelzky und Jeep, 1993. 302 sider, ill. (-RB).

Michelsen, Hans: Bogskatte i Roskilde -i: **Jul i Roskilde**, 1986, pp 43-48, ill (mag 46.4 Roskilde).

Molde, Bertil: Bidrag til den danske Bibels historie. Festskrift i anledning af den danske Bibels 400 års jubilæum. Kbh., Roskilde og Bagger, 1950. 176 sider, ill. (Mag 22).

National Union Catalogue (-RB. + RUB) (*NUCAT*).

Neue deutsche Biographie. Herausgegeben von der Historischen Kommission bei der Bayrischen Akademie der Wissenschaften. Berlin, Duncker & Humblot, 1953-. Bind 1-. (Læs 99.241).

Nielsen, Helge: Folkebibliotekernes forgængere. Oplysning, almue - og borgerbiblioteker fra 1770'erne til 1834. Udgivet af Danmarks Biblioteksforening. Dansk Bibliografisk Kontor, 1960. 677 sider. (Bibl. fag. 02.26).

Nielsen, Lauritz: Boghistoriske Studier til dansk Bibliografi 1550-1600. Kbh., Foreningen for Boghaandværk, 1923. 164 sider, 11 tavler, ill. (mag 00.1).

Nielsen, Lauritz: Dansk Bibliografi. Med særligt Hensyn til dansk Bogtrykkerkunst Historie. Kbh., Gyldendal, 1919-1935. Bind

1-3. (Læs mag 01.56). 1482-1550. 1919. XLVII, 247 sider, 4 tavler, ill. 1551-1600. 1933. XLIII, 677 sider. Registre. 1935. 126 sider.

Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker gennem Tiderne. I: Indtil Udgangen af det 17. Aarhundrede. Kbh., Gyldendal, 1946. 261 sider, ill. (Mag 00.8).

Nielsen, Lauritz: Danske Stifts-og Skolebiblioteker. Deres historiske Udvikling og deres nuværende og fremtidige Stilling. Kbh., Hagerup, 1925. 127 sider. (Bibl.fag. 02.26).

Nissen, A.: Danske Bisperækker gennem Tiderne fra Sankt Ansgars Dage til Kirkeomvæltningen. Kbh., 1935. 100 sider (Læs mag 27.6).

Norvin, William: Kilder og Hjælpemidler til Studiet af Lollands og Falsters Historie. 1915-1919. 56+32 sider (Læs 01.764 Lolland).

Nybo Rasmussen, Jørgen: De danske franciskaneres bøger -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 1977. pp 51-80. (SSB 27.605).

Nybo Rasmussen, Jørgen: Broder Peder Olsen som de danske franciskaneres historieskriver. Kbh., Den danske Historiske Forening, 1976. 180 sider, 4 tvl. (Mag 99.4 Olsen, Peder).

Nye Samlinger til den Danske Historie. Kbh, 1792-1795. (Dansk Samling 96.04) Fortsættelse af: Samlinger til den Danske Historie.

Pedersen, Christiern: Christiern Pedersens danske Skrifter. Kbh., 1850-1856. 5 bind. (SSB 160(T4)).

Pegg, Michael A.: German and Dutch books (1516-1550) in the Royal Library, Copenhagen: a short-title catalogue. Baden-Baden. Koerner, 1989. xvi, 357 s. (Bibliotheca bibliographica Aureliana ; 122). (Ima SSB). (Pegg).

Petersen, Carl S.: Afhandlinger til dansk Bog-og Bibliotekshistorie. Kbh., Gyldendal, 1949. 16, 331 sider, ill. (Mag 00).

Petersen, P.: Lolland-Falsters Navnebog. Indeholdende Bondestandens Navne især fra 16- 19. Aarhundrede. Med en Indledning af Axel Olrik. Kbh., Universitets-Jubilæets Danske Samfund , 1902. 80 sider. (Mag 89.68).

Pontoppidan, Erich: Den danske Atlas. Kbh., Godiche, 1763-1774. Bind 1-6 i 7 bind. (Fortsat af Hans de Hofman). (Læs mag 46). Heri: Tom. 3, 1767. 712 sider, pp 335-376: Lolland Falster.

Pontoppidan, Erich: Marmora Danica. Selectiora sive inscriptionum: qvotqvot fatorum injuriis per Daniam supersunt...Kbh., 1939-1741. 2 bind. (Læs mag 99.2).

Pontoppidan, Erich: Theatrum Daniz veteris et modernæ oder: Schau-bühne des alten und jetzigen Dännemarcks: enthaltende eine ausführliche chorographische...Bremen, Herman Jäger, 1730. 454, 216 sider, tavler. (Læs mag 46).

Rasmussen, Holger: Bøger og bogbindere i Odense før 1694. Odense, 1959. 124 sider, ill. (-RB. Lånt KB).

Reinitzer, Heimo: Biblia deutsch. Luthers Bibelübersetzung und ihre Tradition. Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, 1983. 333 sider, ill. (-SSB).

Resen, Peder Hansen: Atlas Danicus V, Lolland-Falster, Langeland, Tåsinge, Ærø, Als. Udgivet af Henrik Hertig. Odense, Odense Universitetsforlag, 1987. 182 sider, 12 falsede blade med tavler, ill. (46).

Rhode, Peder: Samlinger til Haderslev-Amts Beskrivelse. Kbh., Godiches Enke, 1775. 546 sider. Faksimiliedgave 1942. (-RB) (Haderslev).

Richter, J.: En Bogsamling i en jydsk Præstegaard -i: **Bogvennen**, 1927, pp 144-154. (Mag 00.05).

Riising, Anne: Danmarks middelalderlige prædiken. Kbh., Gad, 1969. 528 sider. (mag 24.6).

Riising, Anne: Johann Snell (ill.) -i: **Skrift, bog og billede** i senmiddelalderens Danmark. Redigeret af Chr. Ejlers og Erik C. Lindgreen. Kbh, Foreningen for Boghåndværk, 1982. 130 sider, ill. (= *Bogvennen*, 1982).(00.09) pp 21-30.

Riising, Anne: Den kirkehistoriske baggrund (ill.) -i: **Skrift, bog og billede** i senmiddelalderens Danmark. Redigeret af Chr. Ejlers og Erik C. Lindgreen. Kbh, Foreningen for Boghåndværk, 1982. 130 sider, ill. (= *Bogvennen*, 1982).(00.09) pp 31-44.

Rigsarkivet Lokalarhiver til 1559. Udgivet af Rigsarkivet. Kbh. Rigsarkivet, 1973-. Bind 1-. Gejstlige arkiver ved Thelma Jexlev. Bind 2: Odense stift, jyske stifter og Slesvig stift. 1977. 432 sider. (Vejledende arkivregistraturer/Rigsarkivet; 18) (Lokal 02.91).

Roos, Carl: Om nogle Vaaben-og Portrætprydede danske Bogbind fra Slutningen af det 16. Aarhundrede (ill. litt.henv.) -i: **Bogvennen**, 1948, ny. rk. bd. 3, pp 134-177.(mag 00.05).

Rosenkilde, Volmer: Europæiske bibeltryk. Omkring den rosendalske bibelsamling. Esbjerg, Rosendals Bogtrykkeri, 1952. 238 sider, ill. (mag 00.1).

Rørdam, Holger Fr.: Danske Studerende graduerede i Vittenberg i Reformationstiden. -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 4 rk. bd. III (1893-1895), pp 814-818. (SSB 27.605).

Rørdam, Holger Fr.: De Danskes Studeringer i Vittenberg i Reformationstiden. -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 2. rk., bd. I (1857-1859) , pp 475-479. (SSB 27.605).

Rørdam, Holger Fr.: Fyenske Studenter ved Københavns Universitet 1479-1611 -i: **Indbydelsesskrift til de offentlige Examinere ved Odense Kathedralskole**, 1866. pp 45-63. (SSB 364).

Rørdam, Holger F.: Historiske Samlinger og Studier vedrørende danske Forhold og Personligheder især i det 17. Aarhundrede. Kbh., Gad, 1891-1902. 4 bind (mag 90.4). Bind 3 (1901. 572 sider), pp 125-143: Skifte efter biskop Jacob Madsen.

Rørdam, Holger Fr.: Kirkelige Forhold og Personligheder i Kong Frederik den Andens Tid. I: M. Iver Bertelsens Levnet. -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 2 rk., bd. III (1864-1866),. pp 535-567.(SSB 27.605).

Rørdam, Holger Fr.: Københavns Kirker og Klostre i Middelalderen. Kbh., Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, 1859-1863. 382 sider + tillæg 238 sider. (SSB 142).

Rørdam, Holger Fr.: Københavns Universitets Historie fra 1537 til 1621. Kbh., udgivet af Den danske Historiske Forening, 1868-1874. Bind 1-4. (SSB 508).

Rørdam, Holger Fr.: Magistre creerede ved Universitetet fra Reformationen til 1660 -i: **Personalhistorisk Tidsskrift**, 1 rk., bd. 3-4

(1883-1884), Bind 3, pp 117-143.(mag 99.05).

Rørdam, Holger Fr.: Mester Jørgen Sadolin, Fyens Stifts Reformator og første evangeliske Biskop -i: **Samlinger til Fyens Historie og Topographi**, 1867. Bind 4, pp 1-179.(mag 46.4 Fyn).

Rørdam, Holger Fr.: Om de Danskes Studeringer i Vittenberg. -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 2. rk., bd. IV, (1867-1868), pp 70-99. (SSB 27.605).

Samling af alle gjeldende Forordninger, Rescripter, Resolutioner og Collegiale Breve, der angaa Religionen, Geistligheden, Kirker, Skoler, etc. Ved Laurids Fogtman. Kbh., 1809. Bind 1-2. (K 306).

Schack, D.: Revision og Fortsættelse af Hofmans Fundatssamling. Kbh., Græbe, 1841-1844. Bind 1-5. (læs mag 38.3). Bind 5. 1841-1844: Ny Fundatssamling for Odense Amt. Ny Fundatssamling for Lolland-Falsters Stift. 1841-1846. 391 + 264 sider. Andet halvbind:pp 173-256: Falster. pp 191-192: Peder Sørensen.

Scheller-Nielsen, Bodil: Fyns Stift 1588-1643 -i:**Kirkehistoriske Samlinger**, 1975, pp 61-75. (SSB 27.605).

Scocozza, Benito: Christian IV. Kbh., Politiken, 1988. 288 sider, ill. (99.4 Christian IV).

Scriptores rerum Danicarum medii ævi...nunc denique locupletissimis adjectis indicibus opus absolvendum curaverunt Legati Hjelmstjerne-Rosencraniani curatores. Kbh. Den Hjelmstjerne-Rosenkranske Stiftelse, 1772-1778. Bind 1-9, tavler, faksimilier. (Læs mag, excl. bd. 8).

Short-title Catalogue of Books Printed in the German-Speaking Countries and German Books Printed in Other Countries. From 1455 to 1600. Now in the British Museum. London, British Museum, 1962. 1224 sider.(-RB. RUB) (*Catalogue of German Books*).

Sjællands Stiftsbibliotek Fortegnelse over Sjællands Stifts Bogsamling. Roskilde, Sjællands Stiftsbibliotek, 1866-1934. Bind 1-5 i 6 bind (SSB+Mag 02.362). Bind 1: Hovedkatalog. 1866. x + 556 sider. Bind 2: 1. Tillæg. 1891. XI + 157 sider. Bind 3: 2. Tillæg. 1912. VII+VII+144 sider. Bind 4: Alfabetisk Forfatterfortegnelse. [1904]. 195 sider. Bind 5: Alfabetisk Fortegnelse. 1904. 865 sider.

Skolen i Ribe: festskrift i tekst og billeder i anledning af katedralskolens 850 år. Redigeret ... af Mette Bolding ... [et al.]. – [S.l.] : Ribe Amt, 1995. – 150 sider, ill. Litteraturhenviisninger (mag 37.5 Ribe).

Skrift, bog og billede i senmiddelalderens Danmark. Redigeret af Chr. Ejlers og Erik C. Lindgreen. Kbh, Foreningen for Boghåndværk, 1982. 130 sider, ill. (= *Bogvennen*, 1982).(00.09)

Slottved, Ejvind: Klemmebrevene -i: **Historisk Tidsskrift**, 12, rk., bd. VI, (1973), pp 465-494.(Mag 96.05).

Slottved, Ejvind: Lærestole og lærere ved Københavns Universitet 1537-1977. Viborg, Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie, 1978. 299 sider. (læs mag 37.64 København).

Steinberg, S.H.: Det trykte ord gennem fem hundrede år. Dansk redaktion ved Erik Dal. Kbh., Ejlers, 1968. 192 sider, ill. (00.109).

Thesaurus librorum Danicorum. Kbh. Rosenkilde og Bagger, 1987-1990 (01.56). 15th and 16th century. Udarbejdet af V. Rosenkilde og C.J. Ballhausen. 1987. 245 sider, 8 tvl., ill. (*Rosenkilde Thesaurus*)

To Bogfortegnelser fra det 16. Aarhundredes Begyndelse. Meddelte af Johs. Lindbæk med Oplysninger af Ellen Jørgensen. -i: **Danske Magazin**, rk. 6, bd. 1. (mag 96.05) pp 307-334 pp 309-319. Slesviglisten pp 319-334. Malmølisten.

Trabjerg, Lis: Middelalderens hospitaler i Danmark. Speciale i middelalder-arkæologi, Aarhus Universitet. Højbjerg, Afd. for Middelalder-arkæologi, Middelalder-arkæologisk nyhedsbrev, 1993. 164 sider, ill. (61.72).

Trap, J.P.: Kongeriget Danmark. 3. omarbejdede Udgave ved H. Weitemeyer. Kbh., Gad, 1898-1906. 5 bind, ill. (K 489). Bind 3, 1899. 799 sider, ill.

Walde, O.: Storhetstidens litterära krigsbyten. En kulturhistorisk-bibliografisk studie. Uppsala, Almqvist & Wiksell, 1916-1920. Bind 1-2. (-RB).

Walde, O.: Studier i Äldre dansk Bibliotekshistoria. Uppsala, Almqvist & Wiksell, 1932. 66 sider. (SSB 02.26). Særtryk af *Nordisk Tidskrift för Bok-och Biblioteksväsen*, XIX, 1932. heri: pp 31-35: Peder Sørensens bibliotek.

Weeke, C.: Fortegnelse fra Aarene 1576-1578 paa den Kirkerne i Baag Herred tilhørende Formue -i: **Samlinger til Fyens Historie og Topographie**, 1871, bd. 5. pp 289-303. (Mag 46.4 Fyn).

Verdens litteraturhistorie. Red. af Hans Hertel. Kbh., Gyldendal, 1985-1993. Bind 1-7, ill. (81) Bind 3: 1450-1720. Af Hans Boll-Johansen og Kurt Johannesson. 1985. 446 sider.

Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI Jahrhunderts. Herausgegeben von der Bayerischen Staatsbibliothek in München im Verbindung mit der Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel. Stuttgart, 1983- (1994), Bd. 1-(21). (KB). (VD16-(+ nummer).)

Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie. Under redaktion af Bjørn Kornerup. Kbh., Gad, 1929-1930. 427 sider, ill. (Mag 46.32).

Worm, Jens: Forsøg til et Lexicon over danske, norske og islandske lærde Mænd, saavel som andre ustuderede, som noget have skrevet. Helsingør og Kbh., 1771-1784. 1.-3. Del. (K 513).

Wulff, D.H.: Biskop Oluf Chrysostomus's Fortegnelse over Præsternes Bøger i Vendelbo Stift. Med Indledning og Anmærkninger af T. Skat Rørdam. -i: **Kirkehistoriske Samlinger**, 3. rk., bd. I (1874-1877), pp 165-212. (SSB 27.605).

Wulff, D.H.: Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Historie i det 16de og 17de Aarhundrede. Aalborg, Marius M. Schultz, 1872-1874. 236 sider. (-RB)

De ældste danske Archivregistraturer. Udgivne efter Beslutning af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog. Kbh., Schultz, 1854-1910. 5 bind i 6 bind. (Mag 02.9). Bind 5 (1910)2. halvbind: pp 804-806: Fyns Stift pp 807-815: Falsters Nørre og Søndre herred.

Øllgaard, H.: Biskop Jakob Madsen(litt.henv.) -i: **Fynske Aarbøger**, 1942-1946, bd. 2. pp 285-322. (Mag 46.4 Fyn).

Aarhus gennem Tiderne. Redigeret af Jens Clausen et. al. Kbh., Nyt Nordisk Forlag, 1939-3941. 4 bind. (Mag 46.4 Aarhus).

Aarsberetninger fra Det kongelige Geheimearchiv indeholdende Bidrag til Dansk Historie af utrykte Kilder udgivne af C.F. Wegener. Kbh., 1852-1883. Bind 1-7. (SSB K 461). Bind 1(1852), tillæg pp 23-37: M.C. Kall Rasmussen. Om to nylig fundne Fragmenter af en Codex af Saxo. (pp 31-37) Bind 4 (1866-1870). 430 sider, tillæg 74 sider: pp 38-39: Fortegnelse over en del Bøger og andet Inventarium paa en biskopsgaard i Fyns Stift.

Listerne over Peder Sørensens bibliotek.

I den efterfølgende oversigt over Peder Sørensens bøger gengives først og fremmest indholdet af de lister³⁸², som de 5 mænd optog i 1588. De enkelte titler er samtidig søgt verificeret og evt. annoteret.

Der startes med det indledende dokument samt udskriften, hvorefter listerne følger. Der afsluttes med den rekonstruerede liste 8.

Oplysningerne fremkommer i følgende rækkefølge:

Teksten fra liste 1-7 i fed skrift. Listens tekst gengives ordret.

Katalogindførslen fra SSBs katalog for de bevarede bøgernes vedkommende. Der er lagt vægt på at anvende den katalogisering, som er fastlagt i katalogen og dermed også de mange latiniserede navneformer.

Format: Her anføres bogens format, højde og bredde anføres også i cm.

Opstillingssignaturen for Stiftsbiblioteket er lig med sidetallet i Hovedkatalog 1866. K + sidetal angiver derfor placering i hovedsamlingen, mens Skab + sidetal angiver placering i de aflåste skabe i Stiftsbiblioteket. SSB + klassemærke henviser til den yngre del af Stiftsbiblioteket, der er opstillet efter Decimal-klassedelingen.

- **SSB** Det angives, hvis bøgerne ikke (længere) findes i Stiftsbiblioteket.

PSL-nr. er det nummer, der er anført på

snittet af bøgerne. Dette nummer refererer til listerne.

Proveniens: Her anføres ejerinskrptionerne i bøgerne uanset om det er Peder Sørensen eller andre ejere af bøgerne, der har skrevet i dem.

Verifikation: De bøger, der findes i SSBs Katalog, behøver i de fleste tilfælde ingen anden verifikation, men nogle gange er en verifikation nødvendig. Verifikationerne er hovedsagelig foretaget i *National Union Catalogue*, *British Museum General Catalog* samt for Martin Luthers skrifers vedkommende i Weimarudgaven af *Luthers Werke*. Ph. Melanchtons værker er verificeret i *Corpus Reformationum*. (Både Weimarudgaven af *Luthers Werke* og *Corpus Reformationum* findes i SSB). Desuden er *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI Jahrhunderts* benyttet. De danske forfattere er verificeret i *Bibliotheca Danica* og *Lauritz Nielsens* værker. Når der ikke foreligger en bevaret udgave til grund for verifikationen, er der fortrinsvis angivet førsteudgave af den pågældende titel. I de enkelte indførsler anvendes kildernes egen notation og ortografi.

Noter: Her anføres evt. henvisning til sekundærlitteratur, vigtige oplysninger m.v.

Bind: Her anføres evt. karakteristika ved de enkelte bind. Hvis bogen er ombundet anføres dette.

Oversigt over anvendte forkortelser:

-: haves ikke i / findes ikke.

Bibldan: Bibliotheca Danica.

BMCAT: British Museum General Catalogue.

ib. eod.: ibidem eodem (samme tid og sted som foregående).

LN: Lauritz Nielsen: Dansk Bibliografi.

LW: Weimarudgaven af Luthers Werke.

NUCAT: National Union Catalogue.

PSL: Peder Sørensen / Petrus Severini Lollandius.

s.l.e.a.: sine loco et anno (uden sted og år).

SSB: Sjællands Stiftsbibliotek.

VD16-(+ nummer): Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI Jahrhunderts.

De efterfølgende lister er en kortfattet, systematisk indgang til selve boglisterne (PSL-liste 1-8), og de kan bruges som register til disse.

Listerne opstilles i henholdsvis **listeorden** (= originallisten), **forfatter-**, og **titelorden** samt efter **købsår**.

(**Kat** henviser til sidetallet i Stiftbibliotekets katalog. Når dette felt ikke er udfyldt, er titlen ikke bevaret i SSB).

I listerne medtages også samlebind (der kendes på, at der efter Kat.nr. optræder et bogstav, f.eks. 065a-065b).

Listeorden

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
1,01		Lexicon graeco-lat. Gesneri	Basil.	1543	380		
1,02	Calepinus, A.	Linguae lat. saltem	Basil.	1564	382		
1,03	Lyra, Nicolaus de	Biblia Lyra					
1,04	Iosephus						
1,05	Bucerus, M.	Enarrationes in sacra 4 evang.	Basil.	1536	079	2 daler	1548
1,06	Bucerus, M.	Metaphrases et enarrationes	Argent.	1536	084	2 solidus	154.
1,07	Luther, M.	Simplex et pia evangeliorum	Norimb.	1545	284	4 mark	1549
1,08	Luther, M.	Enarrationes in epist & evang.	Argent.	1528	283		
1,09	Luther, M.	Omnium Operum I. tomus	Witeber.	1545	117		1566
1,10	Luther, M.	Omnium Operum II. tomus	Witeber.	1546	117		(1566)
1,11	Brentius, J.	In Exodum Mosis comm.	Halæ.	1544	065a		
1,11	Brentius, J.	In Librum Judicum et Ruth	Halæ.	1544	065b		
1,12	Brentius, J.	Comm. in Leviticum	Frff.	1542	065a		
1,12	Brentius, J.	Exposito in proph. Amos	Frff.	1542	065b		
1,13	Brentius, J.	In Joh. Euang.	Frff.	1549	280	2 daler	1551
1,14	Brentius, J.	In Acta Apostolica homiliæ	Frff.	1541	280		
1,15	Theodoreti, Cyrens	Opera in duo tomos	Col. Ag.	1573	109	16 mark 4 dal.	1576
1,16	Hemmingsen, Niels	Commentaria in omn. epist.	Lips.	1571	085	12 mark	1579
1,17	Lossius, Luc.	Enar. erudita Psal. Davidis	Frff.	1570	069	1 1/2 daler	1570
1,18	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1536	383	1 sølvdaler	1583
1,19	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1538	383	1 sølvdaler	1583
1,20	Rhegius, Urbanus	Prophetiæ Vrbam Regii	Frff.	1542			
1,21	Theophylact	Enar. in 4 evang. interp.	Basil.	1527	114		
1,22	Wigandus, J.	Syntagma..ex NT	Basil.	1560	198	2 aureis	1563
1,23	Wigandus J.	Syntagma..ex VT	Basil.	1563	191	3 mark 12 sol.	1568
1,24	Nysæus, Joh.	Tabulæ Joh. Nysæi	Basil.	1560			
1,25	Lombardus, P.	Loci comm. P. Lombardi					
1,26	Saxo	Historiæ Danorum	Paris	1514	461		
1,27	Brunfelsius, O.	In 4 evang & Act. Apost	Argent.	1535			

Liste Forfatter		Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
2,01	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1561			
2,02	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1562	129		
2,03	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1563	129		
2,04	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1564	129		
2,05	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1567	129	12 sølvdaler	1581
2,06	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1569	129	12 sølvdaler	1581
2,07	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1574	129	7 mark dansk	1582
2,08	Nizoius, M.	In Ciceron.	Lugd.	1552			
2,09	Brentius, J.	Homiliæ in evang. Lucæ	Basil.	1544	280	2 daler	1547
2,10		Nov. Test.3.ed Erasmus	Leip.	1522	020		
2,11	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaïam	Basil.	1525	073		
2,12	Bugenhagen, J.	In libros psalmodum	Basil.	1524	073b		1591
2,12	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaïam	Basil.	1525	074a		1591
2,13	Luther, M.	Comm. in Epist Pauli ad Gal.	Wittenb.	1538	086		
2,14	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 4	Tübing.	1567	068		
2,15	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 1	Tübing.	1567	068		
2,16	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 2	Tübing.	1567	068		
2,17	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 3	Tübing.	1567	068		
2,18	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, I	Wittenb.	1573	069	11 mark, 8 sk.	1581
2,19	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, II	Wittenb.	1573	069		(1581)
2,20	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, III	Wittenb.	1573	069		1581
2,21	Hemmingsen, Niels	Postilla	Hafniæ	1561	271	2 1/2 mark	1561
2,22	Hemmingsen, Niels	Libellus de conjugo	Lipsiæ	1572	237		
2,23	Westhemer, B.	Conciliatio patrum	Tiguri	1563	178	1 sølvdaler	1586
2,24	Sleidanus, J.	Comm. de statu religionis	Argent.	1555	478		
2,25	Erasmus, Des.	Eccl.s. de ratione concio.	Basil.	1544	265		
3,01	Heerbrand, Jacob	Compendium theologiae	Tübing.	1578			
3,02		Onomasticon theologicum	Wittenb.	1571	004		
3,03	Hemmingsen, Niels	Historia Jesu Christi	Hafn.	1562			
3,04	Eberi Kittingensi	Pia Confessio	Wittenb.	1563	203		
3,05	Chytræus, D.	In Deutoronom. Mosis	Wittenb.	1575	065		
3,06	Chytræus, D.	Sententiæ Jesu Syracidæ	Wittenb.	1573	075		
3,07	Chytræus, D.	Explicatio apocalypsis	Wittenb.	1571	089	28 solidis	
3,08	Chytræus, D.	De morte et vita æterna	Wittenb.	1583	204	3 mark	1584

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
3,09	Melanchton, Ph.	Loci theologici	Basil.	1545	196	2 mark 2 sol	1545
3,10	Luther, M.	Centuriæ 4 quæstionum	Basil.	1562	117	3 mark	1585
3,11	Hemmingsen, Niels	Admonitio de superstitio.	Hafn.	1575	237a	28 solidus	1576
3,11	Wigandus, J.	De imagine Dei in Hominibus	Jenæ	1573	237c	28 solidus	1576
3,12	Hemmingsen, Niels	Syntagma institutionem	Hafn.	1574	195	3 mark	1574
3,13	Suerini, Simon	Postil Simonis I pars	Rostock	1567	266		
3,14	Suerini, Simon	Postil Simonis II pars	Rostock	1567	266		
3,15	Lossius, Luc.	Annotationes in evang.	Frf.	1553	283a		
3,15	Lossius, Luc.	Historia Passionis, mortis	Frf.	s.a.	283b		
3,16		Novi Test. omn. Græce	Basil.	1538	019		1568
3,17		Novum Test. græcolat.	Lips.	1588	019		
3,18		Enarratio symboli Niceni	Wittenb.	1550	252c	2 mark dansk	
3,18	Chytræus, D.	Regulæ vitæ, virtutum	Wittenb.	1556	252b	2 mark dansk	
3,18	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a	2 mark dansk	1558
3,19	Brentius, J.	In D. Johannis exegesis	Hagan.	1529	079a		
3,19	Lambertus, F.	In Divi Lucæ evang. comm.	Argent.	1526	079b		
3,20	Brentius, J.	Pericopæ Evangeliorum	Frf.	1562	280	28 solidis	1566
3,21	Brentius, J.	De festis pericopæ	Frf.	1560	280	1/2 daler	1566
3,22	Maior, G.	Homiliarum in epistolas	Wittenb.	1560	285	26 solidis	1563
3,23		Acta in conventu Ratisbonen.	Viteb.	1541	074b	12 solidis	1559
3,23	Lazarus	Lazari Klage fur des reichen	Viteb.	1541	074c	12 solidis	1559
3,23	Luther, M.	Eine schöne Osterpredigt	Viteb.	1538	074d	12 solidis	1559
3,23	Oecolampadius, J.	In Daniele	Basil.	1530	074a	12 solidis	1559
3,24	Pauli, S.	Methodi Simonis II pars					
3,25	Pauli, S.	Methodi Simonis III pars					
3,26	Pauli, S.	Methodi Simonis IV pars	Wittenb.	1580	266	22 solidis	1582
3,27	(Roberti, Psalterium)	Liber psalorum Davidis	Geneve	1556	015	3 mark dansk	1575
3,28	Chytræus, D.	In Genesin enarratio	Viteb.	1557	045b	20 solidis	1558
3,28	Palladius, P.	Isogoge ad libros	Wittenb.	1557	045a	20 solidis	1558
3,29	Althamerus, A.	Conciliationes locorum	Norimb.	1553	050		
3,30	Vergilii, P.	De rerum inventoribus	Basil.	1554	450	1/2 daler	1555
3,31	Manlius, J.	Collectanea	Budiss.	1565	196		
3,32	Hemmingsen, Niels	Enchiridion	Wittenb.	1557	195	1/2 daler	1558
3,33	Hemmingsen, Niels	De lege naturæ	Wttenb.	1562	519		

Liste		Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
4,01	Luther, M.	In Genesin I pars	Wittenb.	1554				
4,02	Luther, M.	In Genesin II pars	Norimb.	1550				
4,03	Luther, M.	In Genesin III pars	Norimb.	1552				
4,04	Luther, M.	Enarratio in Genesin. IIII	Norimb.	1554				
4,05	Luther, M.	Enchiridion piarum	Wittenb.	1543	242			
4,06	Luther, M.	In psalm. graduum	Argent.	1540	069			
4,07	Hüber, C.	Catechismus	Ausp.	1543				
4,08	Hemmingsen, Niels	Comm. in epist ad Galatas	Wittenb.	1564				
4,09	Melanchton, Ph.	In Daniel	Wittenb.	1543				
4,10	Weller, H.	In epist Pauli ad Ephesios	Norimb.	1559	089	12 solidis		1563
4,11	Artopæus, Petrus	Postilla						
4,12	Corvinus, A.	Breves expositiones epist.	Magdeburg	1538	280			1552
4,13	Erasmus, Des.	Roterdamus in Marcum	Basil.	1523				
4,14	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Evang. Lucæ	Basil.	1523	079			
4,15	Gast, Hiob	Ecclesiast Salomonis	Hagan.	1538				
4,16	Brentius, J.	Explicato epist Pauli ad Gal.	Frf.	1550	084			
4,17	Cicero, M.T.	Officia emend. a Ph. Melan.	Halæ	1536	413a			
4,17	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b			
4,17	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c			
4,18	Luther, M.	In Ecclesiasten	Viteb.	1532				
4,19	Bugenhagen, J.	In epist. Pauli ad Ephesios	Wittenb.	1524				
4,20	Imler, C.	Scholia in Petri 2 epistolas	Frf.	1542	248b			
4,20	Spangenberg, J.	Catechismus major M. Luther	Frf.	1544	248a			
4,21	Brentius, J.	Homilia 22	Hagan.	1532	280			
4,22	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Acta	Köln	1524	079			
4,23	Lambertus, F.	Comm. in Micheam, Naum	Argent.	1525	073b			1541
4,23	Lambertus, F.	In Amos, Abdiam et Jonam	Argent.	1525	073a			1541
4,24	Lambertus, F.	Exegesis in Apocalip	Marburg	1528				
4,25	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Math.	Paris	1540				
4,26	Erasmus, Des.	In epist. Apostol.						
4,27	Maior, G.	Vitæ patrum c præfat Luther	Wittenb.	1544	103			
4,28	Maior, G.	Enar. in epist Philippenses	Wittenb.	1561	086	17 solidis		1563
4,29	Melanchton, Ph.	Postilla Philippi	Witeb.	1544				
4,30	Castellio, S.	Dialogorum sacrorum	Lips.	1582	121			

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
4,31	Spangenberg, J.	Epistolæ dominicales	Frf.	1545	289		
4,32	Hemmingsen, Niels	Enarratio psalm. 84	Hafniæ	1569	069	2 mark	1570
4,33	Bugenhagen, J.	In Jonam prophet.	Wittenb.	1550			
4,34	Luther, M.	Scholia in Esaïam	Wittenb.	1532			
4,35	Cornerus, C.	Symbolum Athanasii	Frf.a.d.O.	1576			
4,36	Melanchton, Ph.	Ann. in ep. ad Romanos	Wittenb.	1525	086		
4,37		Pandecta scriptu.vet. & no					
4,38	Musculus	Enchiridion Musculi I					
4,39	Brentius, J.	Catechismus Brentij	Frf.	1551			
5,01	Lambertus, F.	In Johelem proph. comm.	Norimb.	1525	073a		
5,01	Lambertus, F.	In Oseam proph. comm.	Noremb.	1525	073b		
5,02	Lambertus, F.	In 4 vltimos prophetas	Argent.	1526			
5,03	Luther, M.	Comm. in Micheam per The..	Wittenb.	1542	073	13 solidis	1545
5,04	Chytræus, D.	Catechesis Chytræj	Wittenb.	1554			
5,05	Gualterus Tigurinus	Argumentum omn capitum	Tiguri	1543	297a		
5,05	Luther, M.	Enar. Ps 90	Viteb.	1541	297b		
5,06	Brentius, J.	Prolegomena Brentij in ap.	Frf.	1556			
5,07	Henrici VIII	Assertio septem sacrament	s.l.	1523	216		
5,08	Luther, M.	Comm. in Epist ad Galatas	Wittenb.	1538	086		
5,08	Maior, G.	Enarr. epsit. Pauli ad Galatas	Witeb.	1560	086		
5,09	Carion, J.	Chronica Carionis	Wittenb.	1558	451		
5,10	Campensis, J.	Interpretatio paraphrast	Roskilde	1536	068	4 solidis	1547
5,11	Amerbachii, V.	Comm. in Ciceronis 3 libros	Argent.	1538	344b		1542
5,11	Maior, G.	Sentiæ veterum poetarum	Magdeburg	1537	344c		1542
5,11	Melanchton, Ph.	De philosophia moralis	Argent.	1538	344a		1542
5,12	Lossius, Luc.	Ann. in epist. dominicali	Frf.	1553	283		
5,13	Luther, M.	Homiliæ de resurr. mortuorum	Frf.	1546	285	10 solidis	1548
5,14	Brentius, J.	Hiob c piis et eruditis	Hagan.	1527	067		
5,15	Brentius, J.	Comm. in epist ad Philem.	Halæ	1543	084		
5,16	Brentius, J.	In epist ad Philippenses	Frf.	1548			
5,17	Melanchton, Ph.	De autoritate Ecclesiæ	Viteb.	1539			
5,18	Bugenhagen, J.	De conjugio episcoporum et	Vittemb.	1525	249b	6 solidis	1552
5,18	Melanchton, Ph.	Catechesis puerilis	Lips.	1549	249a	6 solidis	1552
5,19	Judicis, M.M.	Enar. epist dominical I					

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,20	Judicis, M.M.	Enar. epist .dominical II	Isleb.	1578	283		
5,21	Cruciger, C.	In I epist. Timotheum	Argent.	1540			
5,22	Luther, M.	Adversus falso nomina	s.l.	1523	237b		
5,22	Luther, M.	Exegesis in cap. 7	Argent.	1525	237a		
5,23	Peucerus, C.	Comm. de præcipuis	Witebergæ	1553	333		
5,24	Beze, Theodor	Tractatio de polygamia	Geneuæ	1568			
5,25	Hemmingsen, Niels	Demonstratio de duab natura	Lips.	1571			
5,26	Luther, M.	Summaria in psalmos	Viteb.	1534			
5,27	Wittingensis	Explicatio Psalmos 94 & 130					
5,28	Sarcerius, E.	Methodus D. Scripturæ	Basil.	1538			
5,29		Instructio visitationis	Roschildie		1538		
5,30		Enarratio symboli Niceni	Witteb.	1550	252c		
5,30	Chytræus, D.	Regulæ vitæ	Wittenb.	1556	252b		
5,30	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a		
5,31	Maior, G.	Refutatio profanationis	Wittenb.	1551			
5,32	Rhegius, Urbanus	Catechismus minor	Wittenb.	1538	250a		
5,32	Rhegius, Urbanus	Formula quæd. caute loquend	Magd.	1538	250b		
5,33	Luther, M.	Super Magnificat	Wittenb.	1525			
5,34	Aepinus, Joh.	Iohan Æpinus de iustificati.	Frfr.	1557			
5,35	Barns, Robert	Sententiæ collectæ	Basil.	1555			
5,36	Erasmus, Des.	Ratio methodus ad perven.	Argent.	1521	003a		
5,36	Melanchton, Ph.	Loci Communes	Basil.	1521	003b		
5,37	Heshusius, Tilemann	De præsentia corporis &	Jena	1560			
5,38	Brentius, J.	De Maiest. D.N.I. - Chr.	Frfr.	1562			
5,39	Hemmingsen, Niels	De Methodis	Rost.	1555	325		
5,40	Bullinger, Heinr.	Decas 3. sermonium	Tiguri	1550			
5,41	Bullinger, Heinr.	Decas 5	Tiguri	1557			
5,42		Responsio d. Augusti					
5,43	Hemmingsen, Niels	De Via Vitæ	Lips.	1574			
5,44	Hemmingsen, Niels	Pastor	Hafniæ	1562	261		
5,45	Hemmingsen, Niels	In epist Johannis	Witeb.	1569			
5,46	Melanchton, Ph.	Epist. Pauli ad Romanos	Witenb.	1556	086		
5,47		In epist. ad Romanos interp	Witteb.	1525			
5,47	Melanchton, Ph.	Comm. ad Rom	Wittenb.	1525	086		

Liste Forfatter		Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,48	Melanchton, Ph.	Ecclesiastes	Witteb.	1550			
5,49	Melanchton, Ph.	De anima	Wittemb.	1542	329		1547
6,01	Luther, M.	In Deuteronomion	Wittemb.	1525			
6,02	Luther, M.	In psalm graduum	Argent.	1540	069a	2 mark & 14	1542
6,02	Melanchton, Ph.	Defensio conjugii sacerdotum	Argent.	1540	069b	2 mark & 14	1542
6,03	Brunfelsius, O.	Pandectæ Brunf. in V. & N.	Argent.	1529			
6,04		Prouerb Salom.					
6,05	Althamerus, A.	Reconciliationes Althamer					
6,06	Melanchton, Ph.	Philipp. responsio de cont	Viteb.	1560			
6,07	Oecolampadius, J.	Gram. græc	Basilea	1518			
6,08	Linacri Brittanni	De emendata structura	Magdeburg	1543	384	29 solidis	1553
6,09	Varennius, J.	Syntax græcæ Varrenij	s.l.	1532	380		
6,10		Dialect Rodolphi					
6,11	Strigelius, V.	Hypomnæmata in erotemata	Lips.	1566	327		
6,12	Titelmannus, Fr.	Dialectica considerationis	Coloniæ	1543	327		
6,13	Melanchton, Ph.	Dialect Philip.					
6,14	Melanchton, Ph.	Erotemata (Lossius)	Wittenb.	1574	326		
6,15	Schiller	Dialect Schillerj					
6,16		Dialect incerti cujusd.					
6,17	Cicero, M.T.	Officia emend. a P. Melanch	Halæ Sue.	1536	413a		
6,17	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
6,17	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
6,18	Dresserus, M.	Rhetorica inventionis	Wittenb.	1575	536		
6,19	Riccius, S.	In Terent I pars	Wittenb.	1568			
6,20	Riccius, S.	In Terent II pars	Wittenb.	1568			
6,21	Riccius, S.	In Terent III pars	Wittenb.	1568			
6,22	Cicero, M.T.	Officia emend.	Halæ Sue.	1536	413a		
6,22	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
6,22	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
6,23	Cicero, M.T.	Epistolarum familiarum	Colon.	1545	414a		
6,23	Melanchton, Ph.	Argumenta et scholia in epi.			414b		
6,24	Melanchton, Ph.	In M.T. Ciceronis epist	Gorlic	1569	422	1/2 daler	1578
6,25	Manutii, P.	Comm. in epist. ad Cicero	Frff.	1580	422		
6,26	Cicero, M.T.	De oratore dialogi tres	Hagan.	1530	412a	20 solidis	1536

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
6,26	Melanchton, Ph.	Elementorum rhetorices	Viteb.	1532	412b	20 skilling	1536
6,27	Erasmus, Des.	Opus. fam.	Colon.	1560	430	22 solidis	1563
6,28	Erasmus, Des.	De duplici copia	Basil.	1560	373		
6,29	Hadriani (Castell.)	De sermone latino	Basil.	1518			
7,01		Lex. græco-lat. C præfat. Ge	Basil.	1543			
7,02	Riccius, B.	Apparatus latinæ locutionis	Argent.	1535	385	28 solidis	1564
7,03	Dasypodius	Dictionarium Lat-ger. man.	Argent.	1547	383		
7,04	Ovid	Metamorphoses	Frk.	1563	410		
7,05	Aelius, A.	Ælij Anton. grammat.	Paris	1527			
7,06	Estienne, Robert.	Elucidarius poeticus	Colonie	1543			
7,07	Despauterius, Joh	Syntaxis Ioh.	Argent.	1515			
7,08	Iuuenalis						
7,09	Salust	De comm. Catilin	Vienna	1511			
7,10	Erasmus, Des.	Institutio principis Christ.	Basilea	1515			
7,11	Hessi, Eob.	Ann. in P. Vergilii Bucolic	Colon.	1560	422		
7,12	Diogenis Laertis	De vitis decretis	Basil.	1533	403		
7,13		Tuscul. quæst					
7,14	Gregor 9.	Decretales	Paris	1517	300		
7,15		Constitutiones Clementis	Paris	1541	301b		
7,15		Extravagantes s. constitutio	Paris	1541	301c		
7,15		Sextus decretalium liber	Paris	1541	301a		
7,16	Gratiani	Aureum decretum	s.l.	1516	300		1560
7,17	Reisch, Gregor	Margarita philosophica	Argent.	1504	314	8 mark	1562
7,18		Adolescentia Jac.	Hagenoa	1508	384c		
7,18		Expositio Donati	Lyptzk.	1509	384e		
7,18		Forma theutonizandi	Colon.	1508	384b		
7,18		Modus latininitatis	Argent.	1501	384a		
7,18	Bebelius, H.	Latinum ideoma	s.l.e.a.		384i		
7,18	Corvinus, L.	Hortulus elegantiarum	Lyptzk.	1511	384d		
7,18	Corvinus, L.	Latina ideoma	Lyptzk.	1510	384g		
7,18	Seneca	De 4 virtutibus cardinalibus	Lyptzk.	1508	384h		
7,18	Sinthis, Joh.	Composita verborum	Lyptzk.	1505	384f		
7,19		Gram. incerti loca glossa					
7,20		Institutiones imperiales	Paris	1513	518		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
7,21	Turrecremata, J. de	Quæstiones spiritualis	Lugduni	1509	114		
7,22	Ovid	Amatoria	Antwerp.	1536	409		
7,23	Erasmus, Des.	Opus de conscribendi	Colon.	1532	499		
7,24	Vallæ, Laur.	Elegantiarum libri	Colon.	1530	386		
7,25	Erasmus, Des.	Epist apolegetica	Argent.	1522	216		
7,26	Maior, G.	Vita S. Pauli Apost	Wittemb.	1555			
7,27	Melanchton, Ph.	Comm. in Æthica Arist	Wittenb.	1532	420		
7,28		Carmina & epist ad Chytræus	Wittenb.	1562	427		
7,29	Sadolin, J.	Epistolarum ad Francisci	Wittenb.	1566			
7,30		Stimulus divini amoris	Colon.	1502	113a		
7,30	Tambaco, J. de	Consolatorium theologicum.	Colon.	1502	113b		
7,31	Bebelius, H.	Facetiarum libri 3	Tübingen	1522	430		
8,23	Justini Martyris	Opera	Basil.	1570	106	3 daler	1570
8,26	Luther, M.	Omnium Operum. I tome	Wittenb.	1550	117	2 daler	1584
8,27	Montfortius, L.H.	Enarrationes	Basil.	1577	423	3 daler	1593
8,28	Bullinger, Heinr.	In omnes apostolicas	Tig.	1544	084	2 daler	1550
8,30	Brentius, J.	Pericopæ evangeliorum	Frf.	1558	280		
8,32	Bugenhagen, J.	In librum psalmoreum	Basil.	1524	068		
8,33	Museus, S.	Postilla	Frf.	1583	286		
8,34	Pauli, Simon	Postilla	Wittenb.	1579	287		
8,39	Dietrich, Veit	Passio	Lübeck	1556	279a		
8,39	Rasmussøn, Rasmus	Siu Davids Psalmer	Kbh.	1605	179b		
8,40	Bugenhagen, J.	Auslegung der kurzen Epist.	Wittenb.	1524	084		
8,43	Lambertus, F.	In Zachariam	Argent.	1526	073		
8,A	Melanchton, Ph.	Scholia in epist ad Coloss.	Wittenb.	1528	086		
8,B		Grammatica graeca	Hagan.	1527	379a		
8,B	Ceporini, J.	Compendium Graecae gram.	Basil.	1522	379c		
8,B	Melanchton, Ph.	Grammatica graeca.	Hagan.	1527	379b		
8,C	Palladius, N.	Regulæ qvædam utiles	Hafn.	1556	266		
8,D	Hesiod	Opera et dies	Frf.	1541	399		
8,E	Brentius, J.	Explicatio in librum Josvæ	Halæ	1549	066		
8,F	Melanchton, Ph.	Scholia in G. Vergilii	Basil.	1544	422		
8,G	Hemmingsen, Niels	Syntagma	Hafniæ	1585	195	2 mark	1585
8,H	Aristoles	De moribus	Basilea	1573	402		1588

Forfatterorden

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
3,23		Acta in conventu Ratisbonen	Viteb.	1541	074b	12 solidis	1559
7,18		Adolescentia Jac.	Hagenoa	1508	384c		
7,28		Carmina & epist ad Chytræus	Wittenb.	1562	427		
7,15		Constitutiones Clementis	Paris	1541	301b		
6,16		Dialect incerti cujusd.					
6,10		Dialect Rodolphi					
3,18		Enarratio symboli Niceni	Witteb.	1550	252c	2 mark dansk	
5,30		Enarratio symboli Niceni	Witteb.	1550	252c		
7,18		Expositio Donati	Lyptzk.	1509	384e		
7,15		Extravagantes s. constitutio	Paris	1541	301c		
7,18		Forma theutonizandi	Colon.	1508	384b		
7,19		Gram. incerti Ioca glossa					
8,B		Grammatica graeca	Hagan.	1527	379a		
5,47		In epist. ad Romanos interp	Witteb.	1525			
7,20		Institutiones imperiales	Paris	1513	518		
5,29		Instructio visitationis	Roschildie			1538	
7,01		Lex. græco-lat. C præfat. Ge	Basil.	1543			
1,01		Lexicon graeco-lat. Gesneri	Basil.	1543	380		
7,18		Modus latinitatis	Argent.	1501	384a		
2,10		Nov. Test. 3.ed Erasmus	Leip.	1522	020		
3,16		Novi Test. omn. Graece	Basil.	1538	019		1568
3,17		Novum Test. græcolat	Lips.	1588	019		
3,02		Onomasticon theologicum	Wittenb.	1571	004		
4,37		Pandecta scriptu. vet. & no					
6,04		Prouerb Salom.					
5,42		Responsio d. Augusti					
7,15		Sextus decretalium liber	Paris	1541	301a		
7,30		Stimulus divini amoris	Colon.	1502	113a		
7,13		Tuscul. quæst. Ciceron.					
7,05	Aelius, A.	Ælij Anton. grammat.	Paris	1527			

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,34	Aepinus, Joh.	Iohan Æpinus de iustificati.	Frff.	1557			
3,29	Althamerus, A.	Conciliationes locorum	Norimb.	1553	050		
6,05	Althamerus, A.	Reconciliationes Althamer					
5,11	Amerbachii, V.	Comm. in Ciceronis 3 libros	Argent.	1538	344b		1542
8, H	Aristoles	De moribus	Basilea	1573	402		1588
4,11	Artopæus, Petrus	Postilla					
5,35	Barns, Robert	Sententiæ collectæ	Basil.	1555			
7,31	Bebelius, H.	Facietiarum libri 3	Tübingen	1522	430		
7,18	Bebelius, H.	Latinum ideoma	s.l.e.a.		384i		
5,24	Beze, Theodor	Tractatio de polygamia	Geneuæ	1568			
2,15	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 1	Tübing.	1567	068		
2,16	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 2	Tübing.	1567	068		
2,17	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 3	Tübing.	1567	068		
2,14	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 4	Tübing.	1567	068		
4,39	Brentius, J.	Catechismus Brentij	Frff.	1551			
5,15	Brentius, J.	Comm. in epist ad Philem.	Halæ	1543	084		
1,12	Brentius, J.	Comm. in Leviticum	Frff.	1542	065a		
3,21	Brentius, J.	De festis pericopæ	Frff.	1560	280	1/2 daler	1566
5,38	Brentius, J.	De Maiest. D.N.I. - Chr.	Frff.	1562			
8,E	Brentius, J.	Explicatio in librum Josvæ	Halæ	1549	066		
4,16	Brentius, J.	Explicato epist Pauli ad Gal.	Frff.	1550	084		
1,12	Brentius, J.	Exposito in proph. Amos	Frff.	1542	065b		
5,14	Brentius, J.	Hiob c piis et eruditis	Hagan.	1527	067		
4,21	Brentius, J.	Homilia 22	Hagan.	1532	280		
2,09	Brentius, J.	Homiliæ in evang. Lucæ	Basil.	1544	280	2 daler	1547
1,14	Brentius, J.	In Acta Apostolica homiliæ	Frff.	1541	280		
3,19	Brentius, J.	In D. Johannis exegesis	Hagan.	1529	079a		
5,16	Brentius, J.	In epist ad Philippenses	Frff.	1548			
1,11	Brentius, J.	In Exodum Mosis comm.	Halæ.	1544	065a		
1,13	Brentius, J.	In Joh. Euang.	Frff.	1549	280	2 daler	1551
1,11	Brentius, J.	In Librum Judicum et Ruth	Halæ.	1544	065b		
3,20	Brentius, J.	Pericopæ Evangeliorum	Frff.	1562	280	28 solidis	1566
8,30	Brentius, J.	Pericopæ Evangeliorum	Frff.	1558	280		
5,06	Brentius, J.	Prolegomena Brentij in ap.	Frff.	1556			

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
6,03	Brunfelsius, O.	Pandectæ Brunf. in V. & N. Te	Argent.	1529			
1,27	Brunfelsius, O.	In 4 evang & Act. Apost	Argent.	1535			
1,05	Bucerus, M.	Enarrationes in sacra 4 evang	Basil.	1536	079	2 daler	1548
1,06	Bucerus, M.	Metaphrases et enarrationes	Argent.	1536	084	2 solidus	154.
8,40	Bugenhagen, J.	Auslegung der kurzen Epist.	Wittenb.	1524	084		
5,18	Bugenhagen, J.	De conjugio episcoporum et	Vittemb.	1525	249b	6 solidis	1552
4,19	Bugenhagen, J.	In epist. Pauli ad Ephesios	Wittenb.	1524			
4,33	Bugenhagen, J.	In Jonam prophet.	Wittenb.	1550			
2,12	Bugenhagen, J.	In libros psalmodum	Basil.	1524	073b		1591
8,32	Bugenhagen, J.	In librum psalmodum	Basil.	1524	068		
5,40	Bullinger, Heinr.	Decas 3. sermonium	Tiguri	1550			
5,41	Bullinger, Heinr.	Decas 5	Tiguri	1557			
8,28	Bullinger, Heinr.	In omnes apostolicas	Tig.	1544	084	2 daler	1550
1,02	Calepinus, A.	Linguae lat. saltem	Basil.	1564	382		
5,10	Campensis, J.	Interpretatio paraphrast	Roskilde	1536	068	4 solidis	1547
5,09	Carion, J.	Chronica Carionis	Wittenb.	1558	451		
4,30	Castellio, S.	Dialogorum sacrorum	Lips.	1582	121		
8,B	Ceporini, J.	Compendium Graecae gram.	Basil.	1522	379c		
5,04	Chytræus, D.	Catechesis Chytræj	Wittenb.	1554			
3,08	Chytræus, D.	De morte et vita æterna	Wittenb.	1583	204	3 mark	1584
3,07	Chytræus, D.	Explicatio apocalypsis	Wittenb.	1571	089	28 solidis	
3,05	Chytræus, D.	In Deutoronom. Mosis	Wittenb.	1575	065		
3,28	Chytræus, D.	In Genesin enarratio	Viteb.	1557	045b	20 solidis	1558
3,06	Chytræus, D.	Sententiæ Jesu Syracidæ	Wittenb.	1573	075		
3,18	Chytræus, D.	Regulæ vitæ, virtutum	Wittenb.	1556	252b	2 mark dansk	
5,30	Chytræus, D.	Regulæ vitæ	Wittenb.	1556	252b		
6,26	Cicero, M.T.	De oratore dialogi tres	Hagan.	1530	412a	20 solidis	1536
6,23	Cicero, M.T.	Epistolarum familiarum	Colon.	1545	414a		
6,22	Cicero, M.T.	Officia emend.	Halæ Sue	1536	413a		
6,17	Cicero, M.T.	Officia emend. a Ph. Melanch.	Halæ Sue	1536	413a		
4,17	Cicero, M.T.	Officia emend. a Ph. Melanch.	Halæ	1536	413a		
4,35	Cornerus, C.	Symbolum Athanasii	Fr.f.a.d.O.	1576			
4,12	Corvinus, A.	Breves expositiones epist.	Magdeburg	1538	280		1552
7,18	Corvinus, L.	Hortulus elegantiarum	Lyptzk.	1511	384d		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
7,18	Corvinus, L.	Latina ideoma	Lyptzk.	1510	384g		
5,21	Cruciger, C.	In I epist. Timotheum	Argent.	1540			
7,03	Dasypodius	Dictionarium Lat-ger. man.	Argent.	1547	383		
7,07	Despauterius, Joh	Syntaxis Ioh.	Argent.	1515			
8,39	Dietrich, Veit	Passio	Lübeck	1556	279a		
7,12	Diogenis Laertis	De vitis decretis	Basil.	1533	403		
1,18	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1536	383	1 sølvdaler	1583
1,19	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1538	383	1 sølvdaler	1583
6,18	Dresserus, M.	Rhetorica inventionis	Wittenb.	1575	536		
3,04	Eberi Kittingensi	Pia Confessio	Wittenb.	1563	203		
2,25	Erasmus, Des.	Eccl.s. de ratione concio.	Basil.	1544	265		
6,28	Erasmus, Des.	De duplici copia	Basil.	1560	373		
7,25	Erasmus, Des.	Epist apolegetica	Argent.	1522	216		
4,26	Erasmus, Des.	In epist. Apostol.					
7,10	Erasmus, Des.	Institutio principis Christ.	Basil.	1515			
7,23	Erasmus, Des.	Opus de conscribendi	Colon.	1532	499		
6,27	Erasmus, Des.	Opus. fam.	Colon.	1560	430	22 solidis	1563
4,22	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Acta	Köln	1524	079		
4,14	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Evang. Lucæ	Basilea	1523	079		
4,25	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Math.	Paris	1540			
5,36	Erasmus, Des.	Ratio methodus ad perven.	Argent.	1521	003a		
4,13	Erasmus, Des.	Roterdamus in Marcum	Basilea	1523			
7,06	Estienne, Robert	Elucidarius poeticus	Colonie	1543			
2,01	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1561			
2,02	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1562	129		
2,03	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1563	129		
2,04	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1564	129		
2,05	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1567	129	12 sølvdaler	1581
2,06	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1569	129	12 sølvdaler	1581
2,07	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1574	129	7 mark dansk	1582
4,15	Gast, Hiob	Ecclesiast Salomonis	Hagan.	1538			
7,16	Gratiani	Aureum decretum	s.l.	1516	300		1560
7,14	Gregor 9.	Decretales	Paris	1517	300		
5,05	Gualterus Tigurinus	Argumentum omn capitum	Tiguri	1543	297a		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
6,29	Hadriani (Castell.)	De sermone latino	Basil.	1518			
3,01	Heerbrand, Jacob	Compendium theologiae	Tübing.	1578			
3,11	Hemmingsen, Niels	Admonitio de superstitionib	Hafn.	1575	237a	28 solidus	1576
4,08	Hemmingsen, Niels	Comm. in epist ad Galatas	Wittenb.	1564			
1,16	Hemmingsen, Niels	Commentaria in omn. epist.	Lips.	1571	085	12 mark	1579
3,33	Hemmingsen, Niels	De lege naturæ	Wttenb.	1562	519		
5,39	Hemmingsen, Niels	De Methodis	Rost.	1555	325		
5,25	Hemmingsen, Niels	Demonstratio de duab natura	Lips.	1571			
4,32	Hemmingsen, Niels	Enarratio psalm. 84	Hafniæ	1569	069	2 mark	1570
3,32	Hemmingsen, Niels	Enchiridion	Wittenb.	1557	195	1/2 daler	1558
3,03	Hemmingsen, Niels	Historia Jesu Christi	Hafn.	1562			
5,45	Hemmingsen, Niels	In epist Johannis	Witeb.	1569			
2,22	Hemmingsen, Niels	Libellus de conjugo	Lipsiæ	1572	237		
5,44	Hemmingsen, Niels	Pastor	Hafniæ	1562	261		
2,21	Hemmingsen, Niels	Postilla	Hafniæ	1561	271	2 1/2 mark	1561
8,G	Hemmingsen, Niels	Syntagma	Hafniæ	1585	195	2 mark	1585
3,12	Hemmingsen, Niels	Syntagma institutionem	Hafn.	1574	195	3 mark el.	1574
5,43	Hemmingsen, Niels	De Via Vitæ	Lips.	1574			
5,07	Henrici VIII	Assertio septem sacrament	s.l.	1523	216		
5,37	Heshusius, Tilemann	De præsentia corporis &	Jena	1560			
8,D	Hesiod	Opera et dies	Frff.	1541	399		
7,11	Hessi, Eob.	Ann. in P. Vergilii Bucolic	Colon.	1560	422		
4,07	Hüber, C.	Catechismus Ausp.		1543			
4,20	Imler, C.	Scholia in Petri 2 epistolas	Frff.	1542	248b		
1,04	Iosephus						
7,08	Iuuenalis						
5,19	Judicis, M.M.	Enar. epist. dominical I					
5,20	Judicis, M.M.	Enar. epist. dominical II	Isleb.	1578	283		
8,23	Justini Martyris	Opera	Basil.	1570	106	3 daler	1570
4,23	Lambertus, F.	Comm. in Micheam, Naum	Argent.	1525	073b		1541
4,24	Lambertus, F.	Exegesis in Apocalip	Marburg	1528			
5,02	Lambertus, F.	In 4 vltimos prophetas	Argent.	1526			
4,23	Lambertus, F.	In Amos, Abdiam et Jonam	Argent.	1525	073a		1541
3,19	Lambertus, F.	In Divi Lucæ evang. comm.	Argent.	1526	079b		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,01	Lambertus, F.	In Johelem proph. comm.	Norimb.	1525	073a		
5,01	Lambertus, F.	In Oseam proph. comm.	Noremb.	1525	073b		
8,43	Lambertus, F.	In Zachariam	Argent.	1526	073		
3,23	Lazarus	Lazari Klage fur des reichen	Viteb.	1541	074c	12 solidis	1559
6,08	Linacri Brittanni	De emendata structura	Magdeburg	1543	384	29 solidis	1553
1,25	Lombardus, P.	Loci comm. P. Lombardi					
5,12	Lossius, Luc.	Ann. in epist. dominicali	Fr.	1553	283		
3,15	Lossius, Luc.	Annotationes in evang.	Fr.	1553	283a		
1,17	Lossius, Luc.	Enar. erudita Psal. Davidis	Fr.	1570	069	1 1/2 daler &	1570
3,15	Lossius, Luc.	Historia Passionis, mortis	Fr.	s.a.	283b		
5,22	Luther, M.	Adversus falso nomina	s.l.	1523	237b		
3,10	Luther, M.	Centuriæ 4 quæstionum	Basil.	1562	117	3 mark	1585
5,08	Luther, M.	Comm. in Epist ad Galatas	Wittenb.	1538	086		
2,13	Luther, M.	Comm. in Epist Pauli ad Gal.	Wittenb.	1538	086		
5,03	Luther, M.	Comm. in Micheam per The.	Wittenb.	1542	073	13 solidis	1545
3,23	Luther, M.	Eine schöne Osterpredigt	Viteb.	1538	074d	12 solidis	1559
5,05	Luther, M.	Enar. Ps 90	Viteb.	1541	297b		
4,04	Luther, M.	Enarratio in Genesin. IIII	Norimb.	1554			
1,08	Luther, M.	Enarrationes in epist & evang.	Argent.	1528	283		
4,05	Luther, M.	Enchiridion piarum	Wittenb.	1543	242		
5,22	Luther, M.	Exegesis in cap. 7	Argent.	1525	237a		
5,13	Luther, M.	Homiliæ de resurr. mortuorum	Fr.	1546	285	10 solidis	1548
6,01	Luther, M.	In Deuteronomion	Wittemb.	1525			
4,18	Luther, M.	In Ecclesiasten	Viteb.	1532			
4,01	Luther, M.	In Genesin I pars	Wittenb.	1554			
4,02	Luther, M.	In Genesin II pars	Norimb.	1550			
4,03	Luther, M.	In Genesin III pars	Norimb.	1552			
6,02	Luther, M.	In psalm. graduum	Argent.	1540	069a	2 mark & 14	1542
4,06	Luther, M.	In psalm. graduum	Argent.	1540	069		
1,09	Luther, M.	Omnium Operum I. tomus	Witeber.	1545	117		1566
1,10	Luther, M.	Omnium Operum II. tomus	Witeber.	1546	117		(1566)
8,26	Luther, M.	Omnium Operum. I tome	Wittenb.	1550	117	2 daler	1584
4,34	Luther, M.	Scholia in Esaiam	Wittenb.	1532			
1,07	Luther, M.	Simplex et pia evangeliorum	Norimb.	1545	284	4 mark	1549

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,26	Luther, M.	Summaria in psalmos	Viteb.	1534			
5,33	Luther, M.	Super Magnificat	Wittenb.	1525			
1,03	Lyra, Nicolaus de	Biblia Lyra					
4,28	Maior, G.	Enar. in epist Philippenses	Wittenb.	1561	086	17 solidis	1563
5,08	Maior, G.	Enarr. epsit. Pauli ad Galatas	Witeb.	1560	086		
3,22	Maior, G.	Homiliarum in epistolas	Wittenb.	1560	285	26 solidis	1563
6,17	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
4,17	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
6,22	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
5,31	Maior, G.	Refutatio profanationis	Wittenb.	1551			
5,11	Maior, G.	Sentiæ veterum poetarum	Magdeburg	1537	344c		1542
7,26	Maior, G.	Vita S. Pauli Apost	Wittemb.	1555			
4,27	Maior, G.	Vitæ patrum c præfat Luther	Wittenb.	1544	103		
3,31	Manlius, J.	Collectanea	Budiss.	1565	196		
6,25	Manutii, P.	Comm. in epist. ad Cicero	Frff.	1580	422		
4,36	Melanchton, Ph.	Ann. in ep. ad Romanos	Wittenb.	1525	086		
6,23	Melanchton, Ph.	Argumenta et scholia in epi.			414b		
5,18	Melanchton, Ph.	Catechesis puerilis	Lips.	1549	249a	6 solidis	1552
5,47	Melanchton, Ph.	Comm. ad Rom	Wittenb.	1525	086		
7,27	Melanchton, Ph.	Comm. in Æthica Arist	Wittenb.	1532	420		
5,49	Melanchton, Ph.	De anima	Wittemb.	1542	329		1547
5,17	Melanchton, Ph.	De autoritate Ecclesiæ	Viteb.	1539			
5,11	Melanchton, Ph.	De philosophia moralis	Argent.	1538	344a		1542
6,02	Melanchton, Ph.	Defensio conjugii sacerdotum	Argent.	1540	069b	2 mark & 14	1542
6,13	Melanchton, Ph.	Dialect Philip.					
5,48	Melanchton, Ph.	Ecclesiastes	Witteb.	1550			
6,26	Melanchton, Ph.	Elementorum rhetorices	Viteb.	1532	412b	20 skilling	1536
5,46	Melanchton, Ph.	Epist. Pauli ad Romanos	Witenb.	1556	086		
6,14	Melanchton, Ph.	Erotemata (Lossius)	Wittenb.	1574	326		
3,18	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a	2 mark dansk	1558
5,30	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a		
8,B	Melanchton, Ph.	Grammatica graeca.	Hagan.	1527	379b		
4,09	Melanchton, Ph.	In Daniel	Wittenb.	1543			
6,24	Melanchton, Ph.	In M.T. Ciceronis epist	Gorlic	1569	422	1/2 daler	1578

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,36	Melanchton, Ph.	Loci Communes	Basil.	1521	003b		
3,09	Melanchton, Ph.	Loci theologici	Basil.	1545	196	2 mark 2 sol	1545
6,06	Melanchton, Ph.	Philipp. responsio de cont	Viteb.	1560			
4,29	Melanchton, Ph.	Postilla Philippi	Witeb..	1544			
8,A	Melanchton, Ph.	Scholia in epist ad Coloss.	Wittenb.	1528	086		
8,F	Melanchton, Ph.	Scholia in G. Vergilii Maron	Basil.	1544	422		
2,18	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, I	Wittenb.	1573	069	11 mark 8 sk.	1581
2,19	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, II	Wittenb.	1573	069		(1581)
2,20	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, III	Wittenb.	1573	069		1581
4,17	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
6,17	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
6,22	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
8,27	Montfortius, L.H.	Enarrationes	Basil.	1577	423	3 daler	1593
4,38	Musculus	Enchiridion Musculi I					
8,33	Museus, S.	Postilla	Fr.	1583	286		
2,08	Nizoilus, M.	In Ciceron.	Lugd.	1552			
1,24	Nysæus, Joh.	Tabulæ Joh. Nysæi	Basil.	1560			
6,07	Oecolampadius, J.	Gram. græc	Basilea	1518			
2,11	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaiam	Basil.	1525	073		
2,12	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaiam	Basil.	1525	074a		1591
3,23	Oecolampadius, J.	In Danielelem	Basil.	1530	074a	12 solidis	1559
7,22	Ovid	Amatoria	Antwerp.	1536	409		
7,04	Ovid	Metamorphoses	Fr.	1563	410		
8,C	Palladius, N.	Regulæ qvædam utiles	Hafn.	1556	266		
3,28	Palladius, P.	Isagoge ad libros	Wittenb.	1557	045a	20 solidis	1558
3,24	Pauli, S.	Methodi Simonis II pars					
3,25	Pauli, S.	Methodi Simonis III pars					
3,26	Pauli, S.	Methodi Simonis IV pars	Wittenb.	1580	266	22 solidis	1582
8,34	Pauli, Simon	Postilla	Wittenb.	1579	287		
5,23	Peucerus, C.	Comm. de præcipuis	Witebergæ	1553	333		
8,39	Rasmussøn, Rasmus	Siu Davids Psalmer	Kbh.	1605	179b		
7,17	Reisch, Gregor	Margarita philosophica	Argent.	1504	314	8 mark	1562
5,32	Rhegius, Urbanus	Catechismus minor	Wittenb.	1538	250a		
5,32	Rhegius, Urbanus	Formula quæd. caute loquend	Magd.	1538	250b		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
1,20	Rhegius, Urbanus	Prophetiæ Vrbam Regii	Frff.	1542			
7,02	Riccius, B.	Apparatus latinæ locutionis	Argent.	1535	385	28 solidis	1564
6,19	Riccius, S.	In Terent I pars	Wittenb.	1568			
6,20	Riccius, S.	In Terent II pars	Wittenb.	1568			
6,21	Riccius, S.	In Terent III pars	Wittenb.	1568			
3,27	(Roberti, Psalterium)	Liber psalmodum Davidis	Geneve	1556	015	3 mark dansk	1575
7,29	Sadolin, J.	Epistolarum ad Francisci	Wittenb.	1566			
7,09	Salust	De comm. Catilin	Vienna	1511			
5,28	Sarcerius, E.	Methodus D. Scripturæ E.	Basil.	1538			
1,26	Saxo	Historiæ Danorum	Paris	1514	461		
6,15	Schiller	Dialect Schillerj					
7,18	Seneca	De 4 virtutibus cardinalibus	Lyptzk.	1508	384h		
7,18	Sinthis, Joh.	Composita verborum	Lyptzk.	1505	384f		
2,24	Sleidanus, J.	Comm. de statu religionis	Argent.	1555	478		
4,20	Spangenberg, J.	Catechismus major M. Luther	Frff.	1544	248a		
4,31	Spangenberg, J.	Epistolæ dominicales	Frff.	1545	289		
6,11	Strigelius, V.	Hypomnæmata in erotemata	Lips.	1566	327		
3,13	Suerini, Simon	Postil Simonis I pars	Rostock	1567	266		
3,14	Suerini, Simon	Postil. II pars	Rostock	1567	266		
7,30	Tambaco, J. de	Consolatorium theologicum	Colon.	1502	113b		
1,15	Theodoreti, Cyrens	Opera in duo tomos	Col. Ag.	1573	109	16 mark 4 dal.	1576
1,21	Theophylact	Enar. in 4 evang. interp.	Basil.	1527	114		
6,12	Titelmannus, Fr.	Dialectica considerationis	Coloniæ	1543	327		
7,21	Turrecremata J. de	Quæstiones spiritualis	Lugduni	1509	114		
7,24	Vallæ, Laur.	Elegantiarum libri	Colon.	1530	386		
6,09	Varennius, J.	Syntax græcæ Varrenij	s.l.	1532	380		
3,30	Vergilii, P.	De rerum inventoribus	Basil.	1554	450	1/2 daler	1555
4,10	Weller, H.	In epist Pauli ad Ephesios	Norimb.	1559	089	12 solidis	1563
2,23	Westhemer, B.	Conciliatio patrum	Tiguri	1563	178	1 sølvdaler	1586
1,23	Wigandus J.	Syntagma..ex VT	Basil.	1563	191	3 mark 12 sol.	1568
3,11	Wigandus, J.	De imagine Dei in Hominibus	Jenæ	1573	237c	28 solidus	1576
1,22	Wigandus, J.	Syntagma..ex NT	Basil.	1560	198	2 aureis	1563
5,27	Wittingensis	Explicatio Psalmos 94 & 130					

Titelorden

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
1,04	Iosephus						
7,08	Iuuenalis						
3,23		Acta in conventu Ratisbonen.	Viteb.	1541	074b	12 solidis	1559
3,11	Hemmingsen, Niels	Admonitio de superstitio.	Hafn.	1575	237a	28 solidus	1576
7,18		Adolescentia Jac.	Hagenoa	1508	384c		
5,22	Luther, M.	Adversus falso nomina	s.l.	1523	237b		
7,22	Ovid	Amatoria	Antwerp.	1536	409		
4,36	Melanchton, Ph.	Ann. in ep. ad Romanos	Wittenb.	1525	086		
5,12	Lossius, Luc.	Ann. in epist. dominicali	Frff.	1553	283		
7,11	Hessi, Eob.	Ann. in P. Vergilii Bucolic	Colon.	1560	422		
3,15	Lossius, Luc.	Annotationes in evang.	Frff.	1553	283a		
7,02	Riccus, B.	Apparatus latinæ locutionis	Argent.	1535	385	28 solidis	1564
6,23	Melanchton, Ph.	Argumenta et scholia in epi.			414b		
5,05	Gualterus Tigurin	Argumentum omn capitum	Tiguri	1543	297a		
5,07	Henrici VIII	Assertio septem sacrament	s.l.	1523	216		
7,16	Gratiani	Aureum decretum	s.l.	1516	300		1560
8,40	Bugenhagen, J.	Auslegung der kurzen Epist.	Wittenb.	1524	084		
1,03	Lyra, Nicolaus de	Biblia Lyra					
4,12	Corvinus, A.	Breves expositiones epist.	Magdeburg	1538	280		1552
2,15	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 1	Tübing.	1567	068		
2,16	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 2	Tübing.	1567	068		
2,17	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 3	Tübing.	1567	068		
2,14	Brentius, J.	Brevis et perspicua, 4	Tübing.	1567	068		
7,28		Carmina & epist ad Chytræus	Wittenb.	1562	427		
5,04	Chytræus, D.	Catechesis Chytræj	Wittenb.	1554			
5,18	Melanchton, Ph.	Catechesis puerilis	Lips.	1549	249a	6 solidis	1552
4,07	Hüber, C.	Catechismus	Ausp.	1543			
4,39	Brentius, J.	Catechismus Brentij	Frff.	1551			
4,20	Spangenberg, J.	Catechismus major M. Luther	Frff.	1544	248a		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,32	Rhegius, Urbanus	Catechismus minor	Wittenb.	1538	250a		
3,10	Luther, M.	Centuriæ 4 quæstionum	Basil.	1562	117	3 mark	1585
5,09	Carion, J.	Chronica Carionis	Wittenb.	1558	451		
3,31	Manlius, J.	Collectanea	Budiss.	1565	196		
5,47	Melanchton, Ph.	Comm. ad Rom	Wittenb.	1525	086		
5,23	Peucus, C.	Comm. de præcipuis	Witebergæ	1553	333		
2,24	Sleidanus, J.	Comm. de statu religionis	Argent.	1555	478		
5,11	Amerbachii, V.	Comm. in Ciceronis 3 libros	Argent.	1538	344b		1542
5,08	Luther, M.	Comm. in Epist ad Galatas	Wittenb.	1538	086		
4,08	Hemmingsen, Niels	Comm. in epist ad Galatas	Wittenb.	1564			
5,15	Brentius, J.	Comm. in epist ad Philem.	Halæ	1543	084		
2,13	Luther, M.	Comm. in Epist Pauli ad Gal.	Wittenb.	1538	086		
6,25	Manutii, P.	Comm. in epist. ad Cicero	Frk.	1580	422		
1,12	Brentius, J.	Comm. in Leviticum	Frk.	1542	065a		
5,03	Luther, M.	Comm. in Micheam per The.	Wittenb.	1542	073	13 solidis	1545
4,23	Lambertus, F.	Comm. in Micheam, Naum	Argent.	1525	073b		1541
7,27	Melanchton, Ph.	Comm. in Æthica Arist	Wittenb.	1532	420		
1,18	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1536	383	1 sølvdaler	1583
1,19	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1538	383	1 sølvdaler	1583
1,16	Hemmingsen, Niels	Commentaria in omn. epist.	Lips.	1571	085	12 mark	1579
8,B	Ceporini, J.	Compendium Graecæ gram.	Basil.	1522	379c		
3,01	Heerbrand, Jacob	Compendium theologiae	Tübing.	1578			
7,18	Sinthis, Joh.	Composita verborum	Lyptzk.	1505	384f		
2,23	Westhemer, B.	Conciliatio patrum	Tiguri	1563	178	1 sølvdaler	1586
3,29	Althamerus, A.	Conciliationes locorum	Norimb.	1553	050		
7,30	Tambaco, J. de	Consolatorium theologicum	Colon.	1502	113b		
7,15		Constitutiones Clementis	Paris	1541	301b		
7,18	Seneca	De 4 virtutibus cardinalibu	Lyptzk.	1508	384h		
5,49	Melanchton, Ph.	De anima	Wittemb.	1542	329		1547
5,17	Melanchton, Ph.	De autoritate Ecclesiae	Viteb.	1539			
7,09	Salust	De comm. Catilin	Vienna	1511			
5,18	Bugenhagen, J.	De conjugio episcoporum et	Vittemb.	1525	249b	6 solidis	1552
6,28	Erasmus, Des.	De duplici copia	Basil.	1560	373		
6,08	Linacri Britanni	De emendata structura	Magdeburg	1543	384	29 solidis	1553

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
3,21	Brentius, J.	De festis pericopae	Frf.	1560	280	1/2 daler	1566
3,11	Wigandus, J.	De imagine Dei in Hominibus	Jenæ	1573	237c	28 solidus	1576
3,33	Hemmingsen, Niels	De lege naturæ	Wtttenb.	1562	519		
5,38	Brentius, J.	De Maiest. D.N.I. - Chr.	Frf.	1562			
5,39	Hemmingsen, Niels	De Methodis	Rost.	1555	325		
8, H	Aristoles	De moribus	Basilea	1573	402		1588
3,08	Chytræus, D.	De morte et vita æterna	Wittenb.	1583	204	3 mark	1584
6,26	Cicero, M.T.	De oratore dialogi tres	Hagan.	1530	412a	20 solidis	1536
5,11	Melanchton, Ph.	De philosophia moralis	Argent.	1538	344a		1542
5,37	Heshusius, Tilemann	De præsentia corporis &	Jena	1560			
3,30	Vergilii, P.	De rerum inventoribus	Basil.	1554	450	1/2 daler	1555
6,29	Hadriani (Castell.)	De sermone latino	Basil.	1518			
5,43	Hemmingsen, Niels	De Via Vitæ	Lips.	1574			
7,12	Diogenis Laertis	De vitis decretis	Basil.	1533	403		
5,40	Bullinger, Heinr.	Decas 3. sermonium	Tiguri	1550			
5,41	Bullinger, Heinr.	Decas 5	Tiguri	1557			
7,14	Gregor 9.	Decretales	Paris	1517	300		
6,02	Melanchton, Ph.	Defensio conjugii sacerdotum	Argent.	1540	069b	2 mark & 14	1542
5,25	Hemmingsen, Niels	Demonstratio de duab natura	Lips.	1571			
6,16		Dialect incerti cujusd.					
6,13	Melanchton, Ph.	Dialect Philip.					
6,10		Dialect Rodolphi					
6,15	Schiller	Dialect Schillerj					
6,12	Titelmannus, Fr.	Dialectica considerationis	Coloniz	1543	327		
4,30	Castellio, S.	Dialogorum sacrorum	Lips.	1582	121		
7,03	Dasypodius	Dictionarium Lat-ger. man.	Argent.	1547	383		
2,25	Erasmus, Des.	Eccl.s. de ratione concio.	Basil.	1544	265		
4,15	Gast, Hiob	Ecclesiast Salomonis	Hagan.	1538			
5,48	Melanchton, Ph.	Ecclesiastes	Witteb.	1550			
3,23	Luther, M.	Eine schöne Osterpredigt	Viteb.	1538	074d	12 solidis	1559
7,24	Vallæ, Laur.	Elegantiarum libri	Colon.	1530	386		
6,26	Melanchton, Ph.	Elementorum rhetorices	Viteb.	1532	412b	20 skilling	1536
7,06	Estienne, Robert	Elucidarius poeticus	Colonie	1543			
5,19	Judicis, M.M.	Enar. epist dominical I					

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,20	Judicis, M.M.	Enar. epist. dominical II	Isleb.	1578	283		
1,17	Lossius, Luc.	Enar. erudita Psal. Davidis	Frff.	1570	069	1 1/2 daler	1570
1,21	Theophylact	Enar. in 4 evang. interp.	Basil.	1527	114		
4,28	Maior, G.	Enar. in epist Philippenses	Wittenb.	1561	086	17 solidis	1563
5,05	Luther, M.	Enar. Ps 90	Viteb.	1541	297b		
2,18	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, I	Wittenb.	1573	069	11 mark 8 sk.	1581
2,19	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, II	Wittenb.	1573	069		(1581)
2,20	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, III	Wittenb.	1573	069		1581
5,08	Maior, G.	Enarr. epsit. Pauli ad Galatas	Witeb.	1560	086		
4,04	Luther, M.	Enarratio in Genesin. IIII	Norimb.	1554			
4,32	Hemmingsen, Niels	Enarratio psalm. 84	Hafniæ	1569	069	2 mark	1570
3,18		Enarratio symboli Niceni	Witteb.	1550	252c	2 mark dansk	
5,30		Enarratio symboli Niceni	Witteb.	1550	252c		
8,27	Montfortius, L.H.	Enarrationes	Basil.	1577	423	3 daler	1593
1,08	Luther, M.	Enarrationes in epist & evang.	Argent.	1528	283		
1,05	Bucerus, M.	Enarrationes in sacra 4 evang.	Basil.	1536	079	2 daler	1548
3,32	Hemmingsen, Niels	Enchiridion	Wittenb.	1557	195	1/2 daler	1558
4,38	Musculus	Enchiridion Musculi I					
4,05	Luther, M.	Enchiridion piarum	Wittenb.	1543	242		
7,25	Erasmus, Des.	Epist apolegetica	Argent.	1522	216		
5,46	Melanchton, Ph.	Epist. Pauli ad Romanos	Wittenb.	1556	086		
4,31	Spangenberg, J.	Epistolæ dominicales	Frff.	1545	289		
7,29	Sadolin, J.	Epistolarum ad Francisci	Wittenb.	1566			
6,23	Cicero, M.T.	Epistolarum familiarum	Colon.	1545	414a		
6,14	Melanchton, Ph.	Erotemata (Lossius)	Wittenb.	1574	326		
4,17	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
6,17	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
6,22	Moller, V.	Erotemata artis dialectices	Viteb.	1537	413c		
3,18	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a	2 mark dansk	1558
5,30	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a		
4,24	Lambertus, F.	Exegesis in Apocalip	Marburg	1528			
5,22	Luther, M.	Exegesis in cap. 7	Argent.	1525	237a		
3,07	Chytræus, D.	Explicatio apocalypsis	Wittenb.	1571	089	28 solidis	
8,E	Brentius, J.	Explicatio in librum Josvæ	Halæ	1549	066		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
5,27	Wittingensis	Explicatio Psalmos 94 & 130					
4,16	Brentius, J.	Explicato epist Pauli ad Gal.	Frff.	1550	084		
7,18		Expositio Donati	Lyptzk.	1509	384e		
1,12	Brentius, J.	Exposito in proph. Amos	Frff.	1542	065b		
7,15		Extravagantes s. constitutio	Paris	1541	301c		
7,31	Bebelius, H.	Facetiarum libri 3	Tübingen	1522	430		
7,18		Forma theutonizandi	Colon.	1508	384b		
5,32	Rhegius, Urbanus	Formula quæd. caute loquend	Magd.	1538	250b		
6,07	Oecolampadius, J.	Gram. græc	Basilea	1518			
7,19		Gram. incerti loca glossa					
8,B		Grammatica graeca	Hagan.	1527	379a		
8,B	Melanchton, Ph.	Grammatica graeca.	Hagan.	1527	379b		
5,14	Brentius, J.	Hiob c piis et eruditis	Hagan.	1527	067		
2,01	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1561			
2,02	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1562	129		
2,03	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1563	129		
2,04	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1564	129		
2,05	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1567	129	12 sølvdaler	1581
2,06	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1569	129	12 sølvdaler	1581
2,07	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1574	129	7 mark dansk	1582
3,03	Hemmingsen, Niels	Historia Jesu Christi	Hafn.	1562			
3,15	Lossius, Luc.	Historia Passionis, mortis	Frff.	s.a.	283b		
1,26	Saxo	Historiæ Danorum	Paris	1514	461		
4,21	Brentius, J.	Homilia 22	Hagan.	1532	280		
3,22	Maior, G.	Homiliarum in epistolas	Wittenb.	1560	285	26 solidis	1563
5,13	Luther, M.	Homiliæ de resurr. mortuorum	Frff.	1546	285	10 solidis	1548
2,09	Brentius, J.	Homiliæ in evang. Lucae	Basil.	1544	280	2 daler	1547
7,18	Corvinus, L.	Hortulus elegantiarum	Lyptzk.	1511	384d		
6,11	Strigelius, V.	Hypomnæmata in erotemata	Lips.	1566	327		
2,11	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaïam	Basil.	1525	073		
2,12	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaïam	Basil.	1525	074a		1591
1,27	Brunfelsius, O.	In 4 evang & Act. Apost	Argent.	1535			
5,02	Lambertus, F.	In 4 vltimos prophetas	Argent.	1526			
1,14	Brentius, J.	In Acta Apostolica homiliæ	Frff.	1541	280		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
4,23	Lambertus, F.	In Amos, Abdiam et Jonam	Argent.	1525	073a		1541
2,08	Nizoilus, M.	In Ciceron.	Lugd.	1552			
3,19	Brentius, J.	In D. Johannis exegesis	Hagan.	1529	079a		
4,09	Melanchton, Ph.	In Daniel	Wittenb.	1543			
3,23	Oecolampadius, J.	In Danielelem	Basil.	1530	074a	12 solidis	1559
6,01	Luther, M.	In Deuteronomion	Wittemb.	1525			
3,05	Chytræus, D.	In Deuteronom. Mosis	Wittenb.	1575	065		
3,19	Lambertus, F.	In Divi Lucæ evang. comm.	Argent.	1526	079b		
4,18	Luther, M.	In Ecclesiasten	Viteb.	1532			
5,16	Brentius, J.	In epist ad Philippenses	Frff.	1548			
5,45	Hemmingsen, Niels	In epist Johannis	Witeb.	1569			
4,10	Weller, H.	In epist Pauli ad Ephesios	Norimb.	1559	089	12 solidis	1563
5,47		In epist. ad Romanos interp	Witteb.	1525			
4,26	Erasmus, Des.	In epist. Apostol.					
4,19	Bugenhagen, J.	In epist. Pauli ad Ephesios	Wittenb.	1524			
1,11	Brentius, J.	In Exodum Mosis comm.	Halæ.	1544	065a		
3,28	Chytræus, D.	In Genesin enarratio	Viteb.	1557	045b	20 solidis	1558
4,01	Luther, M.	In Genesin I pars	Wittenb.	1554			
4,02	Luther, M.	In Genesin II pars	Norimb.	1550			
4,03	Luther, M.	In Genesin III pars	Norimb.	1552			
5,21	Cruciger, C.	In I epist. Timotheum	Argent.	1540			
1,13	Brentius, J.	In Joh. Euang.	Frff.	1549	280	2 daler	1551
5,01	Lambertus, F.	In Johelem proph. comm.	Norimb.	1525	073a		
4,33	Bugenhagen, J.	In Jonam prophet.	Wittenb.	1550			
2,12	Bugenhagen, J.	In libros psalmodum	Basil.	1524	073b		1591
1,11	Brentius, J.	In Librum Judicum et Ruth	Halæ.	1544	065b		
8,32	Bugenhagen, J.	In librum psalmodum	Basil.	1524	068		
6,24	Melanchton, Ph.	In M.T. Ciceronis epist	Gorlic	1569	422	1/2 daler	1578
8,28	Bullinger, Heinr.	In omnes apostolicas	Tig.	1544	084	2 daler	1550
5,01	Lambertus, F.	In Oseam proph. comm.	Noremb.	1525	073b		
6,02	Luther, M.	In psalm graduum	Argent.	1540	069a	2 mark & 14	1542
4,06	Luther, M.	In psalm. graduum	Argent.	1540	069		
6,19	Riccus, S.	In Terent I pars	Wittenb.	1568			
6,20	Riccus, S.	In Terent II pars	Wittenb.	1568			

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
6,21	Riccus, S.	In Terent III pars	Wittenb.	1568			
8,43	Lambertus, F.	In Zachariam	Argent.	1526	073		
7,10	Erasmus, Des.	Institutio principis Christ.	Basilea	1515			
7,20		Institutiones imperiales	Paris	1513	518		
5,29		Instructio visitationis	Roschildie	1538			
5,10	Campensis, J.	Interpretatio paraphrast	Roskilde	1536	068	4 solidis	1547
5,34	Aepinus, Joh.	Iohan Æpinus de iustificati.	Frff.	1557			
3,28	Palladius, P.	Isagoge ad libros	Wittenb.	1557	045a	20 solidis	1558
7,18	Corvinus, L.	Latina ideoma	Lyptzk.	1510	384g		
7,18	Bebelius, H.	Latinum ideoma	s.l.e.a.		384i		
3,23	Lazarus	Lazari Klage fur des reichen	Viteb.	1541	074c	12 solidis	1559
7,01		Lex. græco-lat. C præfat. Ge	Basil.	1543			
1,01		Lexicon gaeco-lat. Gesneri	Basil.	1543	380		
2,22	Hemmingsen, Niels	Libellus de conjugo	Lipsiæ	1572	237		
3,27	(Roberti, Psalterium)	Liber psalmodum Davidis	Geneve	1556	015	3 mark dansk	1575
1,02	Calepinus, A.	Linguae lat. saltem	Basil.	1564	382		
1,25	Lombardus, P.	Loci comm. P. Lombardi					
5,36	Melanchton, Ph.	Loci Communes	Basil.	1521	003b		
3,09	Melanchton, Ph.	Loci theologici	Basil.	1545	196	2 mark 2 sol	1545
7,17	Reisch, Gregor	Margarita philosophica	Argent.	1504	314	8 mark	1562
7,04	Ovid	Metamorphoses	Frff.	1563	410		
1,06	Bucerus, M.	Metaphrases et enarrationes	Argent.	1536	084	2 solidus	154.
3,24	Pauli, S.	Methodi Simonis II pars					
3,25	Pauli, S.	Methodi Simonis III pars					
3,26	Pauli, S.	Methodi Simonis IV pars	Wittenb.	1580	266	22 solidis	1582
5,28	Sarcerius, E.	Methodus D. Scripturæ	Basil.	1538			
7,18		Modus latinitatis	Argent.	1501	384a		
2,10		Nov. Test.3.ed Erasmus	Leip.	1522	020		
3,16		Novi Test. omn. Graece	Basil.	1538	019		1568
3,17		Novum Test. græcolat.	Lips.	1588	019		
6,22	Cicero, M.T.	Officia emend.	Halæ Sue	1536	413a		
6,17	Cicero, M.T.	Officia emend. a Ph. Melanch.	Halæ Sue	1536	413a		
4,17	Cicero, M.T.	Officia emend. a Ph. Melanch.	Halæ	1536	413a		
1,09	Luther, M.	Omnium Operum I. tomus	Witeber.	1545	117		1566

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
1,10	Luther, M.	Omnium Operum II. tomus	Witeber.	1546	117		(1566)
8,26	Luther, M.	Omnium Operum. I tome	Wittenb.	1550	117	2 daler	1584
3,02		Onomasticon theologicum	Wittenb.	1571	004		
8,23	Justini Martyris	Opera	Basil.	1570	106	3 daler	1570
8,D	Hesiod	Opera et dies	Frff.	1541	399		
1,15	Theodoret, Cyrens	Opera in duo tomos	Col. Ag.	1573	109	16 mark 4 dal.	1576
7,23	Erasmus, Des.	Opus de conscribendi	Colon.	1532	499		
6,27	Erasmus, Des.	Opus. fam.	Colon.	1560	430	22 solidis	1563
4,37		Pandecta scriptu. vet. & no					
6,03	Brunfelsius, O.	Pandectæ Brunf. in V. & N.	Argent.	1529			
4,22	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Acta	Köln	1524	079		
4,14	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Evang. Lucæ	Basil.	1523	079		
4,25	Erasmus, Des.	Paraphrasis in Math.	Paris	1540			
8,39	Dietrich, Veit	Passio	Lübeck	1556	279a		
5,44	Hemmingsen, Niels	Pastor	Hafniæ	1562	261		
3,20	Brentius, J.	Pericopæ Evangeliorum	Frff.	1562	280	28 solidis	1566
8,30	Brentius, J.	Pericopæ Evangeliorum	Frff.	1558	280		
6,06	Melanchton, Ph.	Philipp. responsio de cont	Viteb.	1560			
3,04	Eberi Kittingensi	Pia Confessio	Wittenb.	1563	203		
3,13	Suerini, Simon	Postil Simonis I pars	Rostock	1567	266		
3,14	Suerini, Simon	Postil Simonis II pars	Rostock	1567	266		
4,11	Artopæus, Petrus	Postilla					
2,21	Hemmingsen, Niels	Postilla	Hafniæ	1561	271	2 1/2 mark	1561
8,33	Museus, S.	Postilla	Frff.	1583	286		
8,34	Pauli, Simon	Postilla	Wittenb.	1579	287		
4,29	Melanchton, Ph.	Postilla Philippi	Witeb.	1544			
5,06	Brentius, J.	Prolegomena Brentij in ap.	Frff.	1556			
1,20	Rhegius, Urbanus	Prophetiæ Vrbam Regii	Frff.	1542			
6,04		Prouerb Salom.					
6,17	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
4,17	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
6,22	Maior, G.	Quæstiones rhetoricæ	Magdeburg	1537	413b		
7,21	Turrecremata J. de	Quæstiones spiritualis	Lugduni	1509	114		
5,36	Erasmus, Des.	Ratio methodus ad perven.	Argent.	1521	003a		

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
6,05	Althamerus, A.	Reconciliationes Althamer					
5,31	Maior, G.	Refutatio profanationis	Wittenb.	1551			
8,C	Palladius, N.	Regulæ qvædam utiles	Hafn.	1556	266		
5,30	Chytræus, D	Regulæ vitæ	Wittenb.	1556	252b		
3,18	Chytræus, D.	Regulæ vitæ, virtutum	Wittenb.	1556	252b	2 mark dansk	
5,42		Responsio d. Augusti					
6,18	Dresserus, M.	Rhetorica inventionis	Wittenb.	1575	536		
4,13	Erasmus, Des.	Roterdamus in Marcum	Basil.	1523			
4,34	Luther, M.	Scholia in Esaiam	Wittenb.	1532			
8,A	Melanchton, Ph.	Scholia in epist ad Coloss.	Wittenb.	1528	086		
8,F	Melanchton, Ph.	Scholia in G. Vergilii Maron	Basil.	1544	422		
4,20	Imler, C.	Scholia in Petri 2 epistolas	Fr.f.	1542	248b		
5,35	Barns, Robert	Sententiæ collectæ	Basil.	1555			
3,06	Chytræus, D.	Sententiæ Jesu Syracidæ	Wittenb.	1573	075		
5,11	Maior, G.	Sentiæ veterum poetarum	Magdeburg	1537	344c		1542
7,15		Sextus decretalium liber	Paris	1541	301a		
1,07	Luther, M.	Simplex et pia evangeliorum	Norimb.	1545	284	4 mark	1549
8,39	Rasmussøn, Rasmus	Siu Davids Psalmer	Kbh.	1605	179b		
7,30		Stimulus divini amoris	Colon.	1502	113a		
5,26	Luther, M.	Summaria in psalmos	Viteb.	1534			
5,33	Luther, M.	Super Magnificat	Wittenb.	1525			
4,35	Cornerus, C.	Symbolum Athanasii	Fr.f.a.d.O.	1576			
8,G	Hemmingsen, Niels	Syntagma	Hafniæ	1585	195	2 mark	1585
3,12	Hemmingsen, Niels	Syntagma institutionem	Hafn.	1574	195	3 mark	1574
1,22	Wigandus, J.	Syntagma..ex NT	Basil.	1560	198	2 aureis	1563
1,23	Wigandus J.	Syntagma..ex VT	Basil.	1563	191	3 mark 12 sol.	1568
6,09	Varennius, J.	Syntax græcæ Varrenij	s.l.	1532	380		
7,07	Despauterius, Joh	Syntaxis Ioh.	Argent.	1515			
1,24	Nysæus, Joh.	Tabulæ Joh. Nysæi	Basil.	1560			
5,24	Beze, Theodor	Tractatio de polygamia	Geneuæ	1568			
7,13		Tuscul. quæst. Ciceron.					
7,26	Maior, G.	Vita S. Pauli Apost	Wittemb.	1555			
4,27	Maior, G.	Vitæ patrum c præfat Luther	Wittenb.	1544	103		
7,05	Aelius, A.	Ælij Anton. grammat.	Paris	1527			

Købsår

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
6,26	Cicero, M.T.	De oratore dialogi tres	Hagan.	1530	412a	20 solidis	1536
6,26	Melanchton, Ph.	Elementorum rhetorices	Viteb.	1532	412b	20 skilling	1536
1,06	Bucerus, M.	Metaphrases et enarrationes	Argent.	1536	084	2 solidus	154.
4,23	Lambertus, F.	Comm. in Micheam, Naum	Argent.	1525	073b		1541
4,23	Lambertus, F.	In Amos, Abdiam et Jonam	Argent.	1525	073a		1541
5,11	Amerbachii, V.	Comm. in Ciceronis 3 libros	Argent.	1538	344b		1542
6,02	Luther, M.	In psalm graduum	Argent.	1540	069a	2 mark & 14	1542
5,11	Maior, G.	Sentia veterum poetarum	Magdeburg	1537	344c		1542
5,11	Melanchton, Ph.	De philosophia moralis	Argent.	1538	344a		1542
6,02	Melanchton, Ph.	Defensio conjugii sacerdotum	Argent.	1540	069b	2 mark & 14	1542
3,09	Melanchton, Ph.	Loci theologici	Basil.	1545	196	2 mark 2 sol	1545
5,03	Luther, M.	Comm. in Micheam per Th.	Wittenb.	1542	073	13 solidis	1545
5,10	Campensis, J.	Interpretatio paraphrast	Roskilde	1536	068	4 solidis	1547
5,49	Melanchton, Ph.	De anima	Wittemb.	1542	329		1547
2,09	Brentius, J.	Homiliae in evang. Lucæ	Basil.	1544	280	2 daler	1547
1,05	Bucerus, M.	Enarrationes in sacra 4 evang.	Basil.	1536	079	2 daler	1548
5,13	Luther, M.	Homiliae de resurr. mortuorum	Frff.	1546	285	10 solidis	1548
1,07	Luther, M.	Simplex et pia evangeliorum	Norimb.	1545	284	4 mark	1549
8,28	Bullinger, Heinr.	In omnes apostolicas	Tig.	1544	084	2 daler	1550
1,13	Brentius, J.	In Joh. Euang.	Frff.	1549	280	2 daler	1551
5,18	Bugenhagen, J.	De conjugio episcoporum et	Vittemb.	1525	249b	6 solidis	1552
4,12	Corvinus, A.	Breves expositiones epist.	Magdeburg	1538	280		1552
5,18	Melanchton, Ph.	Catechesis puerilis	Lips.	1549	249a	6 solidis	1552
6,08	Linacri Britanni	De emendata structura	Magdeburg	1543	384	29 solidis	1553
3,30	Vergilii, P.	De rerum inventoribus	Basil.	1554	450	1/2 daler	1555
3,28	Chytræus, D.	In Genesin enarratio	Viteb.	1557	045b	20 solidis	1558
3,32	Hemmingsen, Niels	Enchiridion	Wittenb.	1557	195	1/2 daler	1558
3,18	Melanchton, Ph.	Examen eorum qui audiuntur	Wittenb.	1556	252a	2 mark dansk	1558
3,28	Palladius, P.	Isagoge ad libros	Wittenb.	1557	045a	20 solidis	1558
3,23		Acta in conventu Ratisbonen.	Viteb.	1541	074b	12 solidis	1559

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
3,23	Lazarus	Lazari Klage fur des reichen	Viteb.	1541	074c	12 solidis	1559
3,23	Luther, M.	Eine schöne Osterpredigt	Viteb.	1538	074d	12 solidis	1559
3,23	Oecolampadius, J.	In Daniele	Basil.	1530	074a	12 solidis	1559
7,16	Gratiani	Aureum decretum	s.l.	1516	300		1560
2,21	Hemmingsen, Niels	Postilla	Hafniæ	1561	271	2 1/2 mark	1561
7,17	Reisch, Gregor	Margarita philosophica	Argent.	1504	314	8 mark	1562
6,27	Erasmus, Des.	Opus. fam.	Colon.	1560	430	22 solidis	1563
4,28	Maior, G.	Enar. in epist Philippenses	Wittenb.	1561	086	17 solidis	1563
3,22	Maior, G.	Homiliarum in epistolas	Wittenb.	1560	285	26 solidis	1563
4,10	Weller, H.	In epist Pauli ad Ephesios	Norimb.	1559	089	12 solidis	1563
1,22	Wigandus, J.	Syntagma..ex NT	Basil.	1560	198	2 aureis	1563
7,02	Riccus, B.	Apparatus latinæ locutionis	Argent.	1535	385	28 solidis	1564
1,10	Luther, M.	Omnium Operum II. tomus	Witeber.	1546	117		(1566)
3,20	Brentius, J.	Pericopæ Evangeliorum	Frif.	1562	280	28 solidis	1566
3,21	Brentius, J.	De festis pericopæ	Frif.	1560	280	1/2 daler	1566
1,09	Luther, M.	Omnium Operum I. tomus	Witeber.	1545	117		1566
3,16		Novi Test. omn. Græce	Basil.	1538	019		1568
1,23	Wigandus J.	Syntagma..ex VT	Basil.	1563	191	3 mark 12 sol.	1568
4,32	Hemmingsen, Niels	Enarratio psalm. 84	Hafniæ	1569	069	2 mark	1570
8,23	Justini Martyris	Opera	Basil.	1570	106	3 daler	1570
1,17	Lossius, Luc.	Enar. erudita Psal. Davidis	Frif.	1570	069	1 1/2 daler	1570
3,12	Hemmingsen, Niels	Syntagma institutionem	Hafn.	1574	195	3 mark	1574
3,27	(Roberti, Psalterium)	Liber psalmodum Davidis	Geneve	1556	015	3 mark dansk	1575
3,11	Hemmingsen, Niels	Admonitio de superstitio.	Hafn.	1575	237a	28 solidus	1576
1,15	Theodreti, Cyrens	Opera in duo tomos	Col. Ag.	1573	109	16 mark 4 dal.	1576
3,11	Wigandus, J.	De imagine Dei in Hominibus	Jenæ	1573	237c	28 solidus	1576
6,24	Melanchton, Ph.	In M.T. Ciceronis epist	Gorlic	1569	422	1/2 daler	1578
1,16	Hemmingsen, Niels	Commentaria in omn. epist.	Lips.	1571	085	12 mark	1579
2,19	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, II	Wittenb.	1573	069		(1581)
2,05	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1567	129	12 sølvdaler	1581
2,06	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1569	129	12 sølvdaler	1581
2,18	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, I	Wittenb.	1573	069	11 mark 8 sk.	1581
2,20	Moller, H.	Enar. Psalm. Davidis, III	Wittenb.	1573	069		1581
2,07	Flacius Ilyricus	Hist. ecclesiastica	Basil.	1574	129	7 mark dansk	1582

Liste	Forfatter	Titel	Sted	år	Kat.	Købspris	Købsår
3,26	Pauli, S.	Methodi Simonis IV pars	Wittenb.	1580	266	22 solidis	1582
1,18	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1536	383	1 sølvdaler	1583
1,19	Dolet, S.	Comm. lingua lat. I-II	Lugduni	1538	383	1 sølvdaler	1583
8,26	Luther, M.	Omnium Operum. I tome	Wittenb.	1550	117	2 daler	1584
3,08	Chytræus, D.	De morte et vita æterna	Wittenb.	1583	204	3 mark	1584
8,G	Hemmingsen, Niels	Syntagma	Hafniæ	1585	195	2 mark	1585
3,10	Luther, M.	Centuriæ 4 quæstionum	Basil.	1562	117	3 mark	1585
2,23	Westhemer, B.	Conciliatio patrum	Tiguri	1563	178	1 sølvdaler	1586
8, H	Aristoles	De moribus	Basil.	1573	402		1588
2,12	Bugenhagen, J.	In libros psalmorum	Basil.	1524	073b		1591
2,12	Oecolampadius, J.	Hypomnæmaton in Esaiam	Basil.	1525	074a		1591
8,27	Montfortius, L.H.	Enarrationes	Basil.	1577	423	3 daler	1593

Indledende dokument til boglisterne 1588.

Wii effther^{ne} Mester Jacob Matzen Superintendens/ offuer Fyens Stightt, Her Matz Andersen Prouist/ ij sønderherritt och sogne Prestt till Giedessby och/ Skiellby Kircker, Her Jens Michelsen Sogne Prestt/ ij Nykiøbingh, Her Jens Pederssen Sogne Prestt till/ Iderstrop. Poffuel Abraham och Rasmus Jenssen/ Borgemestere uthi Nykøbing. Kiendis och gjører witt-/terlige, medt thette wortt obne Breff, att wj haffuer/ werit ij Nykiøbings Kircke och ther Offuersætt/ hues Bøger och Liberij, hæderlig och wellerdt Mandt/ Her Peder Søffrensen, fordom Sognepresst ibidem handt/ ij sin wellmarchtt giffuet och Testamenterit haffuer,/ att skulle Bliffue Efter hans Dødt och affgangh/ thill for^{ne} Nykiøbings Kiercke, perpetuerit, och Euindeligh./ Thi bekiende wij, at wij samme Bøger och Liberj,/ haffuer Reuiderit och igiennem sætt. Och befunden att/ werre ther ligesom registeritt liuder. Huillkett for^{ne}/ Her Matz Anderssen tilforne ephther then salige Mands dødt/ schreffuitt haffuer, ther bøgerne bleffue Registeridt, strax/ efther her Peders dødt. Och skulde ephther wellb: Niels/ Friises høffuitt mandt paa Nykiøbing och stichtz-/Lenssmandt offuer Falster, hans Befalling, saa ochsaa/ føris ij for^{ne} Nykiøbings Kircke. Huilcke Bøger inde-/holdis ij thette efterfølgendis Register, Och nu Herr Jens/ Michellssen ij forvaaring og giemme haffuer. Och skall/

[Side 2]

werre forpligtig medt sine efftherkommere Sogne Prester/ och theris arffuinger. Effther unterschreffne Registers liu-/dellsse at leuere och anttuorde fraa thennem thill Ny-/kiøbings Kircke. Att saa ij Sandhet er, trøcker wj wo-/ris signeter neden under thette wortt obne Breff.
Datum//

Jacob Matzen	FF	med egen handt
Matz Anderssen		med egen handt
Jens Michelssen		Egen handt
Jens Perssen		med egen handt
Poffuel Abraham		Egen handt
Rasmus Jenssen		egen handt

[Udskrift]

Register paa S. her peder/ Søffrensen liberi i nykiøbing,/ som hand testamenterit/ haffuer til nykiøbing kircke/ huor for^{ne} liberi oc findes/ indsat epter w: niels friises/ høffuedtzmand paa nykiøbing/ hans befaling saa och borge-/mesternis willie oc Samtycke//

Libri concernentes capitulum templo Nivigiano, a Nobilib.
 Heve Nialio Trisio, D. de Heffellager, praefide archi Nivig.
 signifi. ac mansueto, dedicatum: atq; ab honesto ac docto viro
 D. Petro Seruino, olim. (sic memoriae) Loci huius pastore
 fidelissi. Qui 16 Martij, anno 88 lucis huius usum amisit,
 & in Dno exspiravit) libri capsula eadem inclisi: etiam pro
 fide sacrae et in usum pastorem Civitatis, Testamentati
 & relict: sunt. Quorum auctores et curatores sequenti cata-
 logo videri possunt.

1. — Dionysius I. aditionis.
2. — Ambrosius Calepinus Imene lat. saltem.
3. — Biblia Latina.
4. — Iosephus.
5. — Bucerus in 4 euang.
6. — Eusebius in Rom.
7. — Postilla Lutheri.
8. — Enarrationes eiusd. in spirit: & euang: Dom.
9. — operum eiusdem 1. Tomus.
10. — II. Tomus.
11. — Brentius in exod.
12. — Eusebius in Lemt.
13. — eiusd. in loh: euang.
14. — eiusd. in act: Apost.
15. — Theodoretus in Vet: Test.
16. — Hemming: in oes epist: Apost.
17. — Iosius in psalmos.
18. — Comment: stephan: Doleti lat: Imo: 1 Tomus.
19. — eiusd: II. Tomus.
20. — prophetie Verbam Regij.
21. — Theophilus in 4 euang: interprete Oecolampad.
22. — Syntagma Vivandi: ex novo Test.
24. — Tabula loh: Nivig: locor: com.
25. — Loci com: Petri Lombardi.
25. — Saxo grammat.
27. — Brunfelsius in 4 euang & Act: Apost.

Matth. Anthon
 und. Egn. Jans
 Jens Michelson
 Egn. Jans
 Jens Pedersen
 Egn. Jans
 P. A. A. A.
 Abrasim
 Egn. Jans
 Rasmus Jans
 Jens Jans

LISTE 1

Libri concernentes capsulam, Templo Nicopiano, a Nobiliss:/ Heroe Nicolao Frisio, D. de Hesselagger, præside arcis Nicop.:/ digniss. ac mansueto, dedicatam. atq(ue) ab honesto ac docto Viro/ D. Petro Seuerini, olim, (piæ memoriæ) Loci huius Pastore/ fideliss: (qui 16 Martij, anno 88 lucis huius Vsuram amisit/ & in Dno expirauit) libri capsula eadem inclus: etiam præ=/ dictæ sacræ ædi in usum pastorum civitatis, Testamentati/ & relictis sunt. Quorum autores ex συνοψη sequenti cata=/logo videri possunt.//

1. Lexicon Gesneri I. æditionis

Lexicon Græco-Latin. (c. præfat. C. Gesneri). Basil, 1543.

Format: h: 24 cm. b: 14,5 cm. 8 °.
Skab 380, (Sprogvidenskab, græsk).

PSL= 1

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: [Gesner, Konrad]: Lexicon graecolatinvm. Cum gratia & priuilegio Cæsareo. Basileae, apud Hieronymum Cvrionem, 1543³⁸³.

NUCAT

Note: Se også Liste 7.1 Lexicon græc: minor. Titel i træsnitramme

Bind: Ny forsats

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: DICTIONARIVM/
AMBRO/ SII CALE=/ PINI, POST-
REMO NVNC/ supra omnes hactenus
editiones magna omnis./ GENERIS
VOCVM ACCESSIONE AVCTVM,/ &
ex PAVLI quoque MANVTII ALDI
obseruationibus locupletatum, atque a/
uitijs diligenti recognitione repurgatum,
quantitatis insuper syllaba=/ rum notatis/
/ emendatis.../ VNA CVM/ CONRAD
GES=/ neri. Onomastico, sine proprio=
rum nominum serui numerosissima./
BASILEAE,/ IMPENSIS HENRICI PE/
TRI ANNO SALVTIS HUMANAE
M.D.LXIII./ MENSE AVGVSTO.// Fol.
VD16-C256

Note: Ambrosius Calepinus har udgivet et latinsk leksikon³⁸⁴, som forskellige lærde har skrevet tilføjelser til. Ingen PSL-spor, men ombundet i det blå pap bind.

Bind: Ombundet. Stærkt beskadiget.

2. Ambrosius Calepinus Linguæ lat. saltem

Calepinus, Ambrosius: Dictionarivm.
Basileae, 1564.

Format: h: 33 cm. b: 21 cm. Fol.
K 382, fol (Sprogvidenskab. Det latinske sprog).

3. Biblia Lyræ

- SSB.

Verifikation: (evt) Biblia Saxonica ex
Lat. versa ante ann. 1400, impressa vero
Coloniæ circa annum 1450³⁸⁵.

4. Iosephus

-SSB.

Verifikation: Der kan både være tale om
De bello Judaico (ca. 75-79) og
Antiquitates Judaicæ (ca 93-94)³⁸⁶.

5. Bucerus in 4 Euang.

Bucerus, M.: Enarrationes in 4 Evangelia.
Basil, 1536.

Format: h. 31,5 cm. b: 20 cm. Fol.

Skab 79, fol, (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 5

Proveniens: Liber Petri Seuerini Lolandij
/ comparatus duobus daleris / Anno dni
1548 / Nundinis Ros=/ schildensi=/ bus//

Verifikation: Bucer, Martin: IN SACRA
QVATUOR EVANGELIA,/ ENARRA-
TIONES/ PERPETUAE, SECVNDVM
RECOGNITAE, / IN QUIBUS PRAE-
TEREA HABES SYNCERIO=/ ris
Theologiae locos communes supra
centum, ad scriptu=/ rarum fidem sim-
plicitu & nullius cum insec=/ tione
tractatos, adiectis etiam aliquot lo=/
corum retractationibus./ PER MARTI-
NUM BUCERUM/ BASILEAE APVD

IOAN. HERVAGIVM, ANNO,
M.D.XXXVI. MENSE SEPTEMBRI.//
Fol.

VD16-B8873.

6. Ejusdem (i.e. Bucerus) in Rom.

Bucerus, M.: Metaphrases et enarrationes
perpetuae epistolarum Pauli. Tom., 1:
Epist ad Romanos. Argentorati, 1536.

Format: h: 31 cm. b: 20 cm. 4 °.

K 84, fol (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Nye Testamente).

Proveniens: Liber Petri Severini Lolandii
comparatus duobus Solidis & *... / uo
non compactus tamen Nundinis
Roschildensibus Anno dominij 154.* //
* Siden er beskåret her.

Verifikation: Bucer, M.: METAPHRA-
SES ET/ ENARRATIONES PERPE-
TUAE EPISTOLARVM/ D. Pauli Apo-
stoli... DISSIDENTIVM IN SPECIEM
LOCORVM SCRIP= pturae, & primarum
hodie, in religionis doctrinae, con=/
trouersiarum conciliationem & dici-
siones. XLII./ .. TOMVS PRIMVS/
CONTINENS METAPHRASIM ET
ENARRATIONEM/ in Epistolam ad
Romanos in qua ut Apostolus praecipuos
totius Theologiae/ locos tractauit quam
exactissime & plenissime, ita est hoc
Tomo maxima/ pars totius non tam
Paulinae uniuerse S Philosophiae expli-
cata. ARGENTORATI PER VVENDE-
LINVM/ Rihelivm.[1536]. //Fol.

VD16-B8899. (4 °udgave ses ikke i VD16).

Bind: Ombundet.

7. Postilla Lutherj

Luther, M.: Simplex et pia evangeliorum, quæ Dominicis diebus et in præcipuis festis legi solent, explicatio. Ex Germanico versa per M. Rotingium. Norimb., 1545.

Format: h: 32 cm. b: 20 cm. Fol.

Skab 284, fol (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 7

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerinij Lolandij comparatus / quatuor marcis anno Domini 1549 //

Verifikation: SIMPLEX// ET PIA EVANGE=// LIORUM, QVÆ DOMINICIS// DIEBVS, ET IN PRÆCIPVIS// Festis legi solent, explicatio.// Per Reuerendum Dominum, Doctorem// MART. LVTHERVM.// Nunc primum ex Germanico uersa, per// MICHAELEM ROTINGIUM.// Ioachimi Helli Ludimagistri Noribergenses Epigramma// Impressum Noribergæ, ex Officina Ioannis Montani, // & Vlrici Neuber. Anno M.D.XLV.//

Luthers Werke, Bd. 52, p XXXIV.

Note: Latinsk oversættelse af: Hauspostil // D. Martin Luther.//Nürnberg.// M.D.XLIII/. Mange udgaver. Walde 125 (som dog noterer PSL nr.= 23).

8. Enarrationes ejusd. (i.e. Luther) in epist: & evang. Donj.

Luther, M.: Enarrationes quas postillas vocant in lectiones S. Scripturæ per universum annum. Argentorati, 1528.

Format: h: 31,5 cm. b: 21,5 cm. Fol. K 283, fol (Homiletik, tyske forfattere).

PSL= 8

Proveniens: (På snittet står): Postil. Eccles. / D: Mart: Luthe // (Øverst på titelbladet:) Ecclesiastica postilla.

(Senere:) Nykiøbing Kirckes Bog / leuerit 23 Janu. Anno 1637.

Flere stærkt overstregede ord på titelbladet.

På bagperm: ulæselige (?) noter, regnskab (?) fra 1560'erne.

Verifikation: ENARRATIONES// QUAS POSTILLAS VOCANT IN LECTIONES ILLAS// quæ ex Evangelicis historijs, Apostolorum scriptis, atque// nonnunquam ex alijs quoque S. Scripturæ libris/ / desumptæ, per universum annum, tam in // diebus Dominicis, quam festis me=// moriæ Diuorum sacris ad// Missam recitari so=// litæ sunt // PER MARTINUM LVTHERVM// ARGENTORATI APVD IOHANNEM// HERVAGIUM AN. M.D.XXVIII.// MENSE IANUARIO.// Fol.

Luthers Werke, Bd 10, 1 2. afd. p XXXIX

9. Operum ejusdem (i.e. Luther) I. Tomj

Luther, M.: Omnium Operum.

Witebergæ, 1545-1546. Tomus 1-2.

Format: h: 33 cm. b: 21.5 cm. Fol.

K 117, fol (Nyere tids teologer. Tyske teologer).

PSL= 9

Proveniens: (ikke med PSLs hånd):

(Nederst på titelbladet:) Lutherus Georg.

(På forsats): Commutatoria sociorum

per=/mutatione hi duo operum Lu=/ theri

Tomj in possessionem me=/ morandj Virj

D. Petrj Seve=/ rinj pervenerunt

voluntati/ Iohannis Georg Vibergij/ An.

1566. Norimb. Quj/ viro primum &

secundum Tomos sequuntur tomj, eos

ipse Petrus Severinus/ sibi apud

Bibliopolam/ comparatus ad Dej gloriam

& Ecclesiæ/ ædificationem//

Verifikation: Luther, Martin: TOMVS/

PRIMVS OMNIVM/ OPERVM.../

Martini Lutheri, Doctores Theolo/ giae,

continens scripta primi Triennij ab/ eo

tempore, quo primum controuersia de/

Indulgentijs mota est, uidedlicet ab Anno

Chri/ sti, M.D.XVII, usque ad annum

XX/ DISPUTATIONES/ THEOLO-

GICAE IN SCHOLA/ PROPOSITAE.../

a Philippo Melanthonē/ VVITEBERGAE/

Per Iohannem Lufft/ 1.5.45.//. Fol.

VD16-L3413.

Note: Titelblad i træsnit.

10. II. tomus

Luther, M.: Omnium Operum.

Witebergæ, 1545-1546. Tomus 1-2.

Format: h: 33 cm. b: 21,5 cm. Fol.

K 117, fol (Nyere tids teologer. Tyske teologer).

PSL= 10

Proveniens:(Ingen. På snittet): 2 Tom.

Lutheri Nederst på titelbladet: Lutherus Georg.

Verifikation:Luther, Martin: TOMVS/

SECVNDVS OMNIVM/ OPERVM.../

Martini Lutheri, Doctores Theolo/ giae,

continens scripta primi Triennij ab/ eo

tempore, quo primum controuersia de/

Indulgentijs mota est, uidedlicet ab Anno

Chri/ sti, M.D.XVII, usque ad annum

XX/ DISPUTATIONES/ THEOLOGI-

CAE IN SCHOLA/ PROPOSITAE.../

a Philippo Melanthonē/ VVITEBERGAE/

Per Iohannem Lufft/1.5.46.//. Fol.

VD16-L3414.

Bind: Ombundet, ny forsats.

11. Brentius in exod.

a. Brentius, J.: In Exodum Mosi commentarii. Halæ, 1544.

b. Ej. in Librum Iudicum et Ruth comm. ib. eod.

Format: h: 28,5 cm. b: 19,5 cm. Fol.

K 65, fol (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Proveniens: Ingen.

Verifikation: **a:** Brenz, J.: IN EXODVM/

MOSI COMMEN=TARII./ HALAE
SVEVORVM EX/ Officina Petri
Brubachij, Anno/ M.D.XLIIII.// Fol.
VD16-B7747.

b: Brenz, J.: IN LIBRVM/ IVDICVM/
ET RVTH/ COMMENTARII./ HALAE
SVEVORVM EX/ Officina Petri
Brubachij, Anno/ M.D.XLIIII.// Fol.
VD16-B7761.

Note: a): Titel i træsnitramme. b) do.
Bind: Ombundet.

12. Ejusdem (i.e. Brentius) in Levit.

a. Brentius, J.: Commentarius in
Leviticum librum Mosi. Frf., 1542.

b. Ej. expositio in proph. Amos. ib., 1551.

Format: h: 28,5 cm. b: 18 cm. Fol.
K 65, fol (Bibelstudiet.Fortolkning af
enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Proveniens:(Med PSLs hånd): Ingen.
Ombundet. Som skilleblad er benyttet et
nodehåndskrift på pergament.

Verifikation: **a:** Brenz, J.: In LEVITI-
CVM/ LIBRVM MOSI COM=
MENTARIVS./ FRANCOFORTI.
EX OFFICINA/ Petri Brubachii, Anno
XLII/ Mense Septembri//. fol.
VD16-B7756.

b: Brenz, J.: IN PROPHE=/ TAM
AMOS, IOANNIS BRENTII
EX=POSITIO./ CVM PRAEFATIO=/ ne
D. Martini Lutheri./.../ FRANCOFORTI,
EX/ Officina Petri Brubachij, Anno 1551/
(Mense verò Ianuario).// Fol.

VD16-B7700.

Note: Titel i træsnitramme

13. Eiusdem (i.e. Brentius) in Ioh: Euang.

Brentius, J.: Evangelion quod inscribitvr
sec. Joannem 82 homiliis explicatum.
Frf., 1549.

Format: h: 30,5 cm. b: 20 cm. Fol.
K 280, fol (Homiletik. Tyske forfattere).
PSL= 13

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seuerini Lollandii/ comparatus
duobus daleris/ nundinis Rostochianis/
Anno restauratæ salutis/ nostræ 1551//
Jacobi primo: Omne domin perfectum e
supernis //

På bageste forsats: Sit nomen Dni/
Benedictum, ex / hoc nunc et ???que/ in
seculum//

Verifikation: Brenz, J.:
EVANGELION / QVOD INSCRIBITVR
SE=/ cvndvm IOANNEM usque ad
historiam de/ Lazaro à mortius suscitato,
Octuaginta du/ abus Homilij explicatvm./
FRANCOFORTI EX OF=/ ficina Petri
Brubachij. Anno Domini/ M.D.XLIX./
Fol. VD16-B7600.

14. Eiusdem (i.e. Brentius) in act. Apost.

Brentius, J.: In Acta Apostolica homiliæ
122. Frf., 1541. (Defekt).

Format: h: 30,5 cm. b: 20 cm. Fol.
Skab 280, fol (Postiller, prædikener, taler

af tyske forfattere).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen. Defekt. Ombundet, ny forsats.

Verifikation: Brenz, Joh.: In Acta Apostolica homiliae centum uiginti duae. Ex officina P. Brubacchi. Francoforti, 1541. Mense Septembri. Fol. Catalogue of German Books. VD16-B7687

Note: Titelblad i træsnitramme med rødt og sort tryk.

Bind: Ombundet.

15. Theodoretus in Vet. Test.

Theodreti, Cyrensis episcopi: Opera in duos tomos distincta. Coloniae Agrippinae, 1573.

Format: h: 30,5 cm. b: 20 cm. Fol.

K 109, fol (Patristik, syriske og græske kirkefædre).

PSL= 15

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seurini/ lolandii comparatus/ sedecim marcis seu/ quatuor daleris iusti/ ponderis Anno Dni/ 1576//

Verifikation: Beati Theodreti ... Opera, in duos tomos distrincta, nunc iterum excusa et locupletata. Quorum omnium catalogum, et singulatum, quid hac nova editione accesserit, videre est pagina sequente... Coloniae Agrippinae, apud Joannem Birckmannum. 1573. 2 vol. 35 cm.

NUCAT

Note: SSB har kun bind 1, som omhand-

ler Det Gamle Testamente.

16. Hemming: in oes [omnes] epist: Apost:

Hemmingius, N.: Commentaria in omnes epistolas apostolorum. Lips., 1571.

Format: h: 30,5 cm. b: 20 cm. Fol. Skab 85, fol (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 16

Proveniens: (Med PSLs hånd): Petro Seviringj Lolandi .../ indigno pastori Ecclesiae/ Nicopensis constitit pr<æ-> <siden er revet over her>/ sens liber, duodecim m<ar->/ cis Sundensibus A<nno>/ Domini 1579//

Verifikation: Hemmingius, N.: Commentaria/ IN/ OMNES EPISTOLAS/ APOSTOLORVM, PAVLI, PETRI,/ IVDAE, IOHANNIS, IACOBI, ET IN EAM QVAE/ ad Hebraeos inscribitur, scripta, recognita,/ emendata & alicubi aucta/ à/ Nicolao Hemmingio./ LIPSIÆ/ CVM PRIVILEGIO.(til slut:) HORVM COMMENTARIORV EDITIO/ NEM FINIIT ANDREAS SCHNEIDER CAL./ MAII AN. LXXII. INCEPTAM CAL./ APR. AN. LXXI./ LIPSIÆ/ TYPIS VOEGELIANIS.

LN 800

Note: Meget beskadiget. SSB har 2 eksemplarer af denne titel.

17. Lossius in Psalmos

Lossius, Luc.: Enarratio erudita
Psalmorum Davidis. Frf., 1570.
Format: h: 30,5 cm. b: 20 cm. Fol.
K 69, fol (Bibelstudiet. Fortolkninger af
enkelte bøger af Det Gamle Testamente).
PSL= 17

Proveniens: (med PSLs hånd):
Sesquidalero & tribus solidis/
Lubecensibus emptus est/ præsens liber,
Anno a par=/ tu virginis 1570//
Verifikation: PSALMORVM DAVIDIS/
ENARRATIO ERVDI=/ TA ET PIA, IN
QVA EXPLICANTVR PERSPI=/ CVE
ET BREVITER PSALMORVM TITVLI,
ARGVMENTA, PHRA=/ ses, principales
doctrinae, obiectiones, aliaque nulla,
quae ad/ puerilem & scholasticam
admonitionem sunt necessa=/ ria, in tres
Quinquagenas distincta. Autore LV=/
CA LOSSIO Lunaeburgensi./ .../
FRANCOFORTI apud haeredes
Christiani Egenolphi/ Anno a virginei
partu, M.D.LXX.// Fol.
VD16-B3219.

Bind: På bindet blindstempel: P S L
1570

18. Comment: Stephan Doleti lat: ling: I Tomus

Doleti, St.: Commentariorum lingvæ
Latinæ. Tome 1-2. Lugduni, 1536-1538.
Format: h: 37 cm. b: 25 cm. Fol.
K 383, fol (Sprogvidenskab, det latinske
sprog).

Proveniens: (med PSLs hånd): Ingen.
Ombundet, ny forsats.

Verifikation: VD16-D2153 og 2154,
men: kun Basel-udgaven.

Note: Titelblad i træsnitramme.

19. Ejusd. II Tomus

Doleti, St.: Commentariorum lingvæ
Latinæ. Tome 1-2.

Lugduni, 1536-1538.

Format: h: 37 cm. b: 24,5 cm. Fol.

K 383,

fol (Sprogvidenskab, det latinske sprog).

PSL= 19

Proveniens: (Med PSLs hånd): In huius
secundi commentario=/ rum latinæ
linguæ tomi posses=/ sionem legitime
venit Petrus Seu=/ rini lolandius. Quippe
quem ide<m>/ Petrus Seurini emit dalero
arge<n>=/ teo. Anno Domini 1583//

Verifikation: VD16-D2153 og 2154,
men: kun Basel-udgaven.

Note: Titel i træsnitramme.

20. Prophetiæ Vrbani Regii

- SSB.

Verifikation: PROPHETIAE// VETERIS
TESTAMENTI DE CHRI// STO, COL-
LECTAE EX EXPLICATAE// PER
D.VRBANUM RHE// GIVM.// Cum
Prefatione D. Martini Lutheri// Ad
Lectorem IOHANN. Irenæus.// Ingenij
præclara, sui momumenta reliquit//

Plurima, lux sacri Rhegius ampla chori//
Sed maius nullum, nullum magis utile
scripsit// Tale tibi ante alius nec dedit
autor opus.// FRANCOFVRTI ex
officina// P. Brubachij, Anno// XLII. (166
blade i fol). Luthers fortale på blad 3b-4b.
Luthers Werke, Bd. 53 p 398.

21. Theophylact: in 4 Evang. interprete

Oecolampad:

Theophylacti enarrationes in 4 Evangelis
recognitæ. J. Oecolampadio interprete.
Basil, 1527.

Format: h: 32,5 cm. b: 21 cm. Fol.

K 114, fol (Middelalderens teologer).

PSL= 21

Proveniensi: På forperm talrige noter,
men ikke fra PSLs hånd.

Verifikation: [Evangelia]

THEOPHYLA=/ CTI ARCHIEPISCOPI
BVLGA=/ RIAE, IN QUATUOR
EVANGE=/ LIA ENARRATIONES,
DI=/ LIGENTER RECO=/ GNITAE./
(INTERPRETE/ IOANNE OECOLAM-
PADIO)./ BASILEAE, APVD AND-
REAM/ CRATANDRVIM/ M.D. XXVII./
Mense Martio.// Fol.

VD16-B4603 (der også har en anden
udgave fra marts 1527)

Bind: Meget beskadiget bind.

22.

[numeret er oversprunget på listen, men
der er højst sandsynlig tale om følgende:]

22. Syntagma Vigand: ex novo test.

Wigandus, J.: Syntagma sev Corpvs
doctrinæ Christi ex Novo Testamento
tantum congestum. Basil, 1560.

Format: h: 19 cm. b: 12 cm. 8°.

K 198 (Dogmatik, håndbøger).

PSL= 22

Proveniensi: Liber Petri Seuerini
Lolandii/ comparatus duobus aureis/
Anno 1563//

Verifikation: 1560 udgaven ses ikke i
NUCAT.

Note: Den bog, der har snitnr. 22, drejer
sig om Det Nye Testamente (og ikke som
listen skriver Det Gamle Testamente).
Der må være sket en forveksling. Se
endvidere noten til 1,23.

23. Syntagma Vigand: ex vet. Test.

Wigandus, J.: Syntagma seu Corpus
doctrinæ veri Dei, ex Veteri Testamento
tantum collectum. Basil, (1563). 4°.

Format: h: 25 cm. b: 18,5 cm. 4°.

K 191 (Dogmatik, bibelsk teologi).

PSL= 29

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seuerini Lolandii/comparatus tribus
marcis/ & duodecim solidis danicae mo=
netae Anno Domini 1568//

(På næste side (Med anden hånd):) Liber
Joannis Michaëlis Vellæj/ emptus
Nicopiæ ii thaleris & / marca Danicæ
monetæ Anno 85//

Verifikation: Wigand, J.: Syntagma seu

Corpus Doctrinae veri & omnipotentis Dei, ex ueteri Testamento tantum, methodica ratione, singulari studio, fide & diligentia collatum dispositum et conionnatum ... Accessit rerum et uerborum item Locorum Scripturae sacrae praecipue memorabilium copiosus index. Basileae, Per Ioannem Oporinum et Hervagivm, [1564]. Mense Martio. 27 cm. NUCAT.

Note: Listerne indeholder ingen andre Wigandi som nr. 29. Der må være tale om en fejlskrivning på snittet. Se endvidere noten til 1, 22.

24. **Tabulæ Ioh. Nysæi locorum com.**

- SSB.

Verifikation: Nysæus, Joh.: Tabvlæ Locorum communium theologicorum Philippi Melanchthonis, confecta per Iannem Nysaeum Augustanum... Accessit quoque ipsius D. Philippi Melanchthonis praefatio. Basileae per Ioann. Oporinum, 1560. Fol. (5p l, 292, 6 p. 33 cm) Corpus Reformationum, vol IX, sp 1024.

25. **Loci com: Petri Lombardi:**

- SSB

I SSB-katalogen findes: Lombardi³⁸⁷, Petri: Sententiarum textus c. praefat. D. Agricolæ et A. Hartmanni. (Basil, 1516). (K 113 fol. Middelalderens teologer)³⁸⁸.
OG

Lombardi, Petri: Sententiarum libri IV. Paris, 1542. (Skab 113. (Middelalderens teologer)).

Denne bærer ingen spor efter PSL.

Verifikation: Petrus Lombardus: Sententiarum lib. IIII. Quibus author ille i uinis scripturis exercitatus, Vniuersae theologiae summam ... Per Ioane Aleaume ...pristirio suo nitori nunc primum vere restuti... Parisiis, apud Ioannem Feucherium, 1542. 21,5 cm NUCAT

Udgave kan ikke bestemmes på det foreliggende grundlag.

26. **Saxo Grammat:**

Saxo Grammaticus: Historiæ Danorum regum et heroumque, ed. Christiernus Petri. Paris, 1514.

Format: h: 27,5 cm. b: 19 cm. Fol. Skab 461 fol (Danmarks historie).

Proveniens: Dette eksemplar stammer ikke fra PSL³⁸⁹.

Verifikation: Saxo: Danorum Regum heorumque/ Historiæ stilo elegãtia Sax/ one Grammatico natione/ Sialandico necnõ Roskil/ densis ecclesiae præposito./ abbine supra trecentos an/ nos cõscriptæ et nunc primum/ literaria ferie illustratæ ter/ sissimeque impressæ./ Parrhisorum academia Iodocus Ba=/ dius Ascensius Idibus Martiis./ MDXIII.// Fol. LN 240

27. Brunfelsius in 4 evang. & Act: Apost.

- SSB.

Verifikation: Annotationes Othonis Brunfelsii..in quattuor Euangelia & Acta Apostolorum, ex orthodoxis .. scriptoribus congestæ .. diuinarum rerum candidatis, usui futuræ. Argentorati, 1535. Fol. BMCAT vol. 3, sp. 1479. VD16-B4612.

Matz Andersson	med Egen haand
Jens Michellsøn	Egen haandt
Jens Pedersen	Egen haand
Poffuel Abraham	egen haand
Rasmus Joensen	egen haand



Wigandus, J.: *Syntagma sev Corpv̄s doctrinæ Christi ex Novo Testamento tantum congestum*. Basil, 1560. (Liste 1, 22)

Liber Petri Seuerini Lolandii comparatus duobus aureis Anno 1563

Secunda classis libri sunt, centur. 13. viginti.

7 Voluminibus comprehense

1. — Continet 3 Centur.
2. — Cont: Vnam saltem 1: Quartam
3. — Cont: 5 & 6.
4. — Cont: 7 & 8.
5. — Cont: 9. 10 & 11.
6. — Cont: 12 saltem
7. — Cont 13 saltem
8. — Nizolius in Cicero:
9. — Brent: in Lucam.
10. — Nouum Test: Rotvod.
11. — Occolampard: in Esai:
12. — Pomeranus in Psalms
13. — Luth: in epist. ad Galat.
14. — Deca 4 & 10 Theo Loreti Schneffly in Psal.
15. — Brent: in Psal: I pars.
16. — II pars.
17. — III pars.
18. — Henric Moller: in Psal: I. pars
19. — II pars.
20. — III pars.
21. — Postilla Hem:
22. — Epist. de coniugio, Repud. & Siuortio.
23. — Conciliatio patrum Bartol. Vesthemery
24. — Sleidanus.
25. — Erasms Ret. de ratione concionandi.

Marg. Anderson
Egon Brannndt

Jens Mich. Andersen
Egon Brannndt

Jens Mich. Andersen
Egon Brannndt
Egon Brannndt

Egon Brannndt
Egon Brannndt

LISTE 2

Secundæ classis libri sunt, centur: 13. Vigando / 7 voluminibus comprehensæ.

1. Continet 3 centur

- SSB.

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Flacius Illyricus, M. et alii³⁹⁰: Ecclesiastica Historia, integram Ecclesie Christi ideam quantum ad locum, propagationem, persecutionem, tranquillitatem, schismata, synodos, personae, miracula, martyria, religiones extra Ecclesiam, et statum Imperii politicum attinet, secundum singulis centuriae. Per aliquot studiosos et pios viros in urbe Magdeburgiæ (vis. Matt. Flacius, J. Wigandus, M. Judex, B. Faber, Anton Coruinus et T. Holthuter). Accessit ... rerum in singulis centuriis.. Basileae, 1561–1574. fol.
BMCAT, vol 9, sp 21

2. Cont: Vnam saltem 1:quartam

Flacius Illyricus, M. et alii: Historia ecclesiastica. Centuria 4. Basileæ, 1562.

Format: h: 33,5 cm. b: 21 cm. Fol.
K 129 fol (Almindelig kirkehistorie).

PSL= 2

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Se nr. 1

Bind: Ny forsats.

3. Cont: 5 & 6

Flacius Illyricus, M. et alii: Historia ecclesiastica. Centuria 5 & 6 centuria. Basileæ, 1563.

Format: h: 33,5 cm. b: 21 cm. Fol.
K129 fol (Almindelig kirkehistorie).

PSL= 3

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
Ny forsats.

Verifikation: Se nr. 1

4. Cont: 7 & 8

Flacius Illyricus, M. et alii: Historia ecclesiastica. Centuria 7 & 8. Basileæ, 1564.

Format: h: 33,5 cm. b: 21 cm. Fol.
K 129 fol (Almindelig kirkehistorie).

PSL= 4

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
Ny forsats.

Verifikation: Se nr. 1

5. Cont: 9. 10 & 11

Flacius Illyricus, M. et alii: Historia ecclesiastica. Centuria 9 & 10 & 11. Basileæ, 1567.

Format: h: 33,5 cm. b: 21 cm. Fol.
K 129 fol (Almindelig kirkehistorie).

PSL= 5

Proveniens: (Med PSLs hånd): Duo decim centurias ecclesiasticae/ historia Vuigandi addidit Pe=/ trus Seurini Lolandius, suæ/ bibliothecae, coemptas [overstreget]/ duodecim daleris argenteis/ Anno Domini/ 1581 //

Verifikation: Se nr. 1

6. Cont. 12 saltem

Flacius Illyricus, M. et alii: Historia ecclesiastica. Centuria 12. Basileæ, 1569.

Format: h: 33,5 cm. b: 21 cm. Fol.

K 129 fol (Almindelig kirkehistorie).

PSL= 6

Proveniens: (Ikke PSLs hånd, men samme tekst som i liste 2, 5): Duodecim centurias ecclesiasticae/ Historiae Vuigandi addidit Petrus/ Seurini Lolandius suæ bibliothecae/ coemptas duodecim daleris argenteis/ Anno dni/ 1581//

Verifikation: Se nr. 1

7. Cont: 13. saltem

Flacius Illyricus, M. et alii: Historia ecclesiastica. Centuria 13. Basileæ, 1574.

Format: h: 33,5 cm. b: 21 cm. Fol.

K 129 fol (Almindelig kirkehistorie).

PSL= 7

Proveniens: (Med PSLs hånd): Petri Seurini Lolandii Biblio=/ thecae addita est centuria hi=/storiarum Vigandi decimater=/ tia, empta septem marcis da=/ nicæ monetæ, Anno Dni 1582 //

Verifikation: Se nr. 1

8. Nizoilus in Ciceron:

-SSB.

Verifikation: (Der kan være tale om:) Nizzoli, Mario³⁹¹: Marii Nizolii ... in M.T. Ciceronem observationes utilissimæ, omnia illius verba universam dictionem

alphabeti ordine complectentes...

Lugduni, 1552.

NUCAT

9. Brent. in Luccam

Brentius, J.: Homiliæ in evang. Lucæ.

Basil, 1544. Tome 1-4 (i ét bind).

Format: h: 23,5 cm. b: 15 cm. 8°.

Skab 280 (Homiletik).

PSL= 9

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerinij/ Lolandij emptus duobus/ daleris Nundinis/ Roschildensibus/ Anno dni/ 1547 //

Verifikation: Brenz, Joh.: TOMVS PRIMVS/ HOMILIA=/ RVM IO. BREN-TII/ IN EVANGELIVM LVCAE,/ CONTINENS/ HOMILIAS centum & decem,/ in duodecim priora Capita./ INDEX locupletissimus in utrumque/ TOMVS adiectus est./ BASILEAE,/ Anno M.D.XLIII./ (In officina Roberti Chemerini)// 4°.

VD16-B7733. (men oktavudg. ses ikke i VD16).

Note: Titel i træsnitramme.

10. Nouum Test: Roterod:

Novum Test. juxta 3. ed. Erasmi

Roterodami. Leip., 1522.

Format: h: 20,5 cm b; 14 cm. 4°.

Skab 20 (Det Nye Testamente).

PSL= 10

Proveniens: På titelbladet: (Med anden hånd): Liber paulj Georgij Haffniensis//

(Med PSLs hånd): Liber Petri Lolandij dono datus a reuerendo/ viro D: Jacobo³⁹² pastor<e> ecclesiae Westerulsløff// Bogen rummer mange tilskrifter fra PSLs hånd.

Verifikation: Den er ikke optaget i Katalog 1866, men findes i Tillæg 2 (1834) p1. -BMCAT. Denne Leipzigerudgave ses ikke.

Note: Titel i træsnitramme.

Bind: O. Walde noterer: Boken är bunden i ett gammalt band med medeltida stämplar³⁹³.

11. Oecolampard. In Esai.

Oecolampadii, J.: Hypomnæmaton in Esaiam libri 6. Basil, 1525. 248 sider.

Format: h: 20,5 cm. b: 14 cm. 4°.

Skab 73 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 11

Proveniens: (Øverst på titelblad:) Liber Ioannis Andreæ Holstae vicarius ecclesiae Nichopenses in Falstria & filius dioecesis ottens [Ottoniensis]/ ...[stærkt overstreget] libellus ecc[lesiæ] patris/pastori & ... filo... //

(Med PLSs hånd): Liber Petri Seuerini Lolandij/ emptus postilla Coruinj in/ euangelia dominicalia/ simul & epi=/ stolas//

Verifikation: Oecolampadius, J.: IN IESAIAM/ PROPHETAM HYPOMNEMATON/ HOC EST/ commentarium, Ioannis Oecolampadij./ Libri VI./

Adiecta est insigni huic operi utilisadmodum per literas in/ margine distincto, quae multum lectori cupide rem/ quampiam inuestiganti adminiculabitur./ Io. Soter excedebat./ ANNO D. M. CCCCXXV . VD16–B3758. Pegg 3041.

Note: Corvin, SE Liste 4.12.

12. Pomeranus in psalmos

a. Oecolampadius³⁹⁴, J.: Hypomnematon in Esaiam libri 6. Basil., 1525. 309 sider³⁹⁵.

b. Bugenhagenii, J.: In libros psalmorum interpretatio. ib. 1524.

Format: h: 20,5 cm. b: 14 cm. 4°.

Skab 74 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente)

PSL= 11 (dog er tallet rettet til 12, således at man læser 11 og 12 oven i hinanden).

Proveniens: (På 2. friblad): en helt udstreget inskription. (Derefter): Anno 1591 1. die februarii/ Skriffuit I Riserop den 1 Februarij//

(Øverst på titelbladet, stærkt overstreget): .../ .../ Anno 1595.

(Længere nede): Christophorus Petri/ Lolandus ³⁹⁶//

(På titelbladet af b:) Bugenhagen In libros... 22 solidus.

Verifikation: a: Oecolampadius, J.: IN IESAIAM/ PROPHETAM HYPOMNEMATON/ hoc est Commentariorum, Io=/ hannis Oecolampadij/ Libri VI./ Basileae, Anno M.D.XXV. (Apud AN/ DREAM CRA-TANDRVM,/ MENSE

MARTIO)// 4°.

VD16–B3757. Pegg 3040.

Verifikation: b: IOANNIS// BVGENHA/
/ GII POMERANI IN LI=// BRVM

PSALMORVM// INTERPRETATIO//
VVITTEMBERGAE// publice lecta.//

DENVO IAM AB IPSO AVTORE//
magna diligentia & labore recognita// et
multis locis emendata.// Cum indice.//

BASILEAE// ANNO M.D.XXIII//

MENSE AVGVSTO.// Til slut:

BASILEAE, APVD ADAMVM// Petri,
Mense Augusto Anno // M.D.XXIII.//.

Luthers Werke, Bd. 15, p 4. Udgave C er
identisk med PSLs.

Luthers forord står på titelbladets bagside.

Identisk med Liste 8, 32, som er trykt i
marts 1524 hos Petrus Adamus i Basel.

Liste 2, 12 er trykt i august 1524.

Note: I **b** initial skåret af Holbein.

13. Luth. in Epist. ad Gallat.

Luther, M.: Commentarius in Epist. Pauli
ad Galatas. Vittebergæ, 1538. 4°.

Format: h: 19 cm. b: 14 cm. 4°.

Skab 86 (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 13

Proveniens: Ny forsats, uden PSL til-
skrifter.

Verifikation: IN EPISTO=// LAM S.

PAVLI// AD GALATAS// commentarius ex
præle-// ctione D. Mart. Luth.// collectus.

Iam denuo// diligenter reco=// gnitus,

casti-// gatus 2c.// Adiecto etiam indice. //
VITTEBERGAE.// M.D. XXXVIII.//
Virtus mea per infirmita=// tem perfici-
tur.//

(Til slut: EXCVSVM VITEMBERGAE//
In officina Iohannis Lufft. Anno// M.D.
XXXVIII //)³⁹⁷. 4°.

Luthers Werke, Bd. 40, 1, p 14, udgave
C. Pegg 2003 (men ikke denne udg.).

Note: Titelblad i træsnitramme. SE også
Liste 5. 8.

14. Decas 4 & 10 Theodoreti Schneffij in Psal:

Brentius, J. et Th. Schnepfius: Brevis et
perspicua explicatio psalmodum Davidis.
Decas 1-15. Tub., 1567-1574.

Format: h: 22 cm. b: 15,5 cm. 4°.

K 68 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte
bøger af Det Gamle Testamente)

PSL= 14 (Decas Tertia et Decima.).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd, evt.
Jens Mikkelsen Vejles hånd): Ex libris
petrj seuerinj/ Lolandij, Nicop: pastoris
etc.//

Verifikation: Decas Tertia et Decima
ses ikke i VD16.

Note: SE også liste 2, 15+16+17. Der må
være en mindre skrivefejl i listen, idet
denne bog på titelbladet angiver: Decas
TERTIA ET DECIMA.

15. Brent. in Psalm: I Pars.

Brentius, J. et Th. Schnepfius: Brevis et

perspicua explicatio psalmodum Davidis.
Decas 1-15. Tub., 1567-1574.

Format: h: 22 cm. b: 15,5 cm. 4°.

K 68 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 15 (Decas prima).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Brenz, J.: Brevis et perspicua/ explicatio Psalmodum/ Daudis./ AUTORE/ Ioanne Brentio./ DECAS PRIMA./ TVBINGAE,/ Apvd viduam Ulrichi Morhardi./ Anno, 1567.//4°. VD16-B7517.

16. II. Pars

Brentius, J. et Th. Schnepfius: Brevis et perspicua explicatio psalmodum Davidis.
Decas 1-15. Tub., 1567-1574. 4°.

Format: h: 22 cm. b: 15,5 cm. 4°.

K 68 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 16 (Decas quinta).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd, evt. med Jens Mikkelsen Vejles:) Liber petrj Seuerinj. L://

Verifikation: Brenz, J.: Brevis et perspicua/ explicatio Psalmodum/ Daudis./ AUTORE/ Ioanne Brentio./ DECAS QUINTA./ TVBINGAE,/ Apvd viduam Ulrichi Morhardi./ Anno, 1568.// 4°. VD16-B7527.

17. III. Pars

Brentius, J. et Th. Schnepfius: Brevis et perspicua explicatio psalmodum Davidis.

Decas 1-15. Tub., 1567-1574. 4°.

Format: h: 22 cm. b: 15,5 cm. 4°.

K 68 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 17 (Decas nona).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen

Verifikation: Brenz, J.: Brevis et perspicua/ explicatio Psalmodum/ Daudis./ AUTORE/ Ioanne Brentio./ DECAS NONA./ TVBINGAE,/ Apvd viduam Ulrichi Morhardi./ Anno, 1568.// 4°. VD16-B7530.

18. Henric Moller: in Psalm: I. Pars

Molleri, H.: Enarratio Psalmodum Davidis. Pars 1-3. Wittebergæ, 1573.

Format: h: 20 cm. b: 12 cm. 8°.

K 69 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 18

Proveniens: (Med PSLs hånd): Decimo nono Octobris emit/ Petrus Seuerini Lolandius/ comentarios Henrici Molleri/ in Psalterium Daudis undecim/ marcis & octo solidis Anno/ Dni 1581 //

Verifikation: Molleri, H. [Möller, Heinrich]: ENARRATIO/ PSALMORVM/ DAVIDIS EXCEPTA/ ex praelectionibus/ HENRICI MOLLERI/ HAMBURGENSIS, / Et edita in Academiam Witebergensi./ VVITEBERGAE/ EXCUBAT IOHANNES/ CRATO,/ Anno M.D.LXXIII/ [3 bind] 8°. VD16-B3227.

19. II. Pars

Molleri, H. : Enarratio Psalmorum
Davidis. Pars 1-3. Wittebergæ, 1573.

Format: h: 20 cm. b: 12 cm. 8°.

K 69 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte
bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 19 (Secunda pars).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd, men
evt. Jens Mikkelsen Vejles): Liber petrj
seuerinj/ Lolandj.//

Verifikation: Se Liste 4.18.

20. III. Pars

Molleri, H. : Enarratio Psalmorum
Davidis. Pars 1-3. Wittebergæ, 1573.

Format: h: 20 cm. b: 12 cm. 8°.

K 69 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte
bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 20 (Tertia pars).

Proveniens: (Med PSLs hånd):

Bibliotheca Petri Seurini Lolan=/ landii
completerior facta est/ accessione
cometariorum Hen=/ rici Molleri in
Psalterium, qui/ in tres partes diuisi sunt./
Quanti autem constiterunt, prima / primæ
partis clare docebit pagina// Anno repa=
rata Sa=/ lutis/ 1581 //

Verifikation: Se Liste 4.18.

21. Postilla Hem:

Hemmingus, N.: Postilla, seu enarratio
Evangeliorum, quæ in Dominicis diebus et
in festis Sanctorum usitate in ecclesiis
Dei proponuntur. Hafniæ, C. Barth, 1561.
Format: h: 20 cm. b: 11cm. 8°.

Skab 271 (Homiletik).

PSL= 21

Proveniens: (På forsats, ikke med PSLs
hånd): Verus huius libri possessor
Benedictus/ ioannis Fionius nationis
genitus, si/ quis inuenerit, oro ut
possessori le=/ gitimo restituat, iuxta
naturæ Regula/ quod sibi vis fieri alicui
præsta. / emptus Haffniæ iij marcis
Danicis/ 6 die Iulij anno a dno nato 1561//

O deus actionans/ ... annue meis / filioli
in laudem vobiis atque ... //

Alpha & Omega principui & finis est/
Iesus chris. // [Tegning af et våbenskjold
med et alfa og omegategn].

Hunc librum reuendidi ego Benedictus/
ioannis d: petro Seuerinj Lalandio/pastori
ecclesiæ stubbecopensis anno/ dnj 1561//

(Bag på forsats med PSLs hånd): Liber
Petri Seuerini Lolandii/ comparatus
duabus/ marcis & dimidiata/ Anno Dni
1561//

På bindet er præget D B I F A 1561
der muligvis betyder D Benedictus
Ioannis Fionius A...

Verifikation: Hemmingus, N.:
POSTILLA/ SEV/ ENARRATIO
EVANGE-/ LIORVM, QVÆ IN
DOMINICIS/ DIEBUS ET IN FESTIS
SANCTORVM/ vsitatè in Ecclesijs Dei
proponuntur,/ in gratiam piorum minis
tro-/ rum Euangelij con-/ scripta,/ PER
NICOLAVM HEMMIN-/ GIVM.

PRÆFIXA EST EIVSDEM COM-/
monefactio ad ministros verbi de perpe-
tuo Ec-/ clesiae Christi consensu in doc-
trina & vero Dei/ cultu: ne opinionum
varietate, & sectarum/ multitudine offen-
si, vel confessionem/ abijciant, vel seg-
nius officium/ faciant. Cum gratia &
Priuilegio Regiae Maiestatis/ ad quin-
quennium./ HAFNIAE/ APVD CHRIS-
TOPHORVM/ BARTH./ Anno Domini
1561. 8°.
LN 870.

23. Conciliatio patrum Bartol. Vesthemerj
Westhemerus, B.: Conciliatio patrum et
concilliorum cum sacra scriptura. Tiguri,
1563. 4°.
Format: h: 23 cm. b: 15,5 cm. 4°.
K 178 (Kirkehistorie).
PSL= 23
Proveniensi: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seurini Lolandii/ emptus dalero
argenteo. Anno/ Domini 1586//
Verifikation: - NUCAT

22. Ejusd. de coniugio, Repud. & divortio.
Hemmingius, N.: Libellus de coniugo,
repudio et divortio. Lipsiae, [1572]. 4°.
Format: h: 21 cm. b: 15 cm. 4°.
Skab 237 (Christelig etik).
PSL= 22
Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
Verifikation: Hemmingius, N.:
LIBELLVS/ DE/ Coniugio, Repudio, &/
Diuortio./ IN/ GRATIAM FRATRVM,
QVI IV-/ DICES CAVSARVM
MATRIMONIA-/ lium in Regnis Dania
& Noruegia consti-/ tuti sunt, conscrip-
tus/ A / Nicolao Hemmingio D./ LIP-
SIAE./ CVM PRIVILEGIO. Til slut:
LIPSIAE/ IMPRIMEBAT IOHANNES/
STEINMAN/ TYPIS VOEGELIANIS. 4°.
LN 852 (Trykår anføres dog til c. 1576.
Forord er dateret 1. december 1572)³⁹⁸.

24. Sleidanus
Sleidanus, J.: Commentariorum de statu
religionis et reipubl. Carolo V. Cæsare,
libri 26. Argent., [1555]³⁹⁹.
Format: h: 19 cm. b: 12 cm. 8°.
K 478 (Historisk litteratur, enkelte lande).
Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
Verifikation: IOAN. SLEIDAN./ DE
STATV/ RELIGIONIS ET/ REIPVB-
LICAE, CA=/ rolo Qvinto, Caesare./
Commentarij./ Cum indice luculentissi-
me./ ANNO/ M.D.LV. ARGENTORATI ,
Wendelin Rihel. 8°.

25. Erasmi Rot. de ratione concionandi
Erasmi, Des.: Ecclesiastæ sive de ratione
concionandi libri 4. Bas., 1544.
Format: h: 17,5 cm. b: 11 cm. 8°.
Skab 265 (Homiletik).
PSL= 25
Proveniensi: (På titelbladet med PSLs
hånd): Liber Petri Seuerini Lolandij/
dono sibi datus ab Joanne/ Sarctore,

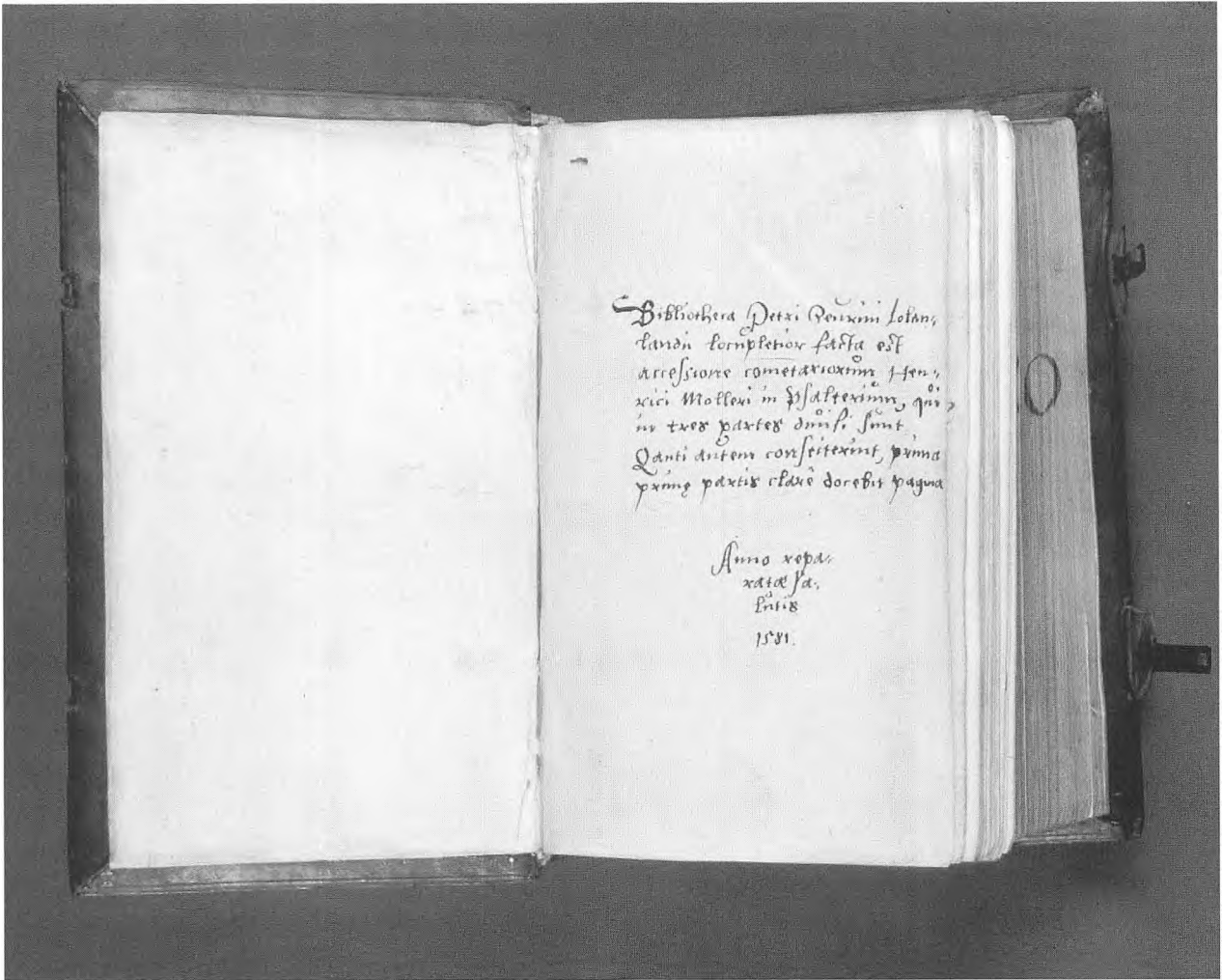
olim/ Regiæ maiestatis/ dispensatore
apud/ getzoerenses//

Verifikation: Erasmus, Desiderius:

Ecclesiastæ sive De ratione concionnandi
libri quatuor, postremum ab autore
recogniti, cum indice accuratiore
quam antehac copiosori. Basileae in
officina Frobeniana, 1537.

NUCAT (1544 udg. ses ikke i NUCAT).

Matz Andersøn	Egen Haandt
Jens Michellsøn	Egen Haandt
Jens Pederssøn	Egen Haandt
Poffuel Abraham	egen haandt
Rasmus Jenss	Egen haandt.



Molleri, H.: *Enarratio Psalmorum Davidis. Pars 1-3. Wittebergæ, 1573. Bind 3. (Liste 2. 20)*

Bibliotheca Petri Seurini Lolani=landii completor facta est accessione cometariorum Hen=rici Mollerii in Psalterium, qui in tres partes diuisi sunt.

Quanti autem constiterunt, prima primæ partis clare docebit pagina. Anno repa=rata Sa=lutis 1581

Tertiae classis Libri.

1. — Compendium Heerbrandi.
2. — Onomast: thesaurum.
3. — Historia Iesu Christi D: Hem:
4. — Eberus de cena Domi.
5. — Chytraeus in Deuter:
6. — Eiusdem in Syrach.
7. — Eiusdem in Apocal:
8. — Eiusdem de vita & morte.
9. — Loci Com: philippi.
10. — Quaestiones sacrarum Luth:
11. — Hemmingius de sapienti: magna.
12. — Synagma eiusdem.
13. — Postil: Simonis Suerii: I pars.
14. — II pars.
15. — Postil: Lohij.
16. — Nouum Test: Graec.
17. — Nouum Test: graecolat:
18. — Examen philip:
19. — Exegesis breuit in Iohan:
20. — Eiusdem pericopa Euang: Dom:
21. — Eiusdem de festis Euang: pericopa.
22. — Quarta pars Homeliar: in spirit: dom: Georg: Marons.
23. — Oecolampad: in Danielem.
24. — Methodi Simonis II pars:
25. — III pars.
26. — IIII pars.
27. — psalterium Roberti.
28. — Isagogae Pet: Palladij.
29. — Considerationes Alchamevi.
30. — Polydorus de verum inuentonb:
31. — Loci Com: Manlij.
32. — Enchirid: Hem:
33. — Eiusdem de ecc: natura
 Wlach dindf. Jenu misel. Jenu poff. Jenu dbrufam. Rehmis Jenuf.
 Egen Jenuf. Egen Jenuf. Egen Jenuf. Egen Jenuf. Egen Jenuf.

LISTE 3

VD16-C2662.

Tertiæ classis libri

1. Compendium Heerbrandi.

- SSB

Verifikation: Heerbrand, Jacob:
Compendium theologiae, nunc passim
suctum and methodi quaestionibus
tractatum. Tybingae, Gruppenbach, 1578.
1012 p. NUCAT

2. Onomast: Theologicum.

Onomasticon theologicvm, in quo præter
nomina propria fere omnia, quæ in
Biblijs extant, pleorumque etiam
Sanctorum, item Doctorum Ecclesiæ etc.
nomina et historiæ indicantur. Vitebergæ,
1571.

Format: h: 16 cm. b: 9,5 cm. 8°.
Skab 4 (Encyklopædi, metodologi)
PSL= 2

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
Ny forsats.

Verifikation:[Chytræus, D.]: ONOMA-
STI=/ CON THEOLOGI=/ CVM, RE-
CENS RE=/ COGNITVM:/ IN QVO
PRAE-TER NOMINA/ propria fere
omnia, quæ in Biblijs extant, pleo/
rumque etiam Sanctorum, qui Calendario
usitatè/ inscribi solent: Item Doctorem
Ecclesiae, Marty=/ rum, Haeticorum, et
synodorum nomina/ et historiae breuiter
indicantur./ VITEBERGAE/ ANNO
M.D.LXXI/ (Johannes Krafft)// 8°.

3. Historia Jesu Christi: D: Hem:

- SSB.

Verifikation: : HISTORIA/ DOMINI
IHESV/ CHRISTI DEI ET HOMI=/ NIS,
REGIS COELI ET TERRAE/ per NICO-
LAVM HEM=/ MINGIVM./ HAFNIÆ
Excudebat Laurentius Benedict./ 1562./
Anno 1562.
BiblDan. LN 851

4. Eberus de coena Doñj

Eberi Kittingensis, P.: Pia confessio de
sacratissima coena dom. Jesu Christi.
Wittebergæ, 1563.

Format:h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.
K 203 (Dogmatik. Enkelte dogmer).

PSL= 4

Proveniens: (Ikke med PSLs, men anta-
gelig biskop Niels Jespersens hånd
(Nicolaus Casparus)): Pietate Eruditione
et Virtu=/ tibus præstanti Viro D:/ Petro
Seurini ecclsiæ Nico=/ pensis pastori
fideliss: fra=/ tri suo et amico dilecto/ ddt
Nicolaus/ Casparus/ S.f.//

Verifikation: PIA ET IN/ VERBO DEI
FVNDATA=/ TA ASSERTIO, DECLARA=
tio & Confessio D. PAVLI EBERI/ KIT-
TINGENSIS, Pastoris Ecclesiæ/
VVitebergensis, de sacratissima/ Coena
Domini nostri IESV/ CHRISTI.
VVITTEBERGÆ, A/ Laurentio
Schuuenck, 1563.// 8°.
VD16-E70.

5. Chytræus in Deuter:

Chytræus, D.: In Deutoronomium Mosis enarratio. Witeb., 1575.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 65 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 5

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seurini/ Lolandii emptus se=/ midalero argenteo/ Anno 1586 //

Verifikation: CHYTRÆVS, DAVID: IN/ DEVTERO=/ NOMIVM MO=/ SIS ENAR=/ RATIO. VVITEBERGAE, Apud Clemente Schleich & An=/ tonio Schöne, M.D.LXXV. 8°. VD16-C2614.

6. Eiusdem in Syrach.

Chytræus, D.: Sententiæ Jesu Syrachidæ, quæ sunt vera et sacra Christianorum Ethica, explicatione illustr. Witeb., 1573.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 75 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 6

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen. Ny forsats.

Verifikation: Ikke fundet i VD16.

7. Eiusdem in Apocal:

Chytræus, D.: Explicatio apocalypsis Johannis perspicua et brevis. Viteb., 1571.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 89 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 7

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seurinij Lolandij/ co<m>paratus 28 solidis danicæ/ monetæ//

Verifikation: CHYTRÆUS, DAVID: EXPLICATIO/ APOCALYPSIS/ IOHANNIS PERSPI=/ CVA ET BREVIS, / TRADITA ET RECOGNITA à Doctore/ DAVIDE CHYTRÆO. VITEBERGAE, excudebat IOHANNES/CRATON./ ANNO M.D. LXXI.// (titelbladet). I VD16-B5266 findes en 1564 udgave. - NUCAT.

8. Eiusdem de Vita & morte

Chytræus, D.: De morte et vita æterna. Wittebergæ, 1583.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 204 (Dogmatik. Enkelte dogmer).

PSL= 8

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seurini/ Lolandii emptus tri=/ bus marcis/ Sunden=/ sibus/ Anno Domini 1584 //

Verifikation: Chytræus, David: DE/ MORTE/ ET/ VITA Æ=/ TERNA/ VVitebergæ./ excudebant Hæredes Johannis/ Cratonis./ Anno M.D. LXXXIII.// 8°. VD16-C2653.

9. Loci com: Philippi

Melanchton, Ph.: Loci theologici. Witteb., 1545.

Format: h: 16 cm. b: 10,5 cm. 8°.

Skab 196. (Dogmatik. Håndbøger).

PSL= 9.

Proveniens: (Med PSLs hånd): (På snit:)

Loci com: philippi// (På forsats:) Liber
Petri Seuerini/ Lolandii emptus duabus/
marcis et duobus solidis/ anno dni
MDXLV die Joannis Evangeliste⁴⁰⁰//

Verifikation: Melanchton⁴⁰¹, Philip: Loci/
theologici re-/ cens reco-/ gniti./ Avtore
Philip./ Melanthon./ Witebergae./ Ex
Officina Petri Seitz. Anno M.D. XLV. 8°.
Corpus Reformationum, vol XXI sp 563-
566 (nr. 2).

Se også liste 5,36 (1521 udgaven).

Note: Titelblad i træsnitramme.

Skab 237 (Christelig etik. Blandede
skrifter).

PSL= 11

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seuri=/ ni Lolandii emp=/ tus 28
solidis/ Anno dni 1576//

Verifikation: Hemmingius, N.:
ADMONITIO/ De/ SVPERSTI=/
TIONIBVS MA=/ GICIS VITANDIS,/ in
gratiam sinceræ religio=/ nis amantium,/
scripta/. ANNO/ M.D.LXXV.// (Til slut:)
HAFNIÆ EXCVDEBANT, IOHAN-
NES STOC=/ kelman & Andreas Gut=/
terwitz. ANNO/ M.D.LXXV.// 8°.
LN 744

10. Quæstiones Sacrarum Luth:

Luther, Martin: Centuriæ 4 quæstionum
sacrarum. Basileae, [1562].

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 117 (Lutherske teologer).

PSL= 10

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seurini/ Lolandii emptus/ iij marcis
Anno/ Dni 1585//

Verifikation:-Luthers Werke (?)
- VD16(?)

11. Hemmingius de supersti: magica.

a. Hemmingius, N.: Admonitio de
superstitionibus magicis vitandis. Hafn.,
1575. (b.Ej.: Om Egteskab. Ib., 1626.)⁴⁰² c.

J. Wigandus: De imagine Dei in
Hominibus. Jenæ, 1573.

Format: h: 16 cm. b: 10 cm 8°.

12. Syntagma eiusdem.

Hemmingius, N.: Syntagma institutionum
Christianarum, Hafniæ, Mads Vingaard,
1574.

Format: h: 17,5 cm. b: 11 cm. 8°.

Skab 195 (Dogmatik. Håndbøger)

PSL= 12

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seurini <Lolandij> estima=/ tus et
emptus tribus mar=/ cis seu 3/4 daleri
argete [argentei]./ Anno Dni 1574//

Verifikation: HEMMINGIUS, N.:
SYNTAGMA/ INSTITVTI=/ ONVM
CHRISTIANARVM/ PERSPICVIS
ASSERTIONIBVS/ ex doctrina
Prophetica & Apostolica con=/ gestis,
(plerisque propositis & dispu=/ tatis in
Academia Hafnien=/ si) comprehensum./
IMPRESSVM HAFNIÆ. / (Til slut:)

IMPRESSVM/ HAFNIÆ, TYPIS MAT=
thiæ Vinitoris/ Anno/ M.D. LXXIII.// 8°.
LN 913

Note: SE også liste 8.G for en tilsvarende titel (LN 916).

13. Postil: Simonis Suerin: I Pars.

Pauli, S.: Dispositio in partes orationis
rhetoricæ et brevis textvs enarratio
evangeliorvm, quæ diebus dominicis et
festis sanctorum explicantur. Pars 1-2.
Rostock, 1567

Format: h: 15 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 266 (Homiletik. Homiletikkens
teori og historie).

PSL= 13

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Pavli, Simonem:

DISPOSITIO/ IN PARTES ORATIO=
NIS RHETORICAE, ET BRE=
VIS TEXTUS ENARRATIO,/ EVANGELIO
=/ RVM, VT VOCANT,/ QUAE DIEBVS
DOMINICIS/ & Festis Sanctorum,
vsitate pro/ concione inEclesia Dei,
explicantur: Tradita/ Rostochij per/
SIMONEM PAVLI/ SVERINENSEM. /
ROSTOCHII/ EXCVDEBAT IACOBVS
LVCIVS/ TRANSYLVANVS/ ANNO
M.D. LXVII.// 8°.

VD16-P987

Note: Forfatteren hedder på titelbladet
Simonem Pavli Sverinensem.

Bind: Ombundet. Har været meget be-
skadiget.

14. II Pars

Pauli, S.: Dispositio in partes orationis
rhetoricæ et brevis textus enarratio
evangeliorum, quæ diebus domin. et
festis sanctorum explicantur. Rostock,
1567. Pars 2. (Pars 2 defekt).

Format: h: 14 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 266 (Homiletik. Homiletikkens
teori og historie).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: SE Liste 3.13.

15. Postil. Lossij.

a.Lossius, Luc.: Annotationes in
Evangelia dominicalia. Frf., 1553.

b.Lossius, Luc.: Historia Passionis,
mortis, sepvltræ & resurrectionis Iesu
Christi. Frf., u.å.

Format: h: 16,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

K 283 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 15

Proveniens: (På titelbladet, med Laurits
Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch
pastor in/ Stubkøbing//.

Verifikation: a. Lossius, Lucas:
ANNOTATIONES/ SCHOLASTICAE
IN/ EVANGE=/ LIA DOMINICALIA,
ET EA/ quæ in Festis IESV CHRISTI, &
Sancto= / rum eius præcipuis, leguntur in
Ecclesia, per totum Annum: non inutiles
fu=/ turæ puerilibus Scholis./ FRANC.,
Apud Chr. Egenolphum. 1553// 8°.
VD16-E4553 (dog kun 1556 udg.).

Note: b. er ikke optaget i SSB katalog.
Bogen er ill. med mange træsnit.

16. Nouum Test: Græce.

Novi Testamenti omnia. Græce. Basileae, per Thomam Plattervm, Anno M.D.XXXVIII. Mense Martio. (Titelblad mangler).

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 19 (Det Ny Testamente).

PSL= 16

Proveniensi: (På forperm med Hans Jørgensen Sadolins hånd): Hunc librum mihi Vibergio in Academiam Haffniensem/ proficiscentj anno 1544/ dd pater meus Ge=/ orgius Johannes/ Vibergius //. (På næste side:)(Ant. med PSLs hånd): Viro optimo & in=/ signiter erudito, tum/ & amico intergerrimo/ suo D. Petro Seuerino/ Lolandio cal. Jan An=/ nj 1568 in laetum futu=/rj temporis auspiciu, / hoc monumentum ddt/ Johannes Georgius Sado=/ linus Vibergius//. (På sidste tekstsider under bogtrykkermærket): IOHAN GEORGIVS VIBER=/ GIVS DANIVS//

Verifikation: Τησ Καλησ Διαθηκησ απαντα. Noui Testamenti omnia. (In Sacarum literarum lectionem Ioannis Oecolampadij exhortatio.). Basileae, per T. Platterum, Mense Martio, 1538. ff 382. 8°.

BMCAT.

Note: „Farvelagt“, tegnet ranke inden i.

Bind: Rester af guldtryk på bind.

17. Nouum Test: græcolat:

Novum Testamentum Græce et Latine

studio et industria Des. Erasmi. ed. Lipsiæ, 1588.

Format: h: 16,5 cm. b: 9 cm. 8°.

K 19 (Udgaver af Bibelen. Det Nye Testamente).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Nouum testamentum Græce et Latine, studio et industria Des. Erasmi ... editum etc. Imprimebat J. Steinman, Lipsiæ, 1588. 8°.
BMCAT, bd. 3, sp 1255.

18. Examen Philipp:

a. Melancton, Ph.: Examen eorum, qui audiuntur ante ritum publicæ ordinationis. Wittebergæ, 1556.

b. Chytræus, D.: Regulæ vitæ, virtutum descriptiones. ib. eod. c. Enarratio symboli Niceni. ib. 1550.

Format: h: 16,5 cm. b: 10 cm. 8°.

K 252 (Liturgik. Skrifter af teoretisk og historisk indhold).

PSL= 18

Proveniensi: i Melancton, Ph: Examen eorum (Ikke med PSLs hånd):(På forsats): Joannes Simonis Fuscus/ Jens Simonssen Bruun// <græsk og hebraisk inskription> constat duabus marcis danicis/ hoc est 20 β lubechensibus//. (På titelbladet:) Liber laurentij brunch pastor in/ Stubkøping emptus a Joanne fusco ij marcis / 1558 die 6 maj // I Chytræus, D.: Regulæ vitæ (På titelbladet): Joannes Simonis Fuscus / Danus // **Verifikation:** a: Melancton, Ph.:

Examen/ eorum qvi avdi=/ vntvr ante ritvm/ pvblica ordinationis, qva/ commendatur eis ministerium Evange=/ lii. Witebergae excvdebant Haeredes Pe= tri Seitzii./ Anno/ 1556⁴⁰³./ 8°.

Corpus Reformationum, vol XXIII, p CXII.

b: Chytræus, David: REGULÆ/ VITÆ./ VIRTVTVM DE=/ SCRIPTIONES METHODI=/ cae à DAVIDE CHY- TRÆO recens reco=/gnitæ & insignibus Sententijs ac exemplis/ ita illustratæ, ut a Studiosis uti=/ liter legi possint./ VITE- BERGAE/ EXCVDEBAT IOHANNES/ CRATO./ ANNO M.D.LVI.// 8°.

VD16-C2735.

c: Enarratio/ Symboli Niceni,/ Com- plectens ordine doctri/ nam Ecclesiæ Dei fide=/ liter recitatam, cum prae- fatione PHILIPPI MELAN=/ THONIS ad Doctores Ecclesiae Dei/ in Saxonia./ VVITEBERGÆ, Ex officina Iohannis Lufft, 1550. 20 plagg. 8°.

Corpus Reformationum, vol XXIII, sp 195. (Org. udg. 1548, latinsk udg. 1550).

19. Exegesis Brentij in Iohan:

a. Brentij, Johan: In D. Iohannis evang. exegesis. Hagan., 1529. b. Lamberti, F.: In Divi Lucæ evang. comm. Argentorati, 1526.

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 79 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Ny Testamente).

PSL= 19

Proveniens: (Med Laurits Bruncks

hånd): Liber Laurentij Brunch pastor Stube=/købing //

Verifikation: a: Brentius, J.: IN D. IO=/ HANNIS EVAN=/ GELION, IOHANNIS/ Brentij Exegesis, per auto rem/ iam primum diligenter reuisa,/ ac multis in locis locu=/ pletata./ Haganoæ, per Iohan Sece/ An. M.D. XXIX.// 8°. VD16-B7708.

b: Lamberti, Francisci: In Diui Lucae Euangelium Commentarij, nunctertio recogniti ac locupletati. Argentorati, Anno M.D.XXVI. (Apud Iohannem Heruagium calendis februari)(16,270,1) 8°.

VD16-B4917.

Note: a. og b: Titler i træsnitramme.

20. Eiusdem pericopæ Euang: Dom:

Brentius, J.: Pericopae Evangeliorvm, quae singvlis diebus Dominicis publice in Ecclesia recitari solent, expositæ. Francoforti, 1562.

Format: h: 17 cm. b: 10,5 cm. 8°.

Skab 280 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 20

Proveniens: (Med PSLs hånd)(på forsats): Liber Petri Seuerini Lolandii/ comparatus 28 solidis Anno 1566//

Verifikation: Brentius, J.: PERICOPAE/ EVANGE=/ LIORVM, QVAE SINGV=/ lis diebus Dominicis publice in/ Ecclesia recitari solent, ex=/ positæ./ FRANCOFORTI/ apud Pet. Brubachium/ M.D. LXII.// 8°.

VD16-B7817.

Note: SSB ejer samme bog i 2 udgaver med hvert sit PSL-nr. SE også liste 8. 30.

21. Eiusdem de festis euang. pericopæ.

Brentius, J.: Pericopæ evangeliorvm quae vsitato more in præcipuis Festis legi solent, expositæ. Francoforti, 1560.

Format: h: 16 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 280 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 21

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini/ Lolandii emptus semida=/ lero Anno 1566//

Verifikation: Brentius, J.: PERICOPÆ/ EVANGELIORVM QVAE/ VSITATO MORE IN PRÆCI=/ puis Festis legi solent, ex=/ positæ./ Accessit recens ad prioram editionem Pas=/ sio Christi tribus homilijs exposita, eodem/ Ioan. Brentio avtore:/ FRANCOFORTI apud/ Petrum Brubachium/ 1560.// 8°. VD16-B7816.

22. Qvarta pars Homeliar: in Epist: dom: Georg: Maioris.

Maior, G.: Homiliarum in epistolas dominicales Pars 4. Witeb., 1560. (Evt. 1540 se Appendiks II p 39)⁴⁰⁴.

Format: h: 17 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 285 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 22

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini/ Lolandii comparatus/ 26 solidis Anno 1563//

Verifikation: Major, G.: QVARTA/

PARS HOMELIA=/ RVM IN EPISTO- LAS DOMI=/ nicales, a Dominica prima post Tri=/ nitatis, usque ad Dominicam pri=/ mam Aduentus Domini./ VVITE- BERGAE/ EX OFFICINI IOHANNIS/ LVFFT/ ANNO M.D. LX.// 8°. VD16-M2039.

23. Oecolampad. in Danielelem.

a. Oecolampadii, J.: In Danielelem proph. libri 2. Basil., 1530. b. Acta in conventu Ratisbonensi. Viteb., 1541. c. Lazarus: Lazari Klage fur des Reichen Thür, aus lat. verdeuscht, durch J. Jonam. ib. eod. (Defekt). d. Luther, M.: Eine schöne Osterpredigt Fur dem Churfürsten zu Sachsen. Ib., 1538.

Format: h: 18,5 cm. b: 14,5 cm. 4°.

Skab 74 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Proveniens: (Med PSLs hånd)(På titel- bladet:) Liber Petri Seuerini Lolandii/ emptus duodecim solidis Anno 1559//

Verifikation: a: Oecolampadius, J.: IN DANIELEM/ PROPHETAM IOANNIS OECOLAM=/ padij libri duo, omnigena & abstrusio=/ re cum Hebræorum tum Græ=/ corum scriptorum do=/ ctrina referti./ BASILEAE, APVD THO=/ MAN VOLFIVM./ AN. M.D.XXX.// 4°. VD16-B3817.

b: ACTA IN CON/ VENTV Ratisbonensi/ continenta haec quae sequuntur./ LIBRVM PROPOSITVM DE/ lectis Collocuioribus./ ARTICVLOS

OPPOSITOS/ certis Icois in libro./
 Responcionem counictorum Augu=
 stanae confessioni, de libro./ Praefationes
 quasdam, qua indicant/ causas, cur
 articuli quidam repre=/ hensi sint./
 Responcionem ad Contareni scri=/ ptum./
 Caetera quas de emendatione Abusu=
 um exhibita.(Impressum Vitebergae per
 Iosephum Klug./ Anno M.D.XLI.// 4°.
 VD16-M2385

c: Lazarus (Helgen): Lazari Klage fur des
 Reichen thür, das ist, wie die armen
 Pfarher, die Kirchen und Schuelen ir not
 und elend Klagen und beweinen, Wider
 die mussingen heuchter Thumhern etc.
 Aus latin ... verdeudscht durch J. Jonam.
 Wittenberg, 1541. 4°.

BMCAT vol 14, sp 216. Pegg 1728

d: Luther, Martin: Eine schöne/ Oster-
 predigt/ Fur/ dem Churfürsten/ zu
 Sachsen/ getan./ Von der Bruderschaft.
 D. Mart. Luther/ Wittemberg/ M D
 XXXVIII/ (Gedruckt ... durch Nickel
 Schirlentz...)// 4°.

Luthers Werke, Bd. 46, p XXIV-XXV
 (udg. B)

VD16-L5832.

24. Methodi Simonis II. Pars.

- SSB (Dog haves del IV, se Liste 3. 26)

25. III Pars.

- SSB (Dog haves del IV, se Liste 3. 26)

26. IIII Pars.

Pauli, S.: Methodi aliquot locor.
 Doctrinæ ecclesiæ Dei, illustr. exordijs,
 in quibus monstratur usus Dialecticæ et
 Rhetoricæ in concionibus, Pars 4. Witeb,
 1580.

Format: h: 16 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 266 (Homiletik. Teori og historie).

PSL= 26

Proveniensi: (Med PSLs hånd)(på for-
 sats:) Liber Petri Seu-/ rini Lolandii
 com=/ paratus 22 solidis/ Anno 82: //

Verifikation: Pauli, S.: Methodi/
 ALIQVOT LO=/ CORVM DOCTRI-
 NAE/ Ecclesiæ Dei, Illustratæ Exordijs,
 & alijs partibus o=/ rationis, in quibus
 monstratur vsus DIALECTI=/CAE &
 RHETORICAE, in orationibus,/ quæ pro
 concione ad plebem haben=/ tur. Traditæ
 Rostochij. VVitebergæ, Anno 1580. 8°.
 VD16-P1011. (bind IV, men en Magde-
 burgudgave).

27. Psalterium Roberti.

Liber Psalmorum Davidis. Tralatio du-
 plex partim a Pagnino partim a Fr.
 Vatablo emend. s.l., 1556.

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.

K 15 (Udgaver af Bibelen. De poetiske
 bøger).

PSL= 27

Proveniensi: (Ikke med PSLs hånd):

Sum Georg Skiddj/ emptus Nicopiæ iij
 marcis/ danicis, 1575//

Herunder gengives et citat af D. Johannes
 Machabæus (?)

Verifikation: Liber Psalmorum Davidis. Tralatio duplex, vetus & noua. Hæc posterior, Sanctis Pagnini partim ab ipso Pagnino recognita, partim ex Francisci Vatabli ... prælectionibus emendata & expolita. Adiectæ sunt annotationes cum ex aliorum tralatione, tum vero ec commentariis Hebræori ab ipso Vatable dilligenter excusis etc. Geneva, R. Stephanus, 1556. (I kolofonen MDLVII cal ian). BMCAT

Note: "Psalterium Roberti" fremgår af snittet lige over tallet 27. Hedder antagelig Psalterium Roberti efter bogtrykkeren.

28. Isagoge Pet: Palladij.

a. Palladius. Petr.: Jsagoge ad libros propheticos et apostol. Viteb., 1557. b. Chytræus, D.: In Genesin enarratio. ib. eod.

Format: h: 15,5 cm. b: 9,5 cm. 8°. Skab 45 (Indledninger til hele Bibelen og Det Gamle Testamente).

PSL= 28

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini/ Iolandii comparatus/ duabus marchis & viginti/ octo solidis, Anno/ Domini 1558 // [overstreget fra duabus til og med & samt octo]. [Prisen er 20 solidus.]

Verifikation: a: Palladius, Peder: ISAGOGE/ AD LIBROS PRO=/ PHETICOS ET APOSTOLI=/ COS, SCRIPTA /A /PETRO PALLADIO./ Vitebergæ/ ANNO M. D. LVII.// 8°.

LN 1275 (Udgave B).

b: Chytraeus, David: IN/ GENESIN/ ENARRATIO, TRA/ DITA ROSTOCHII VT AD/ lectionem Textus Bibliarum/ auditores inuitarentur./ A./ DAVIDE CHYTRAEIO./ VITEBERGAE/ EXCV-DEBAT IOHANNES/ CRATO./ ANNO M.D. LVII.// 8°. VD16-C2623

29. Conciliationes Althameri.

Althamerus, A.: Conciliationes locorum S. Scripturæ, qui specie tenus inter se pugnare videntur. Cent. 2. Norimb., 1553.

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.

K 50 (Bibelstudiet. Hermeneutik).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen. Ombundet og kraftigt beskåret.

Verifikation: Althamerus⁴⁰⁵, Andreas: CONCILI/ ATIONES LOCORVM/ scripturæ, qui specie tenus in=/ ter se pugnare videntur./ centuriæ duæ. Norimbergæ, G. Hayn, 1553. 8°. VD16-A2018.

Haves også i skab 50: Althamerus Brenzius⁴⁰⁶, Andrea: Diallage hoc est, conciliatio locorum S. Scripturæ, qui prima facie inter se pugnare videntur. Basileae, 1529. 8°.

VD16-B2009.

(Wittenberg. En Basel-udgave ses ikke).

Sammen med denne indbundet:

Westhemerus, B.: TROPI IN=/ SIGNIO-RES VETERIS ATQVE/ NOVI TESTA-MENTI, SVM=/ MA CVRA PER BAR/

PTHOLOMEVM/ VVESTHE/ MERVM/
COLLE/ CTI./ BASILEAE IN AEDI-
BUS/ THOMAE VVOLFII/ ANNO.
M.D. XXVIII.// 8°.
BMCAT vol 26 sp 930.
Bind: Ombundet.

30. Polydorus de rerum inuentorib:

Vergilii, Polydori: De rerum inventoribus
libri 8. Basileae, 1554.

Format: h: 18,5 cm. b: 11,5 cm. 8°.
K 450 (Historie. Hjælpevidenskaber.
Kulturhistorie).

PSL= 30

Proveniens: (På forsats)(Med PSLs
hånd): Constitit præsens liber Petro/
Seuerini lolandio semidalero/ anno
Domini 1555 die/ diui Laurentii⁴⁰⁷//

Verifikation: Vergil, Polydor: Polydori
Vergilii/ Vrbinatis de rerum inuen=
oribus libri octo./ Eiusdem in dominicam
precem/ commentariolum./ BASILEÆ,
ANNO/ M.D. LIIII.// 8°.

VD16-V721

(1544 udg. 1554 udg. ses ikke)

31. Loci. com: Manlij.

Manlius, J.: Collectanea locorum
communium. Budiss., 1565.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.
Skab 196 (Dogmatik. Systemer, hånd-
bøger og lærebøger).

PSL= 31

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: LOCORVM/ communium

col=/ lectanea:/ A IOHANNE MANLIO
PER/ multos annos, tum ex Lectionibus
D./ PHILIPPI MELANTHONIS, tum/
aliorum doctissimorum uiorum rela-
tioni=/ bus excerpta, & nuper in ordinem
ab/ eoden redacta, iamque postre=/ mum
recognita/ .../BVDISSINAE/ PER IOAN-
NEM VVOLRAB/ Anno M.D.LXV. 8°.
VD16-M606.

Note: Walde noterer p 120:

“En inskrift av Petrus Seuerino Lalandius
finnes bakom försattsbladet. Flere av
dessa Böcker hava nya försattsblad.
Troligen...”

Desværre har bogen fået nyt forsattsblad
og inskriptionen ses ikke længere.

32. Enchirid: Hem:

Hemmingius, N.: Enchiridion
theologicvm præcipva veræ religionis
capita continens. Wittebergæ, 1557⁴⁰⁸.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 195 (Dogmatik. Systemer, hånd-
bøger og lærebøger).

PSL= 32 (På snittet står 22).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seuerini/ lolandii, emptus semi=
dalero Anno Domini/ 1558//

In omne terram exunt/ ... eorum & in .../
orbis terræ verba eorum//

Verifikation: Hemmingius, N.:
ENCHIRI=/ DION THEOLOGI=/ CVM
PRÆCIPVA VERÆ RELI=/ GIONIS
CAPITA BREVITER ET/ SIMPLI

CITER EXPLICATA/ CONTINENS./
VVITEBERGÆ,/ EXCVDEBAT
IOHANNES/ CRATO./ ANNO M.D.
LVII.// (Til slut:) VVITEBERGÆ/
EXCVDEBAT IOHANNES CRATO/
IMPENSIS BALTHAZARI CAVS/
BIBLIOPOLÆ HAFNENSIS/ ANNO
CHRISTI 1557//. 8°.
LN 841.

33. Eiusdem de lege naturæ

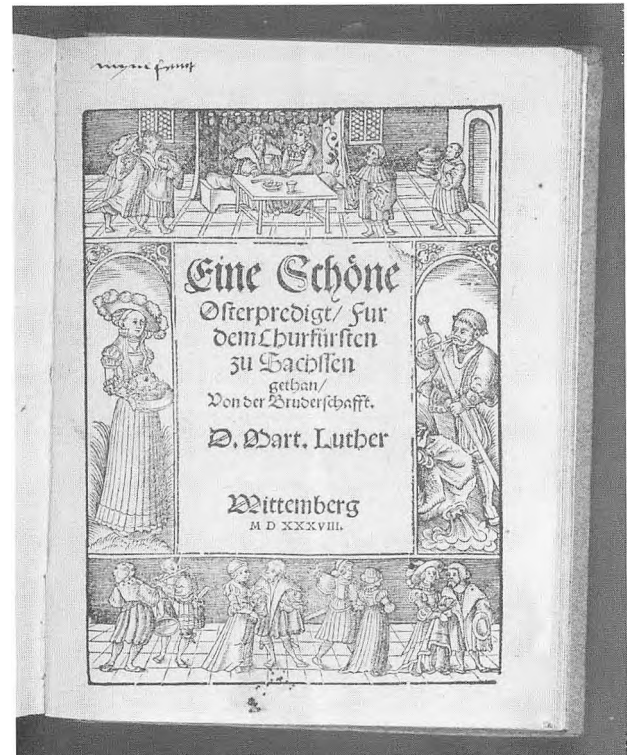
Hemmingius, N.: De lege naturæ
apodictica methodus. Witebergæ, 1562.
K 519 (Natur-og folkeret)
Ses ikke i SSB !

Verifikation: Hemmingius, N.: DE
LEGE NA=/ TVRÆ APODI=/ CTICA
METHODVS/ CONCINNATA/ PER /
NICOLAVM HEMMIN=/ GIVM/
VVITEBERGÆ/ Excudebant Hæredes
Georgij Rhauu/ M.D.LXII. // 8°.
LN 822.

Note: Dansk oversættelse 1987⁴⁰⁹.

Madtz Anderss	Egen hand
Jens Michells	Egen handt
Jens Poulss	Egen handt
Pouel Abraham.	Egen handt
Rasmus Jenss	Egen handt

*Oecolampadii, J.: In Daniele proph. libri 2. Basil.,
1530. Acta in conventu Ratisbonensi. Viteb., 1541.
Lazari Klage fur des reichen Thür, aus lat.
verdeuscht, durch J. Jonam. ib. eod. (Defekt). Lu-
ther M. Eine schöne Osterpredigt fur dem
Churfürsten zu Sachsen. Ib., 1538. (Liste 3. 23).*



- Quarta Classis Libr.
1. — itinere in Gene: T. pars.
 2. — II pars.
 3. — III pars.
 4. — Enarratio eiusdem in gene: per Hieron: Behid: Tomus 31.
 5. — Euthimion eiusdem.
 6. — Eiusdem in psal: graduum.
 7. — Catechismus Caspari Huberini.
 8. — Hen: in Epist: ad Gallat.
 9. — Philippus in Damel.
 10. — Hieron: Vellerus in Epist: ad Rom.
 11. — postilla Artopai.
 12. — Corum exposition: in Epist: Dom.
 13. — Roterod: in Marcum.
 14. — Eiusdem in Marcum.
 15. — Ecclesiast: Salomonis Jobi pasty.
 16. — Brentius ad Gallat.
 17. — Quaestiones philippi.
 18. — Luther in ecclesiastem.
 19. — Bugenhap: in Epist: Pauli.
 20. — Catechismus Lutheri per Spangenberg.
 21. — Homelia Brentii ff. monitionem Turcarum in germaniam.
 22. — Paraphrasis Roterod: in Acta apo.
 23. — Franciscus sermo in Amos Abdiam et Ionam.
 24. — Exegesis eiusdem in Apocalyp.
 25. — paraphrasis Roterod: in Mat: et Luc.
 26. — Eiusdem in Epist: Apostol.
 27. — Vita Patrum Georgii Maioris.
 28. — enarratio eiusdem philipp: et romulscis.
 29. — postilla philippi.
 30. — Dialogus Castellionis.
 31. — Spangenberg: in Epist: Dom.
 32. — Hen: in psalmum 84.
 33. — Bugenhap: in Ionam prophet.
 34. — Scholia Luther: in elaiam.
 35. — Symbolum Atinanae per Christoph: Comer.
 36. — philippus in Epist: ad Roma.
 37. — Pandectae scriptu: vet: et No: Test.
 38. — Euthimion Nunti: I. Tomus.
 39. — Catechismus Brentii.

Handl. Ludw. Feus misel. Feus Vedst. Konst. Abrafam. Rofing Juss.
Egen sandt. Egen sandt. Egen sandt. Egen sandt. Egen sandt.

LISTE 4

Quartæ classis libri.

1. Lutherj in Genes: I. Pars.

- SSB.

Verifikation: IN PRIMVM/ LIBRVM MOSE/ ENARRATIONES/ Reuerendi Patris D.D. Mar=/ tini Lutheri, plenæ saluta=/ ris & Christiane eru=/ ditionis,/ Bona fide & diligen=/ ter collectæ./ VVITENBERGÆ./ M.D.XLIII.// IMPRESSVM VVITEM/ BERGAE per Petrum/ Seitz Anno 1.5.44// Fol.

Luthers Werke, Bd. 42, p XI (A).

2. II Pars.

- SSB.

Verifikation: IN GENESIN/ ENARATIONVM/ REVERENDI PATRIS, DOMINI DO=/CTORIS MARTINI LVTHERI, BONA FIDE/ & diligenter collectarum, per Vitum Theodorum./ TOMVS SECVNDVS/ NVNC PRIMVM IN/ LVCEM AEDITVS.// NORIMBERGÆ, M.D.L. Impressum in officina Ioannis/ Montani, & Vlrici Neuber, Anno/ Domini M.D.L.// Fol.

Luthers Werke, Bd. 42, p XIII (G).

3. III Pars.

- SSB.

Verifikation: IN GENESIN

ENARRATIONVM REVERENDI PATRIS, DOMINI DOCTORIS MARTINI LVTHERI, Bona Fide & diligenter collectarum, per Hieronymum Besoldum Norimbergensem. TOMVS TERTIVS CONTINENS HISTORIAM DVORVM PATRIARCHARVM ISAAC ET IACOB. CVM PRAEFATIONE PHILIPPI MELANTHONIS. Norimbergæ, M.D.LII. Impressum in officina Ioannis Montani, & Vlrici Neuber, Anno Domini M.D.LII.Fol.

Luthers Werke, Bd. 42, p XIV-XV (L).

4. Enarratio Eiusdem in genes: per Hieron:

Besold: Tomus III.

-SSB.

Verifikation: IN GENESIN ENARRATIONVM REVERENDI PATRIS DOMINI DOCTORIS MARTINI LVTHERI, BONA Fide & dilligenter collectarum, per Hieronymum Besoldum Norimbergensem. TOMVS QVARTUS CONTINENS HISTORIAM SANCTISSIMI PATRIARCHAE IOSEPH. Norimbergæ, M.D.LIIII. Excudebant Ioannes Montanus & Vlrici Neuberus. ANNO M.D.LIIII. Fol.

Luthers Werke, Bd. 42, pp XVI-XVII (P).

5. Enchiridion Eiusdem.

Luther, Martin: Enchiridion piarum precationum c. Passionali. Wittenberg, 1543.

Format: h: 15 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 242 (Apologetik. Tyske forfattere)

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Luther, M.:

ENCHIRIDION/ PIARVM PRE=
cationum, cum Passionali,/ ut vocant,
quibus accessit/ nouum Calendarium
cum/ Cisio iano uetee & nouo,/ atque
alijs quibusdam, ut patet ex indice./
Vuittembergæ,/ D. MARTI. LVT / Anno
M.DXLIII/. 8°.

Luthers Werke, Bd. 30, 1, p 698.

Note: Heri den ældste latinske oversættelse af den lille Katekismus. Indeholder mange træsnit .

Bind: Ombundet

6. Eiusdem in psal: graduum.

Luther, Martin: Commentarii in quindecim psalmos graduum ex prælectionibus M. Lutheri summa fide collecti. Argentorati, 1540.

Format: h: 16,5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 69 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente. (Katalog II p 11)).

PSL= 6

Proveniens: (Med PSLs hånd)(på forsats): Liber Petri Seuerini Lolandii/ emptus dimidiato dalero/ anno d: 1546 Nundi=/ nis Roschilden=/ sibus//

Verifikation: IN QUIN/ DECIM PSALMOS/ GRADVVM COMMENTARIJ, ex prælectionibus D. Martini/ Lutheri, summa fide/ fide collecti./ CRAT

<bogtrykkermærke> MYL./ M.D.XL//
320 blade. Bagerst: EX OFFICINA
CRATONIS/ Cratomilliani Argentora-
tensis,/ mense Septembri./ Anno./
M.D.XL.// 8°.

Luthers Werke, Bd. 40,3 p 4.

Note: Identisk med Liste 6. 2.

7. Catechismus Caspari Huberini.

- SSB.

Verifikation: Hueber, Casper: Der Catechismus. Mit vielen Schönen Sprüchen vnd Historien der hailiger Schrifft gegründet. Ausp.: (1543). 8°. VD 16-H5358.

8. Hem: in epist: ad Gallat.

- SSB.

Verifikation: Hemmingius, N.: COMMENTARIVS/ IN EPISTO=/ LAM PAVLI AD/ GALATAS, SCRIBITUS/ A/ NICOLAO HEMMINGIO. VITTEBERGÆ/ ANNO M.D. LXIII. 8°. Ny udgave 1570. LN 815.

9. Philippus in Daniel.

- SSB.

Verifikation: Melancton, Ph.: In Daniele Prophetam Commentarius editus a Phil. Melanctone anno 1543. Witebergæ per Josephum Clug. 1543. 8°. Corpus Reformationum vol XIII, sp 823-824.

10. Hieron: Vellerus in Epist ad Ephes:

Welleri, H.: In Epist Pauli ad Ephesios enarrationes piæ. Norib., 1559.

Format: h: 16 cm. b: 9,5 cm. 8°.

K 89 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 10

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Suerini/ Lolandii, emptus Lube=/ cæ duodecim solidis lube:/ Anno 1563// Verifikation: HIERONY=/ MI VVELLERI/ THEOLOGIAE DOCTORIS/ in Epistolam diui Pauli ad E / phesios, Enarrationes piae, / breues & eruditae./ .../ Noribergae LIX / [1559] (IN OFFICI=/ na Ioannis Montani et Vlrichi Neuberi.)//. 8°.

VD16-B5102.

11. Postilla Artopæi.

- SSB.

Verifikation: (Der kan være tale om:) Artopæus⁴¹⁰, Petrus: Evangelicae conciones Dominicanarum totius anni, per dialectica & rhetorica artificia breuiter tractatae. Subnexis Epistolarum argumentis. De sacris concionibus for mandis compendiarum formula præfixa, per D. Ioannum Hippinum. Vitebergae, Anno 1537. 8°.

VD16-B1375.

12. Coruini exposition: in Epist: Dom:

Corvinus, A.: Breues expositiones epistolarum dominicalium. Magdeburg,

1538.

Format: h: 16 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 280 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 12

Proveniens: (På titelbladets bagside ikke med PSLs hånd): Liber Nicolaj Brunck pastoris/ Eccl Nør øsløff ... quem/ vero hed...no ... pos [t]/ ...Fratris suj dni. Petrj/ ... memoriae 1552//

In duobus constitit totus/ christianissimus scilicet fide/ in Deum et charitate/ in proximum etc.//

Verifikation: BREVES EX/

POSITIONE EPISTOLARUM DO/ minicalium totius anni à do=/ ctissimo uiro Antonoi Cor=/uino diligenter con=/ scriptæ./ LOCI IN EPISTOLAS/ & Evangelia, quæ Domini/ cis diebus ac in diuorum/ feriis per totius anni cir/ culum consueuerunt./ .../ Magdeburgi ex officina/ Michaelis Lotteri Anno Domini/ M.D.XXXVIII.// 8°

VD16-5376.

Latinsk oversættelse af: Kurze/Auslegung der/ Euangelien, so auff die/ Sontag, vom Aduent/ bis auff Ostern, ge-/ predigt werden./ Vor die armen Pfarrhern vnd/ hausveter gestellt/ durch/. Antonium Coruinum⁴¹¹// Wittemberg/ 1535. Mange udgaver. Oversat til latin i 1536 og 1537 (Magdeburg, Michael Lotther. Oversat til dansk 1539-1540 (Roskilde, Hans Barth)) Luthers Werke, Bd. 38. pp 434-440.

13. Roterod: in Marcum.

-SSB.

Verifikation: Erasmus, Desiderius: IN/
EVANGELIVM/ Marci Paraphrasis, per
D. ERASMVM Ro/ terodamum nunc
recens et nata, et/ formulis excusa./
Basileae, in officina Io. Frobenij. An.
M.D. XXIII.// 8°.

VD 16-E3067. Pegg 985.

14. Eiusdem in Lucam.

Erasmi Roterodami: Paraphrasis in Evan-
gelium. Lucæ. s.l.e.a.

Format: h: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 79 (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 14

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd):
Liber Laurentii Brunck/ pastoris ecclesie
Stubekø / datus summo (?) per/ ... in
maj/ ...pria/ ...//

Verifikation: IN EVANGELIVM LV/
cae Paraphrasis Erasmi Roderodami
nunc/ primum et nata et aedita./
BASILEAE IN AEDIBUS IOAN./
FROB. AN. M.D.XXIII./ TERTIO CAL.
SEPTEMB./ /8°.

VD16-E3061. Pegg 983.

Note: Titelblad i kobberstik.

15. Ecclesiast: Salomonis loci gastius

- SSB

Verifikation: ECCLE/ SIASTES
SOLOMONIS,/ cum commentarijs, iuxta
piis/ atque eruditus Iohannis Brentii, / per

Hiobem Gast e Ger/ mano in Latinum/
traditus./ Epistola nuncupatoria/ ad
Illustris. Principam Hessorum Philippum.
Haganoae, per I.O. Secerium/ Anno
M.D.XXVIII.// 8°.
VD16-B3643.

16. Brentius ad Gallat:

Brentius, J.: Explicatio epist Pauli ad
Galatas. s.l.e.a. (Defekt).

Format: h: 15 cm. b: 9 cm. 8°.

K 84 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte
bøger af Det Nye Testamente).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: EXPLICA=/ TIO
EPISTOLAE/ Pauli ad Galatas./ Autore
Ioanne Brentio./ HALAE SVEVORVM
per Petrum Frentium/ XLVI./ An 1547.
8°.

VD16-B7607. (1. nævnte udgave).

Pegg 424

Bind: Ombundet.

17. Quæstiones philippi.

- SSB, der dog har.

a. Ciceronis, M.T.: Officia, emend. a Ph.
Melanchtone. Halæ, Sueu. 1536.

b. Maior, G.: Quæstiones rhetoricæ ex
libris M. Ciceronis, Quintilliani et Ph.
Melanchtonis. Magd., 1537.

c. Molleri, V.: Erotemata artis dialectices.
Viteb.eod.

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 413b (Græsk og romersk litteratur,
romerske forfattere).

Note: Se Liste 6.22

18. Luther: in Ecclesiasten.

- SSB

Verifikation: (Evt.): ECCLE/ SIASTES SOLO-/ MONIS, CVM AN=/ notationibus Doc./ Mart. Luth./ Vuittembergæ, 1.5.32./ VVittebergæ Excudebat/ Ioannes Lufft. 1.5.23. Luthers Werke, Bd. 20, pp 3-4. Pegg 1932.

Note: Findes i tre afvigende udgaver, ligesom den findes i en tysk oversættelse: Ecclesiastes oder Prediger Salomonis, ausgelegt durch D. M. Luther aus dem latein, Verdeuscht durch Just Jonam. Wittemberg, 1533.

19. Bugenhag: in Epist. Pauli.

- SSB

Verifikation: (Der er evt. tale om:) ANNOTA/ TIONES IOANNIS/ Bugenhagij Pomerani in decem episto= las Pauli, scilicet ad/Epesios,/ Philippen= ses,/Colossenses,/ Thessalonicenses primam et secundum,/ Timotheum, primam et secundum,/ Titum,/ Philemonem,/ Hebraeos./ ITEM CONCORDIA/ Evangelistarum de resurrectione ac/ Accessione domini:/ BASILEAE, MENSE/ IVNIO/ ANNO M.D. XXIII./ (Adam Petri?)// 8°. VD16-B9232. Pegg 498.

Note: SE Liste 8. 40.

20. Catechismus Lutheri per Spangeberg:

a. Spangenberg, J.: Catechismus major M. Lutheri breviter explicatus. Frf., 1544.
b. Imleri, C.: Scholia in Petri 2 epistolas canon. ib. 1542.

Format: h: 15,5 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 248 (Katekismer og katekesiske skrifter).

PSL= 20

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: CATE=/ CHISMVS MAIOR⁴¹²/ D. Mart. Luth. per pias quaestiones,/ pro Christiania iuuentute breuiter &/ ordine explicatus./ AVTORE IOANNE SPAN=/ genbergo Herdessiano apud Northu/ sanos Verbi ministro./ Vna cum nouis Præfationibus/ ad Verbi minis tros./ FRANCOFORTI,/ Apud Chr. Egenolphum/ (156 blade). Til slut: MAR- PVRGIHRI=/stianus Egenolphus excu=/ debat. Mense Sept./ An. Do. 1544/ 8°. Luthers Werke, Bd. 30, 1 p 576.

b: In d. Petri Apo/ stoli duas Epistolas Canonicas/ Scholia & breuia & pia, per Chri-/ stophorum Imlerum Hadama/ rium congesta./.../ FRACOFORTI, Apud/ Chr. Egenolphum/ (M.D.XLII)// 8°. VD16-B5224.

Note: Titelblad i træsnitramme.

21. Homiliæ Brentij sub incursionem

Turcarum in Germaniam

Brentius, J.: Homiliæ 22. s.l.e.a.

<Vitebergæ per Ioannem VVeiss, 1532>

Format: h: 14,5 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 280 (Homiletik. Tyske forfattere).
Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
 Verifikation: Brenz, Johann: HOMI/
 LIAE VIGINTI/ duè Sub incursionem/
 Turcarum in Germa=/ niam, ad populum
 dictae./ AVTORE IOAN=/ NE
 BRENTIO./ Cum Praefatione D./ Martini
 Lutheri./ Vitebergae 1.5.32./ PER
 IOAN=/ NEM VVEISS. ANNO
 M.D.XXXII. MENSE FEBRUAR/. 8°.
 VD16-B7671.
Bind: Bogen er ombundet og defekt.
 Titelblad mangler.

22. Paraphrasis Roterod: in Acta Apo:

Erasmi Roterodami: Paraphrasis in
 Acta App. s.l., 1524.
Format: h: 15 cm. b: 10 cm. 8°.
 Skab 79 (Bibelstudiet. Fortolkning af
 enkelte bøger af Det Nye Testamente).
PSL= 22
Proveniens: (Med Laurits Bruncks
 hånd): Liber Laurentij Brunch/
 Stubekøpensis//
Verifikation: Erasmus Roterodamus: IN
 ACTA/ APOSTOLORVM PA/ raphrasis
 nunc primam recens & nata/ & excusa./
 [Kölln] ANNO M.D.XXIII.// 8°.
 VD16-E3048. Pegg 981-982 (Dog udga-
 ver fra Antwerpen og Basel).
Note: Titelblad i træsnitramme.

Bind: 23. Franciscus Lamb: in Amos, Abdiam & Jonam.

a.Lamberti, F.: In Amos, Abdiam et

Jonam comm. Argent., 1525.
 b.Lamberti, F.: Comm. in Micheam,
 Naum et Abacuc. ib. eod.
Format: h: 15 cm. b: 10 cm. 8°.
 Skab 73 (Bibelstudiet. Fortolkning af
 enkelte bøger af Det Gamle Testamente).
PSL= 23
Proveniens: (Omkring bogblokken er
 lagt 3 (4) ark, som er hæftet på bogblok
 og bind. Herpå, på første side er skrevet
 (Ikke med PSLs hånd):
 (Øverst:) Ulæseligt citat fra Matth.
 (Dernæst:) Anno 1541 P. proxima (?)/ pj
 ff:[feriæ] Magdalenè⁴¹³ que fuit/ sexta (?)
 qui post Z..nitatus fuit/ut se mortus
 magnus .../ pj hōuj p.. pomediana/
 affidetè mea ad mensam An[no] do[mino]
 .../ in Mai pct (?) po Sørup//
 (På bagsiden af dette blad:) Kiøbte hr.
 Laur. Brunck thenne/ bogh aff hr. Hans
 Hwft (Hust?) fore/ redhe pennige//
 (Nedenunder græsk inskription)
 (Derunder længere latinsk citat:) Mar:
 Lut: In Psalm et (?) ... (herefter følger
 citatet).//
 (På titelbladet med Laurits Bruncks
 hånd): Liber Laurentij Brunch pastor in
 Stubk./ Liber Ioannis andreae Holste//
 <Den sidste linie overstreget>
Verifikation: a: Lambertus, Franciscus:
 IN AMOS,/ ABDIAM,/ ET IONAM/
 Propetas, Commentarij/ Francisci
 Lamberti/ Auenionensis./ Allegoriae
 eiusdem/ in Ionam/ Argentorati apud
 Iohan Heruagium/ Anno M.D. XXV.// 8°.

VD16-B3868. Pegg 1699.
b FRAN=/ CИСCI LAMBERTI/
Auenionenses Cōmentarij, in/ Micheam, /
Naum, et/ Abacuc./
Norimbergae, apud Io. Petrum,/ Anno
M.D.XXV/ (Mense Novembri)// 8°.
VD16-B3926.

Note: Titel i træsnitramme.

Bind: Hjemmelavet pergamentsbind med
to overlappende flapper.

24. Exegesis Eiusdem in Apocalyp:

- SSB.

Verifikation: Lambert, Franciscus:
Exegeseos Francisci Lamberti in Sanctam
Diui Ioannis Apocalypsim libri VII. In
Academia Marpurgensi prælecti [F.
Rodus:] apud Hessiæ Marpurgum, 1528.
8°.

VD16-B5251

25. Paraphrasis Roterod: in Math: & Luc:

- SSB.

Verifikation: Erasmus, Desiderius: In
evangelium Matthei [Marci, Lucae,
secundum Ioannem, Acta Apostolorum]
... Parisiis, 1540.
NUCAT (-VD16).

26. Eiusdem in Epist. Apostol:

-SSB.

Verifikation: -VD16

27. Vitæ patrum Georgij Maioris.

Major, G.: Vitæ patrum, præfatus est M.

Luther. Witteb., 1544. (Titelblad mang-
ler)⁴¹⁴.

Format: h: 14,5 cm. b: 8,5 cm. 8°.
K 103 (Patristik).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
(På første tekstsider): Oluf Christop-
her-
sen⁴¹⁵//

Verifikation: VITÆ PA=/ TRUM⁴¹⁶, IN
V=/ sum ministrorum verbi,/ quo ad eius
fieri po=/ tuit repurgatæ./ Per GEOR-
GIVM/ MAIOREM./ CVM PRÆFATIO-
NE/ D. DOCTORIS/ MARTINI LV-
THERI./ VVitembergæ/ 1544/ IMPRES-
SUM VVIT=/ TEMBERGÆ PER/
PETRVM SEITZ./ ANNO 1544.// 8°.
Luthers Werke, Bd. 54, pp 107-108.
Pegg 2788.

28. Enarratio Eiusdem philip: & collossens:

Maior, G.: Enarratio in epistolas Pauli ad
Philippenses et Colossenses. Wittebergæ,
1561.

Format. h: 16 cm. b: 9,5 cm. 8°.

K 86 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte
bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 28

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seuerini/ Lolandii emptus 17 soli=/
dis Anno 1563//

Verifikation: Maior, G.: ENARRATIO/
IN DVAS EPISTO=/ LAS PAVLI, AD
PHILIPPENSES/ ET COLOSSENSES/
Prælecta, Anno 1560/. VVitebergæ,
Excudebat Iohannes Lufft/ Anno 1561.//
-VD16

29. Postilla Philippi.

- SSB.

Verifikation: Melancton⁴⁷, Ph.:

Annotationes in Evangelia, quae usitato
more diebus dominicis et festis
proponuntur. Witeb., apud Ioann. Lufft.

M.D. XLIII. 8°.

Corpus Reformationum, bd. XIV sp 161-
164.

30. Dialogus Castellionis.

Castellio, S.: Dialogorum sacrorum libri
IV. Lips., 1582.

Format: h: 15 cm. b: 9 cm. 8°.

K 121 (Den bibelske historie).

PSL= 30

Proveniens: (Med PSLs hånd): Fjernet
ved udkradsning. På forperm findes en
inskription fra 1685.

Verifikation: Castellio, Sebast.:

DIALOGORVM/ SACRORVM LIBRI/
QVATVOR/ AVTORE/ Sebastiano

Castellione/, QVI NUNC POSTRE=/
MO OPVS RECOGNOVIT:/ argumenta

singulis Dialogis præposuit, &/ sententias
subiecit: ex quibus pueri discant/
officium, hoc est, quid imitandum/ sit, aut
declinandum. LIPSIÆ, 1582.// 8°.

VD16-C2109.

31. Spangeberg: in epist: Dom:

Spangenberg, J.: Epistolae dominicales
explicatae. Francof., 1545.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 289 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 31.

Proveniens: (På første tekstsider
(A2):)(Med Laurits Bruncks hånd): Liber
Laurentii Brunck pastor in/ Stubek.//
Herudover en masse religiøse citater på
forperm og forsats.

Verifikation: Spangenberg, J.: EPISTO=
LAE, PER TOTVM/ ANNVM,
DOMINICIS DIEBVS/ in Ecclesia legi
solitæ, per Quæstiones explicatæ,/ Autore
Ioan. Spangenberg, Herdessiano,/ Apud
Morthusianos Verbi/ Dei ministro/.
Adiecta sunt eiusdem Autoris./
EVANGELIA Dominicalia, in uerticulos/
extemporaliter uersa./ PRECATIONES,
(quas vulgo Collectas/ uocant) quibus
utitur Ecclesia diebus Do=/ minicis &./
TROVMPHVS Christi Heroicus./
FRANCOFORTI, APVD/ Christianum
Egenolphum.//
-NUCAT, -VD16

32. Hem: in psalmum 84

Hemmingius, N.: Enarratio Psalmi 84.
Hafniæ, 1569.

Format: h: 14,5 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 69 (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 32

Proveniens: (På forsats) (Med PSLs
hånd): Liber Petri Seuerini lo=/ landii
comparatus dua=/bus marci Anno 1570//

Verifikation: Hemmingsen, Niels:
ENARRATIO / PSALMI/
OCTVAGESIMI QVAR=/ TI: IN QVA

PRÆTER MVL=/TA EAQUE
IMPRIMIS COG=/ NITV NECES-
SARIA, TEX=/ itur refutatio erroris
Iudæorum..../ HAFNIÆ/ 1569. (Til slut:)
HAFFNIÆ/ Excudebat Matthias/
Vinitor./ 1569./ Impensis Balthazari
Kaus, Biblio=/ polæ Haffniensis.// 356
pp. 8°.
LN 838.

33. Bugenhag: in Ionam prophet:

- SSB.

Verifikation: (Der kan være tale om:)
IONAS PRO/PHETA EXPOSITVS/IN
TERTIO CAPITE, TRA/ ctatus de uera
poenitentia, .../ ibidum, Historia certa, et
probatis Scri=/ ptoribus, diligentia et
iudicio collecta, .../ .../ Idem caput
repurgatum ab impijs/ et blasphemis
dubitationibus./ Per Johan Bugenhagium
Pomeranum. D./ Impressum
Vuittenbergè, Per Vitum Creutzer./
1550.// 8°.
VD16-B9336.

34. Scholia Luther: in Esaiam

- SSB

Verifikation: IN ESAI=/ AM
PROPHETAM/ SCHOLIA EX D./
MART. LVTEH=/ RI prælectioni=/ bus
collecta./ VVITTEBERGAE EX=
cudebat Iohannes Luftt./ 1532/ <272
blade>. 8°. Flere udgaver. Tysk oversæt-
telse udkom i 1535 og følgende år.
Luthers Werke, Bd. 25 p 84.(Udg. A)

35. Symbolum Athanasij per Christoph.:

Corner:

- SSB

Verifikation: Cornerus, Christoporus:
Symbolvm Athanasii, episcopi
Alexandrini continens confessionem &
doctrinam Ecclesiæ Catholicae de S.
trinitate & persona Christi, explicatus
vtilibus commentarijs a Christophoro
Corneo. Francofordiae ad Oderam, 1576.
150 p 17 cm.
NUCAT

36. Philippus in epist: ad Roma:

Melanchton, Ph.:

Annotationes in ep. ad Romanos et ad
Corinthios diligentissime reconitæ.
Wittebergæ, 1525.

Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 86 (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Nye Testamente).

Proveniens: (På titelblad ikke med PSLs
hånd:) Severinus Petrus//

Længere nede på titelbladet: J.L.
Stubenrauch (jfr. liste 8. A).

Verifikation: ANNO/TATIONES PHI-
LIP/ pi Melanthonis in Epi=/stola Pauli
ad Rhoma=/ nos unam & ad Corin=/
thios duas, diligentis=/ sime recognitæ,/
adiecto in=// dice./ Item/ Adhortatio
eiusdem ad Pau=/ linæ doctrinæ stu-
dium./ ANNO M.D. XXV.// . 8°. Luthers
Forord starter på titelbladets bagside.
Luthers Werke, Bd. 10, 2 p 308 (udgave
nr. 11). Corpus Reformationum, vol XV,

sp 441-442. (1. udgave udkom 1522.

Tysk oversættelse i 1522).

Note: Se også Liste 5.46: Melanchton,
Ph.: Epist Pauli scriptæ ad Romanos
enarratio. Wittemberg, 1556.

37. Pandectæ scriptu: vet: & No: Test:

- SSB.

Verifikation:

38. Enchiridion Musculi I. Tomus⁴¹⁸

- SSB.

Verifikation:

39. Catechismus Brentij

- SSB.

Verifikation: Brenz, Johann:

Catechismus Pia et utili explicatione

illustratus..Francoforti, ex officina

typographica Petri Brubachii, 1551. 4°.

VD16-B7540 og VD16-B7576.

Madtz Anderss egen haandt

Jens Michelss Egen haandt

Jens Pederss Egen haand

Poull Abraham Egen haand

Rasmus Jenss Egen Haandt



Luther, Martin: Commentarii in quindecim psalmos graduum ex prælectionibus M. Lutheri summa fide collecti. Argentorati, 1540. (Liste 4. 6)

Liber Petri Seuerini Lolandii emptus dimidiato dalero anno d: 1546
 Nundi=nis Roschilden=sibus

Quinta classis Libri.

1. — Franciscus Lambert: in Oseam.
 2. — Eiusdem in 4. vlt. prophetas.
 3. — Vitus Theod: in Micheam.
 4. — Catechis: Chytraij.
 5. — Rudolphus Gualter: Angl: in Veto: & No: test.
 6. — Prolegomena Brentij in apologiam confessionis illust: primat:
 7. — Albertio septem Sacramentorum aduersus Lutherum.
 8. — Luther: ad Gallat:
 9. — Contra Canonicos
 10. — paraphrastica interpretatio psal: Ioha: Campensis.
 11. — philip: de philosophia Morali.
 12. — Zolius in Epist: Rom:
 13. — Homiliae Lutheri de resurrectione mortuorum.
 14. — Brentius in Iob.
 15. — Eiusdem ad philemonem.
 16. — Eiusdem ad philippenses.
 17. — philippus de auctoritate ecclie.
 18. — Eiusdem Catechisus.
 19. — Mathi: iudex in Epist: Rom: I pars.
 20. — II pars.
 21. — Casparus Crutiger in 1. Epist: Timothei.
 22. — Exegesis Luthi: in 7. Cap: 1. Epist: ad cor:
 23. — Commentar: pentec: de praecipuis damnationum generibus.
 24. — Theodori Bezae tractatio de polygama & diuorcijs.
 25. — Demonstratio Henr: de duab: nat: in Christo.
 26. — Summaria Luth: in psalmos.
 27. — Explicatio Witsingij psal: 97. & 130.
 28. — Methodus D: Scripturae Eva: Saxonij.
 29. — Instructio Visitationis Saxonice pomeranij.
 30. — Regula Vitae Chytraij.
 31. — Refutatio profanationis Cena Domini Georg: Maioni.
 32. — Catechismus Vrban: Regij.
 33. — Luther: Super Magmaticas.
 34. — Ioha: Epimus de iustificacione
- Mactz hndll. Jens Mi. sell. Jens pedll. Jovst Absalom. Rahmns Jens
Egen sandt. Egen sandt. Egen sandt. Egen sandt. Egen sandt.

LISTE 5

Quintæ classis libri

1. Franciscus Lambert: in Oseam.

a. Lamberti, F.: In Johelem proph. comm. Noremb., 1525. (defekt). b. Lamberti, F.: In Oseam proph. comm. ib. eod. (titelblad mangler).

K 73 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Verifikation: a. Lambertus, f.: IN IOHE/LEM PROPHETAM, que è duodecim secundus/est Francisci Lamber/ ti Auenionsis commentarij .../ s.l. [Argentorati? apvd. I Heruagium?], 1525.// 8°.

VD16-B3859.

b: In primum duodecim prophetarum nempe Oseam commentarij. Apud I. Petreium, NoreMBERGÆ, 1525. 8°.

Pegg 1704 (VD16-B3845, men ikke denne udgave)

Note: Forsvandt ved indbrud 1961.

2. Eiusdem in 4 vlt: prophetas.

- SSB.

Verifikation: Lambert, F.: Commentarij in quatuor vitimos porphetas nempe Sophoniam etc. Apud, I. Heruagium: Argentorati, 1526. 8°.

Pegg 1694.

3. Vitus Theod: in Micheam.

Luther, M.: Comm. in Micheam prophetam ed. per Vit. Theodorum. Witteberg, 1542.

Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 73. (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Proveniensi: (På titelbladet, men på hovedet med PSLs hånd:) Liber Petri Seuerini Lolandii/ emptus 13 solidis Nundinis Roschildensibus/ Anno Dni 1545//

Verifikation: COM=/ MENTARIVS IN/ MICHEAM PROPHE/ tam, collectus ex prælecti=/onibus Reueren. Patris/ D. MAR. LVTH./ nunc primum in/ lucem editus,/ per M. Vitum Theodo=/rum, Concionatorem/ Norimbergen./ 1542./ VVittebergæ/. <til slut: IMPRESSUM VVITTEM=/ BERGAE, APVD VITVM CREVTZER./ Anno M.D.XLII// 8°.

Luthers Werke, Bd. 13 p xxvi.

Note: Titelblad i træsnitramme.

Bind: Ombundet og tæt beskåret.

4. Catechis: Chytræj.

- SSB.

Verifikation: Chytræus, D.: Catechesis in Academiam Rostochiana ex prælectionibus Daudis Chytræi collecta.

Wittebergæ, excvdebat I. Crato, 1554. 8°.

VD16-C2515

5. Rudolphi gualter: Argta in Vetus: & No:

Test:

a. Gualterus Tigurinus⁴⁹, R.:

Argumentum omn. capitum V. et N. Test. elegiaco carm. conscript. Tig., 1543. b. Luther, M.. Enarratio Ps. 90. Viteb., 1541.

Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 297 (Hymnologi. Psalmer og åndelige digte).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch pastor/ in Stubekøbing//

Verifikation: a: Gualterus, Rudolph (Walther Rudolph): Argvmenta omnivm, tam Veteris quam Novi testamenti, capitum: elegiaco carmine conscripta: authore Rodolpho Gvalthero. Tigvri, excvdebat Froschouerus, anno XLIII. 8°. VD16-W1019

b: Luther, Martin: ENAR-/RATIO PSALMI/XC. PER D. DOCTO-/rem Martinum Luthe-/ rum, In Schola Vite-/ bergensi, Anno/ 1534. publice/ absaluta./ VITEBERGAE, PER VITVM CREVZER/ M.D.XLI.// 8°.

Luthers werke, Bd. 40, III, p 482. Pegg 1905.

Note: a: + b: Titel i træsnitramme.

6. Prolegomena Brentij in apologiam confessionis illustr: princip: Christophor:

- SSB.

- SSB.

Verifikation: Brenz, Johann: Apologia Confessionis illustrissimi princip: ac domini, d. Christophori ducis

Vuirtenbergensis, &c postrema pericope, in qua refvtantvr, non ea solvm, quae Sotos aduersvs reliqua capita Confessionis, in assertatione sua,uerumetiam præcipua, quæ recens, in sua opinata defensione aduersus Prolegomena Brentij scripsit. Vna cum præfatione. Avtore Ioanne Brentio. Francoforti [1556]. 4°. VD16-B7486.

7. Assertio septem Sacramentorum aduersus Lutherum.

Henrici VIII, regis Angliæ: Assertio septem sacramentorum aduersus Martinum Lutherum. s.l. [Kølln, Peter Quentel] 1523.

Format: h: 20 cm. b: 13 cm. 4°.

Skab 216 (Polemik. Katolicismen og protestantismen i det 16. årh.).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: VD16-H2169

Note: Ombundet med ny forsats.

8. Luther: ad Gallat.

Der er her højst sandsynligt tale om en fejlskrivning, idet Luthers Galaterbrevskommentar er optaget på Liste 2.13.

Her drejer det sig om :

Major, G.: Enarratio epist. Pauli ad Galatas. Witeb., 1560.

Format: h: 16 cm. b: 9,5 cm.8°.

Skab 86 (Bibelstudiet. Kommentar til enkelte bøger af Det Nye Testamente)

PSL= 8⁴²⁰

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen. men både for-og bagperm er meget tæt beskrevet, og skriften kan godt være Jens Mikkelsen Vejles.

Verifikation: Major, G.: ENARRA=/ tio epistolæ/ Pavli ad Galatas,/ prælecta anno M.D. LVIII. VVitebergae, Excudebat Iohannes/ Lufft, Anno/ M.D.LX. NUCAT vol. 356 p. 502.

Note: Se Liste 2.13

Bind: På bind præget 1567.

9. Cronica Carionis

Carion, J.: Chronica ab exordio mundi ad Carolum 5. imp., ed. Ph. Melancton. Pars 1. Viteb., 1558. (Titelblad mangler).

Format: h: 15,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

K 451 (Historisk litteratur. Almindelig verdenshistorie).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Chronicon Carionis latine expositum et auctum multis et veteribus recentibus Historiis, in narrationibus rerum Graecarum, Germanicarum et Ecclesiasticarum a Philippo Melanctone. Witebergae, excusum in officina Haeredum Georgii Rhaw. Anno M.D. LVIII. 8°.

Corpus Reformationum, vol XII, sp 708.

10. Paraphrastica interpretatio psal. Ioha: Campensis.

Campensis, Johan: Interpretatio paraphrast. Psalmorum. Roschild, Barth,

1536⁴²¹.

Format: h: 12 cm. b: 7 cm. 8°.

Skab 68 (Bibelstudiet. Fortolkning af de enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 10

Proveniensi: (Ant. med Laurits Bruncks hånd): Liber Bartholæj s ... tus //<alt overstreget>. 1547/ Nulla dies sine linea. (På forsats): Liber Petri Seue=/ rini Lolandii compa=/ ratus quatuor solidis/ anno 1547//

Montes fervent a facie/ domini, sicut cera a/ facie ignis//

(Bag på titelblad med PSLs hånd): Liber Petri Seuerinj/ Lolandii comparatus qua=/ tuor solidis a reuerendo/ dno, domino Erasmo Joan/ nis⁴²², Pastore ecclesiae Stad/ ager, anno dni 1547//

Verifikation: Campensis, Joannes: Psalmorum om=/ niu Hebraicam iuxta veritatem/ praphrastica interpretatio, au=/ thore Joanne Campensi,/ publico, cum nasceretu/ et absolueret, Loua=/ nij Hebraicarum li=/ terarum pro=/ fessore. / R.D. Joanni Dantisco Epscopo/ Colmensi tc. dedicata./ Accessit Athanasius ad/ Marcellinum in librum psal=/ morum Capnionem interprete./ Paraphrasis in concionem/ Salomonis Ecclesiastæ quantum/ phrasis Hebraica permittit,/ ad literam proxime acce=/ dens per Joan nem/ Campensem./ (Til slut:) Roschildiæ apud Joannem Bart/ Idibus Nouembris Anno/ M.D.XXXVJ.// 8°. LN 109.

Note: Eneste Roskildetryk i PSLs bibliotek⁴²³.

11. Philip. de philosophia Morali.

a. Melanchton, Ph.: Epitome philosophiæ moralis. Argent., 1538. b. Amerbachii, V.: Commentaria in Ciceronis 3 libros de officiis. ib. eod. c. Major, G.: Sententiæ veterum poetarum per locos communes digestæ. Magdeburg, 1537.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 344 (Filosofi. Ethik, indledende skrifter. Systemer og håndbøger).

PSL= 11

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd) (Øverst på titelblad:) Hans Wrne.dedit Laurentio/ brwnck hunc librum 1542// (Længere nede:) Isocrates/

(På bagerste forsats mange notatet på latin med samtidig hånd)

Verifikation: a: Melanchton, Ph.: Philosophiæ moralis epitome, Philippo Melanchtone autore, Nunquam antea excusa. M.D. XXXVIII. Cum Gratia et Priuilegio Imp. Argentorati apud Cratonem Mylium mense Martio, anno M.D. XXXVIII. 8°.

Corpus Reformationum, vol XVI, sp 9-10.

Note: SE om Hans Urne p. 25ff

12. Lossius in Epist: Dom:

Lossius, Luc..Annonationes in epistolas dominicalia. Frf., 1553.

Format: h: 17,5 cm. b: 10,5 cm. 8°.

K 283 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 12

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch pastor in/ Stubek//

Verifikation: Lossius, Luc..Annonationes in epistolas dominicalia. Franc. apud Chr. Egenolphum, 1554 .

13. Homiliæ Lutheri de resurrectione mortuorum.

Luther, M.: Homiliæ de resurrectione mortuorum in Cap. 15 Ep. 1 ad Corinthios. Frf., 1546.

Format: h: 15 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 285 (Homiletik. Tyske forfattere).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seurini Lolandii/ comparatus decem solidis nundinis/ roschil=/ densibus/ anno dni/ 1548//

Verifikation: DE RESVR/ RECTIONE MORTV/ORVM, IN XV. CAPVT PRI/ oris Epistolæ Diui Pauli ad Corin-/ thios, Homiliæ Christianissimæ, &/ lectu dignissimæ Doctoris/ MARTINI LV=/ THERI/ <græsk tekst>/ FRANCOFORTI EX OF=/ ficina Petri Brubachij/ ANNO XLVI// 8°.

Luthers Werke, Bd. 36, p xxxv

Note: Latinsk oversættelse af:

Das XV./ Capitel der Ersten Epistel. S Pau/ li An die Corinther./ Von der

Aufferste=/ hung der todten./ Gepredigt

vnd ausgelegt durch/ D. Mart. Luth./

Wittemberg/ M.D.XXXIII.// <142 blade i 4°. >

Luthers Werke, Bd. 36, p xxxiv.

14. Brentius in Iob.

Brentius, J.: Hiob c. piis et eruditii comm. Hagan., 1527.

Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 67 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Ny Testamente).

Proveniens: (Ant. med Hans Holsts hånd)(På titelbladet): ulæselig inskription. (På index-siden): Liber Joannes Andræ ... Holste//

(På trediesidste blad): Liber ioannis Andreæ friis iob (?)//

Verifikation: Brentius, Johann: Hiob commentarijs -iuxta piij ac eruditis - Haganoam, Per I. Secerius, 1529. 8°. Pegg 425.

Note: Titelblad i træsnitramme.

Bind: Ombundet.

15. Eiusdem ad Philemonem.

Brentius, J.: Comm. in epist Pauli ad Philemonem et in historiam Ester. Halæ, 1543. (Defekt). 8°.

Format. h: 14,5. b: 9. 8°.

K 84 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Ny Testamente).

Proveniens: (På sidste blad før bageste forsats)(Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini/ lolandi cui Deus/ faveat in eternum Amen//

Spes mea Chrstus//

Omne bonum è supernis/ Montes fluerit a fatie eius/ sicut ignis//

Verifikation: IN EPISTO=/ LAM PAVLI AD PHI=/ LEMONEM ET IN

HISTO=/ riam Esther Commen=/ tarioli./ AVTORE/IOANNE BRENTIO:/ HALAE SVEVORVM/ Ex Officina Pancratij Quecken, expensis/ Petri Brubachij/ Mense IANVARIO./ ANNO M.D. XLIIII./ 8°.

VD16-B7716. Pegg 427.

Bind: Ombundet.

16. Eiusdem ad philippenses

- SSB.

Verifikation: Brentius, J.: Explicatio epistolae Pauli Apostoli ad Philippenses. Avthore Ioanne Brentio. Francoforti, ex officina Petri Brubachij 1548. 8°. VD16-B7615

17. Philippus de autoritate Ecclæ.

- SSB.

Verifikation: De Ec=/ clesiae avtorita=/ te(sic) & de veterum scrip=/ tis libellus/ Autore. / Philip. Melanch. Vitebergæ./ Anno M.D.XXXIX.// 8°. Corpus Reformationum, vol XXIII, sp 588.

18. Eiusdem Catechesis.

a. Melanchton, Ph.: Catechesis puerilis. Lipsiæ, 1549. b. Bugenhagen, J.: De conjugio episcoporum et diaconum. Vittemb., 1525.

Format: h: 14,5 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 249 (Katekismer og katechesiske skrifter)

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri/ Seuerinus Lolan=/ dii

compara<tus>/ sex solidis/ albo⁴²⁴ danicæ
<mo=>/ netæ Anno/ 1552//

Verifikation: a. Melancton, Ph.: Cate=
chesis Pverilis,/ recognita à Philippo/
Melanctone./ Lipsiae./ Anno 1549. // 8°.
Corpus Reformationum, vol. XXIII, sp
105-108. 1. udg. 1540.

b.: Bugenhagen, J.: De conivgio
episcoporum et diaconorum ad reveren-
dum doctorem Wolfgangum Reissen-
bosch, monasterij lichtenbergensis
præceptorem per Ioannem Bugenagium
Pomeranum. Vuittembergæ, per
Iosephum Klug, 1525. 15,5 cm.
NUCAT. Pegg 509

Note: Træsnitbillede af Ph. Melancton
på titelblad.

Bind: Ombundet

19. Math: Iudex in Epist: Dom: I. Pars.

- SSB, dog haves 2 del., se nr. 20.

Verifikation:

20. II Pars.

Judicis, M.M.: Enarrationes epistolarum
dominical. Pars 2. Isleb., 1578.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 283 (Homiletik. Tyske forfattere)

PSL= 20

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen
(forsats mangler).

Verifikation: EPISTOLA=/ RVM
DOMINI=/ CALIVM ENARRATI=
ONIS, IN QVA EARVM PERIO/ KAE
VSVS ET PARTES, SENTENTI=/ arum

cohaerentia, singularum vocum &/
phrasium exposito ac praecipuorum
loco=/ rum methodis ordine perspicuae
et/ piae recensetur et/ euoluitur.

AVTORE/ M. Matheo ludice. SECVNDA
PARS. ISLEBII/ Excudebatur per
Andream Petri/ impensis Mathei
Giseken./ ANNO M. D.LXXVIII.// 8°.
VD16-R2242.

Note: Matthäus Richter (den ældre)
kaldet Matthäus Judex (1528-1564).

Bind: I blindfelt på bind: H I B

21. Casparus Cruciger in I Epist: Timoths - SSB

Verifikation: Creutziger⁴²⁵, Caspar: In
Epistolam Pauli ad Timotheum priorem
commentarium, dictatus in Schola
Vuittebergensi, per Doctorem Caspar
Cruzigerum. Argentorati, 1540. 8°.
BMCAT. VD16-C5851

22. Exegesis Luth: in 7. Cap: I. Epist. ad cor:

a. Luther, M.: Exegesis in Cap. 7 Epist. 1.
ad Corinthios, de matrimonio sermo,
duorum de matrim. thematum analytica.
lat. facta per J. Lonicerum. Argent., 1525.
b. Luther, M.: Adversvs falso nomina.
Ejusdem Adversus Bennonem
Episcopum [1523]. (Defekt. Slutted med
ark G).

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.
Skab 237 (Christelig etik. Blandede
skrifter).

Proveniensi: (Ant. med Laurits Bruncks hånd på titelbladet): Liber Laur <siden er her meget ødelagt> ... pas .../ ...ubkø .../

Verifikation: a.: MARTINI LVTHERI/ I In septimum primæ ad Corin/ thios caput, Exegesis,/ II De Matrimonio Sermo,/ III Duorum de Matrimonio/ Thematum Analytica, nu=/ per latina facta per Ioan./ Lonicerum./ Argentorati, Anno/ M.D. XX.V.// Latinsk udgave af tekst fra 1523. // 8°.

Luthers Werke, bd. 12 p 91.

b.: Luther, Martin: ADVER/ SVS FALSO NOMINA/ tum ordinem Episcoporum li= bellus, autore Martino/ Luthero./ EIVSDEM ADVERSUS/ Bennonem Episcopum, nuper apud Misnios/ in diuorum numerum referendum, liber/ nunc primum à Germanico in/ Latinum translatus// 72 blade 8°.
Luthers Werke, Bd. 10, II, p 100 (udgave β).

23. **Commentar: Peuceri de præcipuis divinationvm generibus.**

Peucerus, C.: Commentarius de præcipuis divinationum generibus. Witteb., 1553. (Mangler titelblad og forte. Starter på ark B1).

Format: h: 15 cm: 9,5 cm. 8°.

K 333 (Philosofi. Antropologi og Psychologi).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Peucer, Kaspar:

Commentarius de præcipuis divinationvm generibus, in quo à prophetijs diuina autoritate traditis, et physicis prædictionibus, separantur diabolica fraudes & superstitiosae observationes, & explicantur fontes ad causae physicarum prædictionvm, diabolica et superstitiosae confutatae damnantur, ea serie, quam tabula indicis uice praefixa ostendit. Witebergæ, M.D.LIII. Typis excudebat Iohannis Crato. 1. Aprilis 1553. 8°.

NUCAT. VD16-P1972

Bind: Ombundet.

24. **Theodori Bezæ tractatio de polygamia & diuorsiis.**

- SSB.

Verifikation: Beze, Theodore de: Tractatio de polygamia et diuortiis: in qua et Ochini apostatae pro polygamia et Montanistarum ac aliorum aduersus repetitas, nuptias refutanter: & pleræque in causis matrimonialibus quas vocant, incidentes controuersiæ ex verbo Dei deciduntur... Ex Theodori Bezæ Vezelii prælectionibus in priorem ad Corinthios Epistolam. Apud I. Crispinum. Geneuæ, 1568. 8°.
BMCAT., vol. 2 sp. 1073

25. **Demonstratio Hem: de duab: nat: in christo.**

-SSB.

Verifikation: Hemmingius, N.:

Demonstratio/ INDVBITA=/ TÆ
VERITATIS DE/ DOMINO IESV, VERO
DEO/ & vero homine, vno Christo,
mediatore, atque redemptore nostro vnico,
EX/ PROPHETIARVM COL=/
LATIONE AD EVENTVM/ EXTRUC-
TA./ Authore Nicolao Hemmingio./
ANNO M.D.LXXI. [en del af oplaget er
udsendt med omtrykt titelark så Køben-
havn er anført som trykkested] kolophon:
Lipsiæ, Ernst Vögelin/ Hafniæ, Baltser
Kaus, Anno M.D. LXXI.// 8°.
BibIDan.I sp 197. LN 833⁴²⁶

26. Summaria Luth. in psalmos.

- SSB

Verifikation: SVM/ MARIA D. MAR./
LVTHERI IN/ Psalmos, Daudidis e/
germa., latine red=/ dita per/ Ivstvm
Ionam./ VITEBERGAE/ M.D. XXXIII/
<108 blade. Til slut: Impressum
Vitebergæ per Ioannem/ Weifs. M. D.
XXXIII> 8°.

Latinsk oversættelse af Summa=/ rien
über die Psalmen,/ Vnd vrsachen des/
dolmetchens./ Mart. Luther/ Wittemberg./
1531. <68 upag. blade. Til slut:
Gedrueckt zu Wittemberg,/ durch Hans
Lufft./ 1.5.33.>// 8°.

Luthers Werke, Bd. 38, pp 3-4⁴²⁷.

27. Explicatio Wittingij Psal: 94. & 130.

- SSB.

Verifikation:

28. Methodus D. scriptura Eras: Sarcerij.

- SSB.

Verifikation: Sarcerius, Erasmus:
Methodus in præcipuis Scripturæ divinæ
locos ad nuda didactici generis præcepta ..
in thelogorum non exercitatorum usum
composita ... Farrago locorum com-
munium adiecta est. Basileæ, 1538. 8°.
NUCAT / VD16-B1749.

29. Instructio Visitationes Saxonicae

Pomeranij.

- SSB.

Verifikation: Instructio VI=/
SITATIONIS SAXO/ nicæ, ad Ecclesia-
rum Pas=/ tores, de doctrina Christi=/
ana, translata a doc=/ tore Pomerano in
La=/ tinum, propter Ec=/ clesias
Danicas./ Anno dni./ M.D. XXXVIII/<
70 blade. Til slut: Impressum Roschildie
per me/ Ioannem Bart Anno Domini/
M.D.XXXViii>// 8°.

Luthers Werke, Bd. 26 p 191. LN 169
eller

INSTRV=/CTIO VISITATIONIS/
Saxonicae, ad Ecclesiarum Pa=/ stores, de
doctrina Christiana,/ Translata a Doctore
Pomera=/ no in latinum, propter/
Ecclesias Danicas./ Anno do=/ mini./
M.D. XXXVIII/ Nunc rursum excusa
Vite=/ bergæ. M.D.XXXIX< 64 blade>.
Til slut: Impressum Vitebergæ, apud/
Iosephum Clug./ M.D.XXXIX>// 8°.
Luthers Werke, Bd. 26 p 191⁴²⁸. LN 170.

30. **Regulæ vitæ Chytræi.**

-SSB

men i SSB findes:

a. Melanchton, Ph.: Examen eorum, qui audiuntur ante ritum publicæ ordinationis. Wittebergæ, 1556.

b. Chytræus, D.: Regulæ vitæ, virtutum descriptiones. ib. eod.

c. Enarratio symboli Niceni. ib. 1550

SE Liste 3.18.

31. **Refutatio profanationis Coenæ Domini Georg. Maioris.**

- SSB.

Verifikation: Major, Georg: Refvtatio horrendæ prophanationis coenæ domini, collecta ex evangelio et sinceris antiqvæ ecclesiæ testimoniis a Georgio Maiore. Cum præfacione Philipp. Melanth. VVitebergæ, Ex officina Typographico Viti Creutzer. An. M.D. LI. 8°. NUCAT. Corpus Reformationum ?

32. **Catechismus Urbani Regij.**

a. Rhegius, U.: Catechismus minor. Viteb., Iosephi Clug 1538.

b. Formulæ quæd. caute loquendi de præcipuis Christ. doctrinæ locis. Magd., 1538.

Format: h: 14,5 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 250a (Katekismer og katekesiske skrifter).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen. Ombundet og stærkt beskåret.

Verifikation: a. Rhegius, Urbanus:

Catechismus minor pverorum generoso pvero Ottoni Fürster, dicatvs. Ab Urbano Rhegio iam recens ab autore recognitus & locupletatus. Vitebergæ, 1538. (Til slut:) Ex officina Iosephi Clvg. // 8°. BMCAT. VD16-R1743.

b. Rhegius, Urbanus: Formvlæ qvædam cavte et citra scandalvm loquende de præcipuis Christianæ doctrinæ locis, pro iunioribus Verbi Ministris in Ducatu Luneburgensi. Magdeburgi excudebat Michael Lotther. M.D. XXXVIII. 8°. BMCAT. / VD16-1800.

Bind: Ombundet

33. **Luther: Super Magnificat.**

- SSB.

Verifikation: MARTI= / NI LVTHERI SVPER / Magnificat Commentarij nuper é / uernacula in latinum uersi à Ioanne Lonicero / AN. M.D. XXV // 54 sider. 8°. Luthers Werke, Bd. 7 p 541.

Latinsk oversættelse af:

Das Magnificat Vortetschet / vnd aufzgelegt durch D. / Martinum Luther Aug. / Wuittemberg / 1521. 44 sider 4°. Luthers Werke, Bd. 7, p 540.

34. **Ioha: Æpinus de iustificatione.**

- SSB.

Verifikation: Aepinus, Johann: D. IOAN / NIS AEPINI / LIBER / DE / iustificatione hominis. / Operibus legis. / Fidei iustitia & origine. / Fidei discrimine & uirtute. / Notis & signis iustificants fidei / & hom-

inum iustificatorum./ Imbecillitate & peccatis sanctorum./ Discrimine peccatorum./ Premijs fidei & bonorum operum/ HIS ADDITA EST CONFVTA=/ tio argumentorum, quae ab aduersarijs oppo=/ ni solent iustificatione fidei./ FRANCOFORTI EX OF/ ficina Petri Brubachij,/ ANNO M.D.LI.// 8°. VD16-A376.

Madtz Anderss	Egen handt
Jens Michelss	Egen handt
Jens Pedss	Egen handt
Pouel Abraham	Egen handt
Rasmus Jenss	Egen handt

<Slut på liste 5 ark 1>

<Liste 5 ark 2>

35. Sententiæ collectæ per R: Barns Anglium S. Theologiae Doctorem

- SSB.

Verifikation: Barnes⁴²⁹, Robert: SEN=/ TENTIAE EX DOC=/ TORIBVS COL=LECTAE. QVAS papistos uaide im=/ pudenter ho=/ die dam=/ nant./ Per Anto. Anglium. Witebergæ/ (Impressum...apvd Iosephum/ Clug. Anno domini./ M.D. XXX.)// 8°. VD16-B402. Pegg 130 (Anglus, Robert).

36. Methodus Erasmi perueniendi ad veram Theologiam

a. Erasmus Roterodamus: Ratio, s. methodus ad perueniendi ad veram theologiam. Argent., 1521. b. Melanchton, Ph.: Loci communes. Basil, 1521. (Defekt)⁴³⁰.

Format: h: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 3a (Encyklopædi. Metodologi).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen. Ombundet, beskåret. På titelblad af b: J.L. Stubenrauch

Verifikation: **a:** Erasmus, Desiderius: Ratio seu methodus compendio perueniendi adueram theologiam. Ex accurata autoris recognitione. Argentorati, Apud I. Knoblochum, 1521. 17 cm. NUCAT / VD16-E3521.

b: Melanchton, Ph.: LOCI/ COMMVNES RERV/ THEOLOGICARVM,/ SEV HYPOTYPO-/ SES TEHOLO/ GICAE./ PHILIP./ MELANCH. AVCTORE./ BASILEAE, ANNO/ M.D.XXI.// 8°.

Corpus Reformationum, vol XXI, sp. 63-64. Pegg 2865.

Note: Melanchtons Loci (øvrige udgaver), se Liste 3.9. Titel i træsnitramme.

37. Tilemannus Heshusius de præsentia corporis & sang: Chrst: in Coena.

- SSB.

Verifikation: Heshusius, Tilemann: De præsentia corporis Christi: in coena Domini ... Ihenae Anno M.D.LX. 8°. VD16-H3102.

Oversættelse af den tyske udgave:

Heshusius, Tilemannus: Kurtze Anleitung, wie die Wahre Gegenwertigkeit des Leibs und Bluts Ihesu Christi im Abentmal zu beweisen sey. H. Geisler, Regenspurg, 1568. 4°. NUCAT

cam interpretandi, con=/ cionandi continet./ EDITA/ ROSTOCHII/ IN OFFICINA/ LUDOVICI/ DITII/ M.D.LV// 8°. LN 826.

38. Brent: de Maiest: D: N: I: chrj.

-SSB

Verifikation: Brenz, Johan: De maiestate Domini nostri Jesu Christi ad dextram Dei Patris, et de vera præsentia Corporis & sanguinis eius in Coena. In hoc scriptio respondetur Petro Martyrii, & Henrico Bullingero Cingliani dogmatis de Coena Dominica propugnatoribus. Francoforti, apud Petrum Brubachium, 1562. 4°. NUCAT

39. Methodus Hemming:

Hemmingius, N.: De Methodis libri duo. Rost., 1555. 8°.

Format: h: 15 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 325 ((Metafysik, logik og dialektik) .

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen. Ombundet og beskåret.

Verifikation: Hemmingsen, Niels: DE/ METHODIS/ LIBRI DVO, QVO=/ rum prior quidem omnium methodorum/ uniuersalium & particularum, qua=/ rum usus est ib Philosophia breuem ac/ dilucidam declarationem: Posterior uerø Ecclesiasten siue methodum/ theologi-

40. Henricus Bullinger: Decas 3 sermonium

- SSB.

Verifikation: Bullinger, Heinrich: Sermones decas tertia. Ex decade quarta. Tomus secundus. Tigvri, apvd Froshouerum, 1550. 4°. VD16-B9693.

Note: Vol 2 af forfs. *Sermones decades quinque*. Bindet har selvstændigt titelblad, selvom det er en del af et flerbindsværk.

41. Eiusdem Decas 5

- SSB.

Verifikation: Bullinger, Heinrich: Sermonvm decades quinta ... Tomus primus. Tiguri, in officina Christoph. Froshoueri, M.D.LI. 4°. NUCAT/ VD16-B9695.

Note: Vol 1 af forfs. *Sermonvm decades quinque*. Bindet har selvstændigt titelblad, selvom det er en del af et flerbindsværk.

42. Responsio D. Augusti contra Iohann.

Fridericum.

- SSB.

Verifikation: AVGVST, Kurfürst zu Sachsen, Kurze vorantwortung des

churfürsten zu sachsen/ herzogen
 Augusti/ &c etlicher erdichteten unwar-
 hafftigen bezichtigung halben/ so durch
 die erklerten echter/ vnd jren receptatoren
 wider seine Churf. G. ausgebreit worden.
 Als ob dieselbigen vnter dem schein/
 gegenwertiger von wahre christliche
 religion ausrotten. Die graffen/ herrn vnd
 vom adel vordrücken/ aus hertzogen
 Johans friderichus von Sachsen/ gegen-
 wesene lande vnd leute an sich bringen
 wolte/ &c. [Geben im lager vor Gotha zu
 Goldbach 1567]. (19 p. 19 cm).
 NUCAT (bd. 26 p 62)
Note: Johan Friedrich, storchertug af
 Sachsen, 1503-1554.

43. Hemming: de via vitæ.

- SSB

Verifikation: Hemmingius, N.: VIA
 VITAE./CHRISTIANA/ ET
 ORTHODOXA IN=/ STITVTIO
 COMPLECTENS/ PRAECIPVA
 CHRISTIANAE/ Relligionis capita, quæ
 homini ad salutem/ consequendam
 cognitu necessa/ ria sunt, tradita/ A /
 Nicolao Hemmingio./ NVNC PRIMVM
 EX DANI=/ ca in Latinam linguam
 translata, at / Andrea Seuerino Velleio.
 (Til slut:) Lipsiæ Excudebat Andreas
 Schneider/ in officina Voegelianæ, Anno/
 1574.// 8°.
 LN 923.

Note: Via Vitæ (Liffsens Vey) udkom
 først på dansk (Lorenz Benedict,

1570) (LN 921). Første latinske udgave
 er fra 1574.

44. Pastor Eiusdem.

Hemmingius, N.: Pastor sive pastoris
 optimus vivendi modus. Hafniæ, 1562.

Format: h: 14,8 cm. b: 8 cm. 8°.

Skab 261 (Pastoralteologi).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
 Ombundet og beskåret.

Verifikation: Hemmingsen, Niels: PA
 STOR/ SIVE/ PASTORIS OPTI=/ MVS
 VIVENDI AGEN=/ DIQVE MODVS./
 Per/ NICOLAVM HEMMIN= GIVM./
 ACCESSERVNT HVC 37/ HAFNIÆ/
 EXCVDEBANT HAEREDES/
 CHRISTOPHORI/ BARTH/ ANNO
 1562. Impensis Balthazari Kaus, Biblio=
 polæ Hafniensis// 8°.
 LN 860.

Bind: Ombundet.

45. Eiusdem Epist Iohannis.

- SSB

Verifikation: Hemmingius, N.:
 COMMENTARII IN/ S. IOHANNIS/
 APOSTOLI/ EPISTOLAS/ SCRIPTI/ A/
 Nicolao Hemmingio./ (Til slut:)
 VVITEBERGÆ/ excudebant Clemens
 Schleich & / Antonius Schöne,/ Anno/
 M.D. LXIX.// 8°.
 LN 803.

46. Enarratio Philip: in Epist: ad Rom:

Melanchton, Ph.: Epistolæ Pauli scriptæ

ad Romanos enarratio. Witebergæ, 1556.

Format: h: 14,5 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 86 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Melanchton, Ph.: Epistolae Pauli scriptae ad Romanos Enarratio, edita a Phil. Melanthon. A. 1556.

Witebergæ ex offic. typographica, Viti Creutzeri, sumptibus Conradi Rhuel. 8°. Corpus Reformationum, vol XV, sp 797-798.

Bind: Ombundet.

47. Commentaria eiusdem ad Rom.

- SSB

Verifikation: Melanchton, Ph.:

Commentarii in Epist ad Romanos recens scripti a Phil. melan. anno 1532. Impressum Witebergæ in edibus Iosephi Clug. 8°.

Corpus Reformationum, vol. XV, sp 493-494. Pegg 2817.

Desuden haves: Knopken, A.: In epist ad Romanos interpretatio; adj. ipsa Pauli ep. a Ph. Melanthon passim notis illustr. Witteb., 1525.

Format: h: 14,5. b: 9. 8°.

Skab 86 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Knopken, Andr.: IN EPISTO=/ LAM AD ROMANOS ANDREAE/ KNOPKEN COSTE-

RINEN=/ sis interpretatio, Rigæ apud Liuo=/ nios prælecta, ubi is pastore/ agit Ecclesiæ/ ADIECTA EST IPSA PAV=/ li Epistola⁴³¹, à PHILIPPO Melanchtho=/ ne passim notis quisbusdam illustrata, qui=/ bus & disputationis ordo, & sermonis com=/ positto indicatur/ ARGENTORATI/KNOBLO=/ CHVS EXCVDEBAT./ M.D.XXV.// Ses ikke i Corpus Reformationum. VD16-K1476 (men 1525-udgaven ses ikke).

Note: SE 4, 36.

Bind: Ombundet.

48. Eiusdem in Ecclesiasten.

- SSB.

Verifikation: Melanchton, Ph.:

Ecclesiastes. Autore Philippo Melanthon. Witebergæ, excudebat Ios. Clug. Anno 1550⁴³². 8°.

Corpus Reformationum, vol XIV, sp 89-90.

49. Eiusdem de Anima.

Melanchton, Ph.: Commentarius de anima. Viteb., 1542.

Format: h: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.

K 329 (Philosophi. Antropologi og psykologi. Håndbøger)

Proveniens:(Med PSLs hånd)(på titelbladet:) Liber Pe<tri>/ Seuerinij L<olan=>/ dii dono s<ibi> datus/ vener<abilis> viro/ M. La<uren>/ tio Rip../ sumo p <asto>/ re eccl<esiæ>/ ui Ni<colai>/

Haff<niæ>/ .../ .../ 154?⁴³³//

Højre kant er så kraftigt beskåret, at dele af inskriptionen ikke kan læses.

I bunden af siden er samme tekst tilsyneladende gentaget (men på hovedet): Liber Petri Seuerini Lolandij dono/ datus à reuerendo viro dno ff:/ Laurentio, sumo/ pastore ecclia diui/ / Nicolaj Haffniæ//

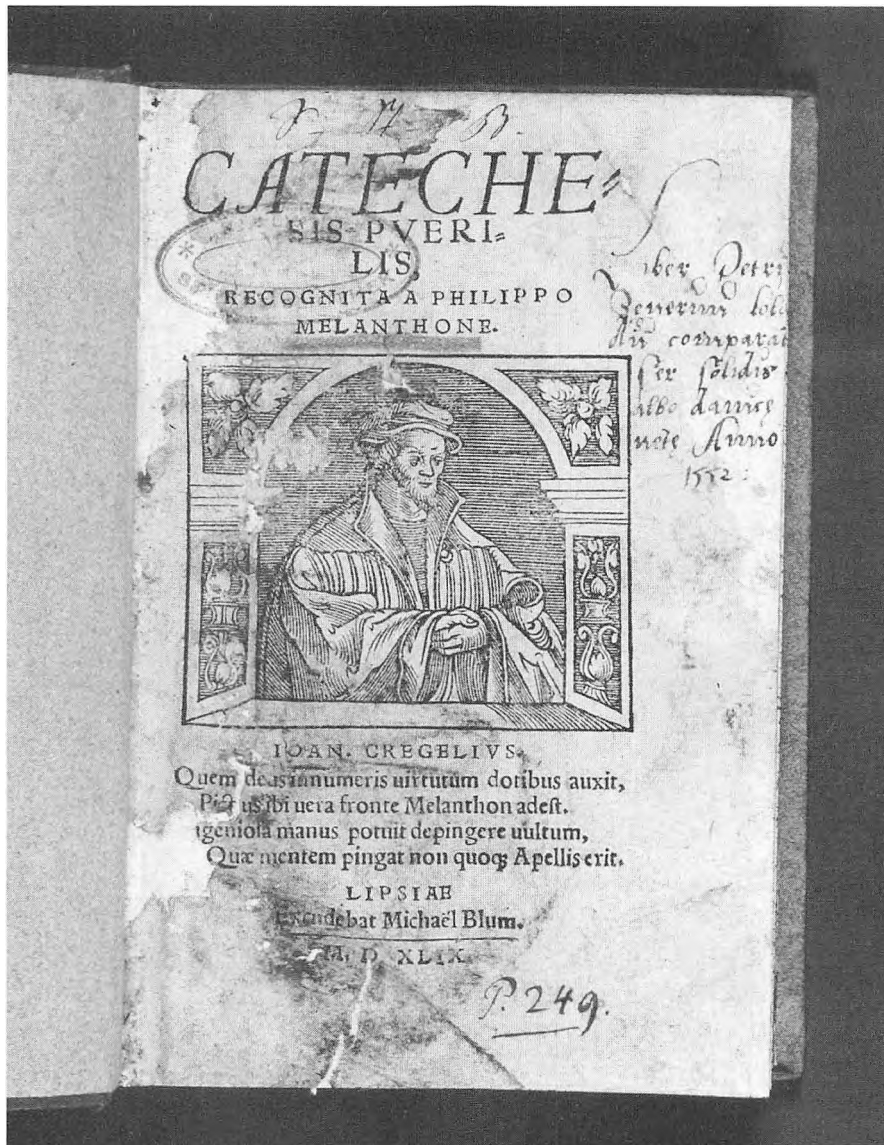
Verifikation:Melanchton, Ph.:

Commentarius de anima.Vitebergae, anno 1542. Ex officina typographica Petri Seitz. 1542⁴³⁴. 8°.

Corpus Reformationum, vol XIII, sp. 0-1. Pegg 2817 (men ikke denne udgave).

Note: Titel i træsnitramme.

Madtz Anderss	Egen hand
Jens Michelss	Egen hand
Jens Pedss	Egen hand
Pouel Abraham	Egen hand
Rasmus Jenss	Egen hand



Melancthon, Ph.: *Catechesis puerilis*. Lipsiæ, 1549. b. Bugenhagen, J.: *De conjugio episcoporum et diaconorum*. Vitteemb., 1525. (Liste 5.18).

Liber Petri Seuerini Lolandii compara<tus> sex solidis albo danicæ <mo=> netæ Anno 1552.
På titelbladet afbildes PH. Melancthon i en perspektivisk ramme.

Sexta classis libror.

1. — Litterae in identron
2. — quid in fali quad
3. — Pand. de Receptis Vet. & N. Jus.
4. — primum. Saloni
5. — Reconciliationes, Althamer
6. — Philipp. responsio de controversia Stanchar.
7. — Gram. Graec. oculampard.
8. — Gram. Lat. Linacii
9. — Syntax. Graec. Varronii
10. — Dialect. Rodolph.
11. — Dialect. Strigel.
12. — Dialect. Titelman.
13. — Dialect. philip.
14. — Dialect. Lufi.
15. — Dialect. Schley.
16. — Dialect. incert. cymid. autor: cum praefat. philip.
17. — Rhetorica Graec. Main
18. — Rhetoric. Manth. Dracon
19. — Rerum in Terent. T. hanc
20. — " pau
21. — " pau.
22. — officii Cicero:
23. — Epist. spirit. fane
24. — Annotationes Riccii in system
25. — Paul. Manat. in spirit. Cicero:
26. — Cic. de oratore
27. — collega Eras
28. — Epist. de copia Verborum.
29. — Hadrianus de sermone latino.

Altona P. Dreyer J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer
 Er. J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer
 J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer J. M. W. Dreyer

LISTE 6

Sextæ classis libri

1. Luther: in Deuteron:

– SSB.

Verifikation: DEVTE/ROMION
MOSE cum Annotationibus./ MART.
LVTHER:/ VVittenbergæ./ 1525.// 8°.
Tysk udgave 1525.
Luthers Werke, Bd. 14, pp 489–496
(A1).Pegg 1867.

2. Ejusd: in Psal. grad.

a. Commentarii in quindecim psalmos
graduum ex prælectionibus M. Lutheri
summa fide collecti. Argentorati, 1540.

b. Melanchton, Ph.: Defensio conjugii
sacerdotum. Argentorati, 1540.

Format: h: 16 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 69 (Bibelstudiet. Fortolkning af
enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 2

Proveniens: (Med Laurits Bruncks
hånd)(på titelbladet:) Liber Laurentij
Brunck pastor/ in Stubek. emptus 2
marcis/ 14 sk 1542//

Verifikation: a: IN QUIN/ DECIM
PSALMOS/ GRADVVM COMMENTA/
rij, ex prælectionibus D. Martini/ Lutheri,
summa fide/ collecti.// . M.D.XL.//(320
blade). Ved slutningen: EX OFFICINA
CRATONIS/ Cratomilliani Argentora-
tensis,/ Mense Septembri./ Anno/

M.D.XL.// 8°

Luthers Werke, Bd. 40,3 p 4–5 (A)

Tysk oversættelse 1551: Auslegung D.

Mar/ tin Luthers, über die funfzehn/
Psalmen der Lieder im höhern Chor, im
Latin/ genannt Psalmi Graduum.

verteuscht/ durch Doctor Caspar/ Hedio/
Wittenberg/ M.D.XLI//

Luthers Werke, Bd. 40,3 p 4–5 (A)

b: Melanchton, Ph.:Defensio/ Conivgii
Sacerdotvm pia/ & erudita, missa ad
Regem Angliae./ collecta à Philippo
Melan-/ thone. / Refvtatio absvvm Coe-
/ nae Domini./ Ervdita et vtilis dispytatio
de potestate Pon-/ tificia./ (Til slut:)
Argentorati ex officina/ Cratonis Mylii,
Men. Decemb./ Anno/ M.D.XL. 140
sider.// 8°.

Corpus Reformationum, bd. XXIII sp.
667–668. Pegg 2831.

Note: a er identisk med Liste 4. 6
(Besoldus).

3. Pandectæ Brunfelsii Vet. & N. Test.

– SSB

Verifikation: Brunfels, Otto:
Pandectarum Ueteris & Novi Testamenti.
Libri XXII. Argentorati, 1529.
BMCAT

4. Prouerb. Salom.

– SSB.

Verifikation:

5. Reconciliationes Althamerj.

– SSB

Verifikation:**Note:** SE Liste 3,29: Althamer:

Conciliationes locor. Norimb. 1553.

I SSB findes endvidere: Althamerus, A.:

Diallage, h.e. conciliatio locorum S.

Script., qui prima facie inter se pugnare

videntur. Basil, 1529.

6. Philippi responsio de controuersia**Stanchari.**

– SSB.

Verifikation: Melanchton, Ph.:

Responsio de Controuersijs Stanchari.

Vitebergae. Excudebat Iohannes Lvfft.

Anno 1560. 8°.

Corpus Reformationum, vol XXIII, sp

585.

7. Gram græc. oecolampard.

– SSB

Verifikation: (Evt.): Oecolampadius,

Ioannes: Dragmata graecae literatvrae a.

Io. Oecolampadio congesta ... [Basileae,

ex ædibus Andreae Cratandri et Servatii

Crvft, 1518]. 8°.

NUCAT / VD16–O310. Pegg 3030.

8. Gram. Lat: LinacriLinacri Britanni⁴³⁵, Th.: De emendata
structura Latini sermonis libri VI. Magd.,

1543.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 384 (Det latinske sprog)

PSL= 8**Proveniens:** (Med PSLs hånd)(på for-

sats): Liber Petri Seue=/ rini Lolandii

compa=/ ratus viginti soli=/ dis danicæ

monetæ/ Anno domini/ 1553//

(På titelblad med rødt blæk): Liber Petri /

Seuerini//

Verifikation: THOMAE/ LINACRI

BRITANNI/ DE EMENDATA

STRVCTVRA/ Latini sermonis, Libri

VI./ Cum epistola commendatoria

Philippi/ Melanthonis./ Et indice.../

MAGDEBVRGAE/ per Michaelem

Lottherum./ ANNO M.D.XLIIII./ 8°.

VD16–L1770. (Melanchtons forord:)

Corpus Reformationum, vol II, sp 481

(men ingen Magdeburgudgave). Pegg

1752 (men ikke denne udgave).

9. Syntax. græc. Varrenij.

Institutiones lingvæ græcæ, per J.

Varennium, J. Camerarium et alios. s.l.,

1532. (Defekt).

Format: h: 14 cm. b: 9 cm. 8°.

Skab 380 (Det græske sprog).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Ombundet og kraftigt beskåret. Titelblad

og forsats mangler.

Verifikation: Varrenius, Joannes: Syn-

taxis linguae Græcæ, ea potissimum

complectens quæ a Latinis dissentiunt.

Lovanni, 1532. 4°. BMCAT. (Ses ikke i VD16). Syntaxis lingvæ græce. Ioanne Varennio autore. Præterea annotatiunculæ paucæ ad præcepta syntaxis Varennium, per Ioachimvm Camerarivm. Basileae, B. Lasium & T. Plattervm, 1536. (14,191,1) 16 cm. NUCAT (der ikke har SSBs udgave).

10. Dialect: Rodolphi.

– SSB.

Verifikation:

11. Dialect. Strigel.

Strigelius⁴³⁶, V.: Hypomnemata in erotemata Dialecticæ Ph. Melanchthonis. Lps., 1566.

Format: h: 17,5 cm. b: 11 cm. 8°.

Skab 327 (Metafysik, logik og dialektik).

PSL= 11

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Strigel, Victorin: In Erotemata/ dialecticæ/ Philip MELANCTHONIS/ HYPIONNEMATA Victorini Strigelij ...ex PRAELECTIONIBUS PVB/ lici in Academia Lipsensi ...(Lipsiæ, 1566). 8°. NUCAT/ VD16–S9607.

12. Dialect Titelman:

Titelmannus, Fr.: Dialecticæ

considerationis libri 6. Coloniae, 1543.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 327 (Metafysik, logik og dialektik).

PSL= 12

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Titelmans, Franciscus: DIALECTI=/ CAE CONSIDERATIONIS/ libri sex, summam Organi Aristote=/ lici, hoc est, totius Dialectices/ ab Aristotele tractata/ complectentes,/ .../ AVTORE/ Francisco Titelmanno Hasselense/ sacrarum literum apud Loua=/ niensis proffessore./ COLONIAE, ex officina Melchioris/ Noliesiami, Anno M.D.XLIII.// 8°.

VD16–T1383.

13. Dialect. Philip.

– SSB.

Verifikation: Iflg. Corpus

Reformationum vol XIII, sp 507–510 udgav Melanchton 3 udgaver/typer af Dialectica. Titelbestemmelse er ikke mulig:

Compendiaria dialectices ratio. Lips., 1520.

Dialectices Phil. Melanchton libri quatuor. 1528.

Erotemata dialectices. 1547.

14. Dialect: Loss:

Melanchton, Philip: Erotemata dialecticæ et rhetoricæ, et præceptionum Erasmi Roterod. de utraque copia verborum &

rerum, contracta p. L. Lossium. Witeb., Clemens Schleich, 1574³⁷.

Format: h: 16 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 326 (Metafysik, logik og dialektik).

PSL= 14

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Loss, Lukas:

EROTEMATA/ DIALECTICAE/ ET RHETORICÆ PHI= / LIPPI MELANTHONIS, ET/ præceptionum Erasmi Roterodami, de/vtraque Copia verborum & rerum: iam/ primum ad usvm Scholarum(quas/ vocant Triuiales) breuiter se=/ lecta & contracta./.../ Diligenter, nunc postremo, ab ipso/ autore recognitus, & vtilliter/ auctus/ VVITEBERGAE/ excvdebant Clemens Schleich & Antonius Schöne./ ANNO M.D.LXXIII. 8°. (Titelblad).

VD16–L2753 (men der ses ingen

Wittenbergudgave fra 1574).

Trykår for ovenstående er i Corpus

Reformationum vol XIII sp 509 angivet til 1583.

15. Dialect: Schillerj

– SSB

Verifikation: –VD16 (?).

16. Dialect: incerti. cujusd: autor: cum

præfat: Philip.

– SSB

Verifikation:

17. Rhetorica Georg: Maior.

– SSB, der dog har:

a. Ciceronis, M.T.: Officia emend. a Ph. Melanchtone. Halæ Sueorum, 1536.

b. Maior, G.: Quæstiones rhetoricæ ex libris M. Ciceronis Quintiliani et Ph. Melanchtones. Magdeburg, 1537.

c. Molleri, V. Erotemata artis dialectices. Witeb., eod.

Skab 413b.

SE Liste 6. 22.

18. Rhetoric: Math: Dræsseri

Dresserus, Matt. Rhetorica inventionis et dispositionis. Witeb., 1575.

Format: h: 17,5 cm. b: 10 cm. 8°.

K 536 (Digtekunstens og veltalenhedens teori og historie).

PSL= 18

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Dresser, Matthias:

RHETORICA/ INVENTIO/ NIS ET DISPOSITIO/ NIS ILLUSTRATA & LOCU/ pletata quam plurimus exemplis sacris & philosophicis ...Edita denuo correcta & penè tota alia à priori editione facta in Academia Erphordiensi à MATTÆO DRESSERO ... ANNO M.D.LXXV/ VVITEBERGAE.

Excudebat Clemens Schleich et Antonio Schöne.// 8°.

VD16–D2765.

19. Riccius in Terent: I. pars

– SSB.

Verifikation: Reyck, Stephan: In P. Terentii comoedias sex novus commentarius, ex publicis prælectionibus doctissimorum virorum qui olim in celeberrima Academia VVitebergensi floruerunt, in usum scholasticae iuventutis magno studio & labore collectus, et nunc primum editus a. M. Stephano Riccio ... Excudebat Beorgius Hantzsch, 1566–. Bind 1–3⁴³⁸. 8°. VD16–R656.

20. II Pars.

– SSB.

Verifikation: SE Liste 6.19. (VD16–R657).

21. III Pars.

– SSB.

Verifikation: SE Liste 6.19. (VD16–R658).

22. Officia Ciceron:

- a. Ciceronis, M.T.: Officia emend. a Ph. Melanchtone. Halæ Sueorum, 1536.
- b. Maior, G.: Quæstiones rhetoricæ ex libris M. Ciceronis Quintiliani et Ph. Melanchtones. Magdeburg, 1537.
- c. Molleri, V. Erotemata artis dialectices. Viteb., eod.

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 413 (Græsk og romersk litteratur. Andre forfattere).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen. Forsats mangler.

Verifikation:a. Ciceronis, M.T.: Officia emend. a Ph. Melanchtone. Halæ Sueorum, 1536.

b. Maior, G.: Quæstiones rhetoricæ ex libris M. Ciceronis Quintiliani et Ph. Melanchtones. Magdeburg, 1537. 8° (SE Liste 6.17)

VD16–M3138 (men kun i 1535 udgave).

c: EROTEMA/ TA ARTIS DIALEC=/ tices Marchicè Iu=/ uentuti pre=/ scripta./ Autore Volfgango Mollero./ .../ VITEBERGAE , per IOANNEM VVEISS. M.D./ XXXVII./ 8°. (SE Liste 4. 17).

VD16–M5832.

Note: Teksterne fra Liste 4.17 og 6.17 findes heri. b: Titelblad i træsnitramme.

23. Ejusd: epist: fam:

a.Ciceronis, M.T.: Epistolarum familiarum libri 16, ex C. Longolij castigatt. recogn. Colon., 1545.

b.Melanhcton, Ph.: Argumenta et scholia in epistolas Ciceronis⁴³⁹.

Format: h: 15,5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 414 (Græsk og romersk litteratur. Andre forfattere).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen. Mangler forsats.

Verifikation: b: Kan ikke verificeres entydigt, se Corpus Reformationum bd. XVI, sp 615 ff.

24. Annonationes Riccij in easdem

Melanchton, Ph.: In M.T. Ciceronis epistolas, quæ familiares vocantur, argumenta, iterum aucta per St. Riccium. Gorlic, 1569. Tome II.

Format: : h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

K 422 (Græsk og romersk litteratur. Kommentarer til romerske forfattere).

PSL= 24

Proveniens: (Med PSLs hånd)(på forsats): Liber Petri Seurini/ Iolandii emptus/ semidalerø Anno/ Dni 1578//

Verifikation: In M.T. Ciceronis epistolas, quæ familiares vocantur, argumenta, quæ tum ordinem scriptorum, et seriem Historiarum, tum locos Rhetoricos complectuntur, ex ore Clariss Viri D. Philippi Melanthonis (piae memoriae) quondam priuatim excepta, et Eloquentiæ et Historiarum studiosis communicata, Nunc iterum correctæ et auctæ per M. Stephanum Riccium. Gorlicij excudebat Ambrosius Fritsch. Anno M.D. LXIX. Tomus secundus. 8°.
Corpus Reformationum, vol XVII, sp 9–12.

25. Paul: Manut: in epist: Cicron:

Manutii, P.: Commentarius in epistolas

M.T. Ciceronis ad T. Pompon. Atticum, Frf., 1580.

Format. h: 16,5 cm. b: 11 cm. 8°.

K 422 (Kritik og fortolkning af romerske forfattere).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen. Ombundet.

Verifikation: Manuzio, Paolo: Commentarius Paulii Manutii in Epistolas M. Tvllii Ciceronis ad T. Pomponium Atticum, cum rerum & verborum indice. Adiunctæ sunt item Simonis Bosai ... Animadversionis in easdem epistolas, diu hactenus expetitæ. Francoforti, Apvd A. Wechelum, 1580. 2 dele i ét bind⁴⁴⁰ (16,634,53 – 7,218,6) 18 cm.

NUCAT.

Bind: Ombundet.

26. Cic. de oratore.

a.Cicero, M.T.: De oratore dialogi tres, a. Ph. Melanchtone notis illustr. Haganoæ, 1530.

b.Melanchton, Ph.: Elementorum rhetorices libri 2. Viteb., 1532.

Format: h: 15.5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 412 (Græsk og romersk litteratur. Andre forfattere).

PSL= 26

Proveniens: (På forperm og titelblad mange samtidige noter) (På forperm ikke med PSLs hånd): Joannes petrus cymber(t) me emit/ & possidet 20

S<olidis> Anno 1536//

(På titelbladets bagside med PSLs hånd):
Liber Petri Seuerini/ Lolandii emptus/ xx
solidis hu=/ius mo=/ netæ//

(På sidste teksts side med PSLs hånd):
Status est caput generale causæ siue/
questionis, ad quod qui dicit, omnia
confert,/ & quod auditor præcipuè spectat:
obiectur(?) / causis forensibus præcipuè
spectatus, an/ sit sortini quod obirritur,
quale sit, &/ quid sit primus/ status
dicitur coniecturibus/ suis inficiatur:
secundus/ qualitatis siue iuridical:/ tertius
finis suis defin=/ tivus. In primo queritur
verum coniectur/ In secundo quoniam de
facto convenit/ queritur.. vere factum(?):
in tertio, quo/ niam de utruque coniuulerit
(?), definitione/ queritur ... facti/ Liber
Petri Seuerini/ Lolandii.//

Dernæst et sammenskrevet bogstav, der
ligner et A , men som *kan* være en sam-
menskrivning af J C eller JHC eller evt
JNC (In Nomine Christi).

Verifikation:a: –NUCAT, der har udg.
Paris 1528 og 1543.

b: Melanchton, Ph.: Elementorum
rhetorices libri dvo ... Vitebergæ [Apvd
Georgivm Rhav], 1532. 8°.
NUCAT/ VD16–M3104

Note: **b:** er kraftigt indstregtet og forsynet
med håndskrevne noter med sort og rødt
blæk.

27. Colloqa Eras:

Erasmus Roterodamus: Opus familiarium
colloqviorum Des. Erasmi Roterodami ut
postremum a Frobenio est editum, ipsius
Auctoris manu locupletatum &
recognitum: auctoribus etiam scholijs ad
quæque colloquia subiectis, illustratu.
Coloniæ, 1560.

Format: h: 16,5 cm. b: 10 cm. 8°.
Skab 430 (Græsk og romersk litteratur.
Nyere latinister. prosaiske skrifter).

PSL= 27

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Liber
Petri Seuerini Lolandii/ comparatus 22:
solidis/ Anno Do: 1563//

Verifikation: Erasmus Roterodamus:
OPUS/ FAMILIA/ RVM
COLLOQVIUM DES./ ERASMI
ROTERODAMI UT PO/ stremum a
Frobenio est editum, ipsius Auctoris
manu locupletatum & recognitum:
auctoribus etiam scholijs ad quæque
colloquia subiectis, illustratum. Coloniæ,
1560.// 8°.
VD16–E2410.

28. Ejusd. de copia Verborum.

Erasmus Roterodamus: De duplici copia
verborum ac rerum commentarii 2.
Basileæ, 1560.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.
Skab 373 (Sprogvidenskab).

PSL= 28 (meget svagt).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: DES ERASMI/
ROTERODAMI DE DV/ PLICI COPIA
VERBORVM/ ac rerum commentarij
duo: multa ac/ cessione, nousique;
formulis locupletati./ Addita sunt
doctissimi commentarij M. Veltkir/ chij
Oratoriae facultatis in academia/
Vuittebergensi, professoris/ Basileae per
Nicolaum Bryling. Anno M.D.LX.// 8°.
VD16–E2695.

29. Hadrianj de sermonæ latino.

– SSB

Verifikation: Castellensis, Hadrianus
(Cardinal):

De sermone latino & modis latine lo-
quende. Venatio ad Ascanium. Iter Julij
II. Apud I. Frobenium, Basileæ, 1518. 4°.
Pegg 597.

Mattz Andersøn	Egen Haandt
Jens Michelsøn	egen handt
Jens Pedersøn	egen Haandt
Poffuel Abraham	med egen Haand
Rasmus Jensen	Egen Haandt



143 DE EMEND. STRVCT.
 Emmuchi, Viden oclum & eibus quid faciat alienus
 Legitur inquit, Et quid facit, ut sit figura per modos,
 pro quid faciat, Et in illo Hecyre, idq; si nunc comes.
 morare uelim, quam fideli animo et benigno in illam
 & clementi sui iure possum. Idcirco in pro subiu-
 ctio positam esse ait, nempe sui pro fuerim: Aut pri-
 uatum post unam aut alteram uerbum cuiusmodi sunt
 dico & quero. Tere. Quin tu uno uerbo dic, quid est
 quod me uelis. Marital. Die quorū es, quanti cupias
 cocenre, ubi utriusq; modi exemplū est. Cicer. Att. Sed
 quero quid illi opus erit, Athenis permurari ut possit
 Quorū uerborū quanquā multa sunt exempla, uiden-
 tur omnia distinctione defendi posse, nec præceptū cō-
 uellere, si eo post imperatiuū dicatim adhibeatur. si
 eui in illa dicendū figura que nō minus uellicare præ-
 ceptum uidetur. Nescio quis teneros oculos mihi sa-
 seimat agnos. Ordo ipse defendit à mitto, sic Oculus ne
 scio quis. Tale est illud Plinij. Tū mihi nescio quis in
 aurem susurrauit. Nec si Gellius aliter nonnunquā lo-
 quitur, ut in illo primi libri, Video quousq; pro gres-
 sus est, id mihi pro lege sit. In hoc tamen genere obser-
 uasse uidetur, pro futuro subiunctiui periphrasim eius
 frequentius pont. ueluti pro scripseris, scripturus sis,
 quod fortasse ob amphibologiam uitandā accidit. Ci-
 cer. Att. Et si id scire cupio, quod ad tempus recte ad-
 te scribere, id est, quandiu Romæ futurus sis. Idē, Tu
 quaso quid agas, ubi quoq; hoc tempore futurus sis
 quales res Romæ reliqueris & cat. cura ut sciamus:
 Rarius

Post dicitur
 & quorū

nota

LATINI SERM. LIB. III. 145
 Rarius per futuram ipsam. Quint. Præcipue illa infi-
 gat animis que in oeconomia, que in decoro rerum,
 quid persone cuiq; conuenit, quanquam etiam, con-
 uenerit. hoc loco absolutū, uideri futurū potest. His
 non obstant, que per si quis, fere sub indicatio est, etia-
 tur. Ci. ad Att. Velim tamē si quid est de Antonij aduen-
 tu quod audieris, scribas ad me, propterea quod, si
 quis eiusmodi infinitiū est. Raro cū subiunctiui, ut
 idem Att. Sed quaso ut scribas quam sepius, nō mo-
 do si quid scies, aut audieris, sed etiā si quid suspicabe-
 re. Nisi illud audieris, futuri etiā absoluti dixeris. A-
 eriter tamē attendēdū in infinitis aliquādo esse, pro
 uocabulū Qui, nobis pro infinito imponat, ut autūi
 que legisti, ubi si que, ut pronocabulū ceperis, recte
 habet, pro illa que legisti. Si pro infinito legeris, non
 legisti dicendū erat sed legeris. Nā quoties accusati-
 uis præcedit, q. transitū uerbi excipiat, omnino prono-
 cabulū uox est, que sub specie infiniti Quis sequitur.
 Infinitū enim cū suo uerbo, & alio trāsitionē uerbi
 accusatiui uice excipiunt. Atq; hac ratione illud Qui
 dii defenditur. Ede simul causam, cur de celestibus
 unat. Sitq; quod à tergo, sitq; quod ante uidet: si
 illud cur, in propter quam solus, pronocabulū
 Qui, siue relatiuum substantiæ, de quo in partibus
 inter pronomina propter ueterum consuetudinem me-
 minimus, quoties Continuo cum præcedentibus ser-
 mone legitur, subiunctiuis uerborū quam trāslatiuis
 frequentius iungi uidetur. Verg. Omnia uentorū cō-
 currit

si quis pro
 mo. ad hunc
 spectat

nota

quando sit
 pronocabulū
 tum.

ubi sit con-
 amicitie
 sermone

Linacri Britanni, Th.: De emendata structura latini sermonis libri VI. Magd., 1543. (Liste 6. 8).

Opslaget viser en side med PSLs mange noter.

Septima classis libri.

- 1 — Lexicon grec: Lat: minor.
- 2 — Apparatus Lat: locutionis.
- 3 — Dactylopedius.
- 4 — Plotinmorphose omniij.
- 5 — Felij Anton: grammat:
- 6 — Glucidarius Poetic:
- 7 — Syntaxis loh: Disput:
- 8 — Iunenali.
- 9 — Salustius de comment: catilin:
- 10 — Institutio principis Christi: Eras: Rot:
- 11 — Baccolica Virgilij.
- 12 — Diogenes.
- 13 — Tuscul: Eras: ciceron:
- 14 — Decretales d. pape Gregor: Nonij.
- 15 — Sextus libri Decretalium Bonifrey.
- 16 — Decretum aureum Gratianij.
- 17 — Murauxta philosophica.
- 18 — Modus Latinitat: incerti: auctoris.
- 19 — Gram: incerti: voc: glossa notab:
- 20 — Institutiones Imperiales.
- 21 — Questiones spirituali Conuincij.
- 22 — Ouid: de arte amand:
- 23 — Rot: de conscribendis epist:
- 24 — Eloquentia Valla.
- 25 — Epist: apologetica Rot: de Interd: it: q: carminum.
- 26 — Vita S: Pauli Apost:
- 27 — Com: Philij. in Ethica Arist.
- 28 — Carmina & epist: aliquot Doctur: Viror: ad d: Chistoc.
- 29 — Epitalamion loh: Sachl: ad d. d. loh: francisci.
- 30 — Stimulus Iunij amoris.
- 31 — Facetia Bebelij.

Waltz Rudolph Jans Michelsen Jans Jansen J. A. A.
 Jans Gaud Jans Gaud Jans Gaud Jans Gaud
 Jans Gaud Jans Gaud Jans Gaud Jans Gaud

LISTE 7

Septimæ classis librij

1. Lexicon græc: Lat: minor.

– SSB.

Verifikation:

2. Apparatus Lat: locutionis.

Riccus, B.: Apparatus Latinæ locutionis.
Argentorati, 1535.

Format: h: 22 cm. b: 15 cm. 4°.

Skab 385 (Sprogvidenskab. Det latinske sprog).

PSL= 2

Proveniens:(På forperm) (Ikke med PSLs hånd): Emptus duabus marcis/
Hunc sibi librum bono iure vendicat
Turdus/ Olaj Choagianus. <alt dette er overstreget>.

(På forsats med PSLs hånd:) Liber Petri
Seuerini Lolandij/ comparatus 28 solidis
a vene=/ rabili viro D: Tordone⁴¹, pasto=
re ecclesie oesløff. 1564//

Verifikation: Ricci, Bartolomeo:
APPARATUS/ LATINÆ LO/ cutionis Ex
M.T. Cicerone. Cæsare, Sallustio,
Terentio, Plauto. Ad Herenium, Asconio,
Celso ac De re rustica. Argentorati, Apvd
M. Apiarium, M.D.XXXV. 4°.
VD16–R2171.

Pegg 3289.

3. Dassipodius.

Dasypodius, A.P.: Dictionatium Latino–
Germanicum et vice versa Germ.–Lat.
Argentorati, 1547.

Format: h: 19,5 cm. b: 11 cm. 8°.

Skab 383 (Sprogvidenskab. Det latinske sprog).

PSL= 3

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Dasypodius, Petrus:
Dictionarium latinogermanicum et vice
versa Germanicolatinum ex optimis
latinae linguæ scriptorum concinnatum ...
Autore Petro Dasypodio. Eiusdem
epistola ad lectorem apologetica.
Argentorati, per W. Richelium,
M.D.XLVII.// 8°.
VD16–D250.

4. Metamorphos: Ovidij.

Ovidii: Metamorphoses, ed. J. Sprengius.
Frf., 1563. (Titelblad mangler).
K 410 (Romerske forfattere).

Bogen ses ikke i SSB !

Verifikation: Metamorphoses Ovidii,
argvmentia qvidem soluta orationes,
enarrationibus autem & allegorijs
elegiaco uersu accuratissime exposita,
summaque dilligentia ac studio illustratæ
per M. Iohan. Sprengivm ... vna cvm uius
singularum transformationvm iconibvs, à
Vergilio Solis, eximio pictore, delineatis.
[Francoforti], 1563.[uden format].
NUCAT

5. Ælij Anton: grammat:

– SSB

Verifikation: Aelij Antonij nebressensis grammatici introductionum latinarum secunda aeditio. per Fridericum alamanum, 1493. 4°. BMCAT, vol. 1, sp 1125

6. Elucidarius poetic:

– SSB

Verifikation: [Estienne, Robert]
ELVCIDA/ RIVS POETICVS, SIVE/
DICTIONARIVM NOMINVM/
propriorum uirorum, mulierum, po/
pulorum, idolorum, urbium, fluuiio/ rum,
montium, castiorumque; locorum quae
passim in libris pro=/ phanis leguntur.
Liber planè nouus, ex optimis quibusque
et fide./ dignis scriptoribus collectus./
COLONIAE APVD IOAN.
GYMNICVM./ Anno M.D.XLIII.// 8°. VD16–E4027.

Eller evt:

Gast, Johann: Elucidarius poeticos, non ille prior Hermanno Torrentini, sed totvs plane alter. ac ita avctos et expolitus, ex vetustissimorum authorum operibus, utpole, ex Flenio, Stephani, Livio etc. ut studiosus adolescens nihil cum ijs quae ad poetarum, tum ad oratorium spectant intelligentiam, desiderare possit.. Basiliae, Per Nicolavm Brylingervm, 1544. NUCAT. Pegg 3893.

7. Syntaxis Ioh: Dispaut:

– SSB

Verifikation: Despauterius, Johannes: Syntaxis ... ex optimo quoque grammaticorum, summo iudicio excerpta, cum festiuo dictionum earuque syntaxeos Indice ... Item Epistolæ componendæ ratio ex Erasmo Roterodamo. Ex Aedibus Mathei Schurreij, Argentorati, Anno M.D.XV.// 4°. VD16–D169.

8. Iuuenalis.

– SSB

Verifikation: (SSB har ingen Iuuenal tekster < 1600).

9. Salustius de comment: Catilin:

– SSB.

Verifikation: C. CRISPI SALLVSTII, DE CONIVRATIO/ ne Catalinae, & bello Iut[r] thino, historiae, nuper/ ad Archetypon Aldi Manutii, uigilan/ tissime emendatae ac impressae...(Viennae Pannoniae in aedibus Hieronymi Vietoris & Iohannis/ Singrenii...) Anno M.D.XI.// 4°. VD16–S1367.

10. Institutio principis Christ. Eras: Rot:

– SSB.

Verifikation: Erasmus: Institutio Principis Christiani ... per Erasmus Roterodamum, cum aliis nonnullis eodem pertinentibus. Basileae, 1515. 4°.

BMCAT / VD16–E3132. Pegg 954.

11. Buccolica Vergilij.

Hessi, Eob. (Eobanus Hessus, Helius):
Annonationes in P. Virgilii Maronis
Bucolica. Colon., 1560.

Format: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.

K 422 (Fortolkning af romerske forfat-
tere).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
Mange tilskriffter.

Verifikation: –NUCAT (denne udg.)

Bind: Ombundet.

12. Diogenes.

Diogenis Laertii: De vitis, decretis et
responsis celebr. philosophorum libri 10.
Basil., 1533. 4°.

Format: h: 20,5. b: 14. 4°.

Skab 403 (Græsk og latinsk litteratur.
Græske forfattere).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Diogenes Laertius. [græsk
tekst] Diogenis Laertij De uitis, decretis,
& responsis celebrium philosophorum
Libri decem, nunc primum excusi.

Basileae, [Froben.], 1533. 4°.

NUCAT/ VD16–D1836.

13. Tuscul: quæst: ciceron:

– SSB

Verifikation:

14. Decretales D. papæ Gregor: Nonj.

Gregorij 9.: Papæ decretales. Libri 5, c.

libro 6. decretalium, Clementinis
institutionibus et extravagentibus Johan-
nis 22. Paris, 1517–1518. 2 bind.

Format: h: 24 cm. b: 17 cm. 8°.

Skab 300 (Kirkeret og kirkeforfatning.
Den katolske kirke).

PSL=14

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
Ny forsats.

Verifikation: –NUCAT (denne udg.).

15. Sextus libri Decretalium Bonifacij.

a. Sextus Decretalium liber, per
Bonifacem 8. pontif. æditus. Paris, 1541.
b. Constitutiones Clementis papæ 5. ib.
eod.

c. Extravagantes s. constitutiones 20, a
Joanne papæ æditæ. ib. eod.

Format: 24 cm. b: 17 cm. 8°.

Skab 301 (Kirkeret og kirkeforfatning.
Den katolske kirke).

PSL= 15

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation:

16. Decretum aureum Gratianj.

Gratiani: Decretum aureum. s.l., 1516.

Format: h: 24 cm. b: 16 cm.

Skab 300 (Kirkeret og kirkeforfatning.
Den katolske kirke).

PSL= 16

Proveniensi: (Ant. med Hans Holsts
hånd)(øverst på forsats): Joannes ...
<resten ulæseligt>

(Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini

Iolandii/ testamento. datus à D:
Laurentio/ Brunch⁴² piæ memoriæ, qui
15. de=/ cembris horam circiter
decimam/ antemeridianam expiravit An=
no Domini 1560.//

Verifikation: Gratianus: Decreti huius
plentissimum argumentum ... Decretum
aureum domini Gratiani, cum suo
apparatu, seu glosis Bartholomei
Brixensis. Paris, Thielman Kerver, 1516.
(582, 45, ill.) 22 cm.

NUCAT

Note: Ill. er træsnit. Tekst trykt i rødt og
sort.

17. Margarita philosophica.

Aepitoma omnis philosophiæ, alias
Margarita philosophica tractans de omni
genere scibili. Cum additionibus. Quæ in
alijs non habentur. Argentorati, 1504.

Format: h: 22,5 cm. b: 15 cm. 8°.

K 314 (Philosophi).

PSL= 17

Proveniens: (På forperm, ikke med PSLs
hånd): Denne bog ved naffn alui..us
dýrbarrste/ høre mig Jens Christensen
aelbur=/ ge thill mett retthi kiøfft aff /
Jørgen Didi ... ij øffre/ tyskland for 8
mark / dansk ... A. 1562 .. 3 / octb//
Jenss Christenns/ aelburge⁴³, Evangelii/
tiener till Thing=/ sted / sogn paa/ falsters
Land//

(på forsats): Liber Ioanis Christiarni/
Aelburgensis, emptus a georgio didi/
germaniae nationis superioris Valore/

Marcae octo danicarum/ Ano: a partu/
virgineo: 1562: die 3. octob. //

Verifikation: Reisch, Gregor:
AEPITOMA OMNIS PHYLOSO-
PHIAE./ ALIAS MARGARITA PHYLO-
SOPHICA TRACTANS/ de omni genere
scibili. Cum additionibus. Quæ in alijs
non habentur./ Argentorati per Ioannem
Grünninger. Anno M.ccccciiij.// 4°.
VD16–R1034.

18. Modus latinitat: incerti auctoris.

a.Modus latinitatis. s.l.e.a.

b.Forma theutonizandi casus nominum,
pronominum et verborum tempora.
Colon., 1508.

c.Adolescentia Jac. Wimphelingij c.
nouis additionibus p. Gallinarium denuo
reuisa. Hagenaw, 1508.

d.Laur. Coruini: Hortulus elegantiarum
partim ex. M.T. Ciceronis surculis.
Lyptzk, 1511.

e.Expositio Donati secundum vias
doctoris Sancti perutilis Baccalariandis
etiam quibuscunq; alijs scolaribus
Donatum scire volentibus. ib. 1509.

f.Joh. Sinthis composita verborum. ib.
1505.

g.Laur. Coruini: latina ideoma. ib. 1510.
h.Seneca – de 4 virtutibus cardinalibus.
ib. 1508.

i.H. Bebelij: Latinum ideoma. s.l.e.a. 4°.
K 384 (Sprogvidenskab. Det latinske
sprog).

Ses ikke i SSB.

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation:

a: (Evt.): (Ebrardus, Ulrichus): Modus latinitalis./ (Tractatulus ortographie...)/ Regulæ de arte dicendi./ [Strassburg, Johan Knobloch d.Ä., um 1501.] 4°. VD16–E195.

b: Forma theutonizandi Casus nominum, pronominum et verborum tempora plurimum vtilis scholaribus pro fundamento primo habenda. (Impressum Colonie per Martinum Werdena... Anno a natali christiano. Millesimo quingentesimo octauo. In vigilia Matthei apostoli et evangelisti). 4°. VD16–F1867.

d: Hortulus Elegantia–/ rum Magistri Laurentij Coruini/ Nouofoensis partim ex Marci / Tulij Ciceronis surculis:/ partim ex suo germine consistus. In cuius/ fine describitur Cracouia Polonie/ Metropolis carmine Sapphio. Impressum Liptzk per Jacobum Thamum Her–/ bipolitanum Anno... Mille/ simoquingentesimo–undecimo// 4°. VD16–C5485. BMCAT vol 6, sp 555.

e: (Hundt, Magnus d.Ä.) Expositio Donati/ secundum viam doctoris/ sancti peratilij Baccalauriandis/ etiam quibuscumque alijs scholaribus/ Donatum scire volentibus./ (Impressum Lyptzk Cunradum Kachelofen Anno Salutis/ nostre Millesimo quingentesimonono.// 4°. VD16–H5910.

f: Synther, Johannes: Composita

verborum/ Johannis Sinthis/ (Impressorum in Lyptzk per Melchiorum Lotter. Anno domini Mil/ lesimoquingentesimoquinto.// [43 bl.]// 4°. VD16–S10438.

g: Coruinus, Laurentius: Latinum ydeoma/ magistri Laurentii Coruini No–/ uofoensis ad innumeris fere men–/dis quibus antehac scalebat pe–/nitus exemptum./Impressum Liptzk per Melchiorem/ Lotte. Anno domini, M.ccccc.x.// 4°. VD16–C5516.

h: Seneca de quat/ tuor virtutibus/ cardinalibus./ (Impressum Lyptzk per Melchiorem Lotter)/ Anno salutis nõre Quingentesimo octauo/ [1508].// 4°. VD16–S5843.

i: Latinu [sic] Ideoma Hérici Bebelij [indeholder: Dialogus de optimo studio scholasticorum. Oratio de utilitate linguæ latinæ. Epigramma de his qui impediunt studium nostrum.] Impressum Brunosuigij, 1509. 4°. BMCAT vol 2, sp 670.

19. Gram. incerti locæ glossa notab:

– SSB

Verifikation:

20. Institutiones imperiales.

Institutiones imperiales. Parisiis, 1513.

Format: h: 23,4 cm. b: 16,5 cm. 8°.

K 518 (Lovkyndighed. Lovsamlinger, lovhistorie).

PSL= 20

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.

Verifikation: Institutiones imperiales cum casibus longis.[173 Bl.]. Parisiis, in aedibus Thielmanni Kerver. 1517.

NUCAT, vol 123, p 388.

21. **Questiones Spirituales Coruini.**

Turrecremata⁴⁴, J. De: Quæstiones spiritualis animi delicias præferentes super Evangeliiis tam de tempore quam de sanctis editæ. Lugduni, 1509. 4°.

Format: : h: 16,5 cm. b: 12 cm. 8°.

Skab 114 (Middelalderens teologer).

PSL= 2

Proveniens: (Ant. med Laurits Bruncks hånd): Liber laurentij Brunch Lerchi? Stbkn //

Verifikation: Torquemada, Juan de: Quæstiones evangeliorvm de tempore et de sanctis. Lugd. per iohannem de Vingle. 1509.

BMCAT. –VD16

22. **Ovid: de arte amandi.**

Ovidius Naso, P.: Amatoria. Antwerp., 1536.

Format: h: 16,5 cm. b:10 cm. 8°.

K 409 (Græsk og romersk literatur. Romerske forfattere).

PSL= 22

Proveniens: (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini/ Iolandii dono sibi datus/ a Generosissimo viro/ Georgio Wrne, quem/ seruet nobis deus dni/ incolumem//

Verifikation: –NUCAT (denne udg.)

Note: Talrige andre inskriptioner, tegninger m.v.

23. **Rot: de conscribendis epist:**

Erasmus Roterodamus: Opus de conscribendis epistolis. Coloniae, 1532.

Format: h: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 499 (Bogvæsen, skrive-og trykke-kunst).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen. (På titelbladet:) Liber canuti Acheleyoe (På første tekstsider:) Georgius Ioanis Foburgensis 79

Verifikation: D. ERA=/ SMI ROTE=/ RODAMI OPUS/ de conscribendis episto= lis recognitum/ ab auto=/ et locuple=/ tatum./ Coloniae apud Hieronem. Alo=/ pecium. An. M.D.XXII. Mense Septembri.// 8°.

VD16–E2506.

Note: Bogen er i øvrigt meget indstregt og forsynet med håndskrevne noter, der ser ud til at være skrevet med Jens Mikelsen Vejles hånd.

Bind: Ombundet, ingen forsats.

24. **Elegantiae Vallæ.**

Vallæ, Laur.: Elegantiarum libri omnes. Colon., 1530.

Format: h: 13,5. b: 9. 8°.

K 386 (Sprogvidenskab. Det latinske sprog).

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen⁴⁵.

Verifikation: LAVREN/ tii Vallæ viri

tam grae-/cæ quam Latinæ linguæ
doctissimi Elegan-/tiarum Libri omnes
apprime uti-/les, scholijs quibusdam ubi/
hactenus mendosi fue/ re illustrati/
ACCESSERVNT IN MVLTA CAPI/
tersissimæ ... Annotationes /
COLONIAE,/ excudebat IOHANNES/
GYMNICUS AN/ NO M.D.XXX/ Mense
Augus-/to.// 8°.
VD16-V314.

illustrem principem Christophorum
episcoporum Ba/ siliensem, epistola
apologeti/ ca Erasmi Roterodami, de in/
terdicto esu carniū, deque simi/ libus
hominum constitutionibus. Cum aliis non
nullis nouis.[Colophon: Argentorati in
ædibus Ioannis Knoblochij Anno M.D.
XXII].// 8°.
VD16-E1904.
Pegg 870.

**25. Epist: apologetica Rot: de interdictu Esu
Carnium.**

Erasmi Roterodami: Epist. apostolica de
interdicto esu carniū. Argent., 1522.
Format: h: 15,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.
Skab 216 (Polemik. Katolicismen og
protestantismen i det 16. årh.).
Proveniēns: (På titelbladet)(Med PSLs
hånd): Liber neque me=/ us neque tuus
sed/ illius amen dico//
(På bogens sidste side er der to håndskrif-
ter, hvoraf den ene er PSLs, der står klart
i sin fraktur midt på siden. I kanten er der
skrevet med en spinklere skrift. Denne er
kraftigt beskåret og ulæselig)
jeronimus / regnat in celo//
Ecclesia crescit epibus/ & decrescit
virtutibus//
Omne domum perfectum/ e supernis/
sufficit coriarius Petro//
Misere me Deus/ secundum magnam/
misericordiamtuam//
Verifikation: Erasmus, Desiderius: AD
RE/ VERENDUM IN CHRI/ sto P

26. Vita S. Pauli Apost.

– SSB
Verifikation: Maior, G.: VITA S. PAVLI/
APOSTOLI/ BREVITER EX IPSIVS/
Epistolis, Actis Apostolorum, &/ alijs
Ecclesiasticis Scriptoribus &/ Historicis
in hunc usum collecta,/ ut aliquid luci
lectoribus/ Actorum Apostolorum/ &
Epistolarum Pauli/ afferat. Per Georgium
Maiorem./ WITEMBERGAE/ EX
officina Iohannis Lufft, 1555// 8°.
VD16-M2200

27. Com. Philip in Æthica Arist.

Melanchtonis, Ph. Comment. in 1. 2. 3. et
5. ethicorum Aristotelis. Vitebergæ, 1532.
Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.
Skab 420 (Græsk og romersk litteratur.
kritik og fortolkning af græske forfattere).
Proveniēns: (Med PSLs hånd): Ingen.
Dog ses PSLs håndskrift flere gange inde
i bogen.
Verifikation: Melanchton, Ph.: In
primum, secundum, tertium et quintum

Ethicorum commentarii Phil. Mel.
Vitebergæ, 1532. 8°.
Corpus Reformationum, vol XVI, sp 3–4.
Note: Titelblad i træsnitramme.
Bind: Ombundet og kraftigt beskåret.

**28. Carmina & epist: aliquot Doctor: Viror
ad D. Chytre**

Carmina et epistola de conjugio ad D.
Chytræum, scriptæ a multis honestis et
doctis viri. a. 1553. Vitebergæ, 1562.
Format: : h: 15 cm. b: 9 cm. 8°.
Skab 427 (Græsk og romersk litteratur.
Nyere latinister og græcister. Digte).
Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
Verifikation: DE/ CREICHGOLA./
ORATIO/ DAVIDIS CHYTRAEI./
CARMINA ET/ EPISTOLAE/ DE
CONIV-/ GIO, AD DAVI-/ DEM
CHYTRAEVM PROFESSO-/ REM IN
ACADEMIAM RO-/ STOCHIENSI/
Scriptæ à multis.../ viri, Anno 1553./
VITEBERGAE/ EXCUDEBAT
IOHANNES/ CRATO./ ANNO
M.D.LXII//. 8°.
VD16–C1067.
Bind: Ombundet.

**29. Epitalamion Ioh: Sadol. ad D.D. Joh:
francisci.**

– SSB.
Verifikation: Sadolin, Hans Jørgensen:
Epitalamion in hon. Johannis Franciscisci
et Mariæ, filiæ Laur. Olai Bagii. Tillæg:
Samme: Fasciculus Apollinaris.

Wittenberg, Hans Schwertel, 1566. 8°.
LN 1414.

30. Stimulus diuinj amoris.

a. Stimulus divini amoris, a Henrico de
Balma ed. Colon, 1502.
b. Tambaco, J. de: Consolatorium theolog.
id. eod.
Skab 113 (Middelalderens teologer).
Verifikation: b: Consolatorium
Theologi=/ cum Johannis de Tambaco./
(Coloniae re=/ tro Minores: Anno domini
Mcccccij.Die xiiij men=/ sis Junij;
nuperimme Impressus.)// 8°.
VD16–J541.
Note: Johannes aus Dambach. Ses ikke i
SSB

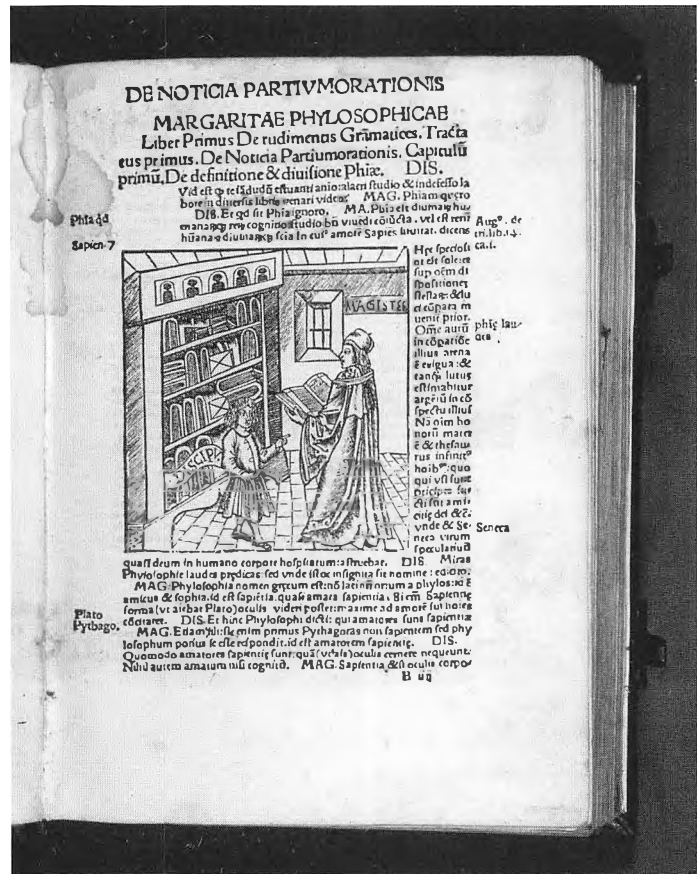
31. Facetiæ Bebelij.

Bebelij, H.: Facetiarum libri 3, in luc.
rursus editi. His acc. sel. quæd. Poggij
facetiæ. His add. sunt Alphonsi, regis
Arrag. et Adelphi facetiæ. It.
prognosticum in omne æuum durans J.
Henrichmanni. Tub., 1522. (Titelblad
mangler).
Format: h: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.
Skab 430 (Græsk og romersk litteratur.
Prosaiske skrifter).
Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen.
Verifikation: Bebel, Heinrich:
Facetiarvm, Henrici Bebelii poeta ad.
Maximillian laureti, libri tres, à mendis
repurgati, & in lucem rursus redditi. His
accesservnt selectas quaedam Poggij

facetiae. His additae sunt et Alphonsi regis Arragonum et Adelphi facetiæ. Item prognosticon in omne aevum durans. Jacobi Heinrichmanni facetius Bebelianus additum Tubingae, ex officina Mohardi, 1544. 120 p. NUCAT (som ikke har en 1522 udg.)

Bind: Ombundet.

Madtz Andersen	egen haand
Jens Michelsen	egen haand
Jens Persøn	egen haand
Poffuell Abraham	med egen haand
Rasmus Jensen	Egen haandt.



Aepitoma omnis phyllosophiæ, alias Margarita phyllosophica tractans de omni genere scibili. Cum additio-nibus. Quæ in alijs non habentur. Argentorati, 1504. (Liste 7. 17).

LISTE 8

Octavæ classis libri

Liste 8 er ikke en „officiel“ liste, men den er sammenstillet under arbejdet med de øvrige lister, da det viste sig, at der i Stiftsbiblioteket fandtes flere bøger, som med sikkerhed kunne tilbageføres til PSL. Disse bøger var IKKE på listerne fra 1588. Listen viser i et vist mål, at biblioteket er blevet benyttet og forøget en ganske lille smule.

Bøger, der nummereres med et bogstav, har ikke noget snitnummer (bevaret), men kan på andre indier tilbage føres til PSL.

8. A Melanchton, P.H.: Scholia in epistolam Pavli ad Colossenses. Wittenberg, 1528.

Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 86 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

Proveniens: (øverst på titelbladet står en ulæselig (beskåret) inskription, der *kunne* ligne Hans Holsts navnetræk).

(På titelbladet, ant. ikke PSLs hånd):

Severinus Petri//

(Længere nede står:) J.L. Stubenrauch, jfr. liste 4. 36.

Verifikation: Melanchton, Ph.: Scholia in Epistolam Pauli ad Colossenses recognita ab autore. Vitebergæ, per I. Clvg, 1528. 8°.

Corpus Reformationum, bd. XV, sp1221.(3). Pegg 2897.

Bind: Ombundet og stærkt beskåret.

8. B a. Gramatica graeca. Basil, 1521. (Defekt)

b. Ph. Melanchtonis grammatica Græca. Hagan., 1527.

c. Ceperini, J.: Compendium Græcæ grammaticæ. Basil, 1522. (Defekt)

Format: h:15, 5 cm. b: 10. 8°.

Skab 379 (Sprogvidenskab. Det græske sprog).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd):

Disse tre sammenbundne bøger bærer en inskription på titelbladet, der kunne ligne Laur. Bruncks skrift, men bogen er så tæt beskåret, at inskriptionen ikke kan læses.

Verifikation: b: Grammatica Græca Philippi Melanchthonis. Iam denuo recognita, atque multis in locis locupleta etc. Accedit Vita Homeri graece et latine. Haganoae per Ioh. Secerium Anno M.D.XXVII. 8°.

Corpus Reformationum, vol XX, sp 5–6. c: Pegg 605.

Note: b + c har titel i træsnitramme.

8. C Palladius, N.: Regulæ quædam utiles concionatoribus. Hafn., 1556.

Format: h: 14,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 266 (Homiletik. Homiletikkens teori og historie).

Proveniens: (Med PSLs hånd): På titelbladet ses en inskription, der er næsten helt udraderet, men med lidt god vilje læses her Petrus Seuerinus Lolandus // (Længere nede:) Johannes An=/ dreæ Otho=/ nianus//

Endelig har Frederik Münter skrevet sit navnetræk i 1793.

Verifikation: Palladius, Niels:
REGVLAE/QUAEDAM VTILES/ ac
necessariæ/concionatoribus/ observandæ/
conscriptæ a/ Nicolao Pal= ladio./ 1556./
(Til slut:) Impressa Haffniæ [Hans
Vingaard] M.D.Lvi.// 8°.
LN 1244⁴⁶.

Note: Det er muligvis en PSL-bog. Hvis den har stået i skabet hele tiden, kan Fr. Münter ikke have ejet den. Der kendes ikke eksempler på, at dele af samlingen er solgt til anden side.

8. D Hesiod: Opera et dies cum enarrationibus Ph. Melanchtonis. Francof., Petrus Brubacher, 1541.

Format: h15 cm. b: 9,5 cm. 8°.
Skab 399 (Græsk og romersk litteratur. Samlinger. Græske forfattere).

Proveniensi: (Ikke med PSLs hånd)(øverst på titelbladet): Mauritius Joannis
(Længere nede med anden hånd:) Laurentius Sa=/ dolinus//

Theophilus/ Georgij Sadolinus/ 1631
dies/ Maj //

Verifikation: HESIODI/ OPERA ET
DIES/ VNA CVM DVABVS PRAEFA=
tionibus ac luculentissimis Enarratio=
nibus PHIL MELANCH./ iam recens
conscriptis./ Francofordiae ex officina
Petri Brubachij. Anno M.D.XLI.// 8°.
VD16–H2699.

Note: Dette kan godt være en PSL-bog. Det drejer sig om efterkommere af biskop Jørgen Jensen Sadolin, hvoraf i hvert fald én blev præst på Lolland. Bogen kan godt have stået i skabet på salgstidspunktet, men er sat ind efter PSLs død.

8. E Brentius, J. : Explicatio in librum Josvæ. Halæ, 1549.

Format: h: 14,5 cm. b: 9 cm. 8°.
K 66 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
Verifikation: Brentius, Johann: Brevis et pia explicatio in Librum Iosvæ. Autore Ioanne Brentio. Halæ Svevorvm, per Petrum Frenlius, 1549. 16 cm.
NUCAT.

Note: Titelblad i træsnitramme.

Bind: Ombundet, defekt.

8. F Melanchton, Ph.: Scholia inGeorgicorum P. Vergilii Maronis lib. 4. Basil, 1544.

Format: h: 15,3 cm. b: 9,7 cm. 8°.
Skab 422 (Græsk og romersk litteratur. Kritik af romerske forfattere).

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen.
Verifikation: Melanchton, Ph.: Scholia in Georgicorum P. Virgilii Maronis lib. IIII. Doctissima, D. Philippo Melanthon autore, nunc primum in lucem edita. Praeterea, ut iusta commentaria essent, Eobani Hessi, poëtae uenustissimi,

annotationes ijs adiunximus. Ad hoc
Brevis Explicatio vocabulorum quorun-
dam de agriculturalum instrumentis, addita
est, per Iodocum Vuillichium
Resellianum. Basileae. In fine: Basileae,
apud Bartholomaeum Vuesthemerum,
Anno M.D. XLIII. 8°.
Corpus Reformationum, vol XIX, sp.
349–350.
Bind: Ombundet.

**8. G Hemmingsen, Niels: Syntagma institu-
tionum christianarum. Lugduni Bata-
vorum, Iohannis Paetsij, M.D.LXXXV.**

Format: h: 17,5 cm. b: 11 cm. 8°.
Skab 195 (Dogmatik. Håndbøger).
Proveniens: (På forsats) (Med Jens
Mikkelsens Vejles hånd:) Libellus hunc
sibj Ioannes/ Mikaël Vellæus compara=
uit 29 iulii anno 85/ 2 marcis// [alt dette
er overstreget].

D. Nicolao⁴⁷<pastori horbeløff fideliss:>
suo confratri amicitia/ ergo, libellum
hunc Joannes/ Michaël reliquit 20 Julij
Anno 93//

Dernæst følger 2 religiøse citater med
anden hånd.

Imellem de to religiøse citater overstreget
ejerangivelse: Paulus ... emit hafn.

(På bagsiden af forsats:) II Mark 12
skilling

(På bagsiden af forsats)(Ikke med Jens
Mikkelsen Vejles hånd:) In Christum
spera, .. cum medicionum ...(?)

(Med anden hånd:) Kom ud Haunia 1574

&/ han blev afsat fordi han/ var mistænkt
for Crypto=/ Calvinisme. Af Worms
Lær=/de Lexicon, p 422–425//
(På titelbladet)(med anden hånd:) Petrus/
petrejk Poschung/ Nil salubrius palla=
de pietate instru=/ cta//
(Med anden hånd:) Laurentius me
possidet 1624

Verifikation: Hemmingius, Nicolao:
SYNTAGMA/ INSTITVTIONVM/
CHRISTIANARVM,/ Perspicuis
assertionibus ex doctrina Prophe=
tica & Apostolica congestis (plerisque
propositis & disputatis in Academia/
Hafniensi) comprehensum./ LVGDVNI
BATAVORVM,/ Ex officina Iohannes
Paetsij./ M.D.LXXXV.// 8°.
LN 916.

Note: Titlen findes også som Liste 3. 12
(LN 913).

**8. H Aristoteles: De moribus ad Nicoma-
chum libri 10. Basil 1573.**

Format: h: 16 cm. b: 10 cm. 8°.
K 402 (Græske forfattere).

Proveniens: (På titelblad:) Antonius/
Fridericus Skow//

(Derunder stærkt udraderet inskription,
hvorfra kan læses:) Ex libris / [her evt
PSLs navnetræk]... / dni 1588//
(Derunder:) Friderici Münteri 1813//.

Verifikation:

Note: F. Münter har anskaffet denne i
1813, og den har været i A.F. Skows
besiddelse, hvorfor den ikke kan have

været med i bogsalget 1829. Muligvis et eksempel på en bog fra samlingen, der ikke har været i kirken altid.

8. 23 Justini Martyris Opera quæ extant, omnia, per Jo. Langum e Gr. in Lat. versa. Basil., s.a. <1570>.

Format: h: 33 cm. b: 20 cm. Fol.

K 106, fol (Patristik. Syriske og græske kirkefædre).

PSL= 23

Proveniens: (Fem inskriptioner⁴⁸ ikke med PSLs hånd) (Midt på titelbladet:)

I. Sum Johannis Thomæ / Emptus tribus daleris ... dimidio/ 1570//

(Lige nedenunder med anden skrift:) **II.**

Ab huius heredibus emit Jvarus Bartholinus.//

(Lige nedenunder med anden skrift:) **III.**

Ex Bibl. Nicol. Kragii emit Christianus Johannis A? 1604//

(Til højre for bogtrykkermærket:) **IV.** Et

Ego Christianus/ Johannis nunc Professor/ Mathematicum in Acad. / Reg. Hafn.

Hunc librum/ ex Bibliotheca d: Ni=/ colai Kragii ex hæ=/ redrum emit//

(Lige nedenunder med anden skrift:)(forperm til venstre for titelblad)

V. foræret af Professor/ Worm d. 6. Aug./ 1777//

Verifikation:DIVI/ IVSTINI PHILO/ SOPHI ET MARTY/ ris Christi,/ OPERVM, QVAE EXTANT, OMNIVM/ per IOANNEM LANGVM Silesium è Graeco in Latinum/ sermonem uersorum,

& sententijs priscorum san=/ ctorum Patrum illustratorum./ BASILEAE per AMBROSIVM ET/ AVPELIVM, Frobenios Fratres./ ANNO M.D.LXVI.// fol.

VD16–J1174 (Der altså ikke dækker PSLs udgave. Tilsyneladende er værket i 3 bind.).

Bind: På bindet præget 1570.

8. 26 Luther, M.: Omnium Operum.

Witebergæ, 1550. Tome 1.

Format: h: 33,5 cm. b: 20 cm. Fol.

Luther, M. Operum Omnium. Witebergæ, 1545–1546. Tome 1–2.

K 117, fol (Den nyere tids teologer. Lutherske teologer).

PSL= 26

Proveniens: (Med Jens Mikkelsen Vejles hånd): Hunc librum sibi Joannes Michaël Vellæus duobus thaleris/ comparauit Anno 84//

Verifikation:

Note: Haves også som Liste 1. 9.

8. 27 Monfortius, Lambertus Hortensius.:

Enarrationes in 12 libros P. Virgilio Maronis Æneidos. Basil., ex officina Henric Petrina, Anno Salutis humanae, M.D.LXXVII.

Format: h: 33. b: 20. Fol.

K 423 fol (Græsk og romersk litteratur. kritik og fortolkning af romerske forfattere).

PSL= 27

Proveniens: (På forsats)(Med Jens Mikkelsen Vejles hånd): Hunch librum Johannes/ Michaël Vellæus, sibi &/ suis a Johanne Druckenio/ iij thaleris comparauit/ 29 junii Anno 1593//

(På titelbladet)(Med Jens Mikkelsen Vejles hånd:) Joannes Michael Vellæus (På titelbladets bagside:) Liber Johannis Georgij emptus/ 3 daleris Anno Chr. 1592/ Hafniæ//

Verifikation:

8. 28 Bullinger, H.: In omnes apostolicas epistolas commentarii. Tig., 1544.

Format: h: 33,5. b: 20. Fol.

K 84 fol (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente).

PSL= 28

Proveniens: (På forsats)(Med PSLs hånd:) Liber Petri Seuerini Lolandij/ comparatus Rostochij duo=/ bus daleris pridie/ palmarum anno/ restauratæ salutis quin=/ quagesimo supra sesquimillesimo/ / [1550]

B: Christus pro nobis contra nos, quis contra nos

(Herefter med Jens Mikkelsen Vejles hånd:) Hic liber testamentatus est a suo supra scripto/ autore, ad vsum Joannis Michaëlides Vellæj,/ 16 martij, anno 1588, quo die, hora tertia/ pomeridiana [Testamentatus overstreget] D. Petrus (piæ memoriæ) vitam/ cum morte

commutavit, cuius anima/ iam pace fruitur//

Verifikation: Bullinger, Heinrich: In omnes Apostolicas Epistolae, divi videlicet PAVLI XIII et VII Canonicas, commentarii Heinrychi Bullingeri, ab ipso iam recogniti, & nonnullis in locis aucti. Accessit operi index copiosus, accesserunt ad finae quoque duo libelli, alter de testamento Dei untco (?) & aeterno, alter vero d vtraque in Chrsto natura ... Tigvri, Apvd Christophorvm Froschoverum, 1544. 33 cm. NUCAT.

8. 30 Brentius, J.: Pericopæ euangeliorum, quæ singulis diebus dominicus in ecclesiæ recitari solent, expositæ. Francof., 1558.

Format: h: 16,5 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 280 (Homiletik. Tyske forfattere).

PSL= 30

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd)(på forsats): Divus Ignatius⁴⁹ leonibus/ Dilarrandus cum projjce=/ retur haec ait/ frumentum domini sum/ dentibus bestiarum moler/ ut panis mundus in/ mensam domini mei sim//

(På titelblad med anden hånd:) Liber Petrus Coldingius //

Verifikation: Brentius, J.: PERICOPÆ/ Euangeliorum quæ/ SINGVLIS DIEBVS DO=/ MINICIS IN/ praecipuis festis PVBLICE IN ECCLE=/ sia recitari solent, expo=/ sitæ./ Francoforti apud/ PET-

RVM BRVBA=/ chium, Anno 1558.//. 8°. NUCAT / VD16–7812.

Note: PSL–listerne har et andet eksemplar af denne, se Liste 3. 20 .

8. 32 Bugenhagen, J.: In librum Psalmorum interpretatio. Basil., 1524.

Format: h: 20 cm. b: 14,5 cm. 4°.

Skab 68 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

Proveniens: (Med PSLs hånd)(på forsats): Liber Petri Seuerinij Lolandii / dono <sibi overstreget> datus a venerabili do=mino d: Erasmo Olauui/ Pastore ecclesiae/ Riserup in/ falstria/ cuius vox dirigit Deus suo/ sancto spiritu amen//

(På titelbladet)(Ikke med PSLs hånd:)

Erasmus falstrius//

Bogen indeholder mange inskriptioner, bl.a. et græsk alfabet på bagperm.

Verifikation: SE Liste 2. 12.

Note: Bogen haves også som liste 2. 12. (Liste 2. 12 er trykt i august 1524 hos Petrus Adamus, Basel, mens 8. 32 er trykt marts 1524). Titel i træsnitramme og initial af Holbein.

8. 33 Museus, S.: Postilla d.i. Auslegung der Sonntags Evangelien v. Ostern bis auff d. Aduent. Frf. a.M., 1583.

Format: h: 17 cm. b: 10 cm. 8°.

Skab 286 (Homiletik. Postiller. Tyske forfattere).

PSL= 33

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd): G:

G: Lundarj (?) possessio//

Verifikation: Postilla/ Das ist/ Auslegung/ der Euangelien/ so über alle Sonntage von O=/ stern biss auff den Aduent in der Kir=/ chen gebräulich sind. / Durch Simonem Museum Do=/ ctorem der heiligen Schriffte ge=/ prediget vñ gestellet. Auch über alle an=/ dere bissher ausgegangene Drück/ auffss neuw von ihm selber übersehen an vielen/ orten mercklich gebessert unnd mit/ etlichen neuwen Predig=/ ten vermehret./ Gedruckt zu Franckfurt am/ Mayn. M.D. LXXXIII.//

Titelblad. VD16–M5044 (men ikke PSLs udgave).

8. 34 Pauli, Simon: Postilla, d.i. Auslegung d. Evangelien an Sonntagen und fyremesten festen. Wittenberg, 1578. 2 tome.

Format: h: 18 cm. b: 11 cm. 8°.

Skab 287 (Homiletik. Postiller. Tyske forfattere).

PSL= 34

Proveniens: (På bagperm)(ikke med PSLs hånd): Evert (?) uiuersøn(?) // Anders Iuerssøn/ Kiøbenhaffn//

Verifikation: Pauli, Simon: Postilla,/ das ist/ Auslegung der/ Episteln vnd Evangelien/ an/ Sontagen vnd fyremesten festen ... Franckfurt am Main, Schmid, 1573.// Fol.

vol 1, vol 3 i 1 bind

vol 2 mangler.

NUCAT/ VD16–P999 (men altså ikke PSLs udgave).

8. 39 Passio. Eller Historien om Christi Jesu vor Frelseris pine oc død. Predicket aff Vito Theodoro i Nornberg. Nu nylige fordansket aff Peder Tidemand. MDLVI.

Sammen med denne indbundet:

Rasmussøn Romer, Rasmus: Siu Dauids Psalmer. Kbh., 1605⁴⁵⁰.

Format: h: 16,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 279 (T83)(Postiller. prædikener og taler. Tyske forfattere).

PSL= 39

Proveniens: (Med PSLs hånd): Ingen

Verifikation: (a.) Dietrich. Veit: Passio/ eller Historien/ om Christi Jesu vor frelseris/ pine oc død./ Predicket aff Vito Theodo=ro i Nornberg./ Nu nylige fordansket aff/ Peder Tidemand/ M.D.LVI. / Cum gratia & priuilegio Regio Maie// Prentet i Magdeborg aff Mi/ chael Lotther/ M.D.LVI./ oc findis til kiøbs hoss Pauell Knuff=/ lock Bogbindre/ i Lybeck// LN 525. Bibl.Dan, bd. 1 p 538.

(b.) Siu Dauids/ Psalmer/ Dedicerit oc forærit/ Erlige oc Velacte Mend/ Peder Andersøn⁴⁵¹ oc Lauritz Ba=/ gere Borge-mestere/ oc Abraham/ Hansøn, Michel Skræder, Dions/ N: Oc Peder Pedersøn Raadmend/ I lige Maade oc Niels Rasmusøn/ Bager Kong: Mai: Byfoget i/ Nykiøffuing i Falster til en/ ringe æris

beuisning/ aff/ Rasmus Rasmussøn/ Romere/ Prentet i Kiøbenhaffn/ 1605// Sidstnævnte⁴⁵² er ikke optaget i Bibl.Dan og findes heller ikke i Det kongelige Bibliotek.

Note: Da den yngste bog er fra 1605, kan det ikke være PSLs. Den er højst sandsynligt indsat af Jens Mikkelsen Vejle.

8. 40 Bugenhagen, J.: Auslegung der kurzen Episteln S. Pauls. Wittenberg, 1524.

Format: h: 15 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 84 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Nye Testamente)

PSL= 40

Proveniens: (På forsats, ikke med PSLs hånd): Item will y wide huem/ Bogenn hørre till./ Jeg ether dett for sandingenn/ Sige will/ Jens Klemmedssen⁴⁵³ er mynn/ rette naeffen. / Gud unnde mig aff/ Bogen ... gaeffenn/ oc Bleff mig den forerith / aff ærlig og welbørdig / Melckor Gæde⁴⁵⁴ paa/ kiøbenn haeffenns sloeth/ denn 7. Junius anno 1608/ Jenns Klemmedssenn/ Egenn handt// .

Verifikation: Bugenhagen, J.: Auslegung der/ kurtzen Epi=/ steln/ S. Pauls/ durch Johann/ Bugenhagen/ den Pomern/ zu nutz/ gemajner Christen=/ heyt vor-deutschet. [übers. von Steffanus Rodt], Wittenberg. 1524. Gedruckt vnd vollendet durch Jo=/ seph Klugen.../ Am Newen Jars/ abent./ Ym .1. .5. .25. Jar.// 8°. VD16–B9245.

Note: Den latinske udgave SE Liste 4.19.

8. 43 Lambert, F.: In Zachariam et Malachiam prophetas commentarii. Argent., 1526. (Titelblad mangler).

Format: h:15,5 cm. b: 9,5 cm. 8°.

Skab 73 (Bibelstudiet. Fortolkning af enkelte bøger af Det Gamle Testamente).

PSL= 43 (nr. er placeret på bagperm).

Proveniens: (På første tekstsider A2)

(Med Hans Holsts hånd:) Liber joannis Andreae Holste//

Verifikation: Lambert, Franciscus:

Fancisci Lamberti ... Commentarij in

quatuor ultimos Prophetas nepè

Sophoniam Aggeum, Zachariam &

Malachiam <med teksten>. Argentorati,

Anno M.D.XXVI. Apud Iohannem

Heruagium. Mense Ianuario.// 8°.

NUCAT/VD16-B3984.

Note: Se også liste 5,2. Titel i træsnitramme.

Samlingsbind

I mange af bindene i Peder Sørensen's bibliotek er flere titler indbundet sammen. Det har været en mere økonomisk måde at klare indbindingen på, men det betyder, at bindene nogle gange er ret tykke. Det første titelblad er derfor heller ikke dækkende for hele bindet, og der er ikke gjort noget særligt for at adskille titlerne bortset fra ét tilfælde, hvor der er indsat et nodeblad⁴⁵⁵ (håndtegnet), som skilleblad mellem to tekster (Se Liste 1.12).

I SSBs katalog er der en tydelig opdeling, idet de sambundne titler angives med bogstaver efter katalognummeret, således at det altid er muligt at finde en del af et bind.

I efterfølgende liste opregnes dels samlebindene dels titler, der ikke umiddelbart fremgår af listen over Peder Sørensen's bibliotek. Denne liste er bortset fra ét tilfælde altid skrevet ud fra det første titelblad. Rent faktisk forøges hermed hans bibliotek med et antal titler.

I nedenstående opstilling angives først listenummer, så forfatter/ titel samt katalogsignaturen (Skab eller K). Derefter angives den titel (evt. titler), der er indbundet sammen med hovedtitlen.

- 1.11 Brentius, J.:** In Exodum Mosi commentarii. Halæ, 1544.
(K 65 fol)
Sammen denne er indbundet:
Brentius, J.: In Librum Judicum et Ruth comm. Halæ, 1544.
Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.
- 1.12 Brentius, J.:** Commentarius in Leviticum librum Mosi. Frf., 1542.
(K 65 fol).
Sammen denne er indbundet:
Brentius, J.: Expositio in proph. Amos. Frf., 1542.
Sidstnævnte er ikke optaget på listerne
- 2.11 Oecolampadius, J.:** Hypomnematon in Esaiam libri 6. (Basil.), 1525.
(Skab 73)
- 2.11+12 Oecolampadius, J.:**
Hypomnematon in Esaiam libri 6. (Basil.), 1525.
(Skab 74a)
Sammen med denne er indbundet:
b. Bugenhagen, J. In libros psalmodum interpretatio. Ib., 1524
Oecolampadius haves i to udgaver: Den ene er på snittet mærket 11 (værket alene) og den anden er på snittet mærket med 11+12 (skrevet oven i hinanden). Der eksisterer altså 2 liste 2 nr. 11, hvad der ikke fremgår af den håndskrevne liste.
- 3.11 Hemmingsen, Niels:** Admonitio de superstitionibus magicis vitandis.

Hafn., 1575.

(Skab 237a)

Sammen med denne er indbundet:

c. **Wigandus, J.** De imagine Dei in hominibus. Jenæ, 1573.

Denne er ikke optaget på listerne.

Endelig ses b. **Hemmingsen, N.:** *Om Egteskab* ikke i dette bind, som angivet i SSB-katalog.

3.15 Lossius, Luc.: Annotationes in Evangelia dominicalia. Frf., 1553
(K 283 a)

Sammen med denne indbundet:

Lossius, Luc.: Historia Passionis, mortis, sepultvrae & resurrectionis Iesu Christi. Frf., u.å.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

3.18 Melanchton, Ph.: Examen eorum qui audiuntur ante ritum publicæ ordinationis. Wittebergæ, 1556.
(K 252a)

Sammen med denne er indbundet:

b. **Chytræus, D.:** Regulæ vitæ, virtutem descriptiones. Wittebergæ, 1556. (5.30)

c. **Enarratio symboli Niceni.** Ib. 1550.
(Ikke på listen)

Da PSL-nr. for denne bog er 18, OG den indeholder én bog fra en anden liste kan det evt, betyde, at Peder Sørensen har haft *Chytræus: Regulæ vitæ* i mere end ét eksemplar.

3.19 Brentius, J.: In D. Ioannis exegesis. Hagan., 1529.

(Skab 79a)

Sammen med denne er indbundet:

b. **Lamberti, F.** In Divi Lucæ evang. comm. Argent., 1526.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

3.23 Oecolampadius, J.: In Daniele proph. libri 2. Basil., 1530.

(Skab 74a)

Sammen med denne er indbundet:

b. **Acta in conventu Ratisbonensi.** Viteb., 1544.

c. **Lazari Klage fur des reichen Tür.**

Verdeud. durch J. Jonam. ib.eod.

d. **Luther, Martin:** Eine schöne Osterpredigt. ib., 1538

De tre sidstnævnte er ikke på listen

3.28 Palladius, Peder: Isagoge ad libros. Wittenbergæ, 1557.

(Skab 45a)

Sammen med denne er indbundet:

b. **Chytræus, D.:** In Genesin enarratio. Vittebergæ, 1557.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

3.29 Althamerus, A.: Diallage, hos est conciliationes locorum Scripturæ, qui prima facte inter se pugnare videntur. Basil., 1529.

(Skab 50a)

Sammen med denne er indbundet:

b. **Westhemerus, Barth.:** Tropi

insigniores veteris atque novi Testamenti.
Basil., 1528.
Sidstnævnte er ikke optaget i Katalog 1866

4.8 Listens tekst er: **Hem: in epist ad Galatas**

Men det drejer sig om **Major, G:**
Enarratio epist Pauli ad Galatas. Witeb.,
1560. (PSL=8), da denne har PSL-nr.= 8.
(K 86)

*Der er vel en overvejende sansynlighed
for at liste-skriveren har skrevet forkert,
idet N. Hemmingsen også har en
Galaterbrevs-kommentar:*

Hemmingius, N. Commentarius in
epistolam Pauli ad Galatas. Vitebergæ,
1564 (Ny udgave/oplag ib. 1570.)
Bindet af ovenstående Major er præget
med 1567, hvad der tyder på, at bøgerne
ikke blev indbundet lige med det sammen
– eller først er købt og indbundet i 1567.

- 4.17 og/eller 6.17 Major, G.:** Quæstiones
rhetoricæ ex libris M. Ciceronis
Quintiliani et Ph. Melanchtonis.
Magdeburg, 1537.
(Skab 413b)
Sammen med denne er indbundet:
a. **Cicero, M.T.:** Officia emend. a Ph.
Melanchtone. Halæ, Sueu., 1536.
(Liste 6.26).
b. **Major, G.:** Quæstiones rhetoricæ ex
libris M. Ciceronis Quintiliani et Ph.
Melanchtonis. Magdeburg, 1537.
c. **Molleri, V.:** Erotemata artis dialectices.

Viteb., 1537.
Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

*Ombundet og uden PSLnummer. Her er det 2.
del af et samlingsbind, der er opført på li-
sterne.*

- 4.20 Spangenberg, J.:** Catechismus major
M. Lutheri breviter explicatus. Frf.,
1544.

(Skab 248a)

Sammen med denne er indbundet:
b. **Imleri, C.:** Scholia in Petri 2 epistolas
canon. Frf., 1542.

Sidstnævnte ikke optaget på listerne.

- 4.23 Lamberti, F.:** In Amos, Abdiam et
Jonam comm Argentorati, 1525.
(Skab 73a)

Sammen med denne er indbundet:
b. **Lamberti, F.:** Comm. in Micheam,
Naum et Abacuc. Argentorati, 1525.

Sidstnævnte ikke optaget på listerne.

- 4.36 Melanchton, Ph.:** Adnotationes in ep. ad
Romanos et ad Corinthios diligentissime
recognitæ. Wittebergæ, 1525.

(Skab 86)

På Titelbladet er skrevet „Seuerinus
Petrus“ med en anden hånd. Desuden er
der et ejermærke „Stubenrauch“

Beskåret og ombundet i et senere bind.

Evt ikke PSL ?

5.5 Gualterus Tigurinus, R.: Argumentum omn. capitum V. et N. Test. elegiaco carm. conscript. Tig., 1543.

(Skab 297)

Sammen med denne er indbundet: **Luther, M.:** Enar/ratio psalmi / XC per D. Doctorem Martinum Luthe= /rum. In Scholia Vite= / bergensi, Anno / 1534. Publice / absoluta // VITEBERGAE / M.D.XLI //

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne. Det er en Stubbekøbingbog. PSL-navnetræk kan godt have siddet på forsats, som er væk.

5.8 og 2.13 Luther, M.: Commentarius in epist Pauli ad Galatas. Wittebergæ, 1538.

(Skab 86)

SSB har kun ét eksemplar af denne titel. Liste 5. 8 er i virkeligheden skrevet af G. Maior.

5.11 Melanchton, Ph.: Epitome philosophiæ moralis. Argent., 1538.

(Skab 344a).

Sammen med denne er indbundet:

b.Amerbachii, V.: Commentaria in Ciceronis 3 libros de officiis. ib. eod.

c.Major, G.: Sententiæ veterum poetarum per locos communes digestæ. Magd., 1537.

De to sidste er ikke optaget på listerne.

5.18 Melanchton, Ph.: Catechesis puerilis. Lipsiæ, 1549.

(Skab 249a)

Sammen med denne er indbundet:

b.Bugenhagen, J.: De conjugio episcoporum et diaconorum. Vitemb., 1525.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

5.22 a.:MARTI/NI LVTHERI/ I

In septimum primæ ad Corin/ thios caput, Exegesis./ II De Matrimonio Sermo./ III Duorum de Matrimonio/ Thematum Analytica, nu=/ per latina facta per Ioän./ Lonicerum./ Argentorati, Anno/ M.D. XX.V.//

Sammen med denne indbundet:

Luther, Martin: ADVER/ SVS FALSO NOMINA/ tum ordinem Episcoporum li= bellus, autore Martino/ Luthero./ EIVSDEM ADVERSUS/ Bennonem Episcopum, nuper apud Misnios/ in diuorum numerum referendum, liber/ nunc primum è Germanico in/ Latinum tralatus// 72 blade. 8°.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

5.32 Rhegius, U.: Catechismus minor. Viteb., 1537.

(Skab 250a)

Sammen med denne er indbundet:

b.Formulæ quæd. caute loquendi de præcipuis Christ. doctrinæ locis. Magd., 1538.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

6.2 Luther, M.: Commentarii in quindecim Psalmos graduum ex prælectionibus M. Lutheri summa fide collecti. Argentorati,

1540.

(Skab 69a)

Sammen med denne er indbundet:

b.**Melanchton, Ph.:** Defensio coniugii sacerdotum pia & erudita. Argentorati, 1540.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

Liste 6.2 haves også som liste 4.6

Besoldus, men da uden den ekstra indbundne Melanchton-tekst.

6.26 Cicero, M.T.: De oratore dialogi 3 a. Ph.

Melanchtone notis illustr.

Hagan., 1530.

(Skab 412a)

Sammen med denne er indbundet:

b.**Melanchton, Ph.:** Elementorum rhetorices libri 2. Viteb., 1532.

Sidstnævnte er ikke optaget på listerne.

?.? Melanchton, Ph.: Annotationes in Evangelis quæ in diebus Dominicis et festis propon. Witeb., 1544.(Defekt)
(Skab 285)

Dette kunne godt være PSLs. Ombundet i blåt bind og kraftigt beskåret. Tid, emne og indbinding passer sammen. (Ikke optaget på listerne).

8.B Grammatica graeca. Basil, 1523 (Defekt)

(Skab 379a)

Sammen med denne er indbundet:

b.**Melanchton, Ph.:**Grammatica graeca. Hagan., 1527

c. **Ceporini, J.**Compendium graece grammaticæ. Basil., 1522. (Defekt)

8.27 Montfortii, L.H.: Enarrationes in 12 libros P. Virgillii Maronis Æneidos. Basil., 1577.
(K 423 Fol)

Har tilhørt Jens Mikkelsen Vejle, men er altså dukket op i skabet på et eller andet tidspunkt. Muligvis foræret af Jens Mikkelsen Vejle ?

8.28 Bullinger, H.: In omnes apostolicas commentarii. Tiguri, 1544.
(K 84 Fol)

Ikke optaget på listerne, men den har tilhørt PSL, der har testamenteret den til Jens Mikkelsen Vejle.

8.39 Passio. Eller Historien om Jesu vor Frelser's pine oc død. Predicket aff Vito Theodoro i Nornberg. Nu nyligt fordansket aff Peder Tidemand. MDLVI.
(Skab 279a)

Sammen med denne indbundet:

Ramussøn Romer, Rasmus:Siu Davids Psalmer. Kbh., 1605.

Sidstnævnte ikke optaget på listerne.

Ejernavne

I bøgerne optræder der en del navne - ud over Peder Sørensens eget- som ejere eller donatorer af bøgerne. Ved at interessere sig for disse navne, vil man kunne følge bøgerne på deres vej til PSLs bibliotek. I nedenstående liste er navnene opført med henvisning til det / de værker, hvori de optræder.

Knud Acheleye 7.23

Erasmus Roterodamus: Opus de conscribendis epistolis. Coloniae, 1532.(Skab 499)(Liste 7.23)

Proveniens: (Nederst på titelbladet:) Liber canuti Acheleye (Øverst på første tekstsider:) Georgius Ioannes foburgensis 79

Note: Knud Mikkelsen Acheleye. Død 15/11 1588. Studerede 1531-1535 i Wittenberg, hvor han blev immatrikuleret sammen med Peder Palladius, der antagelig ledsagede ham som studievejleder. Han blev Baccalaureus Artium 1534⁴⁵⁶.

Georgius Ioannes foburgensis = Jørgen Jensen Faaborg, sp Vaalse 1571-1603⁴⁵⁷.

Jacob Mortensen Barund 2.10

Novum Testamentum. Juxta 3. æd. Erasmi Roterodami emend. Lips., 1522.(Skab 20)(Liste 2.10)

Proveniens: (På titelbladet:) Liber Paulj

Georgij Haffniensis

Liber Petri Seuerini Lolandij dono datus a reuerendo viro D. Jacobo pastor<e> ecclesiae Westerulsløff.

Note: Måske er der tale om 2 personer: Jacob Mortensen og Jacob Barund. Var i Vester Ulslev, Lolland, endnu 1583 og 1584. Han var måske formandens søn⁴⁵⁸.

Iver Bertelsen (Bartolin) SE Hans Thomesen 8.23

Laurits Brunck

3.15, 3.18, 3.19, 4.14, 4.22, 4.23, 4.31, 5.5, 5.10, 5.12, 5.22, 6.2, 7.21, 8.B.

a.**Lossius, Luc.:** Annotationes in Evangelia dominicalia. Frf., 1553.b.Lossius, Luc.: Historia Passionis, mortis, sepulturae & resurrectionis Iesu Christi. Frf., u.å. (K 283)(Liste 3.15)

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch pastor in Stubkøbing.

a. **Melanchton, Ph.:** Examen eorum, qui audiuntur ante ritum publicæ ordinationis. Witebergæ, 1556. -b. D. Chytræus: regulæ vitæ, virtutum descriptiones. ib. eod. -c. Enarratio symboli Niceni. ib., 1550 (K 252)(Liste 3.18)

Proveniens: i Melanchton, Ph: Examen eorum (Ikke med PSLs hånd):(På forsats:) Joannes Simonis Fuscus, Jens Simonssen Bruun, <græsk inskription og hebraisk inskription> constat duabus marcis danicis, hoc est 20 β lubechensibus.

(På titelbladet:) Liber laurentij brunch pastor in/ Stubkøping emptus a Joanne fusco ij marcis (?) 1558 die 6 maj. I Chytræus, D.: Regulæ vitæ (På titelbladet:) Joannes Simonis Fuscus, Danus.

a. **Brentius, J.:**In D. Johannis evang. exegesis. Hagan., 1529.-

b. Lambert, F.: In Divi Lucæ evang. comm. Argent., 1526. (Skab 76) (Liste 3.19).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch pastor Stube= købing.

Erasmi Roterdami: Paraphrasis in Evangel. Lucæ. s.l.e.a. (Skab 79)(Liste 4.14).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentii Brunck/ pastoris ecclesie Stubekø / datus summo (?) per ... in maj/ ...//

Erasmi Roterdami: In Acta App.Paraphrasis s.l., 1524 (Skab 79)(Liste 4.22).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunck,

Stubekøpensis.

a. **Lambert, F.:** In Amos, Abdiam et Jonam comm. Argent., 1525. -

b.Ej.comm in Micheam, Naum et Abacuc. ib. eod.(Skab 73)(Liste 4.23).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd) (På forsats:) Anno 1541 P. proxima (?)/ pj ff: [feriæ] Magdalene que fuit /sexta (?) qui post Z... nitatus fuit / ut se mortus magnus ... / pj høuj p.. pomediana/ affideté mea ad mensam An[no] do[mino] .../ in Mai pct(?) po Sørup//

(På bagsiden af dette blad:) Kjøbte hr. Laur. Brunck thenne/ bogh aff hr. Hans Hwft (Hust?) fore/ redhe pennige.// (Nedenunder græsk inskription): ΠΕΤΡΟΣ ΑΝΔΡΕ/ ΑΔΕΔ//

(Derunder længere latinsk citat:) Mar: Lut: In Psalm et (?) ... (herefter følger citatet).//

(På titelbladet med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch pastor in Stubk./ Liber Ioannis andreae Holste <Den sidste linie overstreget>

Spangenberg, J.: Epistolæ dominicales explicatæ. Francof., 1545. (K 289)(Liste 4.31).

Proveniens: (På første tekstsider (A2):)(Med Laurits Bruncks hånd) Liber Laurentii Brunck pastor in Stubek.

a. **Gualterus Tigurinus, R.:** Argumentum omn. capitum V. et. N. test., elegiaco carm. conscript. Tig., 1543. -b. Martin Lutherus: Enarratio Ps. 90. Viteb., 1541. (Skab 297)(Liste 5.5).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunck pastor in Stubekøbing.

Campensis, Johan: Interpretatio paraphrast. Psalmorum. Roschild., Barth, 1536.(Skab 68)(Liste 5.10).

Proveniens: (På forperm:) Liber Bartholæj s..tus// <alt overstreget>. (På forsats:) Liber Petri Seue=rini Lolandii compa=ratus quatuor solidis anno 1547// (Bag på titelblad med PSLs hånd:) Liber Petri Seuerinj Lolandii comparatus qua=tuor solidis a reuerendo dno, domino Erasmo Joannis, Pastore ecclesiæ Stad-ager, anno dni 1547.

Lossius, L.: Annotationes in epistolas dominicalia. Frf., 1554.(K 283)(Liste 5.12).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Bunch pastor in Stubek.

Luther, Martin: Exegesis in cap. 7. epist. 1 ad Corinthios, de matrimonio sermo, duorum de matrim. thematum analytica. Lat. facta per J. Lonicerum. Argent., 1525. (Skab 237)(Liste 5.22).

Proveniens: (Ant. med Laurits Bruncks hånd)(på titelbladet:) Liber Laur <siden er her meget ødelagt> ... pasubkø ...

a. **Commentarii** in quindecim psalmos graduum ex prælectionibus M. Lutheri summa fide collecti. Argentorati, 1540. - b. Ph. Melanchton: Defensio conjugii sacerdotum. ib. eod. (Skab 69)(Liste 6.2).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd)(på titelbladet:) Liber Laurentij Brunck pastor in Stubek. emptus 2 marcis 14 sk 1542.

Gratiani aureum decretum. s.l. 1516. (Skab 300) (Liste 7.16).

Proveniens: (Med Hans Holsts hånd)(øverst på forsats:) Joannes ... <resten ulæseligt> <Andreae Holste> (Med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini lolandii testamento. datus à D: Laurentio Brunch⁴⁵⁹ piæ memoræ, qui 15. de=cembris horam circiter decimam antemeridianam expirauit An=no Domini 1560.//

Turrecremata, J. de: Quæstiones spiritualis animi delicias præferentes super evangeliiis tam de tempore quam de sanctis editæ. Lugduni, 1509. (Skab 114)(Liste 7.21).

Proveniens: (Med Laurits Bruncks hånd): Liber laurentij Brunch Lerchi(?) Stbkn.

a. **Grammatica Græca.** Basil., 1521

(defekt)-b. Ph. Melanchtonis grammatica græca. Hagan., 1527. -c.J. Ceperini compendium Græcæ grammaticæ. Basil., 1529. (defekt) (K 379) (Liste 8.B).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd):

Disse tre sammenbundne bøger bærer en inskription på titelbladet, der kunne ligne Laur. Bruncks skrift, men bogen er så tæt beskåret, at inskriptionen ikke kan læses.

Niels Brunck 4.12

Corvinis, A.: Breves expositiones epistolarum dominicalium. Magdeburg, 1538. (Skab 280) (Liste 4.12).

På titelbladets bagside: Liber Nicolaj Brunck pastoris Eccl Nørøsløff ...
... 1552.

Note: Niels Brunck, sognepræst i Nørre Ørslev 1549. (Ønslevafbigten). Han kan være en broder til Laurits Brunck i Stubbekøbing⁴⁶⁰.

Nicolaus Casparus (Niels Jespersen) 3.04

Eberi Kittingensis, P.: Pia confessio de sacratissima coena dom Jesu Christi. Wittenbergæ, 1563. (K203) (Liste 3.4).

Proveniens: (Med Niels Jespersens hånd): Pietate eruditione et virtutibus praestanti Viro D: Petro Seuerini ecclesiae Nicopensis pastori fideliss: fratri suo et amico dilecto ddt Nicolaus Casparus S. F

Note: Niels Jespersen, biskop over Fyns stift, død 1587.

Olai Choagianus SE Thor Olufsen 7.2.

Christophersen, Oluf 4,27

Maiores, G.: Vitæ patrum, præfatus est M. Luther. Witteb., 1544 (men snarere 1587). (K 103) (Liste 4.27).

Proveniens: (På første tekstsider:) Oluf Christophersen.

Mangler titelblad. At dømme efter inskription på sidste bevarede tekstsider har Oluf Christophersen skrevet i den Anno (16)65.

Petrus Coldingius 8.30

Brentius, J.: Pericopæ evangeliorum. Francof., 1558. (Skab 280) (Liste 8.30).

Proveniens: (På titelbladet:) Petrus Coldingius

Johs. Druckenius SE Jens Mikkelsen Vejle 8.27

Erasmus ... Falstria SE Rasmus Olsen 8.32

Georgius Ioannis Foburgensis

SE Knud Acheleye 7.23

Joannes Simonis Fuscus

SE Laurits Brunck 3.18

Paulus Georgius Haffniensis

SE Jacob Mortensen Barund 2.10

Bent Hansen (Benedictus Ioannis Fionius)

2.21

Hemmingius, N.: Postilla seu enarratio Evangeliorum... Hafniæ, 1561. (Skab 271) (Liste 2.21).

Proveniens: (På forsats, ikke med PSLs hånd): Verus huius libri possessor Benedictus ioannis Fionius nationis genitus, si quis inuenerit, oro ut possessori le=gitimo restituat, iuxta naturæ Regula, quod sibi vis fieri alicui præsta. Emptus Haffniæ iij marcis Danicis, 6 die Iulij anno a dno nato 1561.

Hunc librum reuendidi ego Benedictus/ ioannis d: petro Seuerinj Lalandio/ pastori ecclesiæ stubbecopensis anno/ dnj 1561//

(Bag på forsats med PSLs hånd): Liber Petri Seuerini Lolandii/ comparatus duabus/ marcis & dimidiata/ Anno Dni 1561//

På bindet er præget D B I F A 1561, der muligvis betyder Dominus Benedictus Ioannis Fionius A...

Note: Evt Bent Hansen, Idestrup ?

Niels Hansen

SE Jens Mikkelsen **Vejle 3.11+12**

Rasmus Hansen SE Laurits **Brunck 5.10.**

Hans Andreas Holst (Holste) 2.11, 4.23, 5.14, 8.A.

Oecolampadius, J.: Hypomnematon in Esaiam libri 6. (Basil.), 1525. (Skab 73) (Liste 2.11)

Proveniens: (På titelbladet med Hans Andreas Holstes hånd:) Liber Ioannis Andreæ Holstæ vicarius eclesiæ

Nichopenses in Falstria & filius dioecesis otten [Ottoniensis] est etiam ... et libellum ecc<lesiae> patris pastori & ... filo ...

Længere nede på siden har PSL skrevet: Liber Petri Seuerini Lolandii emptus postilla Coruini in euangelia dominicalia simul & epistolas.

a. **Lamberti, F.:** In Amos, Abdiam et Jonam comm. Argent., 1525. -b. Ej. comm. in Micheam. Naum et Abacuc. Ib. eod. (Skab 73) (Liste 4.23).

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd) (På forsats:) Anno 1541 P. proxima (?)/ pj ff: [feriæ] Magdalene que fuit /sexta (?) qui post Z... nitatus fuit / ut se mortus magnus ... / pj hōuj p. pomediana/ affideté mea ad mensam An[no] do[mino] .../ in Mai pct(?) po Sørup//

(På bagsiden af dette blad:) Kjøbte hr. Laur. Brunck thenne/ bogh aff hr. Hans Hwft (Hust?) fore/ redhe pennige.// (Nedenunder græsk inskription): Περυσ ανδρε/ αδεδ//

(Derunder længere latinsk citat:) Mar: Lut: In Psalm et (?) ... (herefter følger citatet).//

(På titelbladet med Laurits Bruncks hånd): Liber Laurentij Brunch pastor in Stubk./ Liber Ioannis andreae Holste

Brentius, J.: Hiob et piis et eruditis comm. Hagan., 1527. (Skab 67)(Liste 5.14).

Proveniens: (På indeks-siden:) Liber Joannes Andrae Holst.

Melanchton, Ph.: Scholia in epistolam Pavli ad Colossenses. Wittenberg, 1528. (K 86)(Liste 8.A).

Proveniens: (Øverst på titelbladet:) <så tæt beskåret, at bogstaverne ikke kan læses> (Midt på titelbladet:) Seuerinus Petri. (Længere nede: J.L. Stubenrauch. Denne er muligvis en Hans Holst bog.
Note: Hans Holst var katolsk præst i Nykøbing, derefter den første evangeliske sognepræst (nævnes 1532).

Anders Iuerssøn, København 8.34

Pauli, S.: Postilla, das ist die Auslegung. Bind 1-2. Wittenberg, 1578. (Skab 278)(Liste 8.34).

Proveniens:(På bagperm i bind 2:) Anders Iuerssøn Kiøbenhaffn.

Christianus Johannes

SE Johannes Thomesen 8.23

Maurits Johansen

SE Theophilus Georgius Vibergius 8.D

Johannes Peter Jyde (Joannes Petrus Cimbert) 6.26

a.**Ciceronis, M.:** De oratore dialogi 3, a. Ph. Melanchton notis illustr. Hagan.,

1530. b. Ph. Melanchton: Elementorum rhetorices, libri 2. Viteb., 1532. (Skab 412)(Liste 6.26)

Proveniens: (På forperm ikke med PSLs hånd:) Joannes petrus cijmbert me emit & possidet 20 S<olidis> Anno 1536// (På titelbladets bagside med PSLs hånd:) Liber Petri Seuerini Lolandii emptus xx solidis hu=ius mo=netæ.

Hans Jørgensen

SE Jens Mikkelsen Vejle 8.27

Jens Klemendsen 8.40

Bughagen, J.: Auslegung der kurzen Episteln S. Pauls. Wittenberg, 1524.(Skab 84)(Liste 8.40).

Proveniens: (På forsats ikke med PSLs hånd): Item will y wide huem/ Bogenn hører till./ Jeg ether dett for sandingenn/ Sige will/ Jens Klemedssen er mynn/ rette naeffen./ Gud unnde mig aff/ Bogen ... gaeffenn/ oc Bleff mig den forerith / aff ærlig og welbørdig / Melckor Gæde paa/ kiøbenn haeffenns sloeth/ denn 7. Junius anno 1608/ Jenns Klemedssenn/ Egenn handt//.

Nicolai Krag SE Johannes Thomesen 8.23

Lundarj ??? 8.33

Museus, S.: Postilla d.i. Auslegung der Euangelien. Frf., 1583. (Skab 286)(Liste 8.33)

Proveniens: G: G: Lundari (?) possessio.

Christophorus Petri Lolandus 2.11

Oecolampadius, J.: Hypomnematōn in Esaiam libri 6. Basil, 1525.

b. Bugenhagii, J.: In libros Psalmorum interpretatio. ib., 1524. (Skab 74) (Liste 2.11).

Proveniēns: (På titelbladet:)

Christophorus Petri Lolandus 1595

D.Joh. Macab. SE Jens Mikkelsen Vejle 8.27

Frederik Münter SE Johannes Andreae Othonianus 8.C og Anton Frederik Skow 8.H

Lauritz Nielsen 5.49

Melanchton, Ph.: Commentarius de anima. Viteb., 1542. (K 329) (Liste 5.49).

Proveniēns: (Med PSLs hånd)(på titel bladet:) Liber Pe<tri> Seuerinij L<olan=> dii dono s<ibi> datus vener<abilis> viro M. La<uren> tio Rip... sumo p <asto> re eccl<esiæ> ui Ni<colai> Haff<niæ> 154?⁴⁶¹.

Højre kant er så kraftigt beskåret, at dele af inskriptionen ikke kan læses.

I bunden af siden er samme tekst tilsyneladende gentaget (men på hovedet):

Liber Petri Seuerini Lolandij dono datus à reuerendo viro dno ff: Laurentio, sumo pastore ecclia diui Nicolaj Haffniæ.

Note: Lauritz Nielsen⁴⁶² (f. i Ribe 1520) sognepræst Nicolai kirke, Kbh. 1544-1546, derefter Ribe domkirke 1546-1554. Han var evt.sognepræst i Vægerløse (i

daglig tale Weirløse) ant. 1543-1549⁴⁶³.

Rasmus Olsen 8.32

Bugenhagen, J. Pomerani: In librum Psalmorum interpretatio. Basil, 1524. (Skab 68) (Liste 8.32).

Proveniēns: (På forsats med PSLs hånd:)Liber Petri Seuerinij Lolandii dono datus à venerabili domino d: Erasmo Olauī Pastore ecclesie Riserup in Falstria, cuius vox dirigit Deus suo sancto Spiritu amen.

Note: Rasmus Olsen var sognepræst i Nørre Vedby 1532-1567. Præstegården lå i Riserup⁴⁶⁴.

Thor Olufsen 7.2

Riccus, Bartholomaeus: Apparatus latinae locutionis. Argentoratis, 1535. (Skab 385) (Liste 7.2).

Proveniēns: (På forperm. Delvis over streget): Emptus duabus marcis. Hunch sibi Librum bono iure vindicat Turdus Olai Choagianus.

(På forsats:) Liber Petri Seuerini Lolandii comparatus 28 solidis a vene= rabili viro D: Tordone, pasto=re ecclesie oesløff 1564.

Note: Thor Olufsen var sognepræst i Nørre Ørslev 1556 og stadig 1584⁴⁶⁵. Thor Olufsen nævnes i PSLs testamente. Olai Choagianus kan være Oluf Pedersen Kongsted, som efterfulgte Thor Olufsen og som var sognepræst i Nørre Ørslev 1589⁴⁶⁶.

Johannes Andreae Othonianus 8.C.

Palladius, N.: Regulæ quædam utiles concionatoribus. Hafn., 1556. (Skab 266)(Liste 8.C).

Proveniens: (Med PSLs hånd): På titelbladet ses en inskription, der er næsten helt udraderet, men med lidt god vilje læses her Petrus Seuerinus Lolandus // (Længere nede:) Johannes An=/ dreæ Otho=/ nianus// Endelig har Frederik Münter skrevet sit navnetræk i 1793.

Note: Det er muligvis en PSL-bog. Hvis den har stået i skabet hele tiden, kan Fr. Münter ikke have ejet den. Der kendes ikke eksempler på, at dele af samlingen er solgt til anden side.

Hans Jørgensen Sadolin

(Johs. Sadolinus Vibergius) **1.9, 3.16**

Luther, Martin. Omnium Operum.

Witebergæ, 1545-1546. Bind 1-2. (K 117 fol)(Liste 1.9).

Proveniens: (På titelblad:) Lutherus Georgius.

(På forsats med Hans Jørgensen Sadolins hånd:) Commutatoria sociorum per=mutatione hi duo operum Lu= theri Tomi in possessionem me= morandj Virj D. Petrj Seve=rini pervenerunt voluntati Iohannes Georg Vibergij An. 1566. Norimb. Quj viro primum et secundum Tomos sequuntur tomj, eos ipse Petrus Severinus sibi apud Bibliopolam comparatus ad Dej gloriam & Ecclesiæ ædificationem.

Novi Testamenti omnia. Graece.

Basileae, 1538. (K 19) (Liste 3.16).

(På forperm med Hans Jørgensen Sadolins hånd:) Hunc librum mihi Vibergio in Academiam Haffniensem proficiscentj anno 1544 dd pater meus Ge=orgius Johannes Vibergius. (=Jørgen Jensen Sadolin).

(På næste side følger:) Viro optimo & in=signiter erudito, tum & amico intergerrimo suo D. Petro Seuerino Lolandio cal. Jan. An=ni 1568 in lætum futu=rj temporis auspiciu, hoc monumentum ddt <dono dedit> Johannes Georgius Sado=linus Vibergius.

Note: Hans Jørgensen Sadolin (1528(29)-1600) var søn af Jørgen Jensen Sadolin⁴⁶⁷. Sognepræst i Toreby og senere provst i Musse herred, Lolland.

Lutherus Georgius kan være en søn af Hans Jørgensen Sadolin. Navnet kendes dog kun fra Hans Jørgensen Sadolins digt om familien⁴⁶⁸.

Lutherus Georgius

SE Hans Jørgensen **Sadolin 1.9**

Theophilus Georgius Vibergius Sadolin 8.D

Hesiod: Opera et dies, c. enarrationibus Ph. Melanchtonis. Francof., 1541. (K 399) (Liste 8.D).

Proveniens: (Øverst på titelbladet:) Mauritius Joannis

(Længere nede på titelbladet:) Laurentius Sadolinus Theophilij Georgij Sadolini

1651 Dies Maji.

Note: Muligvis en efterkommer af Jørgen Jensen Sadolin

Joanne Sarctor 2.25

Erasmi, Des.: Ecclesiasticæ sive de ratione concionandi libri 4. Basil., 1544. (Skab 265) (Liste 2.25).

Proveniensi: (På titelbladet med PSLs hånd:) Liber Petri Seuerini Lolandii dono sibi datus ab Joanne Sarctore olim regiæ majestatis dispensatore apud getzoerenses.

Note: Johs. Sarctor kgl. skatteopkræver, tolder ?

Georgius Skiddius

SE Jens Mikkelsen **Vejle 8.27**

Anton Frederik Skow 8.H

Aristoteles: De moribus ad Nicomachum libri 10. Basil 1573. (K 402)(Liste 8.H).

Proveniensi: (På titelblad:) Antonius/ Fridericus Skow// (Derunder stærkt udraderet inskription, hvorfra kan læses:) Ex libris / [her evt psls navnetræk]... / dni 1588//

(Derunder:) Friderici Münteri 1813//

Note: F. Münter har anskaffet denne i 1813, og den har været i A.F. Skows besiddelse, hvorfor den ikke kan have været med i bogsalget 1829. Muligvis et eksempel på en bog fra samlingen, der ikke har været i kirken altid.

J.L. Stubenrauch⁴⁶⁹ 4.36, 5.36, 8.A

Melanchton, Ph.: Annotationes in ep. ad Romanos et ad Corinthios diligentissime recognitæ. Wittebergæ, 1525.(Skab 86) (Liste 4.36).

Proveniensi: (På titelblad ikke med PSLs hånd:) Severinus Petrus//

Længere nede på titelbladet: J.L. Stubenrauch .

a. **Erasmus Roterodamus:** Ratio, s. methodus ad perueniendi ad veram theologiam. Argent., 1521. b.

Melanchton, Ph.: Loci communes. Basil, 1521. (Defekt). (Skab 3)(Liste 5.36)⁴⁷⁰.

Proveniensi: (Med PSLs hånd): Ingen (Ombundet og beskåret). På titelblad af b: J.L. Stubenrauch

Melanchton, Ph.: Scholia in epistolam Pavli ad Colossenses. Wittenberg, 1528. (K 86)(Liste 8.A).

Proveniensi: (Øverst på titelbladet:) <så tæt beskåret, at bogstaverne ikke kan læses> (Midt på titelbladet:) Seuerinus Petri. (Længere nede: J.L. Stubenrauch.

Hans Thomesen (Johannis Thomæ) 8.23

Justini Martyris opera, quæ extant, omnia per Jo. Langum ex Gr. in Lat. versa. Basil, s.a. (fol 106)(Liste 8.23).

Proveniensi: (På titelblad:) Sum Johannes Thomæ Emptus tribus daleris ... dimidio 1570.

(Derunder med anden hånd:) Ab huius

heredibus emit Juarus Bartholinus.
(Derunder med anden hånd:) Ex. Bibl. D.
Nicol. Kragii emit Christianus Johannes
Ao 1604 (1602?).

(Til højre for bogtrykkermærket:) Et Ego
Christianus Johannis nunc Professor
Mathematicum in Acad. Reg. Hafn: Hunc
librum ex Bibliotheca d. Ni=colai Kragii
ex hæ=redum emi.

Johannis Thomæ /Hans Thomesen
(1532-.) Rektor i Ribe, sognepræst ved
Vor Frue kirke, København og forfatter af
den første danske salmebog (1569).

Iver Bertelsen (Bartolin) (-1583), præst.
Gift med Else Mule, der 1591 blev gift
med Niels Krag. Iver Bertelsen har bl.a.
studeret i Wittenberg. Han var Niels
Hemmingsens fjende⁴⁷¹.

Niels Krag (Ca.1550-1602). Professor,
diplomat, historiograf. Født i Ribe. 1577
rektor ved Vor Frue skole i København.
Tilhørte kredsen omkring Tycho Brahe.
Hans vistnok ikke ubetydelige bibliotek
blev solgt ved hans død⁴⁷².

Christianus Johannis / Christen Hansen
Riber (1567-1642). 1603-1607 Professor
mathematicus, København. 1610-1642
biskop i Aalborg⁴⁷³. Christen Hansen
Riber, der stammede fra Ribe, tilhørte
kredsen omkring Tycho Brahe.

Note: Dette er ikke en PSL-bog, men
snitnummer indicerer, at den kommer fra
skabet i Nykøbing kirke. I hvert fald tre
af de 4 ejere kommer fra Ribe.

Georg Urne 7.22

Ovidius Naso, P.: Amatoria. Antwerp.,
1536. (K 409) (Liste 7.22).

Proveniens: (På forperm med PSLs
hånd:) Liber Petri Seuerini Lolandii
dono sibi datus a Generosissimo viro
Georgio Wrne, quem seruet nobis Deus
Dni incolumen.

Note: Jørgen Urne⁴⁷⁴. Død 30/8 1558.
Lensmand på Nykøbing Slot 1548-1558.
Se også brevet til Hans Urne, side 25 ff.

Jens Mikkelsen Vejle (Joh. Vellejus) 1.23, 8.26. 8.27. 8.28.

Wigandus, J.: Syntagma seu Corpus
doctrinæ veri Dei ex Veteri Testamento
tantum collectum. Basil., (1563).
(K191)(Listel.23).

Proveniens: (På forsats:) Liber Petri
Seuerini Lolandii comparatus tribus
marcis & duodecim solidis danicæ
mo=netæ Anno Domini 1568.
(På forsatsbladets bagside:) Liber Joannis
Michaëlis Vellæj emptus Nicopiæ ii
thaleris & marca Danicæ monetæ Anno
85.

Liber Psalmorum Davidis. Tralatio
duplex partim a Pagnino partim a Fr.
Vatablo emend. s.l., 1556. (K 15)

(Liste 3.27)

Proveniens: (Ikke med PSLs hånd):
Sum Georg Skiddj/ emptus Nicopiæ iij
marcis/ danicis, 1575//

Derunder med anden skrift: D. Joh.
Macab.

Note: Er der evt. tale om Johannes
Machabæus, der var én af Christian III's
førende teologer og kollega med Peder
Palladius ? Død 1557⁴⁷⁵.

Hemmingius, N.: Syntagma institutio-
num Christianarum. Lug. Bat.: 1585.
(Skab195) (Liste 8.G).

Proveniens: (På forperm med Jens
Mikkelsen Vejles hånd): Libellus hunc
sibj Ioannes Michaël Vellæus
compara=uit 29 Julii anno 85 2 marcis
[alt er overstreget] (Derunder:) D.
Nicolao⁴⁷⁶ <pastori horbeløff fideliss:>
suo confrati amicitia ergo, libellum hunc
Joannes / Michaël reliquit 20 Julij Anno
93. (På titelbladet:) Petrus Petreus
Poschung Nil salubrius palla=de pietates
instruc=ta.

Note: Niels Hansen sognepræst
1584...1610 i Horbeløv.

Luther, M.: Omnium Operum. Tomus I.
Witebergæ, 1550. (Fol 117) (Liste 8.26)

Proveniens: (På titelbladet:) Hunc librum
Joannes Michaël vellæus duabij daleris
comparauit anno 84.

Montfortius, L.H.: Enarrationes in 12

libros P. Vergilii Maronis Æneidos.
Basil., 1577. (Fol 423) (Liste 8.27).

Proveniens: (På forsatsblad med Jens
Mikkelsen Vejles hånd): Hunc librum
Johannes Michaël Vellæus, sibi & suis, à
Johanne Druckenio iij thaleris
comparauit 29 Junii 1593.

(På titelblad:) Joannes Mikael Vellæus
(Bag på titelbladet:) Liber Johannis
Georgij emptus 3 daleris Anno Chr. 1592
Hafniæ.

Bullinger, H.: In omnes apostolicas
epistolas commentarii. Tig., 1544.
(Fol 84)(Liste 8.28).

Proveniens: (På forperm med PSLs
hånd:) Liber Petri Seuerini Lolandij
comparatus Rostochij duo=bus daleris
pridie palmarum anno restaurate salutis
quin= quagesimo supra sesquimillesimo.
[1550].

(Derefter med Jens Mikkelsen Vejles hånd:)
Hic liber testamentatus est a suo supra
scripto autore, ad vsum Joannis Michaël-
ides Vellæj, 16 martij, anno 1588, quo
die, hora tertia pommeridiana D. Petrus,
(piæ memoriæ) Vitam cum morte com-
mutavit, cuius anima iam pace fruitur.

Note: Jens Michelsen Vejle var sognepræst
i Nykøbing 1587-1612. Fra 1588 var han
provst⁴⁷⁷.

Ioanis Christiarni Aalburgensis 7.17

Æpitoma omnis philosophiæ, alias

Margarita philosophica tractans de omne

gene scribili. Argent., 1504. (K 314)

(Liste 7.17).

Proveniens: (På forperm ikke med PSLs hånd:) Denne bog ved naffn alui..us dýrbarrste/ høre mig Jens Christensen aelbur=/ ge⁴⁷⁸ thill mett retthi kiøfft aff / Jørgen Didi ... ij øffre/ tyskland for 8 mark / dansk ... A. 1562 .. 3 / octb//

Jenss Christenns/ aelburge, Evangelii/ tiener till Thing=/ sted / sogn paa/ falsters Land//.

(På forsatsbladet over for titelbladet:) Liber Ioanis Christiarni Aalburgensis, emptus a Georgio didi Germaniae nationis superioris Valore Marcae octo danicarum Ano. a partu virgineo : 1562 die 3. oct.

Note: Jens Christensen Aalborg var sognepræst i Tingsted ; han døde 1585.

Noter

- 1) Dvs. kirkens præster.
- 2) *Barfodl*, p3, note 1:... Hans Holst fik 18 juni 1532 præsentats på Gråbrødrekirke i Nykøbing.
- 3) Se kap. 2, 4. artikel i *Samlinger af Alle gieldende Forordninger m.v. Bind 2*, p 40: Hvo der maae prædike etc.: Ingen maa stædes til noget Præstekald, som ikke er sine fulde fem og tyve Aar.
- 4) Forsats i *Bullinger, H.*: In omnes apostolicas epistolas commentarii. Tiguri, 1544. (K 84 fol) (Liste 8.28).
- 5) H.Fr. Rørdam i *Kirkehistoriske Samlinger*, 4, II (1891-1893), p 340, note 1.
- 6) *Danske Kirkelove*, bind 2, (1886) p 147.
- 7) *Petersen, P.*: Lolland-Falsters Navnebog. p 26.
- 8) Altså til præsternes brug.
- 9) Testamentet, trykt i *Kirkehistoriske Samlinger*, 4. rk., bd. II (1891-1893), pp 340-342.
- 10) Opgjort efter de 7 originallister. Medtages alle titler vil tallet komme op på 234 titler. Se nærmere i afsnittet om bogundersøgelser.
- 11) *Librarium* for bibliotek anvendes af Cicero og Ammianus Marcellinus (i 300 tallet), men kommer ikke ind i middelalderlatinens før ved midten af 800 tallet. *Callmer* p 62 note 11.
- 12) Rørdam, H.Fr.: Magistre creerede ved Universitetet. -i: *Personalthistorisk Tidsskrift*, I rk. bd 3-4 (1883-84), bind 3 pp 117-143. Og Hundrup, F.C.: Biografiske efterretninger om dem, der ved Københavns Universitet have erholdt de høieste akademiske Værdigheder. I. Doctores theologiæ. -i: *Indbydelsesskrift til de offentlige examina i Roeskilde Katedralskole*, 1854, pp 1-108.
- 13) Han er ikke fundet i *Vello Helk*: Dansk norske studierejser fra reformationen til enevælden. 1987. Ligeledes heller ikke i Matriklen i Wittenberg: Rørdam, H.F: De Danskes Studeringer i Wittenberg i reformationstiden -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 2. rk.bd. I, (1857-1859), pp 475-479 og bd. IV. (1867-68), pp70-99. Rørdam, H.F.: Danske Studerende graduerede i Wittenberg i Reformationstiden -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 4. rk. bd. III (1893-95), pp 814-818.
- 14) *Friis Petersen, H.*: Studenterne ved Københavns Universitet 1479-1880. 1978. 48 mikrokort. Heri er **Petrus Severini** optaget under 1537 med henvisning til H.Fr. Rørdam i *Indbydelsesskrift til de offentlige examiner i Odense Katedralskole*, 1866, p 62.
- 15) Rørdam, H.Fr.: Fyenske Studenter ved Københavns Universitet 1479-1611. -i: *Indbydelsesskrift til de offentlige Examinere ved Odense Kathedralskole*, 1866, pp 45-63.
- 16) *Kirkehistoriske Samlinger*, 4 rk., bd. II(1891-1893), pp 340-342.

- 17) Se Liste 3.16: *Novi testamenti Omnia Graece*. Basil., 1516.
- 18) *Oecolampadius*: In *Esaiam. Libri 6* (Basil., 1526) (Skab 74)(Liste 2.11)
- 19) Ønslevafbigten, se for eksempel: *Barfod2* pp 256-258: Sognepræsten Rasmus Sørensen begik den forseelse at love bønderne en lettelse i deres afgifter, hvorfor han blev anklaget på sit embede, men han slap med at gøre afbigt i provstens (Peder Sørensens) og samtlige falsterske præsters nærvær.
- 20) 22 februar 1569. *Landsarkivet for Sjælland mm. A. Lolland Falsters Stiftsarkiv. II. Dokumenter og breve fra købstæderne. Falster 1569-1761. Heri: Inventarium i Hospitalet i Nykøbing i Falster 1569.*
- 21) *Barfod2* , p 2, men *Barfod* angiver her et forkert dødsår for Laurits Brunck.
- 22) *Hemmingsen*, Niels: *Postilla*.(Hafn., 1561) (Skab 271) (Liste 2.21).
- 23) *Gratiani*: *Aureum decretum*. (1516)(skab 300) (Liste 7.16): *Liber Petri Seuerini Iolandii/ testamentato datus á D: Laurentio/ Brunck piæ memoriæ qui 15 De=/ cembriis horam circiter decimam / ante meridianam expiravit An=/no Domini 1560//.*
- 24) Både *Rhode2* (p 104) og *Barfod2* (p 3) nævner, at Laurits Brunck skal være død 1591.
- 25) *Rhode2*, p 104. *Barfod2*, p 2.
- 26) *Barfod2*, p 203.
- 27) Trykt i: *Hans de Hofman*, VI,2 (1760) pp 187-190.
- 28) *Hjelholt*, pp 111-112. *Hofman*, VI, 2, p 189.
- 29) *Barfod1*, p 203-204.
- 30) *Barfod1*, p 203. Bent Hansen var allerede 1560 kapellan hos sin forgænger Hans Andersen.
- 31) *Barfod1*, pp 223-226.
- 32) *Scocozza*, Benito : *Christian IV. 1988.* p 288.
- 33) *Barfod1*, p 5 med henvisning til at fuldmagten opbevares i Gehejmearkivet.
- 34) *Madsen*, Jacob: *Visitatsbog, 27/8 1588. Lollesgaard, Johs: Nykøbing Katedralskole* p 30.
- 35) Gengivet efter *Kirkehistoriske Samlinger*, 2 rk., bd. IV, (1891-1893), pp 340-342, der gengiver et manuskript (i Ny Kgl. Saml. 409 fol) fra 1732, hvori landsdommer Jacob Bircherod har samlet en del efterretninger om kirker og præster på ...Falster m.v. Også trykt i: *Lollesgaard, Johs.: Nykøbing Kirke.* pp 38-39.
- 36) Efterfølgende er udarbejdet på baggrund af *Barfod1* p 3 ff.
- 37) Falsters søndre herred gengivet efter *Decimantlisten* pp 28-42 og *Jacob Madsen Vejles visitatsbog* p 12.

- 38) Gengivet efter *Jacob Madsen Vejles visitatsbog* p 12.
- 39) Kongelig resolution af 21/6 1799. *Atlas over Danmarks administrative inddeling*. 1985. Bind 2, p 115.
- 40) *Kancelliets Brevbøger*, 1584-1588, p 321.
- 41) *Danske Kirkelove*, II, p 383.
- 42) *Dahlerup*, Troels: *Det danske sysselprovsti* (1968), p 205.
- 43) *Bloch*, J.C.: *Den Fyenske Geistligheds Historie*. (1787), pp 3-73.
- 44) *Kancelliets Brevbøger* 1584-1588, p 865.
- 45) *Dahlerup*, Troels: *Det danske sysselprovsti* (1968) p 206.
- 46) Allerede 1545 var Laurits Brunck provst på Falster. Kalente-brødrene på Falster overdrog ham i dette år den jord, som afdøde Søren Pedersen havde haft. *Vejledende arkivregistraturer. Lokalarkiver til 1559*. II Gejstlige arkiver. 1977. p 43.
- 47) *Rhode2*, p 174.
- 48) Og her kan gættes på, at Peder Sørensen på et tidspunkt har været kapellan hos forgængeren, men der findes ikke udsagn herom.
- 49) *Lokalarkiver til 1559*, p 70.
- 50) *Lollesgaard*, Johs.: *Nykøbing kirke*, p 52.
- 51) Slottved, E.: *Klemmebrevene*. -i: *Historisk Tidsskrift*, 12 rk. VI, 465-494.
- 52) 11+12/4 1555.
- 53) *Lokalarkiver*, p 70.
- 54) *Hofnan*, VI,2, (1760) p 211. LA: *Pergamentssamlingen*.
- 55) Slottved, Ejv.: *Klemmebrevene 1555* -i: *Historisk Tidsskrift*, 12, VI, 465-494.
- 56) *Hofnan*, VI, 2, (1760) p 210-211.
- 57) *Lollesgaard*, Johs.: *Nykøbing Katedralskole* (1932), p 28-29.
- 58) *Lollesgaard*, Johs.: *Nykøbing Katedralskole*. (1932), p 30.
- 59) *Decimantlisten*, 1, p 28/bl. 2a.
- 60) *Decimantlisten*, 1, p 29/bl. 2b.

- 61) *Decimantlisten*, 1, p 37/bl.9b.
- 62) *Decimantlisten*, 1, p 41/bl. 13b.
- 63) Weeke, C.: Fortegnelse fra Aarene 1576-1578 paa den Kirkerne i Baag Hærrød tilhørende Formue -i: *Samlinger til Fyens Historie og Topographie*, 1871, V, pp 289-303.
- 64) *Decimantlisten* 1, pp 45-64.
- 65) *Lokalarkiver til 1559*, p 35.
- 66) *Decimantlisten* 1, p 42/bl. 15a.
- 67) *Lolland-Falsterske Herredsøger*, bind 1, p 45.
- 68) Klosterkirken. *Teologisk Stat.*
- 69) Følgende bygger på de artikler, som V. Holm har skrevet i *Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog, 1916-1919*.
- 70) Brev dateret 5/6 1532. Reg. over alle lande nr. 3, fol. 188 b. K.R.*Barfod*1, p 4.
- 71) *Kancelliets Brevbøger*, 1576-1579, p 534.
- 72) *Lollesgaard* Johs.: Nykøbing Kirke (1932), pp 5-6. *Hofman*: VI,2 (1760), p 153.
- 73) *Danmarks Kirker*. Maribo amt, p 242.
- 74) *Danmarks Kirker*. Maribo amt, p 244. *Lindbæk, J.*: De danske Helligaandsklostre, skriver p 12, at „Der var en Kirke, og alle de kendte Forstandere vare Præster“.
- 75) *Danmarks Kirker*. Maribo amt, p 251-255.
- 76) *Nørregaard*, p 159.
- 77) Følgende bygger på *Lindbæk, Johs.*: De danske Franciskaner-klostre, 1914 (især pp 159-160) og Nybo Rasmussen, Jørgen: De danske franciskaneres bøger -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1977, pp 51-80 .
- 78) *Nybo Rasmussen, Jørgen*: Broder Peder Olsen. 1976 p 116.
- 79) Holm, V. -i: *Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog*, 1916, p 2 + note 2.
- 80) Præstegården skulle vedligeholdes af kirken. Holm, V. i: *Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog*, 1916, p 19 (i note 2).
- 81) *Lollesgaard, Johs.*: Nykøbing Katedralskoles Historie. (1932).
- 82) *Lollesgaard, Johs.*: Nykøbing Katedralskoles Historie.(1932), p 41.

- 83) *Huitfeldt*, Arild: Danmarckis Rigis Krønike, bind 2, p 1391.
- 84) *Lollesgaard*, Johs.: Nykøbing Kirke (1932), p 14.
- 85) *Hjelholt*, bd. 1, p 57.
- 86) *Nybo Rasmussen*, J.: Broder Peder Olsen (1976), p 116.
- 87) *Hjelholt*, 1, p 59.
- 88) *Hjelholt*, 1, p 59.
- 89) *Københavns Universitet 1479-1979*, bd. 5, pp 1-92.
- 90) *Københavns Universitet 1479-1979*, bd. 5, p 1-92.
- 91) *Lollesgaard*, Johs.: Nykøbing Katedralskoles Historie (1932), p 22-23.
- 92) *Jørgensen*, Jørgen: Skolemester og hører. pp 19-20.
- 93) *Indbydelsesskrift ... Odense*, 1866, pp 47-48.
- 94) *Ingesmann*, Per: Gejstligheden i senmiddelalderen. -i: *Fønix*, 1993, nr. 2, pp 37-48
- 95) *Jørgensen*, H.G.A.: Sognepræst og præstegaard, bd. 1 p 102.
- 96) *Ingesmann*, Per: Gejstligheden i senmiddelalderen. -i: *Fønix*, 1993, nr. 2, pp 37-48.
- 97) *Ingesmann*, Per: Gejstligheden i senmiddelalderen -i: *Fønix*, 1993, nr. 2, p 46.
- 98) *Holger Hjelholt*: Falsters historie. (1934) bind 1, pp 25-26. Oversigt over lensmænd på Falster heri, blot skal følgende lensmænd i PSLs tid nævnes :

Hovedlen: **Falster** (2 herreder)

Nykøbing

- | | |
|-----------|---------------------------------------|
| 1535-1568 | tillagt dronning Sophie som livgeding |
| | 1535-1540 Schak Rantzov |
| | 1540-1548 Jørgen Urne |
| | 1555-1566 Jørgen Brade |
| | 1566-1568 Erik Rud |
| 1568-1569 | Erik Rud |
| 1569-1575 | Peder Oxe |
| 1575-1577 | Henrik Norby |
| 1577-1586 | Henning Gø |

1586-1588 **Niels Friis**
 tillagt dronning Sophie som livgeding
1588-1592 **Niels Friis**

Bispegods inddraget 1536: Sørup

Lensmanden oppebærer tiende på Lolland og Falster på regnskab

1537-1540 Ditlev Brokdorf
1540-1547 Hans Urne
1547-1549 Peder Oxe
1549-1550 Otte Ratlov
1550-.... Korfitz Ulfeld
15..-1567 Klavs Hvidtfeld
1567-1568 Albert Oxe
1568 Lagt til Nykøbing

99) *Kirkehistoriske Samlinger*, 6.rk., bd.V, p 403 .

100) *DAA* 1904, p 478. Hvis PSL har været med ham i Wittenberg, er PSL ikke blevet student senere end 1537.

101) *Kirkehistoriske Samlinger*, 6 rk., bd. V, (1951-1953), p 403-406. Samt *Hans Urnes privatarkiv*, RA.

102) Nemlig *Hemmingsen*, Niels: Postilla (1561)(Liste 2.21) og *Erasmus*: Ecclesiastæ (1544)(Liste 2.25).

103) *Lokalarkiver*, p 70. *Hofman* VI, 2, 211 om Chr. IIIs gavebrev af langfredag 1555 om tienden på Valnæs.

104) *Lokalarkiver*, p 70.

105) *Ovid*: Amatoria (1536)(Liste 7.22).

106) *DAA* 1904, p 476.

107) H.F. Rørdam i: *Indbydelsesskrift til Odense Katedralskole* 1865, p 55. *Friis-Petersen*, studenterne ved KU...

108) *Erasmus Roterodamus*: Opus de conscribendis epistolis. Coln., 1532. (Skab 499)(Liste 7.23).

109) *DAA* 1938, II, p 84. *Ermer*, Jørgen: Peder Palladius, p 31, 34.

110) *Nørregaard*, *Georg*: Nykøbing på Falster gennem tiderne. (1977) Bind I p 268.

111) *Kancelliets Brevbøger* 24.4. 1591 samt 9.2.1592.

112) Iflg Melancton opslog Luther de 95 teser på den nordre kirkedør i Wittenberg, imidlertid er det omstridt, om dette er historisk korrekt. Se Grønæk, Jakob H. i: *Meddelelser fra Rigsbibliotekaren*, 35. årg, 1984, 1, pp 42 og 50.

113) Vulgata, som blev trykt af Johan Gutenberg 1455, er den første trykte bog. *Politikens Bibelleksikon*.

- 114) *Frøland, Alexander*: Dansk boghandels historie.
- 115) *Kirkehistoriske Samlinger*, 2. rk., bd. II (1860-1862), p 234 note.
- 116) *Kirkehistoriske Samlinger*, 2. rk., bd. II (1860-1862), p 228-229 note.
- 117) *Verdens litteraturhistorie* (1985). Bind 3, p. 70. *Steinberg, S.H*: Det trykte ord (1968), p 62.
- 118) Anne Riising i: *Skrift, bog og billede* (1982) pp 25-27. *Dal, Erik*: Danske Provinsbogtryk gennem 500 år (1982) p 16.
- 119) Riising, Anne -i: *Skrift, Bog og Billede* (1982). *Dal, Erik*: Odense tryk. Udstillingspamflet, Danmarks Grafiske Museum, (1988).
- 120) Trykt i *Danske Magazin*, I, (1745), pp 289-301. *DBL* I.
- 121) Severinsen, P. i *Aarvog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter*, bd. 4, (1926-30), p 586.
- 122) LN 151; [*Luther*:] Lille katekismus. Overs. af Jørgen Jensen Sadolin. Udg. af Knud Gyldenstjerne. Kbh., Hans Vingaard, 1532. Bogen er ikke bevaret. Se også *Bruun*2, pp 48-55. I *Worm, Jens*: Forsøg til et Lexicon lærde Mænd bd. 3, p 305: „En Catechismus, forskicket til Erlig og Welbyrdig Herre, Her Knud Gyldenstjerne, udwald Biskop i Fyen til sin Prestemøde i Odense 1532. Fordansket af Jørgen Jenssøn, da Prædiker sammesteds. Kbh., 1532. 8^o“.
- 123) 27. maj 1532.
- 124) *Lindhardt, P.G.*: Nederlagets mænd. (1968). p 114.
- 125) *DBL*, 3. udg. artikel Sadolin. Severinsen, P. i *Aarvog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter*; bd. 4, (1926-30), p 586.
- 126) *Kragelund*, p 9. Riising, Anne -i: *Skrift, bog og billede* (1982).
- 127) *Kragelund*, p 13-14.
- 128) *Københavns Universitet 1479-1979*. Bind 1, Almindelig historie. (1991), p 80.
- 129) *Det europæiske Hus*, bd. 4. p 39.
- 130) *Verdens litteraturhistorie* bd.3.
- 131) I Danmark regnes bøger trykt op til 1550 for inkunabler (*Dahl, Svend*: Haandbog for Bogsamlere (1921) p 47). Dog sætter Erik Dal grænsen ved år 1500 i *Skrift, bog og billede* (1982), p 69.
- 132) *Frøland, Alexander*: Dansk boghandels historie. (1974).
- 133) *Reformationsperspektiver*, (1987), p 63 note 7.
- 134) *Dahl, Svend*: Bogens historie. 2. udg. (1970). p 157.

- 135) Düring Jørgensen, Jesper -i: *Magasin fra det kongelige Bibliotek*, 8. årg. (1993), 3, p 90.
- 136) *Frøland*, Alexander.
- 137) *Frøland*, Alexander.
- 138) *Københavns Universitet 1479-1979*. Almindelig historie bd. 1. (1991), p 141.
- 139) Se Ellen Jørgensen -i: *Dansk Teologisk Tidsskrift*, 3, VIII, pp 244-250.
- 140) *Jespersen, Niels*: Gradual, en alm. Sangbog, som Frederich 2 haffuer ladet ordinere oc tilsammenscriffue paa Latine oc Danske. Kbh., 1573. (Haves i Stiftsbiblioteket, Skab 296, men dette eksemplar stammer ikke fra Peder Sørensen).
- 141) 5/11 1569 udgik skrivelse fra kongen til superintendenterne om at kirkerne skulle anskaffe de nævnte bøger. *Danske Kirke- love*, bind 2, pp 135-137.
- 142) Jfr. PSLs besiddelse af Knud Acheleyes og Hans Urnes bøger.
- 143) Selvom ingen af disse titler findes på listerne over hans bibliotek.
- 144) *Luthers skrifter i udvalg*. Redigeret af Torben Christensen. (-1964). Bind 1-4. Her citeret fra bind 4, pp 408-445. Se endvidere An die RATHERREN alle StÄDTE deutsches Lands, dass die christliche Schulen aufrichten und erhalten sollen.(1524) -i:*Martin Luthers Werke*. Kritische Gesamtausgabe. (1899). 15. Band. pp 9-53.
- 145) Lausten, Martin Schwarz: *Københavns Universitet 1537-1588*. -i: *Københavns Universitet 1479-1979*. (1991). Bind 1, pp 79 ff.
- 146) Se f.eks. *Dansk Litteraturhistorie* (1984), bind 2, p 68-76, 84-85.
- 147) *Pedersen*, Christiern: *Danske Skrifter*. (1850-1856) Bind 4, pp 467-518.
- 148) *Pedersen*, Christiern opus cit., p 515.
- 149) *Dansk Litteraturhistorie* (1984) bind 2, p 84-85.
- 150) *Kirkeordinansen 1537/39*. Ved Martin Schwarz Lausten, 1989. I SSB findes *Ordinatio ecclesiast. Regnorum Daniæ et Norwegiæ*. Haffn., 1537. og samme bog på latin og dansk (1539) (Skab og k 306), ingen af disse stammer fra PSL.
- 151) *Kirkeordinansen*, anførte udgave p 230-232.
- 152) I PSLs bibliotek findes: *Luther, M.: Simplex et pia evangeliorum...*Norimb., 1545. (Liste 1.7) *Luthers Huspostille*. *Luther, M.: Enarrationes quas postillas vocant...* Argent., 1528. (Liste 1.8) *Luthers Kirkepostille*.
- 153) *Confessio Augustana* giver en udførlig fremstilling af den evangelisk-lutherske lære. Den blev fra katolsk side besvaret med „Confutatio confessionis Augustanae“, på hvilken Melancthon leverede en Apologi (1531). *Feveile*, Johs: *Den danske folkekirkes bekendelsesskrifter* (1955) pp 33-33.

- 154) PSL havde 2 udgaver af *Loci*, se Liste 3.9 og 5.36.
- 155) Melanchton reviderede *Loci* i 1535 bl.a. for at betone viljens frihed. *Dansk Litteraturhistorie*, bind 2 p 151.
- 156) PSL har haft *Luther, M.: Enchiridion piarum ...Wittenberg, 1543.* (Liste 4.5), som er første latinske udgave af den lille katekismus.
- 157) *Melanchton: Unterricht der Visitatoren* (1528) senere oversat til latin af J. Bugenhagen: *Instructio visitationis Saxonica ad ecclesiarum pastores de doctrina christiana, translata a doctore Pomerano in latine propter Ecclesias Danicas.* Hafniæ, 1538. Den blev tilegnet de danske præster iflg *Kirkeordinansen*, anført udgave, note 161. Opført på Liste 5.29, men er ikke længere bevaret i biblioteket.
- 158) *Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker* (1946), p 16.
- 159) *Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker* (1946), p 22.
- 160) *Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker* (1946), p 27.
- 161) *Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker* (1946), p 20.
- 162) *Bloch, J.C.: Den Fyenske Geistligheds Historie.* (1787) I, p 43.
- 163) *Bloch, J.: Den Fyenske Geistligheds Historie.* (1787), 1. Del p 43. Niels Hemmingsens *Enchiridion* fandtes i PSLs bibliotek (Liste 3.32) ligesom hans *Pastor* (Liste 5.44).
- 164) *Bloch, J.: Den Fyenske Geistligheds Historie.* (1787), 1. Del p 43. Artikel 8.
- 165) *Kirkehistoriske Samlinger*, 2 rk, bd. II, (1860-1862), p 450.
- 166) Trykt i *Testamenter fra Danmarks Middelalder.* Udg af Kr.Erslev (1901). pp 74-75.
- 167) Gl.Kgl. Saml. 1071,2, trykt i *Kirkehistoriske Samlinger*, 1, I (1849-1852) pp 461-463. Jfr. C.J.Brandt: Et præstebibliotek i slutningen af middelalderen -i: *Dansk Kirketidende*, VI, (1851), sp 299-310.
- 168) *Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker* (1946), p 20.
- 169) *Ilse, Harald -i: Københavns Universitet 1479-1979*, (1980), bd. IV, pp 290-291.
- 170) *Rørdam, H.Fr: i Københavns Kirker og Klostre.* (1859-1863) p 89, Tillæg p 169-172. *Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie.* (1929-1930) pp 149-150.
- 171) *DBL.* 3 udg. Bind 3, artikel Chrysostomus. *Wulff, D.H.: Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Historie i det 16de og 17de Aarhundrede* (1872-1874).
- 172) *Jørgensen, H.G.A.: Sognepræst og præstegaard* (1927-1938) bd.1: p 124.
- 173) *Jørgensen, H.G.A.: Sognepræst og præstegaard* (1927-1938) bd 1: p 125.

- 174) *Ilsøe*, Harald , 20. I. 1993.
- 175) *Skånska Samlingen*. (1894-1895), IV,2, p 18.
- 176) Weibull, M.: Presten Hans Siunesens boksamling (1564) -i: *Skånska Samlingar*, 2, IV,(1894-95), pp16-22.
- 177) *Lolland-Falsterske herredsbøger ...* bd. I. p 80. *Rhode I* p 222: „Han havde studeret i Paris og Holland og var et lærd vidunder“.
- 178) *Ilsøe*, Harald: Hamburg-Bergen-Roskilde. -i: *Fund og Forskning*, XVII, (1970), pp 29-78.
- 179) *Rørdam*, H. Fr.: Historiske samlinger og studier. Bind 3, pp 126-143.
- 180) *Petersen*, Carl S: Afhandlinger til Dansk Bog-og Bibliotekshistorie. (1949). heri: pp 1-89.
- 181) Tysk tekst: *Luthers Werke*, Bd. XV, pp 9-53. Dansk oversættelse i: *Luther, Martin: Luthers skrifter i udvalg*. (1980). Bind 4. pp 408-435.
- 182) *Kraack* (1984). p 9.
- 183) Det følgende bygger på Helge *Nielsen*: Folkebibliotekernes forgængere (1960) pp 17-19.
- 184) *Kornerup*, Bjørn: Ribe Katedralskoles Historie.(1947), bind 1, pp 271-273, 339-340.
- 185) *Nielsen*, Lauritz: Danske Stifts-og Skolebiblioteker (1925) pp 84-85.
- 186) *Arnhung*, J.O.: De hellige tre Kongers Kapel ved Roskilde Domkirke.(1965) p 60.
- 187) Callmer, Christian i *Vetenskaps societeten i Lund. Årsbok 1983*. p 50.
- 188) *Diplomatarium dioecesis Lundensis*, VI, (1932), pp 169-177.
- 189) *Danske Magazin*, (1745), I,pp 289-301. *DBL I*.
- 190) Listen er trykt i *Danske Magazin*, (1913), VI,1,pp 307-319. *Nielsen*, Lauritz: Danske Privatbiblioteker (1946) p 20.
- 191) *Diplomatarium Vibergense*, (1879) pp 233 og 288.
- 192) *Danske Magazin*. (1857), III, 5, p 172. Jørgensen, Ellen i: *Historisk Tidsskrift*, (1912-1913), VIII, 4, pp 1-67 (p 40 note 1). *Kornerup*, Jacob: Roskilde i gamle dage. (1892) p 235.
- 193) *Nordisk Tidskrift för Bok-och Biblioteksväsen*, (1940), pp 239-41 og 1942, pp 115-122. Oplysninger om køb hertil i *Kirkehistoriske Samlinger*, 2. rk., bd. II, (1860-1862), pp 228-29 note og 234 note. Hellström, C.G. -i: *Malmö Fornminnesförening*, 8, (1940), pp 38-64.
- 194) *Kirkehistoriske Samlinger*, 2. rk., II, (1860-1862), p 155 note.
- 195) *Danske Magazin*, (1887-1889), V, 1, pp 259-263. *Nielsen*, Lauritz : Danske Privatbiblioteker (1946), pp 27-29.

- 196) 6. februar 1561 *Danske Kirkelove* ved H.Fr. Rørdam. (1886) Bind 2, p 56. *Kancelliets Brevbøger 1561-1565* p 13.
- 197) Sejr, Emanuel -i: *Aarhus gennem tiderne*, bind 1 pp 216-221.
- 198) Rhode, Peder: *Samlinger til Haderslev-Amts Beskrivelse*, 1775 (1942) p107.
- 199) Favrholt, Magnus: *Haderslev Katedralskoles bibliotek -i: Haderslev Samfundets Aarskrift*, 1963, pp 3-15. *Kraack* p 10
- 200) Birker-Smith, S. i: *Om Københavns Universitetsbibliothek*. 1882. p 18 note 1. Ilsøe, Harald -i *Københavns Universitet 1479-1979*, bind 4, pp 304-306. Gavebrevet er trykt i *Rørdam*, H.Fr: *Kjøbenhavns Universitet*, bind 2, pp 202-204.
- 201) Ilsøe, Harald -i: *Københavns Universitet 1479-1979*, bind 4, p 306.
- 202) *Kancelliets Brevbøger 1571-1575*, p 208. *Kirkehistoriske Samlinger*, 3. rk., bd. 3,(1881-1882), pp 380-427. (p 424).
- 203) *Kancelliets Brevbøger 1571-1575*, p 559. *Kirkehistoriske Samlinger*, 3, III, (1881-1882), pp 380-427, (p 424). *Lindbæk, J: De danske Helligaandsklostre* (1906) p 203-205 note 296. *Freltoft, Lilian -i: Aalborg Stiftsbog*, 1994, p 75.
- 204) *Freltoft, Lilian -i: Aalborg Stiftsbog*, 1994, p 75.
- 205) *Catalog over Aalborg Stifts og Amts offentlige Bogsamling*. (1819) p IX. Der blev allerede 1627 udarbejdet en liste over bøgerne.
- 206) *Nielsen, L.auritz: Danske Privatbiblioteker* (1946), pp 24-25.
- 207) Callmer, Christian: *Samlingar av tryckta böcker i Lund före universitetsbibliotekets tilkomst -i: Vetenskaps societeten i Lund. Årsbok*, 1983, pp 41-64. pp 51-54 Bent Arvidsens bibliotek med en gennemgang af listen over hans bøger. *Nielsen, Lauritz: Danske Privatbiblioteker*. (1946). p 24-25.
- 208) *Kraack, Gerhard: Die St. Nikolai Bibliothek zu Flensburg*. 1984.
- 209) Lütke Namen har boet som franciskanermunk både i Ribe og Nysted (Lolland), hvorfra han i 1538 blev udvist af Christian III (Kraack p 34). SE endvidere: Jørgen Nybo Rasmussen: *De danske franciskaneres bøger -i: Kirkehistoriske Samlinger*, 1977, pp 51-80.
- 210) Nybo Rasmussen, J. -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1977, p 56.
- 211) Nybo Rasmussen, J. -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1977, pp 51-80.
- 212) Nybo Rasmussen, J. -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1977, pp 51-80.
- 213) En sammenligning på baggrund af *G. Kraack* mellem de to biblioteker viser,
- at Biblia Lyra fandtes begge steder (1.3).
- at Johs. Brenz fandtes begge steder, men bortset fra hans Catechismus (4.39) er der intet titelsammenfald.
- at begge biblioteker har Bucer: *In sacra quattuor.* (1.5).
- at begge har *Chronica Cariensis* (5.9).
- at begge har *Despauterius: Syntaxis* (7.7).

- at begge har Flacius Illyricus: *Historia Ecclesiastica* (2.2- 2.7).
- at begge har (haft) Iosephos (1.4).
- at af Luther har begge en udgave af *Operum Omnium* (1.9 og 1.10), men ud over denne er der ikke titelsammenfald.
- at ud over G. Maiors *Vitae Patrum* (4.27) er der intet titelsammenfald.
- at begge har Erasmus' *Novum testamentum* 1522 (2.10).
- at begge har Theophylact: *Enarrationes in 4* (1.21).
- at begge har Peder Lombarden (1.25).
- at begge har Urbanus Rhegius: *Prophetiæ* (1.20).
- at begge har Sleidanus (2.24).
- at begge har Strigelius, men der er intet titelsammenfald.
- at begge har F. Titelmann, men der er intet titelsammenfald.
- at begge har H. Weller, men der er intet titelsammenfald.

214) *Kraack* p 21-22.

215) *DKs Kirker Maribo Amt*, 1. halvbind, p 728. *Rhode I*, p 526-527. *Thott 730* fol udtog af Hans Bruuns visitatsbog blad 318v. *Ny Kgl. Saml* 489 fol p 135.

216) Kall Rasmussen, M.C.-i: *Aarsberetninger fra det Kongelige Geheimearchiv*, 1, tillæg (1852), pp 23-37. p 35 og 35 note 5.

217) Kall Rasmussen, M.C. -i: *Aarsberetninger fra det Kongelige Geheimearchiv*, 1, tillæg (1852), pp 23-37. (p 35 og 35 note 5).
Øm Klosters Inventarium -i: Nye Samlinger til den danske Historie, 3, (1794), pp 302-325. (pp 312-324: *Catalogus Librorum*).
Jørgensen, Ellen i: *Historisk Tidsskrift*, 7, IV, (1912-1913), pp 1-67 (p 49).

218) *Pontoppidan*, E.: *Den danske Atlas*, bind 3, p 26.

219) *Nielsen*, Lauritz: *Danske Privatbiblioteker* (1946), pp 81-82.

220) *Danmarks Kirker*. Sønderborg Amt, p 50-54. (Yngste bog er fra 1692).

221) *Danmarks Kirker*, Ribe Amt, p 458-459.

222) *DBL*, I, Dauw, Frederik Johan Valentin (1706-1752) grundlagde et bibliotek på 150 bind i kirken på Anholt.

223) Ilsøe, Harald i: *Københavns Universitets historie 1479-1979* (1980) p 303-304.

224) Christoffersen, Knud: *Bestemmelserne om det teologiske fakultet*. -i: *Dansk Teologisk Tidsskrift*, 1974, pp 33-57. p 38.

225) *Holst*, Poul: *Antikvarboghandel i Danmark*. (1980) p 12.

226) *Holst*, Poul: *Antikvarboghandel i Danmark*. (1980) p 13.

227) *Danske kirkelove*. Bind 1 pp 460-471.

228) *Kirkehistoriske Samlinger*, 1975, p 93.

229) *Skab* 295.

230) Skab 296.

231) Udsendt af Peder Palladius. Se Jacobsen, Lis: Af Alterbogens Krønike -i: *Teologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke*, 3. rk. bd. IX (1918), pp 35-47.

I SSB findes (Skab 260): Palladius, Peder: Rituale s. Agenda ecclesiastica Danica. Hafn., 1555 (defekt) og Palladius, Peder: Alterbogen, det er, Søndagis og hellige dagis Epistler og Evangelier, med Collecter. Kh., (1564).

232) *Kirkehistoriske Samlinger*, 1975, pp 93-95.

233) *Palladius, Peder: En Visitatsbog. Folkeudgave.*(1940). 184 sider.

234) Se dog Scheller-Nielsen Bodil -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1975, pp 93-95, hvor der fremlægges en statistisk opgørelse for Fyns stift over kirkernes bevarede bøger.

235) *Barfod*2, p 117 note 3.

236) *Kirkehistoriske Samlinger*, 3 rk., bd. VI, (1890-1892), p 486.

237) *Kirkehistoriske Samlinger*, 3. rk., bd. VI, (1890-1892), p 488.

238) Afsnittet bygger i vid udstrækning på Viggo Holm: Nykøbing kirke og dens omgivelser -i: *Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog*, 1918, pp 1-33.

239) Uppsala, 1916-20. Bind 1-2.

240) *Walde, O.: Storhetstidens...* bind 2, p 226.

241) *Pontoppidan, Erich: Den danske Atlas*, Bind III, p 286.

242) *Rhodel*, p 459.

243) I korets søndre side iflg *DKs Kirker*, p 227. Spor af lignende niches ses i skråfagene, hvor der tidligere har stået bogskabe. *DKs Kirker* p 212. *Hofman*, VI, 2 (1760) p 157.

244) Holm, Viggo: Nykøbing Kirke og dens Omgivelser III -i: *Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog*, 1918, pp 1-33. Om Peder Sørensens bibliotek pp 14-15.

245) Iflg Bircherod fandtes bøgerne endnu på hans tid (o.1732) i et skab bag skriftestolen i koret.

246) Liste 4.30.

247) Holm, Viggo: Nykøbing Kirke og dens Omgivelser III -i: *Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog*, 1918, pp 1-33. Om Peder Sørensens bibliotek pp 14-15.

248) *Hofman*, Bind VI, (1760), p 157.

249) *Pontoppidan*, Erich: *Theatrum Daniæ* (1730), p 194.

250) *Danmarks Kirker*, p 227. Hans Christian Hansen Bruun (død 1871). *DBL1*.

251) 13. juni 1829. *Landsarkivet for Sjælland m.v.* B2 L-F Stiftsarkiv. Indkomne sager vedr. Købstædernes kirker og skolevæsen vedkommende 1804-1844. IV Nykøbing Falster.

252) Som biskop Fr. Münter havde fået oprettet 1812. *Sjællands Stifts Bogsamling*, Tillæg 2, (1912) p III.

253) *Landsarkivet for Sjælland m.v.* Sjællands Stiftsøvrighed, D.X. Sjællands Stiftsbiblioteks regnskab 1828-1829. Regning af 17. juni 1829 for 50 bøger samt fragt af disse, i alt 54 Rbd. 4 skilling.

254) *Landsarkivet for Sjælland m.v.* Sjællands Stiftsøvrighed, D.X. Sjællands Stiftsbiblioteks regnskab 1828-1829. Regning af 17. juni 1829 for 50 bøger samt fragt af disse, i alt 54 Rbd. 4 skilling.

255) *Landsarkivet for Sjælland m.v.* Sjællands Stiftsøvrighed, D.X. Sjællands Stiftsbiblioteks regnskab 1829-1830. Regning af 3. oktober 1829 for indbinding af 45 forskellige bøger i blåt bind (à 2 mark stykket), 1 foliant indbundet i blåt pap à 4 skilling og 10 bøger indsat i det gamle bind og restaureret. Til en samlet udgift af 18 Rbd.

256) *Barfod1*, p 6 + note 1.

257) *Schacks* fortsættelse af Hofmans *Fundationer*, bind V, p 191.

258) Inspireret af en udstilling om SSB, hvorefter museumsinspektør Ths. Lassen, Maribo, gjorde opmærksom på listen over PSLs bøger.

259) Den har for så vidt altid været kendt, senest er den blevet benyttet ved salget af bøgerne til Stiftsbiblioteket i Roskilde.

260) *Madsen*, Jacob: *Visitatsbog*. p 19.

261) Se fortalen til Fortegnelsen over PSLs bøger.

262) *Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. B 3: Lolland-Falsters Stifts Arkiv. A II: 1569-1761. Dokumenter og breve for købstæderne. Falster. Nykøbing kirke, ca. 1588.*

263) Den liste, der ligger i *Landsarkivet* er ikke underskrevet. Alle navne er påført hvert ark, men med samme hånd, klar til underskrift.

264) Se dog Liste 1.22, idet der eksisterer en bog med snitnr.= 22 (*Wigandus: Syntagma*. 1560).

265) Liste 1.26: *Saxo* (1514)(Skab 461 fol): Proveniens på titelblad. Den har tilhørt: Frants Nielsen, Grenå, elev af Stephan Stephanius i Sorø. Frants Nielsen har skrevet de mange små noter i bogen. Dernæst har den tilhørt N.H.Weinwich og biskop Frederik Münter, der har foræret den til Stiftsbiblioteket. Se Michelsen, Hans -i: *Jul i Roskilde*, 1986, p 47-47. Raasted, Jørgen: Frants Nielsen fra Grenå og Stephanius' Saxonoter. Et fund i Roskilde Stiftsbibliotek. -i: *Museum Tsvscvlanvm*, 34-35, (1979), pp 80-85.

266) Størrelser angivet efter Svend Dahl i *Jeg er samler*, bd. 1 p 116.

- 267) Trykt katalog over SSB udsendt i 1866. Antagelig udarbejdet af domprovst Jens Michael Hertz.
- 268) I Stiftsbiblioteket findes dog endnu: *Petrus Lombardus: Sententiarum libri IV*. Paris, 1542. (Skab 113). Denne udgave, der ikke har nogen proveniensantegninger, stammer antagelig ikke fra Peder Sørensen.
- 269) Ved et indbrud i 1961 forsvandt desværre flere af Stiftsbibliotekets bøger. De kan dog verificeres via Katalog 1866, men man kan ikke se, om de har tilhørt PSL.
- 270) Liste 8.40. Tilsyneladende har der været 2 eksemplarer i biblioteket (se også Liste 4.19).
- 271) Stiftsbiblioteket rummer mere end 600 titler fra før 1600.
- 272) *Brentius, J.*: Comm. in Leviticum librum Mosis. 1542. (Liste 1.12)(fol 65).
- 273) *Landsarkivet for Sjælland m.v. Sjællands Stiftsøvrighed, D.X. Sjællands Stiftsbibliotheks Regnskab 1829–1830*. Regning af 3/10 1829 for indbinding af 45 forskellige bøger i blåt papbind (à 2 mark stykket), 1 foliant indbundet i blåt pap (à 4 skilling) og 10 bøger indsat i det gamle bind og restaureret. Samlet udgift 18 Rbd.
- 274) Ordet bibliotek er sjældent benyttet om en bogsamling på denne tid, men i Liste 2.5 (*Flacius Illyricus: Hist. ecclesiastica, tome 5*) skriver PSL selv: ...addidit Petrus Seurini Lolandius suæ Bibliothecæ...(1581).
- 275) Liste 6.22 og 6.23.
- 276) Liste 7.8.
- 277) Liste 7.4 og 7.22.
- 278) Liste 7.9.
- 279) Walde, O.: Studier i ældre dansk bibliotekshistoria. –i *Nordisk Tidskrift för Bök och Biblioteksväsen*, 1932, p 33.
- 280) Liste 5.23.
- 281) Liste 6.12.
- 282) Liste 3.19 – 4.23 – 4.24 – 5.1 – 5.2 – 8.43.
- 283) *Lausten, Martin Schwarz: Reformationen i Danmark* (1987), p 153.
- 284) Se f.eks. Jørgensen, Ellen –i: *Teologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke*, 3.rk., bd. VIII, (1917), pp 246–247.
- 285) Liste 2.13.
- 286) *Luther, M.*: Skrifter i udvalg. Store Galaterbrevskommentar, 1984, bind 1, p 7.
- 287) Liste 1.8.

- 288) Liste 4.1–4.
- 289) Liste 1.7.
- 290) Liste 4. 5.
- 291) Liste 1.9–10.
- 292) Liste 3. 9 og 5.36.
- 293) Liste 5.46 og 5.47.
- 294) *Lausten*, Martin Schwarz: Reformationen i Danmark (1987), p 155.
- 295) Jørgen *Ertner* p. 48.
- 296) Se Liste 7.23.
- 297) *Rørdam*, H.Fr: Københavns Universitets Historie, bd. 1, p 511–513.
- 298) Liste 3. 27.
- 299) Niels *Palladius*: Regulæ quædam utiles concionatoribus. Kbh., 1556 (liste 8,C) var den første danske pastoralteologi, og den blev som sådan genudgivet lige indtil 1627. *Rosenkilde Thesaurus*, p 85.
- 300) Liste 5.44. *Bloch*, J.C.: Den fyenske Geistligheds Historie (1787) I. del p 43.
- 301) Liste 3.12.
- 302) Liste 3.11.
- 303) Postillen (Liste 2.21) blev særdeles udbredt og i 1567 udsendte Rasmus Hansen Reravius en oversættelse til dansk. Denne haves ikke i PSLs bibliotek. *Dansk Litteraturhistorie*, bd. 2, p 159.
- 304) Liste 4.32.
- 305) Liste 3.32.
- 306) Liste 1.16.
- 307) Liste 3. 33.
- 308) Liste 4.39, men bogen findes ikke i SSB.
- 309) Liste 5. 24.
- 310) Liste 6.11.

- 311) Liste 5.23.
- 312) Liste 2.11– 3.23– 6.7. *Petersen, Carl S.: Studier til dansk Bog–og Bibliotekshistorie* (1949). p 10.
- 313) *Petersen, Carls S. Afhandlinger til dansk Bog–og Bibliotekshistorie*. 1949. p 150.
- 314) Liste 1.25.
- 315) Liste 1.3. Er ikke bevaret.
- 316) Nybo Rasmussen, J. –i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1977, p 77 note 25.
- 317) Venligst meddelt af Jørgen Nybo Rasmussen.
- 318) Liste 5.37.
- 319) Liste 6.12.
- 320) Nybo Rasmussen, J.–i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1977 p 78 note 29.
- 321) Men i virkeligheden 6 titler: *In Zachariam*. 1526 (8.43). *In 4 vlt. prophetas*. (ikke bevaret)(5.02). *In Amos Abdiam et Jonam*. 1525 (4.23). *In Divi Lucae*. 1526 (3.19). *In Johelem*. 1525 (5.1). *Comm in Micheam*. 1525 (4. 23).
- 322) Venligst meddelt af Jørgen Nybo Rasmussen, 1993.
- 323) Liste 7.24.
- 324) Liste 2.10.
- 325) Liste 3.16.
- 326) Liste 3.16 (ikke bevaret).
- 327) Liste 2.10.
- 328) *Novvm Instrumentum omne, diligenter ab Erasmo Roterodamo recognitum & emendatum...Basel, Johannes Froben, (1516)*. 14 bl. 678 sider. 4 (*Reinitzer*, Heimo: *Biblia deutsch*. 1983. p 87).
- 329) *Reinitzer*, Heimo: *Biblia deutsch*. 1983. p 87. Vulgata findes i SSB i en udgave fra 1578 (K10).
- 330) *Kragelund* p 63. *Reinitzer*, Heimo: *Biblia deutsch*. 1983. p 87.
- 331) *RhodeI*, p 434.
- 332) Brandt, C.J.: Nogle Oplysninger om Trykningen, Indbindingen og Salget af Bibeloversættelsen 1550. –i: *Kirkehistoriske Samlinger*, I rk, II bd.(1853–1856) pp 394–415. (*Machabæus' regnskab* p 406).

333) Liste 3.9. Walde (*Studier i ældre dansk bibliotekshistoria p 34*) formoder, at denne er indkøbt i forbindelse med PSLs studier, men hvis antagelsen om, at han er født i 1520'erne, er rigtig, er dette næppe sandsynligt.

334) Liste 6.26.

335) Liste 2.23.

336) Liste 3.5.

337 Grundlaget er i ca 90 bøger ud af 171 bevarede i SSB. I 54 af bøgerne er der prisoplysninger.

338 Oversigt over de af de bevarede bøger, der har købsår angivet:

Antal	Alder efter publicering
4	0 år (=samme år)
6	1 år
6	2 år
7	3 år
5	4 år
1	5 år
5	6 år
2	7 år
6	8 år
1	9 år
1	10 år
2	11 år
1	14 år
2	16 år
1	20 år
2	21 år
2	23 år
2	29 år
1	30 år
1	34 år
1	43 år
1	44 år
1	45 år
1	58 år

339) Brandt, C.J.: Salmedigteren Hans Christensen Sthen –i: *Nielsen*, Frederik: Smaaskrifter, 1888, p 53–54.

340) *Luther, M.: Omnium Operum*(1545–1546)(Liste 1.9 og 1.10): Af PSL-inskriptionen: ...ipse Petrus Severinus sibi apud bibliopolam comparatus...

341) Liste 2.10.

342) Liste 3.16.

343) Liste 8.32.

344) Walde, O.: Studier i ældre dansk bibliotekshistoria –i: *Nordisk Tidskrift för Bok och biblioteksväsen*, 1932 p 34.

345) Se liste 4. 23 (*Lambert, F.: In Amos, Abdiam. Argent., 1525*). Liste 5.1: (*Lambert, F.: In Johalem proph...Norimb., 1525.*) Liste 5.2: (*Lambert, F.: In 4 vlt prophetas (ikke bevaret)*). Liste 8.43: (*Lambert, F.: In Zachariam. Argent., 1526*).

346) Daler udmøntedes fra 1537–1872. Deltet oprindeligt i 3 mark à 16 skilling, men under Frederik II forringedes småmønterne og der gik da 4 mark på en daler. *Håndbog for danske lokalhistorikere*. Optryk, 1965.

347) *Håndbog for danske lokalhistorikere*

348) *Kraack* p 49.

349) Brandt, C.J.: Nogle oplysninger om Trykningen, Indbindingen og Salget af Bibeloversættelsen 1550. –i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1 rk. bd.II (1853–1856), pp 394–415.

350) A.a. p 412–413.

351) Sejr, Emanuel: De ældste trykte danske bibeloversættelser. –i: *Molde, Bertil: Bidrag til den danske Bibels historie*. 1950. pp 30–41 (p 40).

352) Brandt, C.J.: Salmedigteren Hans Christensen Sthen –i: *Nielsen, Frederik: Smaaskrifter*, 1888, p 53–54.

353) *Kirkehistoriske Samlinger*, 2 rk., bd. II (1860–1862), pp 228–29 noten og 234 noten.

354) Weibull, Martin: Presten Hans Siunesens boksamling (1564) –i: *Skånska Samlingar*, bd. 4, II, (1894–1895), p 16–22.

355) Oversigt over udgivelsessteder med angivelse af antal:

Antwerpen	1		
Argentorium (Strassbourg)	25		
Auspurg (Augsburg)	1		
Basilea (Basel)	40	Lugdunum (Lyon)	3
Colonia (Køln)	10	Lyptzk	5
Francoforti (am Main)	25	Magdeburgum	7
Geneve	1	Marburg	1
Gorlic	1	Norimberga (Nürnberg)	9
Hafnia (København)	8	Paris	8
Haganoa (Hagenau)	7	Roskilde	2
Halæ (Halle)	7	Rostochium (Rostock)	3
Isleb (Eisleben)	1	Tiguri	5
Jena	2	Tubinga (Tübingen)	6
Lipsia (Leipzig)	9	Vitebergæ (Wittenberg)	73
Lübeck	1	sine loco	9

356) (Skab 73) (liste 2.11) („Den tynde af de to udgaver“).

357) Se liste 4.12 (Skab 280).

358) (Skab 73) (liste 4.23). Denne blev i øvrigt senere Laurits Bruncks bog.

359) (Skab 67)(liste 5.14).

360) (K 86)(Liste 8.A).

361) Se fx liste 2.14 (*Schnepfius: Brevis et perspicua Psalmorum Davidis, 1574*), hvori Jens Mikkelsen Vejle har skrevet : Ex libris petrj Seuerini Lolandii, Nicop: pastoris etc.

362) Liste 8.D.

363) *Sjællands Stiftsbibliotek*. Hovedkatalog 1866. Systematikken er ant. opstillet af domprovst J.M. Hertz.

364) Anton Aelius = Elio Antonio de Nebrija. *NUCAT*.

365) H. Besold: Evangelisk teolog. Medarbejder ved udgivelsen af Genesisforelæsningerne. „Tischgenosse Luthers aus Nürnberg“. *Luthers Werke. Briefe*. Bd. 15. *Neue Deutsche Biographie*.

366) M.B. var sydtysk reformator. *Kraack* p 65.

367) J..D. arbejdede i Louvain. *Kraack* p 87.

368) G.M. var tæt forbundet med Melanchton. *Kraack* p 65.

369) C.P. var Georg Majors svigersøn. *Kraack* p 65.

370) E.S. var eksponent for den strenge lutherdom.

371) Skab 279 (T83)(Postiller. prædikener og taler. Tyske forfattere). Ikke optaget i Katalog–tillæg I (1891), hvor hovedtitlen er optaget p 83.

372) Liste 8.G.

373) Liste 4.30.

374) Liste 4.36.

375) Liste 8.A.

376) Liste 8.23.

377) Christensen, Karsten: Christoffer Schrodte – en dansk bogbinder fra Frederik II's tid (ill.). –i: *Fund og Forskning*, XXIV, 1979–80, pp 37–62.

378) Walde, O. i: *Studier i ældre dansk bibliotekshistoria* p 33.

379) 9.oktober 1570. *Lollesgaard*, Johs: Nykøbing Kirke, p 37.

380) Liste 1.16 er købt for „duodecim marcis sundensibus“, 1579. Liste 3.8 er købt for „tribus marcis sundensibus“, 1584. Liste 4.10 er ant. købt i Lübeck for „duodecim solidis lubece“. 1563. Liste 1.13 er købt på markedet i Rostock for 2 daler i 1551.

381) Konservator Birgitte Dall og bogbinder E. Thomsen har gjort et stort stykke arbejde for at bevare de gamle bøger.

382) *Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Møn*, B3, Lolland Falsters Stiftsarkiv A II 1569-1761. Dokumenter og breve for købstæderne. Falster, Nykøbing kirke ca. 1588.

383) Titel i træsnitramme, der viser en scene af Crassus' død. Den første udgave fra 1537 og denne fra 1543, som blev publiceret anonymt og som var baseret på et ældre leksikon, indeholder bidrag af Gesner taget fra et ældre leksikon af Guarino af Favea. *NUCAT* bd. 197 p 582.

384) I Bent Arvidsens bibliotek findes en udgave: Haganoa, 1566. *Callmer* p 53. Se også *Skolen i Ribe* (1995) pp 56-58.

385) Nicolaus de Lyra (1270-1340 (evt 1349)), franciskanermunk, der rensede Bibelen for de dårlige gloser. Han beredte gennem sine skrifter vejen for reformationen. *Jöcher*.

386) *Gads Danske Bibelleksikon* (1965), bind 2, sp 1022.

387) Petrus Lombardus var professor og biskop i Paris. En af den katolske kirkes største teologer. Hans hovedværk er 4-binds dogmatikken: „*Libri Sententiarum*“. *Luther*, Martin: Store Galaterbrevskommentar, bd 1, p 423.

388) Tidligere stiftsbibliotekar Else Trautner har noteret denne som værende bortkommet.

389) Eksemplaret har været ejet af historikeren Stephan Hansen Stephanius, Sorø. Af hans elev Frants Nielsen, Grenå, og af historikeren N. Weinwich. Endelig har biskop Frederik Münter ejet det, inden han forærede det til SSB. Michelsen, Hans -i: *Jul i Roskilde*, 1986, p 47-48. Raasted, Jørgen -i: *Museum Tvscvlanvm*, 34-35 (1979), pp 80-85.

390) Note gældende for liste 2 nr. 1-7. Medforfattere på *Historia ecclesiastica* er foruden Flacius Illyricus: Johannes Wigand, Mattheus Iudex, Andreas Corvinus, Thomas Holthuter. Mattheus Flacius Illyricus (1520-1575), elev af Luther, tog initiativet til *Historia Ecclesiastica*, et samleværk, der senere blev kendt under navnet Magdeburg Centurierne. Dette ufuldendte, monumentale værk, som i 13 bind fremstiller kirkehistorien fra Christi fødsel til det 13. årh., var besjælet af ideen om den rene kirke, som efter Jesus åbenbaring i Gud er blevet styret lykkeligt gennem det katolsk-pavelige fordærv. *Kraack* p 65. Se også Ilsøe, Harald -i: *Fund og Forskning*, XIII, 1966 pp 36-40.

391) *I Welzer & Wettes Kirchenlexicon*: „...sein berühmtes Werk Thesaurus Ciceronianus“. M. Nizzoli har skrevet flere værker om Cicero. I Bent Arvidsens Bibliotek (1578) fandtes: Marius Nizolius: *Thesaurus Ciceronianus*. Basileae, 1576. *Callmer* p 53.

392) Måske er der tale om 2 personer: Jacob Mortensen og Jacob Barund. Var i Vester Ulslev, Lolland, endnu 1583 og 1584. *Rhodel*, p 434.

393) Walde, O. -i: *Studier i ældre dansk bibliotekshistoria*, (1932) p 34, note 3.

394) Der er hermed altså to liste 2, 11.

395) Det er denne, der er optaget på listerne.

396) Det kunne tænkes, at der er tale om en søn.

Præsterækken i Nørre Vedby sogn (præstegården ligger i Riserup), Falster, angiver imidlertid ingen præster af dette navn. Rasmus Olsen var sognepræst i hvert fald fra 1532 til 1567, hvor han afløstes af Niels Axelsen 1567-1601. *Rhode2* p 118. *Barfod2* p 228.

397) Luthers *Store Galaterbrevskommentar* er en række forelæsninger som Luther afholdt i efteråret 1531, hvori han udtrykker nogle af de reformatoriske hovedtanker. Senere besørget i trykken af Georg Rörer. *Luther*, Martin: Skrifter i udvalg: Store Galaterbrevskommentar, bd. I, p 7.

Den *Lille Galaterbrevskommentar* blev udsendt 1519: IN EPISTOLAM PAV//LI AD GALATAS, // F. MARTINI LV=// THERI AVGV=// STINIANI, // COMMEN// TARI=// VS LIBER AD LECTOREM// Vuittenbergæ, 1519.

Luthers Werke, Bd. 2, p 438.

398) Oversættelse til dansk 1987. (*Dansk Teologisk Tidsskrift* 1990, nr. 2. *Præsteforeningens Blad*, 1988, pp 1038-1039).

399) „Strasbourg var tidligt gået over til protestantismen, men fastholdt en neutral eller mæglende kurs gennem tidens mange politiske og religiøse modsætninger... her valgte Johannes Sleidan at slå sig ned, da han skrev på sin i politisk henseende ingenlunde ufarlige skildring af reformationstidens historie *De statu religionis...* (1. udg. 1555), som helt op i det 19. århundrede blev hovedværket for periodens historie“. Ilsøe, Harald -i: *Fund og Forskning*, XIII, 1966 p 42.

SSBs eksemplar ligner overhovedet ikke øvrige PSL, bl.a. er den indbundet i glat pergament.

400) Dvs. 27. december.

401) *Ph. Melanchtons Loci*, som var den første evangeliske dogmatik, udkom første gang i december 1521, og den fik en vidtgående indflydelse på den lutherske teologi. Melancthon bearbejdede den selv tre gange, nemlig 1535, 1543 og 1559. PSLs udgave tilhører den anden bearbejdelse. Førsteudgaven findes i Liste 5.36. SSB ejer også et eksemplar af tredieudgaven (1563). (*Neue Deutsche Biographie*, vol. 16, p 743 samt *Corpus Reformationum*, vol XXI).

3. udgaven 1535 betegner et brud med forrige udgaver. Loci indgår i alle de lutherske universitetsordninger. I Danmark fik vi i 1557 *Niels Hemmingsens: Enchiridion theologicum* (Se Liste 3.32), der i mange år sammen med Loci blev lærebogen i dogmatik. Christoffersen, Knud B. - i *Dansk Teologisk Tidsskrift*, 1974, pp 51-52.

402) Skriftet *Om Egteskab* (1626) kan ikke være indeholdt i denne bog, da den er købt i 1576, (og er det da heller ikke). Det må være en fejl i SSBs katalog.

403) Oprindelig skrevet på tysk, men oversat til latin 1554.

404) I bogen står 1560 som trykår.

405) Althamer, (også Althammer, Brentzius m.v.), Andreas. Reformator og humanist. Født ca. 1500 i Brenz, død 1539. Forfattede talrige teologiske skrifter (diallage). *Neue Deutsche Biographie*.

406) Angående navneform Althamer/ Brentzius se *Neue Deutsche Biographie*.

407) Dvs. 10. august. (Laurentius Martyr, St. Laurisse dag, Larsmisse).

- 408) Munch Madsen, E.: Om forholdet mellem Niels Hemmingsens Enchiridion theologicum og Melanchtons Loci communes -i: *Dansk Teologisk Tidsskrift*, 1942, 5. årg. pp 137-151 og 215-232.
- 409) *Hemmingsen*, Niels: Om naturens lov 1562. Under redaktion af Alfred Hjort Andreasen. Kbh., Øresund, 1991-1993. Bind 1-3. (Mag 21). Parallel latinsk tekst og dansk oversættelse.
- 410) Petrus Artopæus eller Petrus Becker. Ca. 1491-1563. Rektor og sognepræst i Stettin. Lå i strid med sine kolleger. *Jöcher*.
- 411) A. Coruinus var sognepræst i Witzenhausen an der Werra.
- 412) Latinsk oversættelse af Spangenberg's bearbejdning af Luthers store Katekismus (som udkom første gang 1529): Der Gros/ Catechismus/ vnd Kinder Lere./ D. Mart. Luth./ Für die jungen Christen, jnn Fra=/ gestücke verfasst, Durch/ M. IOHAN. SPANGENBERG/ Der Keiserlichen Stadt Nort=/hausen, Prediger/ Wittem=/berg. Anno 1541// *Luthers Werke*, Bd. 30,1 pp 514-516.
- 413) 22. juli
- 414) Iflg P. Severinsen, som har skrevet et brev om bogen til SSB (1937), er dette muligvis det eneste eksemplar i Danmark, men titelbladet mangler, så trykår er usikkert.
- 415) Ikke fundet i *Wiberg* og *Barfod*.
- 416) „Efter Jacobus de Voragine „Legenda Aurea“ var Vitae Patrum den mest udbredte legendesamling i middelalderen. Den går i sin kerne tilbage til Hieronymus og indeholder omkring 30 levnedbeskrivelser (undergerninger). Den er udkommet i mindst 18 forskellige udgaver i den senere middelalder. Luther mente, at udgaven skulle renses (der var løbet for mange gode historier på i tidens løb), og på hans indtrængende opfordring påtog Georg Maior sig opgaven. Luther skrev så forordet til den nye udgave.
- 417) M's Postille er ikke en egt. Postille, men den er blevet til på grundlag af de søndagsforelæsninger (dels uddrag af, dels bearbejdelser af nedskrifter af dem) som M holdt i sit hus tidligt søndag morgen før kirketid, navnlig for udenlandske studerende. Annotationes in Euangelia (1544) kaldes i den tyske oversættelse Das Postil Philippi. Jørgen *Ermer*, p 52.
- 418) I Aalborg Stiftsbibliotek fandtes W. Musculus: Loci communes sacræ theologiæ. Basileæ, 1573. Fol nr. 12. *Catalog over Aalborg Stifts Bogsamling (1819-1821)*.
- 419) Rudolf Gualter (Rudolph Walther) var Zwingli's svigersøn. Han udgav i årene 1557, 1562 og 1569 nogle homilier over Apostlenes Gerninger. Biografi i Hauchs Protest. Realencyklopædie 7, pp 222 ff. (*Madsen*, Jakob: Den fynske Biskop Mester Jakob Madsens Visitatsbog. 1929 p 375).
- 420) G. Major: Ad Galatas har PSL= 8 og Luther: Ad Galatas har PSL=13. Der må være sket en forveksling.
- 421) *Bruun* II (1869-74) pp 147-150. *Lorck*: Die Bibelgeschichte I (1779), pp 194-202. *Roskilde-Studier* (1944), pp 65-90.
- 422) *Barfod*2, p 117, note 3: Nævner en katolsk præst, Rasmus Hansen i Stadager, men denne havde i 1518 været præst i 40 år.
- 423) Se *Bruun* 2(1869-1874), pp 147-151. *Roskilde-Studier* (1944), pp 65-90.
- 424) Album = 1/3 skilling (“en hvid”).

- 425) Caspar Cruziger (1504-1548) tysk teolog. Deltog 1519 som tilhører ved Leipziger-disputationen mellem Luther og Eck. Ingen original reformator, men Luthers hjælper. Var med til at indføre reformationen i Leipzig.
- 426) Se *Nielsen*, Lauritz: Boghistoriske Studier p 116 og 142 angående falsk proveniens, idet signetet på titelbladet viser, at bogen er trykt i Leipzig og ikke København.
- 427) Dansk udgave 1557. *LN* 513.
- 428) *Luthers Werke*, Bd. 26 pp 175-194. Her findes hele historien om Instructio. En latinsk oversættelse af den anden udgave blev foranstaltet af J. Bugenhagen i 1538 til brug for den danske kirkereformation. Den blev trykt såvel i Roskilde (1538) som i Wittenberg (1539). *LN* 169.
Se også *Bruun II* (1869-74) pp 181-183.
- 429) Robert Barns var præst for kong Henrik VIII af England. Pseudonym = Antonius Angulus.
- 430) Øvrige udgave af Loci i PSLs eje, se Liste 3.9. Denne udgave (1521) udgør 3. udgaven af Loci, der udkom i 1521. LOCI/ COMMVNES RERVM/ THEOLOGICARVM,/SEV HYPOTYPO=/ SES TEHOLO/ GICAE./ PHILIP/ MELANCH. AVCTORE./ BASILEAE, ANNO/ M.D. XXI// BASILEAE APVD ADAMVM PETRI. 8°. Corpus Reformationum, vol XXI, sp 63-64.
- 431) MEN inde i bogen ses EPISTOLA/ PAVLI AD ROMANOS, DE=/ nuo recognita per Erasmus/ Roterodamum. Der er tilsyneladende sket en indbindingsfejl. I liste 4,36 haves ANNO/ TATIONES PHILIP/ pi Melanchtonis in Epi=/ stola Pavli ad Rhoma= nos una et ad Corin/ thios duas, diligentis/ simi recognitæ,/ adiecto in=/ dice./ Item/ Adhortatio eiusdem ad Pau=/ linæ doctrinæ studium./ ANNO M.D. XXV.// 8°. *Luthers Werke*, Bd. 10,2, p 308 (11).
- 432) Oversat til tysk af Stephan Reich (Steph. Ricci) „discipuli Melanthonis“, Wittenberg, 1561. *Corpus Reformationum*.
- 433) M. Lars eller Laurits Nielsen, sp Nicolai Kirke Kbh., derefter Ribe Domkirke, 1546-1554. Derefter muligvis Weirløs / Væggerløse. *Wiberg*, bd. 2, p 168 og 598 samt *Rhode2*, p 55 og *Barfod1*, p 262.
- 434) Med udgaven fra 1553 skifter titlen til Liber de anima. *Corpus Reformationum*, vol XIII.
- 435) Linacre, Thomas Britanni 1460-1524. Engelsk læge og klassiker (studerede latin og græsk). Ordineret som katolsk præst 1520. *Encyclopedia Brit*.
- 436) Forelæsningerne fandt sted 19/11 1563 - 31/10 1564. *NUCAT*
- 437) Melanchtons *Dialectica* er en lærebog i dialektik, der også giver en omfattende definition af dialektikkens regler og begreber. *Ertmer* p 41 note 3.
- 438) Iflg *NUCAT* udkom 2 bind 1568-1569, der er ingen verifikation af et tredje bind.
- 439) Denne er ikke nævnt i SSBs katalog.
- 440) Del 2 har eget titelblad. *NUCAT*.

- 441) Thor Olufsen sognepræst i Nr. Ørslev 1556-1584. *Barfod1* p 163.
- 442) Laurits Brunck døde altså den 15. december 1560 omkring kl. 10 om formiddagen. Dette har ikke tidligere været kendt, jfr *Barfod2* p 2 og *Rhode2* p 105, der angiver andre dødsår.
- 443) *Wiberg og Barfod2*, p 151, siger, at Jens Christensen Aalborg var sognepræst i Tingsted 1584 og han døde 1585. Denne bog viser, at han også var der 1562.
- 444) Turrecremata eller Torquemada, Juan de, kardinal. 1388-1468.
- 445) SSB har i 1917 afleveret til Det kgl. Bibliotek (som inkunabel): K 110: et samlebind, der bl.a indeholdt: Laur. Valla: *Elegantiarum libri 6.* ejusd. in Antonium Raudensem anott. Lugd. 1515. 4^o. *Stiftsbibliotekets katalog* p 110.
- 446) Se endvidere *L. Nielsen*: *Boghistoriske Studier*, pp 105-106.
- 447) Niels Hansen sognepræst Horbelev. „Var her 1584 [fuldmagten til Chr. IVs kroning i Odense], 1595, 1597, 1608 og 1610, paa hvilken sidste Tid han havde Hr. Peder Pedersen til Kapellan“ *Barfod1*, p 166.
- 448) 1.Johannis Thomæ kan være Hans Thomesen, rektor i Ribe, salmebogsforfatter.*Københavns Universitets historie 1479-1979*, bd. 1 p 27.
2.Ivar Bertelsen (Bartholin). Præst, død 1583. Han blev magister 1557 i Wittenberg. Efter hjemkomsten optaget i huset hos Niels Hemmingsen. Hans kone giftede sig 1591 med professor Niels Krag. *DBL3*.
3.Niels Krag, ca. 1550-1602. Professor, historiograf. *DBL3*
4.Christen Hansen Riber, 1567-1642. Professor, biskop. *Slottved*, E: Lærestole m.v.(1978) p 144.
Fællestræk for disse er tilknytning til Ribe samt evt. Tycho Brahe.
- 449) Den hellige Ignatius af Antiokia, biskop og martyr. Død i Rom ca. 107, blev dømt til at kastes for de vilde dyr i de offentlige lege. *Attwater*; Donald: *Helgen-Leksikon*, p 86-87.
- 450) Ikke optaget i *Katalog-tillæg I* (1891), hvor hovedtitlen er optaget p 83.
- 451) Peder Andersen var borgmester 1608. *Nørregaard1*, p 268.
- 452) Der er højst sandsynligt tale om et ukendt Danica, som skal undersøges af KB.
- 453) Jens Klemendsen er ikke fundet i *DBL3*, *Wiberg*, *Hjelholt*:*Falsters Historie*. I 1649 blev en Kristen Klemensen øverste hører ved Nykøbing Katedralskole. *Barfod1*, p 93.
- 454) Evt. Melchior Gedde eller Giedde, måske Goede.(Harald Ilsøe).
- 455) Se Liste 1.12 *Brentius, J.*: *Comment. in Leviticum Librum Mosis*. 1542.
- 456) *DAA* 1938, II, p 84. *Ertner*, Jørgen: *Peder Palladius*, p 31 og 34.*Rørdom*, H.F: *Kjøbenhavns Universitets Historie*, bd. 1, p 511-513. *Rørdom*, H.Fr. -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, I, (1857-1859), p 464. *Rørdom*, H.Fr. -i: *Kirkehistoriske Samlinger*; 4. rk., bd. III (1893-1895), p 815.
- 457) *Rhode2*, p 159. *Barfod2* p 199.

458) *Rhode1*, p 434.

459) Laurits Brunck døde altså den 15. december 1560 omkring kl. 10 om formiddagen. Dette har ikke tidligere været kendt, jfr *Barfod2* p 2 og *Rhode2* p 105, der angiver andre dødsår.

460) *Barfod 1*, p 163, men B mener, at Rhodes oplysninger om slægtsskabet blot er en gisning.

461) M. Lars eller Laurits Nielsen, sp Nicolai Kirke Kbh., derefter Ribe Domkirke, 1546-1554. Derefter muligvis Weirløs / Væggerløse. *Wiberg*, bd. 2, p 168 og 598 samt *Rhode2*, p 55 og *Barfod1*, p 262.

462) *Wiberg*, bd. 2, p 168 og 598.

463) *Barfod1*, p 262 + noten.

464) *Barfod2*, p 228.

465) *Barfod1*, p 163.

466) *Barfod1*, p 163.

467) *DAA*, 1945, II, pp 79-81, *DBL 3*.

468) *Samlinger til Fyens historie og topografi*, IV, p 114. Rørdam.

469) Den reformerte præst J. L.. Stubenrauchs bogsamling, der især var rig på theologiske sjældenheder, adspredtes på auktion dels i hans levende live (1769) - dels efter hans død (1777). *Werlauff, E. C.* Historiske Efterretninger om Det store kongelige Bibliotek i København. (1844) p 176.

470) Øvrige udgave af Loci i PSLs eje, se liste 3.9. Denne udgave (1521) udgør 3. udgaven af Loci, der udkom i 1521. LOCI/ COMMVNES RERVM/ THEOLOGICARVM./SEV HYPOTYPO=/ SES TEHOLO/ GICAE./ PHILIP/ MELANCH. AVCTORE./ BASILEAE, ANNO/ M.D. XXI// BASILEAE APVD ADAMVM PETRI. 8°. *Corpus Reformationum*, vol XXI, sp 63-64.

471) *DBL*, III. Se også Rørdam, H.F.: Kirkelige Forhold og Personligheder i Kong Frederik den Andens Tid. I: M. Iver Bertelsens Levnet. -i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 2 rk., bd. III(1863-1865) pp 535-567.

472) Ilsøe, Harald: Niels Krag-i: *DBL3*

473) *Slottved*, Ejvind: Lærestole og lærere ved Københavns Universitet. 1978. p 144.
DBL3

474) *DAA* 1904 .

475) *Kirkeleksikon for Norden*.

476) *Barfod1*, p 166.

477) *Barfod1*, p 6. Bemærk, at han tilsyneladende er i embede før PSL dør.

478) *Wiberg og Barfod2*, p 151, siger, at Jens Christensen Aalborg var sognepræst i Tingsted 1584 og han døde 1585. Denne bog viser, at han også var der 1562.

Register

I registret henvises der til de vigtigste navne og begreber i tekstafsnittet. Der henvises generelt ikke til Peder Sørensens eller til bogtitler m.v. For bøgernes vedkommende henvises til den systematiske gennemgang af hans bibliotek (PSL-listerne i henholdsvis liste-, forfatter- og titelorden), da disse lister også virker som register til PSL-liste 1-8. navnene i Oversigten over ejernavne er medtaget og herfra henvises til PSL-listerne.

A

Abrahamsen, Povl 27, 45
Agenda Ottoniense 28
Akeleye, Knud Mikkelsen
26, 27, 35, 52, 72, 219, 222
Albertsen, Peder 34
Alterbogen 41
Anders Glob's Gaard 37
Andersøn, Peder 67
Andreae, Johannes 225
Anholt 40
Anskaffelsesperioder 55
Antvorskov Slotskirke 40
Arvidsen, Bent 38, 55
Axelsen, Niels 16, 19

B

Bagere, Lauritz 67
Bang, Niels Hansen 19
Barfod, Imm. 44
Barund, Jacob Mortensen 53, 54, 219, 222
Basel 59
Beldenak, Jens Andersen 18, 28
Bertelsen, Lauritz 37
Berthelsen (Bartholin), Ivar 68, 219
Beske, Mads Andersen 19, 45
Bibelen 29, 30, 32, 33, 34, 41, 55

Bibliotek 13
Bibliotheca Benedictina 38
Bibliotheca Franciscana 38
Bibliotheca Publica Aalburgensis in usum studiosæ 38
Birckholm, Jens 43
Biørnerup 21
Bogførere 27, 40
Boghandleren 55
Bogpriser 58
Bogsalget 56
Bogtrykkerier 29
Brandis, Lucas 28
Brarup 16
Brenz, Johan 53
Brevarium Ottoniense 28
Brøge 43
Brunck, Laurits
14, 16, 19, 58, 59, 60, 61, 70, 219, 222, 223
Brunck, Niels 222
Bruun, Hans 39
Bruun, Hans Christian Hansen 43
Bugenhagen, Johan. 18, 25, 36, 49
Busk, Jens Rasmussen 35
Børghlum Klosters Liberi 40
Børsbroen 43

C

Calvin 53
 Carl Gustaf 42
 Casparus, Nicolaus 222
 Charisius, Rasmus 19
 Choagianus, Olai 222
 Christian II 28
 Christian III 19, 20, 26
 Christian IV 16, 36
 Christophersen, Oluf 222
 Chrysostomos, Oluf 34, 35
 Cimbart, Joannes Petrus 224
 Coldingius, Petrus 222
 Confessio Augustana 32

D

Danicafund 66
 Davids Psalmer 66
 Decimantlisterne 13, 16, 21, 26
 Dions 67
 Druckenius, Johs. 222

E

Erasmus 35, 53, 54, 222
 Esbernsen, Oluf 36

F

Faaborg, Jørgen Jensen 219. *Se også Foburgensis, Georgius Ioannis*
 Flensborg, Skt. Nikolai kirke 39
 Foburgensis, Georgius Ioannis 219, 222. *Se også Faaborg, Jørgen Jensen*
 Fortegnelsen over PSL's bøger 45
 Franciskanerne 25
 Frands Tolders Liberi 38
 Frans Bogfører 27
 Frederik I 23, 24
 Frederik II 13, 16, 20, 37, 58
 - Gavebrev 19
 Frederik III 42
 Friis, Niels 24, 45

Fuglse 39
 Fuscus, Joannes Simonis 222
 Fyns Stift 18, 20, 28, 29
 Fæstningen Nakskov 42

G

Gardie, Magnus de la 42
 Gedser 21, 22, 58
 Gedsør Birk 16
 Gercken, Henrik 38
 Giøe, Henning 39
 Gjeddesby Kirke 45
 Gutenberg, Johan 27, 29
 Gyldenstjerne, Jørgen 37
 Gyldenstjerne, Knud Henriksen 18, 28

H

Haderslev Dombibliotek 37
 Haderslev Latinskole 37
 Haffniensis, Paulus Georgius 222
 Hansen, Bent 16, 222. *Se også Ioannis, Benedictus*
 Hansen, Niels 16, 223
 Hansen, Odde 36
 Hansen, Rasmus 223
 Hansøn, Abraham 67
 Hasling 17
 Hasling, Peder (Per) Sørensen 13, 20, 21
 Hasselø 13
 Hemmingsen, Niels 24, 35, 51, 52, 53, 70, 71, 72
 - Postille 15
 Herredsbog over Falsters Søndre-herred 16, 21
 Hertz, J. M. 62
 Holbein 6, 140
 Holm, Viggo 42
 Holst, Hans Andreas
 12, 19, 24, 53, 57, 58, 59, 61, 70, 223
 Horbelev 16
 Hornslet Kirke 40
 Huderopp, Anne de 36
 Huitfeldt, Arild 24

I

Idestrup 16, 21
Idestrup Kirke 45
Ilse, Harald 35, 38
Indbindingen 214
Informator 14, 71
Ingesmann, Per 25
Inkunabler 29
Inskriptioner 55
Inventarielisten 14
Ioannis, Benedictus 15, 16, 222. *Se også Hansen, Bent Iuerssøn, Anders* 224

J

Jensen, Rasmus 27, 45
Jeppesen, Hans 34
Jernlænker 41
Jespersen, Niels 18, 34, 222
- *Gradual* 30, 41
Johannes, Christianus 224
Johansen, Maurits 224
Jordebog 21
Juel, Jens 40
Justesen, Hans Andreas 19
Jyde, Johannes Peter 224
Jørgensen, Hans Andreas 224
Jørgensen, Kristoffer 16
Jørgensen, Lauritz 20

K

Kaas, Mogens 37
Kapellaner 19
Katekismus 34
Kippinge 16, 19
Kirkebiblioteker 30, 36, 70
Kirkens bøger 30, 40
Kirkeordinansen 19, 30, 32, 33, 35, 40, 41, 49, 70
Klemendsen, Jens 224
Klemmebreve 19, 20
Knudsen, Niels 36
Det Kongelige Bibliotek 40, 43

Kornerup, Bjørn 26
Kornerup, Jakob 22
Krabbe, Kield 40
Krag, Niels (Nicolai) 68, 224
Krigen mod svenskerne 41
København 27
- *Vor Frue Kirke* 34
Københavns Universitet 25, 30, 34, 36, 37, 40
Københavns Universitetsbibliotek 40

L

Lambert, Franz 53, 58, 61, 70
Lauridsen, Anders 35
Lektorens hus i Slesvig 37
Lolandus, Christophorus Petri 14, 225
Lolland 13
Lolland-Falsters Len 20
Lufft, Hans 28
Lund 38, 39
- *Domkirkebiblioteket* 36, 38, 39
Lundarj 224
Luther, M.
14, 27, 29, 30, 32, 34, 49, 51, 69, 70, 72
- *95 teser* 27
- *An die Ratsherren* 30
- *Bibelen* 28
- *Kirkepostille* 32
- *Lille Katekismus* 28, 30, 33
Lutherus Georgius 226
Lübeck 27, 36, 58
Lærde skolers biblioteker 36

M

Machabæus, Joh. 225
Madsen, Jacob
- *Visitatsbog* 18
Madsen Vejle, Jacob. *Se Vejle Madsen, Jacob*
Maibølle Birk 26
Malmø 28, 35, 37
- *Dringelbergske Kapel* 37
- *Sct. Petri kirke* 27, 37, 59
Malmø, Ejler Hansen 35

Margarita Theologica 35
Melanchton, Ph. 14, 34, 49, 51, 52, 69, 70
 - *Apologi* 32, 33
 - *Loci Communes* 32, 34
Meldahl, Fr. 72
Michelsen, Rasmus 19
Mikkelsen, Hans 28
Mikkelsen Vejle, Jens. Se *Vejle Mikkelsen, Jens*
Missale Ottoniense 28
Mortensen Barund, Jacob. Se *Barund, Jacob Mortensen*
Morthenssen, Jørgen 38
Mynster, J. P. 43
Münter, Frederik 43, 46, 225
Møller, E. 43
Mønstersamling 30, 49, 70

N

Namen, Lütke 39
Nationalsynoden 41
Nielsen, Lauritz 33, 38, 44, 225
Nodeblad 214
Noui Testamenti omnia graece 57
Nyborg Len 20
Det Nye Testamente 28, 29, 53, 55
 - 3. udgave 54
Nyerup, Rasmus 43
Nykøbing Falster
 12, 13, 16, 19, 20, 25, 28, 42, 45, 59, 67
 - *Asylstræde* 24
 - *Franciskanerklostret* 23, 24, 28, 70
 - *gamle sognekirke* 23
 - *Graabrøder Closter* 24
 - *Gråbrødrekirke* 23
 - *Helligåndshuset* 23
 - *Hospital* 14, 16
 - *Katedralskole* 24
 - *Kirke* 13, 22, 45
 - *Kirkebiblioteket* 48
 - *Kirker* 23
 - *Kloster* 39
 - *Latinske Skole* 24
 - *Len* 26

- *Præstegården* 24
 - *Reformationen* 24
 - *Skole* 24
 - *Slot* 23, 26
 - *Vor Frue Alter* 13, 20
 - *Vor Frue Kirke* 20, 23
 - *Østergade* 24

Nürnberg 55
Næsbyhoved 20
Nørre-Vedby 16, 25

O

Odense 21, 25, 34, 41
 - *Katedralskole* 14
 - *S. Knuds Domkirke* 37
 - *Vor Frue kirke* 36
Olsen, Rasmus 25, 57, 222, 225
Olstrup Kirke 41
Olufsen, Thor 222, 225
Om Børn at holde til Skole og Studium 31
Othonianus, Johannes Andreae 225, 226
Oxe, Peder 20

P

Palladius, Niels 51
Palladius, Peder 27, 33, 34, 35, 41, 51, 52, 72
Parvus, Peder 35
Peder Haslings Vicarie 71
Pedersen, Adser 36
Pedersen, Christiern 28, 31, 32
Pedersen, Jens 45
Pedersøn, Peder 67
Petersen, Magnus 52
Pors, Erik 41
Poulsen, Kristoffer 16
Provst 19
Præstebiblioteker 33
Præstens bøger 30
PSL-nr 45, 46

R

Rasmussøn Romere, Rasmus 67

Rasmusøn, Niels 67
Raubjerg 21
Recessen af 1536 19
Reformationen 12, 14, 29, 32, 36
Renæssancen 29
Ribe 34
- Domkirke 40
- Katedralskoles bibliotek 36
- Stiftsbibliotek 36
Ribe-artiklerne 19
Riber, Christen Hansen 68
Riserup 57
Rosenkrantz, Holger 40
Roskilde 52, 53
- Bibliotek 72
- Domkapitel 37
- Domkirke 36
- Domkirkebibliotek 37
- Hellig Tre Kongers Kapel 36
- Marked 55
- Riddersalen 72
- Stiftsbiblioteksbygningen 72
Rostock 55, 58, 71
Rud, Burkard 42
Rødby 41
Rønnow, Karl 28

S

Sadolin, Hans Jørgensen 57, 226
Sadolin, Jørgen Jensen (Vibergius)
18, 19, 26, 27, 28, 57, 226
Sadolin, Theophilus Georgius Vibergius 61, 226
Salget af biblioteket 43
Salmebogen 30
Sartor, Joanne 27, 227
Saxo 46, 47
Schack, Nic. 44
Schandorph, Augustin Paulsen 42
Seuerinssen, Jens 38
Severini, Petrus 26
Siunesen, Hans 35, 59
Sjællands Stiftsbibliotek 11, 44, 45, 46

Skiddius, Georgius 227
Skjelby Kirke 45
Skjold, Jørgen 16
Skolebiblioteker 36
Skow, Anton Frederik 225, 227
Skræder, Michel 67
Smålandene 20
Snell, Johan 28
Snitnummer 44, 46, 47, 48
Sognepræsten 20
Stadager Kirke 41
Sthen, Hans Christensen 55, 59
Stiftsbiblioteker 36
Stralsund 55
Stubbekøbing 15, 16, 25, 59, 70
Stubenrauch, J.L. 68
Studenterbiblioteker 40
Sæbyholm på Lolland 42
Sønder-Alslev 16
Sønder-Kirkeby 16
Sønderborg
- Kirkebibliotek 40
Sørup 20
Sørup Birk 26
Søstofte 21

T

Testamente, PSL's 16, 17
Thestrup, Fr. 38
Thomesen, Hans (Johannis Thomæ) 68, 224, 227
- Salmebog 41
Thoreby 42
Tingsted Kirke 16
Titelmann, Franz 53, 70
Toller, Per Pedersen 34

U

Ulfstand, Hack 23
Universitetsbibliotek 38
Urne, Georg 228
Urne, Hans 19, 25, 26, 28, 36, 71, 72
Urne, Jørgen 26, 72

Urne, Lage 37

V

Vaalse 26

Valnæs 20, 26, 71

Vejle Madsen, Jacob 18, 20, 24, 35, 41, 45

Vejle Mikkelsen, Jens

12, 19, 45, 48, 50, 57, 59, 61, 68, 222, 225, 227, 228

Vellejus, Joh. 228

Vestenskov Sogn 35

Vester Ulslev 53

Viborg Domkirke 37

Vicarie 20

Vilhelm 34

Villumsen, Frands 38

Vormodsen, Frans 37

Vulgata 53

Væggerløse 21

Væggerløse sogn 13

W

Walde, O. 15, 41, 43, 44, 49, 57

Weibull, M. 35

Wingaard, Hans 28

Winther, Niels Kjeldsen 19

Wittenberg 24, 26, 27, 28, 35, 49, 52, 59, 71, 72

Worm 68

Wrne, Georgio 26

Ø

Ølmand, Laurids 16

Øm Klosters Bibliotek 40

Ønslevafbigt 14

Å

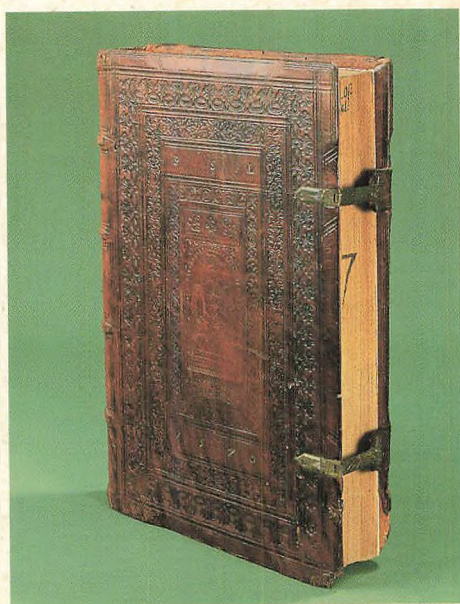
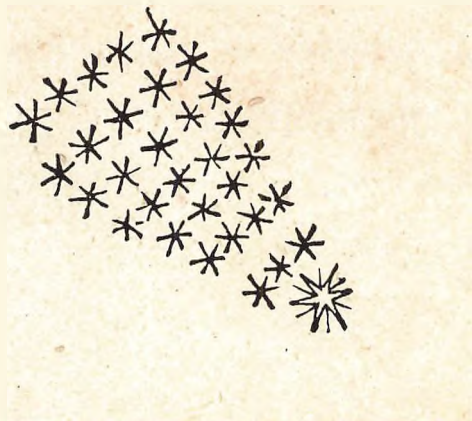
Aalborg 38

- *Budolfi Kirke* 38

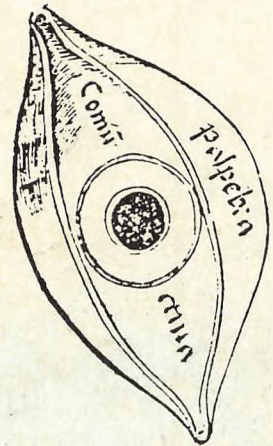
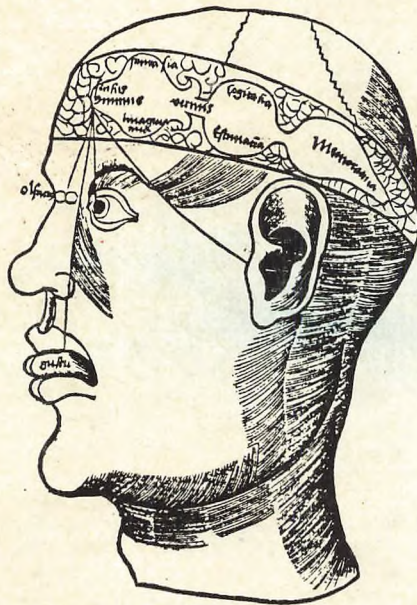
- *Vor Frue Kirke* 38

Aalborgensis, Ioanis Christiarni 229

Aarhus Domkirke 37



NCI



FRA

COMETA

